

שערים לידע ענין מאורעות השנה ע"י התקופות קצד

שער לידע הפקעת השערים והפכן ר"ל אם תהיה התבואה ביוקר או בזול וזולתן מהמקרים המאורעות בבני אדם ובבהמה והוא בסוד נפילת התקופה ודבר בדוק ומנוסה היה בזמנינו ובזמן הקדמונים וזהו **תקופת ניסן** כשהיא עוברת בתחלת הלילה שבע בבני אדם יהיה והאוכל נעשה בזול: ואם בחצי הלילה פרנסה יהיה בה והאוכל נעשה ביוקר: **תקופת תמוז** אם באחת ומחצה בלילה ילדים קטנים ימותו והאוכל נעשה ביוקר וחלאים רבים בבני אדם : ואם באחת ומחצה ביום לחות השנה יהיו עורים והאוכל נעשה ביוקר: ואם בשבע ומחצה ביום סדרים יהיו בה הרבה והרבה ובכל הרבה מאבדין את העולם והאוכל נעשה בזול : ואם בז' ומחצה בלילה פרנסה הרבה והאוכל נעשה בזול : (נ"א ואם בז' ומחצה ביום חרב יהיה ודבר וצוררים ושודדים אובדים מן העולם והאוכל נעשה ביוקר) : **תקופת תשרי** אם בג' שעות בלילה דבר יהיה בבהמה והאוכל נעשה בזול : ואם בג' שעות ביום חלאים יהיו בה והאוכל נעשה בזול : ואם בט' שעות בלילה טל ומטר הרבה מאד וכסף יעמוד והאוכל נעשה ביוקר : ואם בט' שעות ביום הגשמים הרבה ושערי פרנסה יהיו נפתחים לבני אדם והאוכל נעשה ביוקר : **תקופת טבת** אם בארבע שעות ומחצה בלילה כל הנולד בה מיד הוא מת מפני כחה של לבנה וחלאים יהיו בבני אדם והאוכל נעשה ביוקר : ואם בארבע שעות ומחצה ביום שבע גדול יהיה בעולם : ואם בעשר שעות ומחצה ביום מי שנולד בה הוא מתעשר והפרנסה מרובה והאוכל נעשה בזול : ואם בעשר ומחצה בלילה בני אדם מתענגים ברוב טובה וחלאים יהיו באחרית השנה והאוכל נעשה בזול: **ואם** תהיה התקופה קודם עשירי בטבת האוכל נעשה בזול: ואם לאחר עשרה ימים יפה ובלבד שלא תפול התקופה לא ביום ד' ולא בשבת והכל בידי שמים : **וכתב** רבי אברהם ז"ל אם תפול תקופת טבת יום ד' או יום ז' יהיה רעב גדול ב"מ : ואם תהיה יום שני או יום ה' תהיה השנה בינונית : והזהר מהשנה שהתקופה שלה יום ד' או יום ו' או יום ז'. ולעולם אם תקופת טבת נופלת קודם י' בטבת רעב ורעה יהיה. ואם נופלת בט"ו בטבת טובה יהיה ובלבד שלא תפול לא ברביעי ולא בערב שבת ואם נפלה תקופת ניסן יום ראשון סימן טוב לכל השנה : **כלל גדול** אם תקופה נופלת בתחלת חמה כולה תמימה ואם בחליה חליה בינונית וחליה תמימה. ואם בנוגה כולה גשמים ואם בכוכב כולה תמימה. ואם בלבנה כולה גשמים ולנוגה. ואם בשבתאי בקיץ כולה תמימה ואם בחורף כולה לנוגה ונשומה. ואם בצדק כולה לנוגה ונשומה. ואם במאדים כולה תמימה בלא לנה:

שער אחר אם תפול תקופת טבת יום ראשון בשבוע מלחמה גדולה תהיה ומות ושלג וירבו הזרעי' וירד הברד ותלקה הלבנה ובה הפסד: ואם ביום שני המטר מבכר ויפסוק המטר בהרים ויתייקר המזון במערב בטבת ושבט ויתזלזל וירבה המטר בסוף השנה ויתברכו הזרעים והפירות: ואם תפול ביום ג' כך יהיה כמו יום ראשון ושני ויתייקר המזון שלשה חדשים ומעשה השני בשלישי וסופה טוב מתחלתה : ואם תפול ביום ד' יהיה מטר ושחונה תהיה ותלקה השמש בסוף אלול ויפלו שני מלכים במערב ויהיה רעב וחרב שתי שנים : ואם תפול ביום חמישי ייעצר המטר בתחלתה ואחר כך ירד המטר ושלג ומות בבני אדם ותרעש הארץ והזרע והפירות יהיו טובים : ואם תפול יום ששי יצליחו הצאן ואח"כ יתמעטו וקציר הרבה והמטר והשמן יהיה ומלחמות ומות הרבה : ואם תפול ביום שבת ייעצר המטר בהרים ויתייקר המזון בטבת ושבט ו... ואדר ומטר בסוף השנה לרוב וילקה השמש בטבת תחת העבים ורעם והיא שלימה : **תקופת ת...** אם תפול ביום ראשון תהיה השנה מוקדמת לגשמים ויהיו מלחמות ומות בארץ ושלג הרבה ויג... ...ר והזרעים ותלקה הלבנה ויתייקר המזון שני חדשים טבת ושבט ואח"כ יתזלזל המזון והמטר יהי... ...חרית השנה ויטבע הזרע ויגדל אותו המטר : ואם תפול ביום שני המטר יהיה מאוחר וימי... ...ע ויתייקר המזון בארץ המערב שני חדשים טבת ושבט ואח"כ יתזלזל המזון והמטר יהיה באח... השנה

תרע מולדו	יום	שעה	דקים	חלקים
תשרי ״	ד	ח	ל	יב
חשון ״	ה	כא	יד	יג
כסלו ״	ז	ט	נח	יד
טבת ״	א	כב	מב	טו
שבט ״	ג	יא	כו	טז
אדר ״	ה	״	י	יז
ואדר ״	ו	יב	נה	״
ניסן ״	א	א	לט	א
אייר ״	ב	יד	כג	ב
סיון ״	ד	ג	ז	ג
תמוז ״	ה	טו	נא	ד
אב ״	ז	ד	לה	ה
אלול ״	א	יז	יט	ו

תרעא מולדו	יום	שעה	דקים	חלקים
תשרי ״	ג	ו	ג	ז
חשון ״	ד	יח	מז	ח
כסלו ״	ו	ז	לא	ט
טבת ״	ז	כ	טו	י
שבט ״	ב	ח	נט	יא
אדר ״	ג	כא	מג	יב
ניסן ״	ה	י	כז	יג
אייר ״	ו	כג	יא	יד
סיון ״	א	יא	נה	טו
תמוז ״	ג	״	לט	טז
אב ״	ד	יג	כג	יז
אלול ״	ו	ב	ח	״

תרעב מולדו	יום	שעה	דקים	חלקים
תשרי ״	ז	יד	כב	א
חשון ״	ב	ג	לו	ב
כסלו ״	ג	טז	כ	ג
טבת ״	ה	ה	ד	ד
שבט ״	ו	יז	מח	ה
אדר ״	א	ו	לב	ו
ניסן ״	ב	יט	טז	ז
אייר ״	ד	ח	״	ח
סיון ״	ה	כ	מד	ט
תמוז ״	ז	ט	כח	י
אב ״	א	כב	יב	יא
אלול ״	ג	י	נו	יב

תרעג מולדו	יום	שעה	דקים	חלקים
תשרי ״	ד	כג	מ	יג
חשון ״	ו	יב	כד	יד
כסלו ״	א	א	ח	טו
טבת ״	ב	יג	נב	טז
שבט ״	ד	ב	לו	יז
אדר ״	ה	טו	כא	״
ואדר ״	ז	ד	ה	א
ניסן ״	א	טז	מט	ב
אייר ״	ג	ה	לג	ג
סיון ״	ד	יח	יז	ד
תמוז ״	ו	ז	א	ה
אב ״	ז	יט	מה	ו
אלול ״	ב	ח	כט	ז

תרעד מולדו	יום	שעה	דקים	חלקים
תשרי ״	ג	כא	יג	ח
חשון ״	ה	ט	נז	ט
כסלו ״	ו	כב	מא	י
טבת ״	א	יא	כה	יא
שבט ״	ג	״	ט	יב
אדר ״	ד	יב	נג	יג
ניסן ״	ו	א	לז	יד
אייר ״	ז	יד	כא	טו
סוון ״	ב	ג	ה	טז
תמוז ״	ג	טו	מט	יז
אב ״	ה	ד	לד	״
אלול ״	ו	יז	יח	א

תרעה מולדו	יום	שעה	דקים	חלקים
תשרי ״	א	ו	ב	ב
חשון ״	ב	יח	מו	ג
כסלו ״	ד	ז	ל	ד
טבת ״	ה	כ	יד	ה
שבט ״	ז	ח	נח	ו
אדר ״	א	כא	מב	ז
ניסן ״	ג	י	כו	ח
אייר ״	ד	כג	י	ט
סיון ״	ו	יא	נד	י
תמוז ״	א	״	לח	יא
אב ״	ב	יג	כב	יב
אלול ״	ד	ב	ו	יג

תרעו מולדו	יום	שעה	ד
תשרי ״	ה	יד	
חשון ״	ז	ג	
כסלו ״	א	טז	
טבת ״	ג	ה	
שבט ״	ד	יז	מז
אדר ״	ו	ו	לא
ואדר ״	ז	יט	[illegible]
ניסן ״	ב	ז	[illegible]
אייר ״	ג	כ	נג
סיון ״	ה	ט	כז
תמוז ״	ו	כב	יא
אב ״	א	י	נה
אלול ״	ב	כג	לט

תרעז מולדו	יום	שעה	דקים
תשרי ״	ד	יב	כג
חשון ״	ו	א	ז
כסלו ״	ז	יג	נא
טבת ״	ב	ב	לה
שבט ״	ג	טו	יט
אדר ״	ה	ד	ג
ניסן ״	ו	טז	מז
אייר ״	א	ה	לא
סיון ״	ב	יח	טו
תמוז ״	ד	ז	״
אב ״	ה	יט	מד
אלול ״	ז	ח	כח

תרעח מולדו	יום	שעה	דקים	חל
תשרי ״	א	כא	יב	
חשון ״	ג	ט	נו	
כסלו ״	ד	כב	מ	
טבת ״	ו	יא	כד	
שבט ״	א	״	ח	
אדר ״	ב	יב	נב	
ניסן ״	ד	א	לו	
אייר ״	ה	יד	כ	
סיון ״	ז	ג	ד	
תמוז ״	א	טו	מח	
אב ״	ג	ד	לב	
אלול ״	ד	יז	טז	

תרע בחמה (שמטה) ברכא. תרעא גכה ברכב. תרעב זשג ברכג. תרעג השמג ברכד. תרע
הכז ברכה. תרעה בחג ברכו. תרעו השמג ברכז. תרעז הכז (שמטה) ברכח. תרעח בשה ברכט.

בשם רחמן
אתחיל לכתוב שלוש
מגילות
שיר השירים ורות וקהלת עם
תרגום ופירש״י ז״ל

הקדמה לפירוש רש״י על שיר השירים

אחת דבר אלהים שתים זו שמעתי' מקרא אחד יוצא לכמה טעמים וסוף דבר אין
לך מקרא יוצא מידי פשוטו ומשמעו ואעפ' שדברו הנביאי' דבריהם
בדוגמא צריך ליישב הדוגמא על אופניה ועל סדרה כמו שהמקראות סדורים זה אחר
זה וראיתי לספר הזה כמה מדרשי אגדה יש סודרים כל הספר הזה במדרש אחד ויש
מפוזרים בכמה מדרשי אגדה מקראות לבדם ואינם מתיישבים על לשון המקרא
וסדר המקראות ואמרתי בלבי לתפוס משמעות המקרא ליישב ביאורם על סדרם
והמדרשות מרבותינו אקבעם מדרש ומדרש איש איש במקומו ואומר אני שראה
שלמה ברוה״ק שעתידין ישראל לגלות גולה אחר גולה וחרבן אחר חרבן ולהתאונן
בגלות זה על כבודם הראשון ולזכור חיבה ראשונה אשר היו סגולה לו מכל העמים
לאמר אלכה ואשובה אל אישי הראשון כי טוב לי אז מעתה ויזכרו את חסדיו ואת טובו
ואת מעלם אשר מעלו ואת הטובות אשר אמר לתת להם באחרית הימים ויסד ספר
זה ברוה״ק בלשון אשה צרורה אלמנות חיות שמשתוקקת על בעלה וגם מתרפקת על דודה
מזכרת אהבת נעוריה אליו ומודה על פשעה אף דודה צר לו בצרתה ומזכיר חסדי
נעוריה ונואי יפיה וכשרון פעליה אשר בהם נקשר עמה באהבה עזה להודיעם כי לא
מלבו עינה ולא שילוחיה שילוחין כי עוד היא אשתו והוא
אישה והוא עתיד לשוב אליה בקרוב בחיינו
ובימינו אמן כן יהי רצון:

שירין

שיר

השירים אשר לשלמה: ישקני

ותושבחן דאמר שלמה נביא
מלכא דישראל ברוח נבואה קדם
רבון כל עלמא ייי׳ עסרתי

שירתא אתאמרו בעלמא שירא דא משובח מן כולהון׳ שירתא קדמייתא אמר אדם בזמן דאשתביק ליה חוביה ואתא יומא דשבתא ואגין עלוי׳ פתח פומיה ואמר מזמור שיר ליומא דשבתא׳ שירתא תניינא אמר משה עם בנוי דישראל בזמן דבזע להון מרי עלמא ית ימא דסוף פתחו כולהון כחדא ואמרו שירתא דהכדין כתיב בכין שבח משה ובני ישראל׳ שירתא תליתיתא אמרו בנוי דישראל בזמן דאתיהיבת להון בירא דמרים דהכדין כתיב בכין שבח ישראל׳ שירתא רביעיתא אמר משה נביא כד אתא זמניה למפטר מן עלמא ואוכח בה ית עמא בית ישראל דהכדין כתיב אציתו שמיא ואמליל׳ שירתא חמישיתא אמר יהושע בר נון כד אגיח קרבא בגבעון וקמו ליה שמשא וסיהרא תלתין ושית שעין ופסקו מלמימר שירתא פתח פומיה איהו ואמר שירתא דהכדין כתיב בכין ישבח יהושע קדם ייי׳ שירתא שתיתיתא אמרו ברק ודבורה ביומא דמסר ייי ית סיסרא וית משרייתיה ביד בנוי דישראל דהכדין כתיב ושבחת דבורה וברק בר אבינועם׳ שירתא שביעיתא אמרת חנה בזמן דאתיהיב לה בר מן קדם ייי דהכדין כתיב וצליאת חנה ברוח נבואה ואמרת׳ שירתא תמיניתא אמר דוד מלכא דישראל על כל נסיא דעבד ליה ייי פתח פומיה ואמר שירתא דהכדין כתיב ושבח דוד בנבואה קדם ייי׳ שירתא תשיעיתא אמר שלמה מלכא דישראל קדם רבון כל עלמא ייי׳ ושירתא עסיריתא עתידין למימר יתה בני גלותא בעדן דיפקון מן גלותא דהכדין כתיב ומפרש על ידוי דישעיה נביא דהכדין כתיב שירא הדין יהי לכון לחדוא כליל אתקדשות חגא דפסחא וחדות ליבא כעמא דאזלין לאתחזאה קדם ייי תלת זמנין בשתא במיני זמר וקל טבלא למיעל לטורא דייי ולמפלח קדם ייי תקיפא דישראל׳׳

ישקני אמר שלמה נביא בריך שמיה דייי דיהב לן אוריתא על ידוי דמשה ספרא

שיר השירים אשר לשלמה׳ שנו רבותינו כל שלמה האמור בשיר השירים קדש מלך שהשלום שלו שיר שבח על כל השירים אשר נאמר להקב״ה מלה עדתו ומתנו כבי״ א״ר עקיבא לא היה העולם כדאי כיום שניתן בו שיר השירים לישראל׳ שכל הכתובים קדש ושיר השירים קדש קדשים׳ א״ר לעזר בן עזריה למה הדבר דומה למלך שנטל סאה חטים ונתנה לנחתום׳ א״ל הוצא לי כך וכך סולת כך וכך סובין כך וכך מורסן וסלית לי מתוכה גלוסקא א׳ מנוקה ומעולה׳ כך כל הכתובים קדש ושיר השירים קדש קדשים שכולו יראת שמים וקיבול עול מלכותו׳׳ ישקני מנשיקות פיהו׳ זה השיר אומרת בפיה בגלותה ובאלמנותה מי יתן וישקני המלך שלמה מנשיקות פיהו כמו מאז בפינו׳ לפי שיש מקומות שנושקין

מנשיקות פיהו כי טובים דדיך מיין:
לריח שמניך טובים שמן תורק שמך
על כן עלמות אהבוך: משכני אחריך
נרוצה הביאני המלך חדריו נגילה
ונשמחה בך נזכירה דדיך מיין מישרים

ספרא רבא כתיבין על תרין
לוחי אבניא ושיתא סדרי משנה
וגמרא בגירסא והוה מתמלל
עמנא אפין באפין כגבר דנשיק
לחבריה מן סגיאות חיבתא
דחביב לן יתיר משבעין עממיא:
ל״ת לקל ניסך וגבורתך
דעבדתא לעמך בית ישראל שמעו
כל עממיא דשמעו ית שימע
גבורתך ואתתך טביא ושמך קדישא אשתמע בכל ארעא דהוא בחיר ממשח רבותא דהוה
מתרבי על רישי מלכין וכהנין ובגין כין רחימו צדיקיא למהך בתר אורח טובך בגין
דיחסנון עלמא הדין ועלמא דאתי״ משכני כד נפקו עמא בית ישראל ממצרים הות
מדברא שכינת מרי עלמא קדמיהון בעמודא דעננא ביממא ובעמודא דאישתא
בליליא׳ אמרו צדיקי דרא ההוא רבון כל עלמא נגידנא בתרך ונהי רהטין בתר אורח
טובך וקריב יתן בשפולי טורא דסיני והב לן ית אורייתך מבית גנזך דרקיעא ונחדי ונבדח
בעסרין ותרתין אתוון דמיכתבא בהון ונהי דכירין יתהון ונרחם ית אלהותך ונהי מתרחקין
מבתר טעוות עממיא׳ וכל צדיקיא דעבדין דתקין קדמך יהון דחלין מנך ורחמין ית פקודך׳

רש״י ז״ל

כד

שמושקין על גב היד ועל הכתף אך אני מתאוה ומקוה להיותו נוהג עמי כמנהג הראשון כחתן אל כלה פה אל פה״
כי טובים לי דודיך מכל משתה יין מכל עונג ושמחה ול׳ עברי הוא להיות כל סעודת עונג ושמחה נקראת
ע״ש היין כענ״א בית משתה היין ואומר׳ בשיר לא ישתו יין והיה כנור ונבל והליל ותוף ויין משתיהם זהו
ביאור משמעו ונאמר דוגמא שלו ע״ש שנתן להם תורתו ודיבר עמהם פנים אל פנים ואותם דודים עודם ערבים
עליהם מכל שעשוע ומובטחים מאתו להופיע עוד עליהם לבאר להם סוד טעמיה ומסתר צפונותיה
ומחלים פניו לקיים דברו וזהו ישקני מנשיקות פיהו״ לריח שמניך טובים׳ שם טוב נקרא ע״ש שמן טוב:
לריח שמניך טובים׳ שהריחו בהם אפסי ארץ אשר שמעו שמעך הטוב כעשותך נוראות במצרים״ שמן
תורק׳ נקרא שמך להיות נאמר עליו אתה שמן אשר תורק תמיד להיות ריח ערב שלך יוצא למרחוק
שכן דרך שמן ערב בכל עת שהוא בצלוחית מתומנה אין ריחו נודף׳ נותחה ומריק שמנה לכלי אחר
ריחו נודף״ על כן עלמות אהבוך׳ בא יתרו לקול השמועה ונתגייר׳ אף רחב הזונה אמרה כי שמענו
את אשר הוביש וגו׳ ועי׳ כן כי ה׳ אלהיכם הוא אלהים בשמים וכו׳״ עלמות׳ בתולות׳ לפי שהגיבור רוחו
לבחור שאהובתו מאבבתו׳ ולפי הדוגמא העלמות הן האומות״ משכני אחריך נרוצה׳ אני שמעתי
משלוחיך רמז שאמרת למשכני ואני אמרתי אחריך נרוצה להיות לך לאשה״ הביאני המלך חדריו׳
וגם היום הזה עודנה לי גילה ושמחה אשר נדבקתי בך״ נזכירה דודיך׳ גם היום באלמנות חיות תמיד
אזכור דודיך הראשונים מכל משתה עונג ושמחה״ מישרים אהבוך׳ אהבה עזה אהבת מישור בלי עקבה
ורכסים אשר אהבוך אני ואבותי באותן הימים זהו פישוטו לפי ענייני׳ ולפי דוגמתו משפם מזכירים
לבניו חסד נעורים אהבת כלולות לכתם אחריו במדבר בארץ ציה וצלמות וגם צידה לא עשו להם׳
והאמינו בו ובשלוחו ולא אמרו היאך נצא למדבר לא מקום זרע ומזונות והלכו אחריו והוא הביאם
לתוך חדרי היקף ענניו׳ בזו עודם היום גלים ושמחים בו אף לפי עניים וצרתם ומשתעשעים בתורה
ומזכירים

אהבוך: שחורה אני ונאוה בנות ירושלם כאהלי קדר כיריעות שלמה: אל תראוני שאני שחרחרת ששזפתני השמש בני אמי נחרו בי שמוני נטרה את הכרמים כרמי שלי לא נטרתי: הגידה לי שאהבה נפשי איכה תרעה איכה תרביץ בצהרים שלמה אהיה כעטיה על עדרי חבריך: אם

תרגום

שחורה: כד עבדו בית ישראל ית עגלא אתקדרו אפיהון כבנוי דכוש דשריין במשכני קדר וכד תבו בתיובתא ואשתביק להון סגא זיו יקר אפיהון כמלאכיא ושרית ביניהון שכינתא דייי ומשה רבהון סליק לרקיעא ויהב שלם ביניהון ובין מלכהון״ אל אמרת כנשתא דישראל כל קביל עממיא לא תבזון יתי על דאנא קדירתא מנכון על דעבדית כעובדיכון וסגידית לשמשא ולסיהרא דנביאי שקרא אנון גרמו לאתקפא תקוף רוגזא דייי עלי ואלפוני למפלח לטעוותכון ולהלכא בנימוסיכון ולאתרי עלמא דיהוא אלהי לא פלחית ולא אזלית בנימוסיה ולא נטרית ית פקודוי וית אורייתיה״ הגידה כד מטת זמניה דמשה למיפטר מן עלמא אמר קדם ייי גלי קדמי דעמא האלין עתידין למחב ולהלכא בגלותהון כען חוי קדמי איכדין יתפרנסון וישרון ביני עממיא דקשיין גזירתהון כחומתא וכערבי שמשא דטיהרא בתקופת תמוז ולמא דין יהון מטולטלין בין עדרי בנוי דעשו וישמעאל דמשתתפין לך טעוותהון כחבריא״ אמר

ומזכירים דודיו מיין ומישור אהבתם אותו״ שחורה אני ונאוה׳ אתם רעותי אל תקל בעיניכם את אם עזבני אישי מפני שחרות שבי כי שחורה אני ע״י שזיפת השמש ונאוה אני בתיתוך איברים נאים׳ אם אני שחורה כאהלי קדר המשחירים מפני הגשמים שהם פרוסים תמיד במדברות׳ קלה אני להתכבס להיות כיריעות שלמה׳ דוגמא היא גוי אומרת כנ״י לאומות שחורה אני במעשי ונאוה אני במעשה אבותי׳ ואף במעשי יש מהם נאים׳ אם יש בי עון העגל יש בי כנגדו זכות קבלת התורה׳ וקורא לאומות בנות ירושלים ע״ש שהיא עתידה מטרפולין לכולם כמו שניבא יחזקאל ונתתי אותם לך לבנות כמו עקרון ובנותיה״ אל תראוני׳ אל תסתכלו בי לבזיון שאני שחרחורת לפי שאין שחרותי וכיעורי אלא ע״י שזיפת השמש׳ שאותו שחרות יש לו להתלבן כשיעמוד בצל״ בני אמי נחרו בי׳ הם בני מצרים שגדלתי בהם ועלו עמי בערב רב הם ניחרו בי בהמתם ופיתויים עד ששמוני נוטרה את הכרמים ושם שזפתני השמש והושחרתי׳ כלומר נתנוני עובדת אלהים׳ וכרמי שהיה שלי מאבותי לא נטרתי״ ועובדי כוכבים נקראים במקרא בל׳ כרמים שנ׳ ונתתי לה את כרמיה משם ומתרגמינן ואתנני להית פרנסהא׳ וכן לא יפנה דרך כרמים״ הגידה לי שאהבה נפשי׳ עכשיו רואה חוזר ומדמה אותה לצאן האהובה על בעלה׳ אומרת כ״י לפניו כאשה לבעלה הגידה לי שאהבה נפשי איכה תרעה צאנך בין הזאבים הללו אשר הם בתוכם ואיכה תרביצם בצהרים בגלות הזה שהיא עת צרה להם כצהרים שהיא עת צרה לצאן״ שלמה אהיה כעטיה׳ ואת מה איכפת לך אין זה כבודך שאהיה כאבילה עוטה על שפם בוכיה על צאני״ על עדרי חבריך׳ אצל עדרי שאר הרועים שהם רועים צאן כמותך׳

כלומר

אם לא תדעי לך היפה בנשים צאי לך
בעקבי הצאן ורעי את גדיותיך על
משכנות הרעים: לססתי ברכבי
פרעה דמיתיך רעיתי: נאוו לחייך בתורים
צוארך בחרוזים: תורי זהב נעשה לך

אמר קב"ה למשה נביא
אי בעיא להון למהוי בגלותא כנשתא
דמתילא לריבא שפירתא ונפשי
תהא רחים לה תהך ותהלכא
באורחיהון דצדיקיא ותהא מסדרא
צלותא על פום פרנסהא ומדברי
דרהא ותהא מלפא לבנהא
דמתילין לגדיי עזין למהך לבי
כנשתא ולבי מדרשא ובההיא זכותא יהויין מתפרנסין בגלותא עד זמן דאשלח מלכא
משיחא ויהי מדבר יתהון בניח על משכניהון הוא בית מקדשא דיבני להון דוד ושלמה רעייא
דישראל: כד נפקו ישראל ממצרים רדפו פרעה ומשרייתיה בתריהון ברתכין ובפרשין והות
אורחא סגירא להון מארבע סטריהון מן ימינא ושמאלא הוו מדבריא דמליין חיוין קלן
ומן בתריהון הוה פרעה רשיעא ומשרייתיה ומן קדמיהון הוה ימא דסוף מה עבד קב"ה
אתגלי בכח גבורתיה על ימא ונגב ית מיא וית טינא לא נגב אמרו רשיעיא
וערבלאין ונוכראין דביניהון ית מוי דימא יכיל לנגבא וית טינא לא יכיל לנגבא בההיא
שעתא תקף רוגזא דיי עליהון ובעא לשנקותהון במוי דימא היכמה דאשתנקו פרעה
וחילוותי ורתכוי ופרשוי וסוסוותי אילולי משה נביא דפרס ידוי בצלו קדם יי ואתיב
רוגזא דיי מנהון ופתח הוא וצדיקי דרא ההוא ית פומהון ואמרו שירתא ועברו בגו
ימא ביבשתא בגין זכותא דאברהם יצחק ויעקב רחימיא דיי: כד נפקו
למדברא אמר יי למשה כמה יאי עמא הדין לאתיהבא להון פתגמי אורייתא ויהון
כזממין בליסתהון דלא יעדון מן אורחא טבתא היכמה דלא עדי סוסיא דזממא
בליסתיה וכמה יאי קדלהון למסובלא ניר פקודי ויהון עליהון כנירא על קדל תורא דרדי
חריש בחקלא ומפרנס יתיה וית מריה: בכין אתאמר למשה סק לרקיעא ואנא אתן
לך ית תרין לוחי אבניא חציבין מספיר כורסי יקרי בהיקין כדהב טב מסודרין בשטין
כתיבין

רש"י

כלומר בין גדודי האומות המשובים על שבים אחרים ויש להם מלכים ושרים ומנהיגים אותם: אם לא
תדעי לך זו היא תשובת הרועה אם לא תדעי לך להיכן תלכי לרעות צאנך את היפה בנשים שהדל בו
הרועה ולהנהיג אותם: צאי לך בעקבי הצאן הסתכלי בפסיעות דרך שהלכו הצאן והעקבים ניכרים
וכן הרבה במקרא ועקבותיך לא נודעו. נמוטו עקביך. והוא יגוד עקב. ישוב על עקביו ואותו הדרך לכי:
ורעי את גדיותיך על משכנות הרועים שאת אצלם. וזה הדוגמא אם לא תדעי לך כנסייתי ועדתי היפה
בנשים בשאר האומות איכה תרעי ותנצלי מיד המציקים לך להיות בינים ולא יאכלו בניך התבונני
בדרכי אבותיך הראשונים שקיבלו תורתי ומצותי ושמרו משמרתי ולכי בדרכיהם. ואף בשכר זאת
תרעי גדיותיך אצל שרי האומות. וכן אמר ירמיה הציבי לך ציונים שיתי לבך למסלה וגו': לסוסתי
ברכבי פרעה דמיתיך רעיתי: כמו זו כמו לאמר לקול המון מים וכמו לריח שמניך טובים. לרקיעת
סוסים הרבה שאספתי ומשעתי לצאת לקראתך ברכבי פרעה להושיעך כמו שנ' דרכת בים סוסיך סוסים
רבה

עם נקדות הכסף: עד שהמלך במסבו
נרדי נתן ריחו: צרור המור דודי לי בין
שדי ילין: אשכל הכפר דודי לי בכרמי
עין גדי: הנך יפה רעיתי הנך יפה עיניך יונים:

כתיבין באצבעי' גליף בהון עסרתי
דבריא דקיקין יתיר מן כספא
דמזוקק שבע זמנין שבעה' דסכום
עניינין דמתפרשין בהון ארבעין
ותשע אפין' ואתיהבנון על ידך משה
לעמא בית ישראל'' עד ועד דהוה
משה רבהון ברקיעא לקבלא ית
תרין לוחי אבניא ואוריתא ותפקידתא' קמו רשיעי דרא ההוא ועירברבין דביניהון ואמרו·
עובדיהון ונפק להון שום ביש בעלמא' דמלקדמת דנא הוה נכיך ריחיהון ונדיף בעלמא'
ובתר כן סריאו כנרדא דריחיה ביש לחדא' ונחת מכתש סגירו על בסריהון'' צרור
בההוא זמנא אמר ייי למשה איזיל חות מרום חביל עמך פסק מני ואתיבינון בכין
תב משה ובעא רחמין מן קדם ייי ודכר ייי להון עקידת יצחק דכפתיה אבוי בטור
מוריה על מדבחא' ותב ייי מן רוגזיה ואשרי שכינתיה ביניהון כמלקדמין'' אשכל הא
בכין נחת משה ותרין לוחי סהדותא בידוי ובגין חובי ישראל אתיקרו ידוי ונפלו ואתברו'
בכין אזל משה ושף ית עגלא ובדר ית עפרוה לנחלא ואשקי ית בני ישראל וקטל ית כל
דאתחייב קטול' וסליק זמנא תניתא לרקיעא וצלי קדם ייי וכפר על בני ישראל' בכין
אתפקד למעבד משכנא וארונא' בההוא זמנא אוחי משה ועבד ית משכנא וית כל
מנוי וית ארונא' ושוי בארונא ית תרין לוחין אחרנין ומני ית בני אהרן כהנא
למקריב קרבנא על מדבחא ולנסכא ית חמרא על קרבניא' ומניין הוה להון חמרא
לנסכא הלא אנון במדברא לא אתר כשר לבית זרע ואף לא תינין וגופנין ורמונין'
לא הוו אזלין לכרמי עין גדי ונסבין מתמן אתכלין דענבין ועצרין מנהון חמרא
ומנסכין יתיה על מדבחא' רבעות הינא לאמרא חדא'' הנך כד עבדו בית ישראל
רעותא דמלכהון' הוא במימריה משבח יתהון בפמליא דמלאכיא קדישיא ואמר כמה
יאין עובדייך ברתי חביבתי כנשתא דישראל בזמן דאת עבדא רעותי' ועסקא בפתגמי
אוריתי' וכמה תקנין עובדייך ומנייניך כגוזלין בני יונתא דמתכשרין לאתקרבא על מדבחא:
הנך

רש״י

הרבה שם רעיתיך רעיתי שתקתיך מצעקתך שנ' ואתם תחרישון' ואת ראיתי בפרי אגדה' ד"א רעיתיך
רעיתי' שם רעיתיך רעיתי שם הראיתי לכל שרעיתי את'' להומתי' קבילת סוסים' רמיתיך' כמו אותי רימו
להרוג כי שם קישטתיך בקישוטים נאים'' נאוו לחייך בתורים' שורות נזמי אזן ומנחת זהב'' צוארך
בחרוזים' ענקי זהב ומרגליות חרוזות בפתילי זהב של בזת הים'' תורי זהב נעשה לך' נמלכנו אני ובית
דיני לפני בזת פרעה שהשיאנו והחזיק את לבו לרדוף אחריך עם כל שבח גנזי אוצרותיו כדי שנעשה לך
תורי קישוטי זהב'' עם נקודות הכסף' שהיה בידך כבר שהוצאת ממצרים שגדולה היתה בזת הים
מבזת מצרים'' נקודות' כלי כסף מנוקדים ומצויירים בהבדבורות וגוונים'' עד שהמלך במסבו' משיבה
כי ואומרת כל זה אמת טובה נטלתני ואני גמלתיך רעה' כי בעוד המלך על השלחן מסיבת חופתו
נרדי נתן ריחו הילוף להבלים' בעוד שהשכינה בסיני קלקלתי בעגל ולשון חיבה כתב הכתוב נתן ריחו
ולא

הנך יפה דודי אף נעים אף ערשנו רעננה: קרות בתינו ארזים רהיטנו ברותים: אני חבצלת השרון שושנת העמקים: כשושנה בין החוחים כן רעיתי בין הבנות: כתפוח בעצי היער

הנך אהיבת כנשתא דישראל קדם רבון עלמא וכין אמרת: כמה יאי שכינת קודשך בעדן דאת שרי ביננא ומקביל ברעות צלותנא ובעדן דאת שרי במדריינא חיבתא ובננא סגיין על ארעא ואנחנא פשין וסגן כאילן דנציב על עינא דמיא דעפייה שפיר ואנביה סגי: קורות אמר שלמה נביא כמה יאי בית מקדשא דאתבני על ידי מן קיסי גולמיש אבל יתיר יהי יאי בית מקדשא דעתיד לאתבנאה ביומי מלכא משיחא דכשורוהי יהויין מן ארזין דגנתא דעדן ושירותוהי יהויין מן ברותי ושאגי ושורבני: אני אמרת כנשתא דישראל בזמן דמרי עלמא משרי שכינתיה ביני אנא מתילא לנרקים רטיב מגנתא דעדן ועובדי יאיין כורדא דבמישר גנוניתא דעדן: כשושנה ובעדן דאנא סטיא מן אורחא דתקנן קדמוי ואיהו מסלק שכינת קודשיה מני אנא מתילא לורדא דמלבלבא ביני כלוביא דעידן עפייהא ובזיען הכדין אנא נעיצא ובזיעא מגזירין בישין בגלותא ביני מלכי עממיא: כתפוח היכמא דיאי ומשבח אתרוגא ביני אילני סרק וכולי עלמא מודעין יתיה כין רבון עלמא יאי ומשבח ביני מלאכיא בעתוני'

רש"י ז"ל

ולא כתב הכתוב אלא הסריח לפי שדיבר הכתוב בלשון נקייה: צרור המור דודי לי. דודי נעשה לי כמי שיש לו צרור המור בחיקו ואמר הרי לך צרור זה שיתן ריח טוב מן הראשון שאיבדת. כך הקב"ה נתרצה לישראל על מעשה העגל ומצא להם כפרה על עונם ואמר התנדבו למשכן ויבא זהב המשכן ויכפר על זהב העגל: בין שדי ילין. אע"פ שמתעלתי בו אמר לשכון שם: בין שדי. בין שני בדי הארון: אשכול הכופר. יש בושם ששמו כופר כמו כפרים עם נרדים ועושי כמין אשכולות: בכרמי עין גדי. שם מקום ושם הוא מצוי ורא"יתי באגדה שאותן כרמים עושים פירות ד' או ה' פעמים בשנה ודוגמא זו לכמה כפרות ומחילות שמחל להם הקב"ה על כמה נסיונות שניסוהו במדבר: הנך יפה רעיתי. אני הייתי בושה בקלקולי והוא חיזקני בדברי ריצויים לומר סלחתי כדבריך והרי את יפה ויפה: עיניך יונים. כלה שעיניה כעורים כל גופה צריך בדיקה ושעיניה נאים אין גופה צריך בדיקה ודוגמא זו כיא מהללי לך על עונך והרי את יפה במעשה והרי את יפה במעש' יפה במעשה אבות יפה במעשיך כי עיניך יונים. צדיקים יש בינך שדבקו בי כיונה זו שמשהכרת את בן זוגה אינה מניחתו שיזדווג לאחר כך ויאספו אלין כל בני לוי ולא טעו בעגל: ועוד הנך יפה במלאכת המשכן של והנה עשו אותה וגו' ויברך אותם משה הרי שקילסם על כך: הנך יפה דודי אף נעים. לא היופי שלי אלא שלך אתה הוא היפה: אף נעים. שעברת על פשעי והשרית שכינתך בתוכי וזהו קילוס של ירידת האש וירא כל העם וירנו: אף ערשנו רעננה. ע"י נעימותיך. הנה רעננה ערשנו בבנינו ובבנותינו שהיו כלם נקבצים אליך כמה שנ' ותקהל העדה וגו' המשכן קרוי מטה שנ' בחדר המטות אשר בבית ה' ע"ש שהם פריין ורביין של ישראל: קורות בתינו ארזים. שבח המשכן הוא זה: רהיטנו. לא ידעתי אם לשון קרשים או לשון בריחים. אך ידעתי שאף בל' משנה שנינו רהיטי ביתו של אדם מן המילין בו'

כן דודי בין הבנים בצלו חמדתי
וישבתי ופריו מתוק לחכי׃ הביאני
אל בית היין ודגלו עלי אהבה׃
סמכוני באשישות רפדוני בתפוחים
כי חולת אהבה אני׃ שמאלו תחת
לראשי וימינו תחבקני׃ השבעתי

תרגום

בזמן דאתגלי על טורא דסיני למתן אוריתא לעמיה׳ בההיא שעתא בטלל שכינתיה רמגית למיתב ופתגמי אוריתיה בסימן על מוריגי ושכר פקודוי נטירין לי לעלמא דאתי׳׳ הביאני אמרת כנשתא דישראל אעיל ייי יתי לבית מתיבת מדרשא דסיני למילף אוריתא מפום משה ספרא רבה׳ וטיקס פקודוי קבילית עלי בחיבתא ואמרית כל דפקיד ייי אעביד ואשתמע׳׳ סמכוני וכד שמעית ית קליה דמתמלל מגו שלהובית אישתא זעית ורתעית בהראי מן רתיתא׳ בכין קריבית לות משה ואהרן ואמרית להון קבילו אתון קל פתגמיא דייי מגו אישתא ועולו לבית מדרשא ומעידנו יתי בפתגמי אוריתא דעליהון אתבסס עלמא׳ והבו רדידין על צוורי מגיסר מלית קדישיא דמתהיקין על מוריגי כתפוחי גנתא דעדן׳ ואיתי עסקא בהון מאם אתסי בהון׳ ארום מרעת חיבתא אנא׳׳ שמאלו כד הוו עמא בית ישראל אזלין במדברא הוו ענני יקרא מסחרן להון ארבעה מארבע רוחי עלמא בגין דלא ישלוט בהון עינא בישא׳ וחד מן עילויהון בגין דלא ישלוט בהון שרבא ושמשא ואף לא מטרא וברדא׃ וחד מלרע להון דהוה מסובר יתהון היכמה דמסובר מורביינא ית ינקא בעטפיה׳ וחד הוה רהיט קדמיהון מהלך תלתא יומין למככא טוריא ולמדלי מישריא וקטיל כל חיוון קלן ועקרבין דבמדברא׳ והוה מחליל להון אתר כשר למבת׳ בגין דהוו עסקין באלפן אוריתא דאתיהיבת להון ביד יתינא דייי׳׳

בתר

רש״י ז״ל

בו׳׳ חבצלת׳ היא שושנה׳׳ שושנת העמקים׳ נאה משושנת ההרים לפי שמרטבת תמיד שאין כח החמה שולטת בה׳׳ כשושנה בין החוחים׳ שמנקבין אותה ותמיד היא עומדת בנויה ובאדמימותה׳׳ כן רעיתי בין הבנות׳ שמפתות אותה לרדוף אחריהם לזנות כמותם אחרי אלהים אחרים והיא עומדת באמונתה׳׳ כתפוח׳ אילן של תפוחים כשבא בין אילני סרק הוא חביב מכולם שפריו טוב בטעם ובריח׳׳ כן דודי בין הבנים׳ בין הבחורים׳ והדוגמא כך הקב״ה מכל האלהים נבחר׳ לפיכך בצלו חמדתי וישבתי׳ ומ״א התפוח הזה הכל בורחים ממנו לפי שאין לו צל׳ כך ברחו כל האומות מעל הקב״ה במתן תורה׳ אבל אני בצלו חמדתי וישבתי׳ אל בית היין׳ אהל מועד ששם ניתנו פרטיה וביאוריה של תורה׳׳ ודגלו עלי אהבה׳ וקבוצתו שדיגלני אליו אהבה היא עלי עודני זוכרת אהבתו ודגלו׳׳ סמכוני׳ עתה במדת החולים באשישי ענבים או באשישות סלת נקיה׳׳ רפדוני׳ רפדו רפידתי סביבותי בתפוחים לריח טוב כדרך החולים׳ כי חולה אני לאהבתו כי צמאתי לו כה בגלותי׳׳ רפידה׳ לי מצע היא כמו ירפד חרוץ עלי טיט׳׳ שמאלו תחת לראשי׳ במדבר׳ וימינו תחבקני׳ דרך ג׳ ימים נוסע לתור להם מנוחה׳ ובמקום המנוחה מוריד להם מן ושליו׳ כל זה אני זוכרת עתה בגלותי וחולה לאהבתו׳׳ השבעתי אתכם׳ אתם האומות׳׳ בצבאות או באילות׳ שתהיו הפקר ומאכל כצבאים ואילים׳׳ אם תעירו ואם תעוררו את האהבה׳ שביני לדודי להחליפה ולשנותה ולבקש ממני להתחבר אחריכם׳׳

השבעתי אתכם בנות ירושלם בצבאות או באילות השדה אם תעירו ואם תעוררו את האהבה עד שתחפץ: קול דודי הנה זה בא מדלג על ההרים מקפץ על הגבעות: דומה דודי לצבי או לעפר האילים הנה זה עומד אחר כתלנו משגיח מן החלונות מציץ מן החרכים:

בתר כן אתאמר למשה בנבואה מן קדם יי למשלח אזגדין לאללא ית ארעא · וכד תבו מללאה אפיקו שום ביש על ארעא דישראל ואתעכבו ארבעין שנין במדברא· פתח משה נביא ואמר אשבעית יתכון כנשתא דישראל ביי צבאות ובתקיפי ארעא דישראל דלא תזידון למסק לארעא דכנען עד דיהי רעוא מן קדם יי ויסופון כל דרי אנשי קרבא לממת׳ היכמא: דעבדו אחיכון בני אפרים דנפקו הלהין שנין ממצרים עד לא מטא קיצא ונפלו ביד פלשתאי דיתבין בגת׳ ואהין מוריכו עד זמן ארבעין שנין ובתר כן ייעלון בניכון ויחסנון יתה״

קול אמר שלמה מלכא׳ בעדן דהוו יתבין עמא בית ישראל במצרים סליקת קבילתהון לשמי מרומא׳ הא בכן אתגלי יקרא דיי למשה על טורא דחורב ושדר יתיה למצרים למפרק יתהון ולאפקא יתהון מגו דחוק מרות מצראי׳ וטפא על קיצא בגין זכותא דאבהתהון דמתילין לטוריא׳ ושוור על זמן שעבודא מאה ותשעין שנין על צדקתא דאמהתהון דמתילין לגלמתא״

דומה אמרת כנשתא דישראל׳ בזמן דאתגלי יקרא דיי במצרים בליליא דפסחא׳ וקטל כל בוכרא׳ רכב על חזיזא קלילא ורהט כטביא וכאורזילא דאיילא ואגין על בתיא דאנן תמן׳ ואתעתד בתר אשוותנא ואשגח מן כוותא ואסתכל מן חרכיא׳ וחזא דמא דנכסת דפסחא ודמא דגזירת מהולתא דחקיק על תרענא׳ ואחא מן שמי מרומא וחזא לעמיה דאכלין ית נכסת חגא דפסחא טוי נור על תמכה ועולשין ופטירין וחס עלן ולא יהב רשותא למלאך מחבלא לחבלא בן״ ובעדן

עד שתחפץ· בכל עוד שהיא תקועה בלבי והוא חפץ בי·· עד שתחפץ· כמו עד שהמלך במסבו· בעוד שהמלך במסבו·· אם תעירו· אם תשנאו כמו ויהי ערך ופסרי׳ לערך·· ואם תעוררו· כמו תעורר על הסרי״ם את רבים ואינם מתיישבים על סדר הדברים כי רואה אני שנתנבא שלמה ודיבר על יציאת מצרים ועל מתה׳ ועל המשכן ועל ביאת הארץ ובית הבחירה וגלות בבל וביאת בית שני והורבנו·· קול דודי חוזר המשורר על הראשונות כאדם שקיצר דבריו וחוזר ואומר לא אמרתי לפניכם ראשית הדברים· הוא התחיל ואמר הביאני המלך חדריו ולא סיפר היאך נקדם במצרים בלי חיבה· ועכשיו חוזר ואומר משיבה זו שאמרתי לכם שמשכני דודי ורצתי אחריו כן היתה· נואש הייתי אומרת לגאולה עד הוס׳ה׳ שנה שנאמרו בין הבתרים·· קול דודי הנה זה בא· לפני הקץ כמדלג על ההרים ומקפץ בגבעות·· דומה דודי לצבי· בקלות מרוצתו שמיהר לבוא כצבי וכעופר האילים·· עופר· איל בחור·· הנה זה עומד וגו׳ סבורה הייתי לישב עגונה עוד ימים רבים והנה הוא מודיע שהיה עומד ומציץ מן החרכים מן חלונות השמים

ענה דודי ואמר לי קומי לך רעיתי יפתי ולכי לך· כי הנה הסתו עבר הגשם חלף הלך לו· הנצנים נראו בארץ עת הזמיר הגיע וקול התור נשמע בארצנו· התאנה חנטה פגיה והגפנים סמדר נתנו ריח קומי

תרגום

ענה ובעידן צפרא אתיב רחימי ואמר לי קומי לך כנשתא דישראל רחימתי דמלקדמין ושפירת עובדין איזילי לכי נפקי מן שעבוד מצראי·· כי ארום הא זמן שעבודא דדמי לסתוא פסק ושנייא דאמרית לאברהם בין פלגיא אתקטעו· ומרות מצראי דמתיל למטרא טרידא חלף ואזלי ולא תיקפון למחזיינון עוד עד עלמא··

הנצנים ומשה ואהרן דמתילין ללולבי דתמר אתחזיאו למעבד נסין בארעא דמצרים· ועדן קטוף בוכריא מטא· וקל רוחא דקודשא דאמרית לאבהתכון כבר שמעתון מה דאמרית ליה· ואף ית עמא דישתעבדון בהון דאנא דאין ובתר כין יפקון בקנינא סגי· וכען צביתי למעבד מה דקיימית ליה במימרי·· התאנה כנשתא דישראל דמתילא לביכורי תינין פתחת פומה ואמרת שירתא על ימא דסוף ואף עולימיא ויניקיא שבחו למרי עלמא בלישנהון· מן יד אמר להון מרי עלמא· קומי לך כנשתא דישראל רחימתי ושפירתי· איזילי מכא לארעא דקיימית לאבהתיך··

וכד'

רש"י ז"ל

השומים את המשוי לי אני ראה ראיתי את עני עמי·· ענה לי ענייה· ולשון צעקת קול רם וזה בנין אב לכולם וענו הלוים·· ואמר לי ע"י משה·· קומי לך· מעלה אתכם מעני מצרים·· הסתיו עבר· אין עכשיו טורח בדרך· סתיו· חורף תרגום סתוא·· הנצנים נראו בארץ· קרבו ימי החמה שהאילנות מוציאים פרחים והולכי דרכים מתענגים לראותם·· עת הזמיר הגיע· שהעופות נותנים זמר וקול ערב להולכי דרכים:· וקול התור· כמשמעו תורים ובני יונה דרך העופות להיות משוררים ומצפצפים בימי ניסן·· התאנה חנטה פגיה· כמשמעו·· והגפנים סמדר· כשנופל הפרח והענבים מתבדלים זה מזה ונכרים כל ענבה לעצמה קרויה סמדר· כל הענין הזה למי משוטו לשון חיבה ניתוי שבבחור מרצה את ארוסתו לילך אחריו כן עשה לי דודי·· ענה דודי ע"י משה·· ואמר לי ע"י אהרן·· קומי לך· זרזי עצמך ושאו איש מאת רעהו·· כי הנה הסתיו עבר· לו תשנה דלגתים למנותם משבטו לך יצחק·· הגשם· שהוא טרחותו של סתיו חלף והלך לו כלומר כו' שנה של קושי השעבוד נגזרו עליכם והלכו להם משנולדה מרים זקנו המצרים שעבוד של ישראל ולכך נק' מרים על שם מרירות·· הנצנים נראו בארץ· הרי משה ואהרן מוכנים לכם לכל צרכיכם·· כזמיר הגיע· שאתם עתידים לומר שירה על הים·· וקול התור· קול התייר הגדול· ד"א קול התור· קול שהבטיח מתן יציאתכם ממצרים·· התאנה חנטה פגיה· הגיע זמן של בכורים ליקרב שתכנסו לארץ·· והגפנים סמדר· קרב שמן נסכי היין· ד"א כשרים שבכם חנטו והנצו לפני מעט והריחו ריח טוב·· קומי לכי· ע"י יתירה קומי לקבל י' הדברות· ד"א התאנה חנטה פגיה· אלו פושעי ישראל שכלו בג' ימי אפילה·· והגפנים סמדר נתנו ריח· אלו הנשארים מהם עשו תשובה ונתקבלו כך נדרש בפסיקתא·· יונתי בחגוי הסלע· זה נאמר על אותה שעה שרדף פרעה אחריהם

והשגם

לך רעיתי יפתי ולכי לך׃ יונתי בחגוי
הסלע בסתר המדרגה הראיני את
מראיך השמיעיני את קולך כי קולך
ערב ומראיך נאוה׃ אחזו לנו
שעלים שעלים קטנים מחבלים
כרמים וכרמינו סמדר׃ דודי לי ואני

יונה׃ וכד רדף פרעה רשיעא בתר
עמא בית ישראל הות מתילא כנשתא
דישראל ליונתא דסגירא בחגוי טנרא
וחויא מעיק לה מגיו ונצא מעיק לה
מברא הכדין הות כנשתא דישראל
סגירא מארבע רוחי עלמא דמן
קדמיהון ימא ומן בתריהון רדיף
סנאה ומן תרין סטריהון מדברא
דמליין חיוון קלן דנכתין וקטלין ב
באיריסיהון ית בני נשא ומן יד פתחת פומה בצלו קדם ייי ונפקת ברת קלא מן שמי מרומא וכן
אמרת אנת כנשתא דישראל דמתילא ליונתא דכיתא ומיטמרא בסגור חגוי טנרא ובחביוני
דרגותא אחזייני ית חזוייך וית עובדייך דתקנן אשמעיני ית קליך ארום קליך עריב בצלותא
בבית מקדש זעיר וחזוייך שפיר בעובדין טבין׃ אחזו בתר דעברו ית ימא אתרעמו
על מיא ואתא עליהון עמלק רשיעא דנטר להון דבבו על עיסק בכירותא וברכתא
דשקל יעקב אבונא מן עשו ואתא לאגחא קרבא בישראל על דבטילו פתגמי אורייתא
והוה עמלק רשיעא גניב מתחות גדפי ענני יקרא נפשתא משבטוי דדן ומקטיל יתהון
על דהוה בידיהון פסלא דמיכה בההיא שעתא אתחייבו בית ישראל דמתילין לכרמא
לאתחבלא אלולי צדיקי דרא ההוא דמתילין לבוסם טב׃ דודי בההיא שעתא הדרו
בתיובתא

והשיגם חונים על הים ואין מקום לנוס לפניהם מפני הים ולא לחזור מפני חיות רעות למה היו דומין
ליונה שבורחת מפני הנץ ונכנסה לנקיקי הסלעים והיה הנחש נושף בה תכנס לפנים הרי הנחש תצא
לחוץ הרי הנץ אל הקב״ה הראיני את מראיך את כשרון פעולתך למי את פונה בעת צרה השמיעיני
את קולך ויצעקו בני ישראל אל ה׳ בחגוי בנקיקי והוא לשון שבר ודומהלו יחוגו וינועו והיתה אדמת
יהודה לחגא וכשבן רבים קורין להם סגוי וכן תהא קנוי וכן ניכרות את עדויהם המדרגה כשעושין
חריץ סביבות המגדלים ושופכין העפר למעלה להגביה התל סביב עושין אותו מדרגות מדרגות
כדי לעלות ועוד בסתר המדרגה כמותים שיש שם חורים ונכנסים שם שרצים ועופות אחזו לנו
שועלים שמע הקב״ה את קולם צוה את הים ושטפם וכו אחזו לנו השועלים הללו הקטנים עם הגדולים
שאף הקטנים היו מחבלים את הכרמים בעוד כרמינו סמדר שהענבים דקים כשהיתה בת ישראל
יולדת זכר והיא טומנתו והיו המצרים נכנסים לבתיהם ומחפשים את הזכרים והתינוק טומן והוא
בן שנה לו בן שנתים והן מביאין תינוקות מבית מצרי והתינוק מצרי מדבר והתינוק ישראל עונה
ממקום שטמון שם והיו תופסין אותו ומשליכין אותו ליאור ולמה קורא אותם שועלים מה השועל
הזה מביט לבנות לאחוריו לברוח אף מצרים מביטין לאחוריהם שנ׳ אנוסה מפני ישראל שועלים
קטנים כתיב חסר ויו ע״ש שהיה נכרע מהם בחיים שנתודו בשעבוד של מקום דודי לי ואני לו הוא
כל צרכיו תבע ממני ולא צוה את לי עשו פסח קדשו בכורות עשו משכן הקריבו עולות ולא תבע
מאומה אחרת׳

לו הרעה בשושנים׃ עד שיפוח היום
ונסו הצללים סב דמה לך דודי לצבי
או לעפר האילים על הרי בתר׃ על ג
משכבי בלילות בקשתי את שאהבה
נפשי בקשתיו ולא מצאתיו׃ אקומה
נא ואסובבה בעיר בשוקים וברחובות
אבקשה את שאהבה נפשי בקשתיו

בתיובתא׳ בכין אתעתד משה נביא
וצלי קדם ייי׳ ויהושע משומשניה אזדרז
ונפק מתחות גדפי ענני יקרא דייי
ועמיה גוברין צדיקין דדחלין ב
בעובדיהון לורדא ואגיחו קרבא
בעמלק ותברו ית עמלק וית עמיה
בשמתא דייי׳ וקטלא ותבירא לפתגם
דחרב׃ ט״ו ובזעירות יומיא
עבדו בני ישראל ית עגלא דדהבא
ואתחשכו ית תיקון זיניהון דחקיק בי
שמא רבא מפרש בשבעין שמהן
ונעא ייי להובדא יתהון מן עלמא׳ אלו דאידכר קדמוהי קיים דקיים בשבועתיה לאברהם
ליצחק וליעקב דהוו קלילין בפלחניה כטביא וכאוריזלא דאיילא׳ ותקרובתא דקריב
אברהם ית יצחק בריה בטור מוריה׳ ומן קדמת דנא קריב תמן ית קרבניה׳ ובליג יתהון
בשרי׳ ע״ל וכד חזו עמא בית ישראל דאסתלקו ענני יקרא מעילויהון ובלילה דקודשא
דאתיהיב להון בקיני אתנטיל מניהון ואשתארו חשיכין כליליא׳ ובעו ית כלילא דקודשא
דאתנטיל מנהון ולא אשכחוניה׳ אקומה׳ אמרין בני ישראל אין לאין נקום כען וניזיל ונסחר
למשכן זמנא דפרסיה משה מברא למשריתא ונתבע אולפן מן קדם ייי׳ ושכינת קודשא דאסתלק
מננא׳ ואזרו בקריין ובפלטיא ובמתון ולא אשכחו׳׳
אמרת

רש״י ז״ל

ואני לו׳ כל צרכי תבעתי ממנו ולא מאלים אחרים׳׳ הרועה׳ את צאנו בשושנים במרעה טוב ונוה יפה׳׳
עד שיפוח היום׳ מוסב למקרא של מעלה כיוצנו דודי לי ואני לו עד זמן שחמם השמש
כחום היום ובגבר השרב׳׳ ונסו הצללים׳ נכות המגינות עלינו כדקת עולו׳׳ סב דמה לך דודי׳ ג
גרמתי לו להסתלק מעלי על הרים המופלגים ממני׳׳ בתר׳ ל׳ חלוקה והפלגה׳׳ על משכבי בלילות׳
בצר לי שישבתי אפילה כל לח׳ שנה שהיו ישרא׳ נזופים׳׳ בקשתיו ולא מצאתיו׳ כי אינני בקרבכם׳
כי לא אעלה בקרבך׳׳ אקומה נא וגו׳ ויחל משה׳ אעלה אל ה׳׳ מצאוני השומרים׳ משה ואהרן׳׳ את
שאהבה נפשי ראיתם׳ מה מצאתם בפיו׳׳ כמעט שעברתי מהם׳ קרוב לפרישתכם ממנו בסוף מ׳
שנה׳׳ עד שמצאתי׳ שהיה עמי בימי יהושע לכבוש ל״א מלכים׳׳ אחזתיו ולא ארפנו׳ לא נתתי
לו רפיון עד שהביאתיו אל משכן שילה בשביל כל זאת שעשה לי׳׳ השבעתי אתכם׳ האומות בהיותי
גולה ביניכם׳׳ אם תעירו ואם תעוררו׳ אהבת דודי ממני ע״י פיתוי והסתה לעזבו לשוב מאחריו׳׳
עד שתחפץ׳ בעוד שאהבתו חפץ עלי׳׳ מי זאת עולה מן המדבר׳ כשהייתי מהלכת במדבר והיה
עמוד האש והענן הולכים לפני והורגים נחשים ועקרבים ושורפין הקוצים והברקנים לעשות הדרך
מישור׳ והיה הענן והעשן עולים ורואים אותן האומות ומתמיהות על גדולתי ואומרים מי
זאת כלומר כמה גדולה היא זאת העולה מן המדבר׳׳ כתימרות עשן׳ גבוה וזקוף כתמר

מקוטרת

ולא מצאתיו: מצאוני השמרים הסבבים בעיר את שאהבה נפשי ראיתם: כמעט שעברתי מהם עד שמצאתי את שאהבה נפשי אחזתיו ולא ארפנו עד שהביאתיו אל בית אמי ואל חדר הורתי: השבעתי אתכם בנות ירושלם בצבאות או באילות

אמרת כנשתא דישראל אשכחו יתי משה ואהרן וליואי נטרי מטרת מימרא דמשכן ומנא דמסחרין יתיה חזור חזור ושאילית להון על עיסק שכינת יקרא דיי' דאסתלקת מני אתיב משה ספרא רבה דישראל וכן אמר אסק לשמי מרומא ואצלי קדם יי' מאם יכפר על חוביכון וישרי שכינתיה ביניכון כמלקדמין" כמעט

כזעיר ציבחר הוה והדר יי' מן תקוף רוגזיה ופקיד למשה נביא למעבד משכן זמנא וארונא ואשרי שכינתיה בגויה' ועמא בית ישראל הוו מקרבין קורבניהון ועסקין ב
בפתגמי אורייתא באדרון בית מדרשא דמשה רבהון ובקיטונא דיהושע בר נון משומשניה:

השבעתי
כד שמעו שבעה עממיא דבני ישראל עתידין למחסן ית ארעהון קמו כחדא וקצצו ית אילניא וסתימו ית מבועי מיא וצדיאו ית קרויהון וערקו' אמר קב"ה למשה נביא אנא קיימית לאבהתהון דישראל לאחסנא ית בניהון ארע עבדא חלב ודבש' והיכדין אנא מעיל ית בניהון לארע צדיא וריקניא' כען אנא מעכב יתהון ארבעין שנין במדברא ותהא אורייתי מתערבא בגופיהון' ומבתר כן אנון עממין בישין יבנון מה דצדיאו' בכין אמר משה לבני ישראל אשבעית לכון כנשתא דישראל ביי' צבאות ובתקיפי ארעא דישראל דלא תזידון למסק לארעא דכנען עד משלם ארבעין שנין' ויהי רעוא מן קדם יי' למתמסר ית יתבי ארעא בידיכון ותעברון ית ירדנא' ותהי ארעא כבישא קדמיכון" כד

רשי ז"ל

מקוטרת מור' ע"ש ענן הקטורת שהיה מתמר ומעל מזבח הפנימי" רוכל' בשם המוכר כל מיני בשמים" אבקת' ע"ש שכותשין אותו ושוחקין אותו כאבק" הנה מטתו של שלמה' אהל מועד והארון שהיו נושאין במדבר" ששים גבורים סביב לה' ס"ר סביב לה" מלומדי מלחמה' מלחמתה של תורה' וכן כהנים הסובבים אותם החונים סביבות המשכן מלומדי סדר עבודתם" איש חרבו' כלי זיינם הן מסורות ופותנים שמעמידים על ידם את הגירסא והמוסרה שלא תשכח" מפחד בלילות' פן ישכחוה ויבואו עליהם צרות וכה"א נשקו בר פן יאנף ותאבדו דרך" אפריון עשה לו המלך שלמה' זה אהל מועד שנקבע במשכן שילה עשה לו אפריון חופת פאר לכבוד" רפידתו' משכבו ומשכנו על הכפורת שהיא זהב" מרכבו ארגמן' זה הפרוכת שהיה תלוי ורוכב מעמוד לעמוד" תוכו רצוף אהבה' סדור ברצפת אהבה ארון וכפורת וכרובים ולוחות" מבנות ירושלים' אלו ישראל יראים ושלמים להקב"ה" בנות ציון' בנים שמצויינים לו במילה ובתפלין ובציצית" בעטרה שעטרה לו אמו' אהל מועד שהוא מעוטר בגוונין תכלת וארגמן ותולעת שני' א"ר נחוניא שאל רשב"י את ר' אלעזר בר' יוסי אפשר ששמעת מאביך מהו שעטרה לו אמו' א"ל משל למלך שהיתה לו בת יחידה והיה אוהבה

הרגום

השדה אם תעירו ואם תעוררו את האהבה עד שתחפץ׃ מי זאת עלה מן המדבר כתימרות עשן מקטרת מר ולבונה מכל אבקת רוכל׃ הנה מטתו שלשלמה ששים גבורים סביב לה מגבורי ישראל׃

מי כד סליקו ישראל מן מדברא ועברו ית ירדנא עם יהושע בר נון אמרו עממי ארעא מה היא דא אומא בחירתא דסלקא מן מדברא ומתנמרא מן קטורת בוסמין ומעידא בזכותיה דאברהם דפלח וצלי קדם ייי בטור מוריה ומתמרקא משח רבותא בצדקתיה דיצחק דאתעקד באתר בית מקדשא דאתקרי טור דלבונתא ומתעבדין לה נסין בחסידותיה דיעקב דאשתדל מלאכא עמיה עד מיסק קריצתא ואתגבר מניה ואשתזיב הוא ותרי עסר שבטוי׃ הנה כד בנא שלמה מלכא דישראל ית בית מקדשא דייי בירושלם אמר ייי במימריה כמה יאי בית מקדשא הדין דאתבני לי על ידוי דמלכא שלמה בר דוד וכמה יאין כהניא בעדן דפרסין ידיהון וקיימין על דוכניהון ומברכין לעמא בית ישראל בשתין אתוון דמסירין למשה רבהון ובההיא ברכתא מסחרא להון כשור רם ותקיף ובה מתגברין ומצלחין כל גיברי ישראל׃ ונכניא

רשי ז״ל

אוהבה ביותר׳ לא זז מחבבה עד שקראה אמי שנ׳ שמעו אליהם ולאומי אלי האזינו׳ ולאמי כתיב׳ לא זז מחבבה עד שקראה בתי שנ׳ שמעי בת וראי׳ לא זז מחבבה עד שקראה אחותי שנ׳ פתחי לי אחותי רעיתי׳ עמוד השבי׳ ונישקו על ראשו וכו׳׳ ביום חתונתו׳ יום מתן תורה שעיטרוהו להם למלך וקיבלו עולו׳׳ וביום שמחת לבו׳ זה שמיני למילואים שנתחנך בו המשכן במדבר׳׳ הנך יפה רעיתי׳ קילסן וריצן וערבו עליו קרבנותיהם׳׳ עד שיפוח היום׳ שחטאו לפני בימי חכמי ופנחס׳׳ עיניך יונים׳ גוונך ומראיתך׳ ודוגמתו כיונה הזאת הדבקה בבן זוגה וכששוחטין אותה אינה מפרכסת אלא פושטת צואר׳ כך את נתת שכם לסבול עולי ומוראי׳׳ מבעד לצמתך שערך כעדר העזים׳ הקילום הזה דוגמתו קילום אשה הנאהבה לחתן מבפנים לקישורייך שערך נאה ומבהיק כצוהר ולבנונית כשער עזים לבנות היורדות מן ההרים ושערן מבהיק מרחוק׳ והדוגמא שדימה כנ״ל לכך וזהו׳ מבפנים למחנותייך ומשכנותייך אף הריקים שביך חביבין עלי כיעקב ובניו שגלשו לרדת מהר הגלעד כשהשיגם לבן שם׳ ר״א כאותן שצבאו על מדין בעבר הירדן שהיא ארץ גלעד׳ ולשון זה במדרש שיר השירים׳׳ מבעד׳ הוא לשון מבפנים שרוב בעד שבמקרא דבר המסך ומגין נגד׳ ר״א כמו ובעד כוכבים יחתום׳ הארץ בריחיה בעדי׳ הבעד ערפל׳ ומבעד הוא הדבר שהוא מבפנים לאותו בעד לכך הוא אומר מבעד׳׳ צמתך׳ ל׳ דבר המצמצם השער שלא יפריח לצאת וזהו השבכה והקישורים׳ ולא יתכן לפרש צמתך ל׳ יפות שתהא המ״ם מושרשת בתיבה שאם כן היה לה להיות דגושה כשהיא נסמכת לה״א לפעול בו פעולת נקבה או לוי״ו לפעול בו פעולת זכר כמו ה״ת של שבת כשהוא נותנה לנקבה היא מודגשת כמו חגה חדשה ושבתה יתן לזכר עולת שבת בשבתו׳

כלם אחזי חרב מלמדי מלחמה
איש חרבו על ירכו מפחד בלילות׃
אפריון עשה לו המלך שלמה מעצי
הלבנון׃ עמודיו עשה כסף רפידתו
זהב מרכבו ארגמן תוכו רצוף אהבה
מבנות ירושלם׃ צאינה וראינה בנות
ציון במלך שלמה בעטרה שעטרה
לו אמו ביום חתנתו וביום שמחת לבו׃

וכהנית וליואי וכל שבטיא דישראל
כלהון אחידין בפתגמי אוריתא
דמתילין לחרבא ושקלן וטרן בהון
כגיברין מגיחי קרבא׳ וכל חד
וחד חתימה מילה על בשריה
היכמה דאתחתימת בבשריה
דאברהם ומתגברין בה כגבר דחרבא
חגירא על ירכיה׳ ובגין כן לא
דחלין מן מזיקיא וטלני דאזלין
בליליא״ אפריון היכל קודשא בנא
ליה מלכא שלמה מן אילני
דנגבילא ושאגי וסורבני דאתי מן
לבנון׳ וחפא יתיה דהב דכי׃ עמודיו
ובתר דאשלים יתיה שלמה בנויה ית ארונא דסהדותא דהות עמודא דעלמא׳ ובגויה תרין
לוחי אבניא דאצנע התמן משה בחורב יקירין מן כסף מזוקק וספירין מן דהב טב ופרס
וטליל עילויה ית פרוכתא דתכלא וארגוונא׳ וביני כרוביא דעילוי כפורתא הות שריא
שכינתא דיי׳ דשכין שמיה בירושלם מן כל כרכי ארעא דישראל״ צאינה כד אתא שלמה
מלכא דישראל למעבד ית חנוכת בית מקדשא׳ כרוזא נפק בחיל וכן אמר׳ פוקו וחזו יתבי
כלכי ארעא דישראל ועמא דציון בחגא ובכלילא דכלילו עמא בית ישראל מלכא שלמה׳
וחדו בחדוות חגת דמטללתא דעבד שלמה בעדנא ההוא ית חגא דמטללתא ארבעת
עשר יומין

רש״י ז״ל

ומה של צמתך שהיא רמז בעל כרחינו פה כמקום הה״א ויהא שם הקישור צמתי׳ ובספרא סמוך להו לזכר
או לנקבה תיהבך הה״א לתי״ו כמו שפחה תיהבך לומר שפחתו שפחתה׳ וכן אמה אמתו אמתה׳ ערוה
ערותו ערותה׳ מן זה צמה צמתו צמתך צמתה צמתי״ שגלשו׳ שנקרחו׳ גבח׳ מתורגם גליש׳ כשהבהמו׳
יורדות מן ההר נמצא ההר מקורח וממורט מהם״ שניך כעדר הקצובות וגו׳ את קילום זה בלשון
גוי אשה״ שניך׳ דקות ולבנות וסדורות על סדורן כעמר וסדר עדר הרחלים הברורות מאחר
ביאתן בקצב ומנין נמסרות לרועה חכם והגון ליזהר בצמרן שטוטין אותן לבלי מולכת ומשמרין
אותן מעת לידתן שלא יתלכלך הצמר ורוחצין אותן מיום ל׳ יום״ שכולם מתאימות׳ לשון תאומים
אין מתום בבשרי כלומר תאומות״ ושכולה׳ שום שכול ומום אין בהם׳ ונאמר הדוגמא הנו ע״ש גבורי
ישראל הכורתים והוכלים אויביהם בשיניהם סביבותם והרי הם מתרחקים מן הגזל של ישראל ומן
העריות שלא יתלכלכו בעבירה׳ ונאמר קילום זה על י״ב אף אים שצבאו על מדין בקצב ומנין
שלא נחשד א׳ מהם על העריות שנ׳ ולא נפקד ממנו איש׳ ואף על הרהור הלב הביאו כפרתן
ואף על הגזל לא נחשדו שהעיד עליהם הכתוב ויקחו את כל השלל ויביאו ל׳ משה ול׳ אלעזר
הכהן ולא הבריח א׳ מהן פרה א׳ או חמור א׳״ כחוט השני שפתותיך׳ נאות להבטיח ולאמור
הבטחתן כמו שעשו המרגלים לרחב הזונה שאמרו לה את תקות חוט השני וגו׳ ואמרו הבטיחנו״
ומדבריך

הנך יפה רעיתי הנך יפה עיניך יונים ד
מבעד לצמתך שערך כעדר העזים
שגלשו מהר גלעד׃ שניך כעדר
הקצובות שעלו מן הרחצה שכלם
מתאימות ושכלה אין בהם׃ כחוט
השני שפתותיך ומדברך נאוה כפלח
הרמון רקתך מבעד לצמתך׃

תרגום

הנך ובההוא יומא קריב מלכא שלמה
אלף עלוון על מדבחא ואתקבל
ברעוא קרבניה קדם ייי נפקת ברת קלא
מן שמיא וכן אמרת׃ כמה יאיא את
כנשתא דישראל וכמה יאיין אמרכלי
רברבי כנשתא וחכימיא יתבי סנהדרין
דאנון מנהרין לעלמא לעמא בית
ישראל ודמיין לגוזלין בני יונתא׃
ואפילו שאר בני כנשתא ועמא
דארעא אנון צדיקין כבנוי דיעקב
דלקטו אבנין ועבדו גלגושיתא
בטורא דגלעד׃ שניך כמה יאיין כהניא וליואי דמקרבין ית קורבניך ואכלין בשר קודשא
ומעשרא ותרומתא ודכיין מכל אונסא וגזילא וכולהון מתיין דא לדא ויולדן תיומין
בכל עידן ועקרה ומתכלא לא הות בהון׃ כחוט וספוהי דכהנא רבא הוו בעיין צלותא
ביומא דכפורי קדם ייי ומילוי הוו מהפכין חוביהון דישראל דדמיין לחוט זהוריתא ומחוורין
יתהון כעמר נקי׃ ומלכא דהוא רישיהון מלי פקודיא כרמונא בר מן אמרכלא ותרגולין
דאנון קריבין למלכא דאנון צדיקיא ולית בהון מדעם ביש׃
וריש

רש״י ז״ל

ומדברך דיבורך והרי הוא מגזרת המדברים בך אצל הקירות לא נדברו יראי ה׳ רקתך גובה
הפנים אצל העינים ובלשון גמרא קורין אותו רומני דאפי ודומה לפלח חצי רמון שהוא אדום
וסגלגל הרי קילוס בנוי אשה והדוגמא פירשו רבותינו ריקנים שביך מלאים מצות כרמון
מבעד לצמתך מבפנים לקישוריך כמגדל דויד צוארך קומה זקופה נוי באשה והדוגמא כ
כמגדל דויד היא מצודת ציון שהוא מקום חוזק ועוז ומבצר כך הוא צוארך זו לשכת הגזית שהיא
חזקן ומבצרן של ישראל ואותו המגדל בנוי לתלפיות בנוי לנואי להיות הכל מסתכלין בו לנאות
צורותיו ובנוי מלאכת תבניתו והוא מגזרת מלפנו מבהמות הארץ והת״ו בתלפיות כמו תי״ו
שבתרומות ובתבנית אלף המגן תלוי עליו כך מנהג השרים לתלות מגיניהם ושלטיהם
במגדלי המגדלים שלטי אשפות שנותנים בהם חצים ושלטים וכן הברו החצים מלאו השלטים
ודומה לו לשכת הגזית שמשם הוראה יוצאה שהתורה מגן לישראל ויש לומר אלף המגן כמו מגן
האלף ע״ש דבר צוה לאלף דור כל שלטי הגבורים מכינו שהתלמידים נקראים ע״ש חצים ושלטים
כענ״ש כחצים ביד גבור כן בני הנעורים אשרי הגבר אשר מלא את אשפתו מהם שני שדייך
המניקים אותך זה משה ואהרן כשני עפרים תאומי צביה דרך צביה להיות יולדת תאומים
כך שניהם שקולים שוים זה כזה ד״א שני שדיך ע״ש הלוחות תאומי צביה שהם מכוונות במדה
אחת חמש דברות על זו וחמש על זו מכוונים דיבור כנגד דיבור אנכי כנגד לא תרצח שהרוצח
ממעט את הדמות של הקב״ה לא יהיה לך כנגד לא תנאף שהזונה אחר ע״ז דרך אשה המנאפת
תקח את זרים לא תשא כנגד לא תגנוב שהגונב סופו לישבע לשקר זכור כנגד לא תענה
שהמחלל

כמגדל דוד צוארך בנוי לתלפיות
אלף המגן תלוי עליו כל שלטי
הגבורים׃ שני שדיך כשני עפרים
תאומי צביה הרועים בשושנים׃
עד שיפוח היום ונסו הצללים אלך
לי אל הר המור ואל גבעת הלבונה׃
כלך יפה רעיתי ומום אין בך׃

כמגדל וריש מתיבתא דהוא רב דילך
חסין בזכותא ורב בעובדין טבין כדויד
מלכא דישר׳ ועל מימר פומיה
הוה מתבני עלמא ובאולפן אוריתא
דהוא עסיק רחיצין עמא בית ישר׳
ומנצחין בקרבא כאלו אחדין בידיהון
כל מני זיינין דגיברין׃ שני תרין
פריקייך דעתידין למפרקיך משיח בר
דוד ומשיח בר אפרים דמיין למשה
ואהרן בני יוכבד דאמתילו לתרין
אורזילין תיומי טביא והוו רען
לעמא בית ישר׳ בזכותהון ארבעין שנין במדברא במנא ובעופין פטימין ומוי בירא דמרים׃
עד וכל זמן דהוה אחידין בידיהון אומנות אבהתהון צדיקיא הוו ערקין מזיקי וטלני
וצפרירי וטיהרי מביניהון על דהות שכינת יקרא דיי׳ בבית מקדשא דהוה מתבני בטור
מוריה וכל מזיקיא ומחבליא הוו ערקין מריח קטורת בוסמין׃ כולך ובזמן דעמא
בית ישר׳ עבדין רעותיה דמרי עלמא הוא במימריה מקבל יתהון בגו מרומא וכין
אמרי כולך שפירתא כנשתא דישר׳ ומחתא לית ביך׃ אמר

רש״י ז״ל

שהמהלל את השבת ומעיד שקר בבוראו לומר שלא שבת בשבת בראשית. ובל׳ כנגד לא תחמוד׳
שהחומד קופו להוליד בן שמקלל אותו ומכבד לאחי שאינו אביו׳׳ הרועי׳ את צאנו בשושנים
ומדריכים אותם בדרך נוחה וישרה׳׳ עד שיפוח היום׳ עד שתתבשט החמה׳׳ ונסו הצללים׳ הוא עת
ערב והוא היום אני אעילך ואת עריבה עלי׳׳ היום׳ הוא השמש׳ וכן לרוח היום׳ וכן כי הנה היום
בא בוער כתנור׳ ומשיפוח היום שך לי להר המוריה בבית עולמים׳ בצ״ר׳ כלומר משחטאו אז נבני
להלל את קדשי ולנאץ את מנוחתי ביותר חבני וכיניתם אסתלק מעליכם ואטוש משכן הזה
ואבחר לי בהר המוריה בבית עולמים ושם כולך יפה ומום אין בך וארצה שם כל קרבנותייך׳׳
אתי מלבנון כלה׳ כשתגלו מלבנון זה אתי תגלו כי אני אגלה עמכם׳׳ אתי מלבנון תבואי׳ וכשתשובו
מן הגולה אני אשוב עמכם ואת כל ימי הגולה בצרתך לי צר ועל׳ כתב אתי מלבנון תבואי׳ כשתגלו
מלבנון זה אתי תבואו ולא כתב אתי ללבנון תבואו לומר משעת יציאתכם מכאן עד שעת ביאתכם
כאן אני עמכם בכל אשר תצאו ותבואו׳׳ תשורי מראש אמנה׳ בקבצי את נדחיך תסתכלי ותתבונני
מה שכר פעולתך מראשית האמונה שהאמנת בי לכתך אחרי במדבר ומצותיך וחמותיך על כי
וביאתך לראש שניר וחרמון שהיו מעונות אריות סיחון ועוג׳ ד״א מראש אמנה׳ הר הוא בגבול צפונה
של א״י ושמו אמנה׳ ובל׳ משנה טורי אמנון והר ההר שנ׳ בו מן הים הגדול תתאו לכם הר ההר׳
וכשהגליות נקבצות ומגיעות שם היו צופים משם ורואין גבול א״י ואומרה של א״י ושמחים ואומרים
הודייה לכך נאמר תשורי מראש אמנה׳׳ לבבתיני׳ משכת את לבי אליך׳׳ באחת מעיניך׳ הרבה
דוגמות טובות שבך לולי היתה בך של אחת מכן הייתי מחבבך ביותר וכש׳ בכולן׳ וכן באחר
שקי׳׳

אתי מלבנון כלה אתי מלבנון תבואי תשורי מראש אמנה מראש שניר וחרמון ממענות אריות מהררי נמרים: לבבתני אחתי כלה לבבתני באחת מעיניך באחד ענק מצורניך: מה יפו דדיך אחתי כלה מה טבו דדיך מיין וריח שמניך מכל בשמים: נפת תטפנה שפתותיך כלה דבש וחלב תחת לשונך וריח

תרגום

אתי אמר יי במימריה עמי תהא כנשתא דישראל דדמיא לננפי דהיא צניעא ועמי תיסלקין לבית מקדשא ויהון מקרבין ליך דורון רישי עמא דיתבין על נהר אמנה ודיירי דיתבין בריש טור תלגא ואומיא דבחרמון ויהון מסקין לך מסין יתבי כרכין תקיפין דאנון גיברין כאריוון הקרובתא מן קרוי טוריא דחסינין מן נמירין. לבבתני קביע על לוח לבי רחימותיך אחתי כנשתא דישראל דדמיא לננפי דהיא צניעא קביע על לוח לבי חיבת זעיר דבבייניך דהוא צדיקא כחד מרבני סנהדרין וכחד מן מלכיא דבית יהודה דהות יהיבא כלילא דמלכותא על צוריה. מה כמה שפירן עלי חיבתיך אחתי כנשתא דישראל דמתילא לננפי דהיא צניעא. כמה טבן עלי חיבתיך יתיר משבעין אומיא. ושום טב דצדיקיא נדיף מכל בוסמנין. נפת ובעידן דמצלן כהניא בעזרתא דקודשא צלהן שפוותהון נטפת דובשא. ולישנייך נגני צניעא בתושבחתהון שירין ותושבחן מתיקין כחלב ודבש. וריח לבושי כהנייך כריח לבנון.

גן

רשי

ענק מצורניך. באחת מרביד. ענקי קישוטיך הם מכשיטי מצות שישראל מצויינין בהם. ד"א באחד ענק באחד מאבותיך הוא אחד היה מיוחד וזהו אברהם הנק' ענק האדם הגדול בענקים. מה יפו דודיך. כל מה שהראית לי של חיבה יפה הוא בעיני בגלגל שילה נוב וגבעון והוא שייקר הב בכל מנוחה ונחלה ויעודים מקום שנתוועדו שם שכינה לישר'. וריח שמניך. שם טוב. נפת תטופנה שפתותיך. צנועי תורה. וריח שלמותיך. מצות הגונות בשלמותיך. ציצי' תכלת. בגדי כהונה איסור שעטנז. גן נעול. ע"ש צניעות של בנות ישר' שאין פרוצות בעריות. גל נעול. יש לפרשו לי מעיין כמו גולות עליות. ויש לפרשו לשון שער והוא לשון ארמי בגמרא טריקו גלי. שלחיך. ארץ יבישה קרויה בית השלחין וצריך להשקותה תמיד. ושדה בית הבעל יפה היתנה. וכאן קורא היבס שלחיך הרי גן מלאים כל טוב כפרדס רמונים. כפרים עם נרדים. מיני בשמים הם. מעיין גנים. כל זה מוסב על שלחיך ומקלחן כמעיין המשקה אותן. והדוגמא. ע"ש טבילות טוהר שבנות ישר' טובלות. ונוזלים מן לבנון. ממקום נקיות שאין סימן עבירת טיט. עורי צפון ובואי תימן. אחר שערב עלי ריחך ונוי משכנותיך אני מצווה את הרוחות צפון ותימן להפיח בגנך לצאת ריחך הטוב למרחוק. והדוגמא ע"ש שהגליות מתקבצות ומכל הגוים מביאים אותם מנחה לירושלים וכימי הבנין יהיו ישר' נקבצין שם למועדים ולרגלים וישר' משיבין יבוא דודי לגנו אם אתה שם הכל שם. באתי לגני. ביומי חנוכת הבית. אריתי. ליקטתי והוא לשון משנה בפ' המוכר

שלמתיך כריח לבנון׃ גן נעול
אחותי כלה גל נעול מעין חתום׃
שלחיך פרדס רמונים עם פרי מגדים
כפרים עם נרדים׃ נרד וכרכם קנה
וקנמון עם כל עצי לבונה מר ואהלות
עם כל ראשי בשמים׃ מעין גנים
באר מים חיים ונזלים מן לבנון׃
עורי צפון ובואי תימן הפיחי גני יזלו
בשמיו יבוא דודי לגנו ויאכל פרי
מגדיו׃

גן ונשייך דמתנסבן לגוברין צ
צניען כנשי צניעא וכגנתא דעדן
דלית רשו למיעל לגווה אלהין צדיקיא
דנפשתהון משתלחין לגווה על יד
מלאכיא׃ ובתולתייך טמירין וגניזין
באנדרונין וחתימין בבין כמבועי ד
דמיין חיין דנפיק מתחות אילנא׃
ומתפרש לארבע רישי נהרין׃
ואלמלא דהוא חתים בשמא רבא וקדישא
הוה נפיק ומבע וטפיף כל עלמא׃
שלחיך ושליחייך מליין פקודין
כרמונין ורחמין לנשיהון וילדן בנין
צדיקין כוותהון׃ וריחיהון מתיל ריחי
בוסמנין טבין דגנתא דעדן׃ כפורין
עם רשקין׃ נרד רשך ואוריקא וקני בוסמא וקנמון עם כל קיסי לבונתא׃ מירא דכיא ואקסיל
אוהון עם כל קיסי בוסמנין׃ מעין ומיא דשילוח מדברין בנייח עם מותר מיין דנגדין מן
לבנון לאשקאה ית ארעא דישראל׃ בגין דאינון עסיקין בפתגמי אוריתא דמתילין לביר דמיין
חיין׃ ובזכותא דניסוך מיא דמתנסכין על מדבחא בבית מקדשא דמתבני בירושלם דמתקרי
לבנון׃ עורי ועל סטר צפונא הוה פתורא ועלוהי הוי מסר לחמין דאפין׃ ועל סטר דרומא
הוה בוצינא לאנהרא׃ ועל מדבחא הוו מקרבין כהניא קרבניא ומסקי עלוהי קטורת בוסמין׃
כנשתא דישראל אמרת׃ ייעול אלהי רחימי לבית מקדשא ויקביל ברעוא קורבניהון דעמיה׃
אמר

רש״י

המוכר את הספינה כתלוא תורה וסלו׳ ואף לשון משנה וארוה כל עוברי דרך׳ ונאמר ע״ג הקטורת שהקטירו
יחיד בנשיאים על מזבח החיצון והקבלה והוא דבר שאינו נוהג לדורות ועל כן נאמר אכלתי יערי עם
דבשי יש דבש שהוא גדל בקנים כענ״ש ביערת הדבש׳ ויערת הוא לשון קנה כמו ותשם בסוף ומיתיב ביערא
ומוצצין הדבש ומשליכין העץ׳ ואני מרוב חיבה אכלתי יערי עם דבשי אכלתי הקנה עם הדבש את
שאינו ראוי עם הראוי קטורת נדבה וכן שעירי חטאת שהקריבו הנשיאים ואין חטאת קריבה נדבה ואני
קבלתים בו ביום׳ שתיתי ייני׳ הם הנסכים׃ עם חלבי׳ מתקן ונחו מחלב׃ אכלו רעים׳ באהל מועד
אהרן ובניו׳ ובבית עולמים הכהנים כולם׃ שתו ושכרו דודים׳ אף ישראל אוכלי בשר זבח בשלמים שהקריבו
לחנוכת הנשיאים׃ אני ישנה׳ כשקייתי שליוה ושקטה בבית ראשון נואשתי מעבוד הקב״ה כישנה ונרדמת׃
ולבי ער׳ זה הקב״ה כך נדרש בפסיקתא׃ ולבי ער׳ הקב״ה שהוא צור לבבי וחלקי ער לשמרני ולהיטיב לי׃
קול דודי דופק׳ משרה שכינתו על הנביאים ומזהיר על ידיהם השכם ושלוח׃ פתחי לי׳ אל תגרמי לי שאסתלק
מעליך׃ שראשי נמלא טל׳ לשון אדם שבא בלילה דופק על פתח אהובתו אומר כן בשביל אהבתך באתי
בלילה בעת הטל או הגשם׳ והדוגמא שראשי נמלא טל על שאני מלא רצון ונחת רוח אברהם אביך ז
שערבו עלי מעשיו כטל והנני בא לך טעון ברכות ושילום שכר מעשים טובים אם תשובי לי׃ קווצותי
רסיסי

באתי לגני אחתי כלה אריתי מורי ה
עם בשמי אכלתי יערי עם דבשי
שתיתי ייני עם חלבי אכלו רעים שתו
ושכרו דודים: אני ישנה ולבי ער
קול דודי דופק פתחי לי אחתי רעיתי
יונתי תמתי שראשי נמלא טל קוצותי
רסיסי לילה: פשטתי את כתנתי
איככה אלבשנה רחצתי את רגלי

באתי אמר קב"ה לעמיה בית ישראל עלית לבית מוקדשי דבנית לי אחתי כנשתא דישראל דמתילא לאנתתא צניעא ואשריתי שכינתי בינייך' וקבילית ברעוא ית קטורת בוסמין' שלחית אישתא מן שמיא ואכלת ית עלתא וית נכסת קודשין' אתקבל ברעוא קדמי ניסוך חמר סומק וחמר חיור דנסיכו כהניא על מדבחי' כען איתו כהניא רחמי פקודי אכולו. מה דאשתאר מן קורבניא ואתפנקו מן טובא דאתעתד לכון'' אני בתר כל פתגמיא הלין' חבו עמא בית ישראל ומסר יי' יתהון ביד נבוכדנצר מלכא דבבל ואוביל יתהון בגלותא' והוו דמיין בגלותא כגבר דמיך דלא יכיל לאתערא משינתיה' וקל רוחא דקודשא מזהרא להון על יד נביא והות מעירא יתהון מדמוך לבהון' עני רבון כל עלמא וכן אמר' הדרי בתיובתא ובועי וצלי לי אחתי רחימתי כנשתא דישראל דמתילא ליונתא בשלימות עובדייך' ארום סער רישי אתמלי מן דמעיך כגבר דסער רישיה מצטבע מטלא דשמיא וציצית נגודי אתמלי מן טיפי עינייך כגבר דציצית נגודי מליין מטיפי מטרא דנחתין בליליא'' פשטתי ענת כנשתא דישראל כל קבל נביאיא הא כבר אעדיתי מני ניר פקודוי ופלחיה לטעוות עממיא' והיכדין יהוין לי אפין למהדר לותיה' אתיב להון מרי עלמא על ידי נביאיא ואף אנא הא כבר סליקית שכינתי מבינייך' ואיכדין אהדר ואת עבדת עובדין בישין ואנא קדישית ית רגלי מסאובתיך' ואיכדין אתנא מגנון בינייך בעובדייך בישיא''

כד

רסיסי לילה' לפי דברי הרבה קבוצות מיני פורעניות לפרוע ממנאצי ומעוולי'' טל' הוא לי נחת'' רסיסי לילה' באתי לילה שהן טורח ועייפות'' רסיסי' תרגום של רביבים' וכרביבים עלי עשב' וכרסיסי מלקושא' קווצותי' הן דיבורי שערות הראש המדובקים יחד' ולפי שאמר בתחלה בל' טל ומטר' אמר לשון ראש וקווצות' שדרך טל ומטר ליפול בשער וקווצות: ד"א טל ורסיסי לילה שניהם לטובה שכר מצות קלות הנחורת ליעשות כטל' ושכר מצות החמורות הקשות כטורח רסיסי לילה'' פשטתי את כותנתי' כלומר כבר למדתי לעבודי דרכים אחרים לא אוכל לשוב אליך עוד כעכ"ם ומאז חדלנו לקטר למלכת השמים וכו' שהיו הדרכים האלה ישרים בעיניהם' ולשון פשטתי את כותנתי רחצתי את רגלי ל' תשובת האשה המנאפת שאינה רוצה לפתוח הדלת לבעלה' לפי שפתח הכתוב בל' אני ישנה קול דודי דופק' מייסד בל' תשובה הנופלת על לשון דופק על הדלת בעת משכב השינה בלילות'' דודי שלח ידו מן החור' שאצל הדלת וראיתי ידו ונהפכו המעי עלי לשוב לאהבתו ולפתוח לו'' קמתי אני לפתוח לדודי' ידי נטפו מור' כלומר בלבב שלם ונפש חפיצה כמתקשטת עצמה להתאהב על אישה בריח טוב: מור עובר' ריח עובר ומתפשט לכל צד'' ודודי חמק עבר' נסתר ונכסה ממני כמו חמוקי ירכיך סתרי ירכיך

מש

איככה אטנפם: דודי שלח ידו מן
החור ומעי המו עליו: קמתי אני לפתח
לדודי וידי נטפו מר ואצבעתי מור
עבר על כפות המנעול: פתחתי אני
לדודי ודודי חמק עבר נפשי יצאה
בדברו בקשתיהו ולא מצאתיהו
קראתיו ולא ענני: מצאוני השמרים
הסבבים בעיר הכוני פצעוני נשאו את

דודי כד אתגלי קיי׳ דעמא בית
ישרא׳ לא צבן למחדר ולמתב לותיה
אושיט מחת גבורתיה על שבטא
דראובן וגד ופלגות שבטא דמנשה
דמעברא לירדנא ומסר יתהון ביד
סנחריב מלכא דאתור ואגלי יתהון
בלחלח וחבור נהרי גוזן וקרוי מדי
ובבר מיניהון עיגל מתכא דשוי ירבעם
חייבא בלשם דן דמתקריא פמיאס
ביומי פקח בר רמליהו. וכד שמעית
אנא רחמי אתגוללו עליהון: קמתי
וכד תקפת עלי מחת גבורתיה
דיי׳ תהית על עובדי. וכהניא קריבו. קורבניהון ואסיקו. קטורת בוסמין ולא אתקבל ברעוא.
ארום מרי עלמא אחד דשי תיובתא באפי: פתחתי אתערת כנשתא דישרא׳ עבידי למתבע
אפין מן קיי׳ ואיהו סליק שכינתיה מביני ונפשי תאיבא לקל מילוי. תבעית שכינת יקריה
ולא אשכחית. צליתי קדמוהי ואיהו טליל שמיא בענן ולא קביל צלותי: מצאוני
אורביקו לי כסדאי דנטרין אורחתא ומעיקין חזור חזור על קרתא דירושלם. מני קטלו
בחרבא ומני אובילו בשביא. נטלו תגא דמלכותא מעל צוריה דצדקיהו מלכא דיהודה
[illegible]

רשי ז״ל

עד סכירך נסתר. וכן עד מתי תתחמקין תסתרי ותתכסי מחמת בושה שמעלת בו: נפשי יצאה בדברו. וי
ואמר לא אבוא אל ביתך כי מתחלה לא אבית לבתוח: בקשתיהו וגו׳ מצאוני השומרים הסובבים בעיר
ומוצאין גנבים המהלכים בלילות: הכוני פצעוני חבלו בי חבורה של פצע לשון מכה כל ניין הוא. רדידי
עדי המרדיד והמרוקע עלי. וכן כל כענין לשון אשה נעורים המתאוננת על בעל נעוריה ומבקשתו
ומדי הדוגמא שלח ידו מן החור כשאמרתי רחצתי את רגלי ולא אפתח לך ולא אשוב מן עוני שבחרתי בה
שלח ידו והראה נקמתו ביומי אחז והביא עליו חיל ארם דיכו בו וישבו ממנו שביה גדולה וגו׳ ויהרוג
פקח בן רמליהו ביהודה ק״כ אלף ביום אחד: ומעי המו עליו. בא חזקיהו בנו ושב בכל לבבו לדרוש להק״ב
וכל דורו צדיקים לא קם דור בישראל כמותם כמו שמפורש בחלק. בדקו מדן ועד באר שבע ולא מצאו
עם הארץ מגבת ועד אנטיפרס ולא מצאו איש ואשה תינוק ותינוקת שלא היו בקיאין בהלכות טומאה
וטהרה. ואני וידי נטפו מור וגו׳ אף יאשיהו נאמר בו וכמוהו לא היה לפניו מלך כי ראה פורענות עתידה
על מנשה ועל אמון לקיים שלח ידו מן החור ומעי המו עליו: פתחתי אני לדודי ודודי חמק עבר
לא בטל גזירתו שנ׳ בחזקיהו הנה ימים באים ונישא כל אשר בביתך וגו׳ ומבניך אשר תוליד וגו׳ ומיש
חנניה מישאל ועזריה. ואף ביאשיהו נ׳ הולדה הנביאה הנני מביא רעה אל המקום הזה ועל יושביו וגו׳
ומוחד וכמוהו לא היה לפניו מלך אך לא שב ה׳ מחרון אפו הגדול אשר חרה ביהודה על כל הכעסים
אשר הכעיסו מנשה ויאמר ה׳ גם את יהודה אסיר מעל פני כאשר הסירותי את ישראל ומאסתי את
העיר הזאת: נפשי יצאה בדברו. יצאה ממני בדברו דבר זה: בקשתיו ולא מצאתיו ואת והבלה
ירמיה

רדידי מעלי שמרי החמות׃ השבעתי
אתכם בנות ירושלם אם תמצאו
את דודי מה תגידו לו שחולת אהבה
אני׃ מה דודך מדוד היפה בנשים מה
דודך מדוד שככה השבעתנו׃ דודי
צח ואדום דגול מרבבה׃ ראשו כתם

תרגום

וסחיאו ית עינוקי עמא דבבל ד
דמעיקין על קרתא ונטרין ית שוריא׃
השבעתי אמרת כנשתא דישראל
משבעית לכון נביא כגזירת
מימרא דיי׳ מאם יתגלי עליכון
רחימי חביבי קדמוהי דמרעיתא
מן חיבת רחמוהי אנא׳ מה ענו
נביאיא ואמרו לבית ישראל איזין
אלהא אנת בעיא למפלח כנשתא
דישראל שפירתא מכל עממיא׳
לאיזין אלהא אנת צביא למדחל דהכדין קיימת עלנא׳ דודי בכין שריאת כנשתא
דישראל למשתעי בשבחא למרי עלמא וכין אמרת׳ להוא אלהא רעותי למפלח
דעטיף ביממא באיצטלא חיוור כתלגא ועסיק בעשרין וארבעה ספרין דאוריתא
ובתגמי נביאי וכתיבי׳ ובליליא הוא עסיק בשיתא סדרי משנה וזיו יקרא דאפוהי
זהרין כנורא מסגיאות חכמתא וסברא דהוא מחדית שמועין חדתין בכל יומא
ועתיד לפרסומינון לעמיה ביומא רבא׳ וטקסיה על רבוא רבוון מלאכין דמשמשין
קדמוהי׳ ראשו אוריתיה דהיא רגיגא מדהב טב ופירוש מליא דבהון דגורין
טעמין

רש״י ז״ל

ירמיה עומד ומוכיחם בימי יהויקים וצדקיה אמרו לו והשובה ליכם לא לבטל את הגזירה לא בהבל מן
הפורענות ולהכין מלכותם בשובם מן הגולה לנטעם מאין כותם ולבנותם מאין הורק׳ מצאוני השומ׳
נבוכדנצר וחיילותיו׳ הסובבים בעיר לנקום נקמתו של מקום׳ נשאו את רדידי בהמ״ק׳ שומרי
החומות׳ אף מלה״ש שהיו שומרים חומותיה כענ״ש על חומותיך ירושלם וגו׳ הם הציתו בו את האש
כענ״ש ממרום שלח אש וגו׳׳ השבעתי אתכם׳ האומות אנשי נבוכדנצר שראיתם בחנניה מישאל
ועזריה מוסרים עצמם לכבשן האש ואת דניאל לגוב אריות על עסקי התפלה׳ ואת דורו של מרדכי
בימי המן׳׳ אם תמצאו את דודי׳ לעת״ל ביום הדין שיבקש מכם להעיד עלי כענ״ש יתנו עדיהם
ויצדקו׳׳ מה תגידו לו׳ שתעידו עלי שבשביל אהבתו חליתי׳ ביסורים קשים ביניכם׳ יבוא נבוכדנצר
ויעידו׳ יבוא אליפז וצופר וכל נביאי האומות ויעידו עלי שקיימתי את התורה׳׳ מה דודך מדוד׳
כך היו שואלין האומות את ישראל מה אלהיכם מכל האלהים שכך אתם נשרפים ונצלבים עליו׳׳ מ
שככה השבעתנו׳ להעיד לו על אהבתך׳׳ דודי צח׳ לבן כמו צחו מחלב׳׳ ואדום דגול מרבבה׳
אפרש תחלה כל הענין לפי פשוטו בקילוס נוי בחור ומניו אהבותיו׳׳ דגול מרבבה׳ נדגל ב
בחיילות הרבה רבים חיילותיו׳ רבבות הרבה׳ קרויים רבבה שנ׳ רבבה כצמח השדה נתתיך׳׳ ראשו
מנהיג נכתם פז׳׳ כתם׳ הוא לשון סגולת מלכים שאוצרין בבית גנזיהם וכן ישנא הכתם הטוב׳
וכן ולכתם אמרתי מבטחי וכן וחלי כתם׳׳ קווצותיו תלתלים׳ לשון תלויים׳׳ שחורות כעורב׳ כל
זה נוי לבחור׳׳ עיניו כיונים על אפיקי מים׳ נאות כעיני יונים אפיקי מים מריבים להראה ובבקרים
יוצאים שם לשוט׳ וכן מקבלם המשורר עיני דודי כשכוח מביט על אפיקי מים דומות לנוי עיני
יונים׳׳ רוחצות׳ עיני דודי בחלב׳׳ יושבות על מלאת׳ כל זה לשון נוי לא בולטות יותר מדאי
ולא

פז קוצותיו תלתלים שחרות כעורב: עיניו כיונים על אפיקי מים רחצות בחלב ישבות על מלאת: לחיו כערוגת הבשם מגדלות מרקחים שפתותיו שושנים נטפות מור עובר: ידיו גלילי זהב ממלאים בתרשיש מעיו

טעמין ומקורין לחון דעשרין להון חיוורין כתלגא ורלא נטרין להון תנכתין כאוגפי עורבא" עיניו עינוהי מסתכלין תדירא על ירושלם לאוטבא לה ולברכא לה מרישא דשתא ועד סופה דשתא כיונין ד דקייתין ומסתכלין תדירא על מפקנות מיא בגין זכותא דיתבי סנהדרין דעסקין באוריתא ומנהרין ית דינא למהוי שעיע כחלב ויתבין בבית מדרשא ומתינין בדינא עד דגמרין לזכאה ולחייבא" לחיו תרין לוחי אבנין דיהב לעמיה כתיבן בעשר שטין דמיין לשיטי גינת בוסמא מרביין דקדוקין וטעמין היכמא דגנוניתא מרביין בוסמין וספוותי חכימוי דעסקין באוריתא נלחין טעמין בכל סטרי ומימר פומהון כמירת בחירתא" ידיו תרי עסר שבטין דיעקב עבדין גלילן על ציץ כלילא דדהבא דקודשא גליפן על תרי עסר מרגלייתא עם אבהת דעלמא תלתא אברהם יצחק ויעקב׳ ראובן גליף על אחמר שמעון גליף על ירקין׳ לוי גליף על ברקן ועפרן׳ יהודה גליף על כוחלי׳ יששכר גליף על אזמורד׳ זבולון גליף על גוהר׳ דן גליף על בורלא׳ נפתלי גליף על חסנור׳ גד גליף על טבהג׳ אשר גליף על כרוגג׳ יוסף גליף על מריבג׳ בנימין גליף על אפנטור׳ דמיין לתרי עסר מזליא נהירין כמעשית נחיחין בעובדיהן

רש"י ז"ל

ולא זוקפות אלא יושבות על מלאת גומא שלהם׳ והענין לפי דוגמא הוא לשון כל דבר שעשוי למלאות גומא העשויות לו למושב כמו אבני מלואים ומלאת בו מלואת אבן" לחייו כערוגת הבושם׳ אשר שם בלשון ערוגות גדולי מרקחים" מגדלות מרקחים׳ מגדלות של מרקחים גידולי בשמים שמפטמים אותם מעשה רוקח" גלילי זהב׳ כאופני זהב" ממולאים בתרשיש כל כי מושב אבן יקרה בזהב קרוי מלאת" מעיו׳ לישננו מעיו קיבוץ טב קרוי עשת" שן׳ ת מעוצמות פיל" מעולפת ספירים׳ מקושטת ומתוקנת בספירים׳ כי ותתעלף ומתרגמינן ואתקנת שוקיו׳ כעמודי שש המיוסדים על אדני פז׳ עמודי שש׳ עמודי שיש׳ והבירו במגלה למסתר על גלילי כסף ועמודי שש׳ ומראהו גבוה במראה הלבנון" בחור כארזים׳ נבחר בין הבנים כארז בין העצים" חכו ממתקים׳ דבריו ערבים" זה דודי׳ זה דמות דודי נוה דמות רעי ועל כל אלה חליתי לאהבתו׳ והדוגמא כלפי הקב"ה כך היה דודי צח אלמן להלבין עונותי צח ולבן כשנראה בסיני נראה כזקן מורה הוראה׳ וכן בשבתו למשפט לבושיה כתלג חיוור ושער ראשיה כעמר נקי" ואדום ליפרע מאויביו כענ"ש מדוע אדום ללבושך" דגול מרבבה׳ הרבה חיילות מקיפין אותו" ראשו כתם פז׳ תחלת דבריו הבריק ככתם פז׳ וכו"א כתם דבריך יאירו כתם אנכי ה' אלהיך הראש התלה׳ שמשפט מלוכה יש לו עליהם׳ והקב"ה גזר עליהם גזירותיו" קוצותיו תלתלים׳ על כל קוץ וקוץ תלי תלים של הלכות" שחורות כעורב׳ עם שהיתה כתובה לפניו אש שחורה על גבי אש לבנה"

רא

עשת שן מעלפת ספירים: שוקיו עמודי
שש מיסדים על אדני פז מראהו
כלבנון בחור כארזים: חכו ממתקים
וכלו מחמדים זה דודי וזה רעי בנות
ירושלם: אנה הלך דודך היפה בנשים ו
אנה פנה דודך ונבקשנו עמך: דודי
ירד לגנו לערוגות הבשם לרעות בגנים

בעובדיהון כשן דפיל ובהיקן כספירין:
שוקי וצדיקיא אנון עמודי עלמא
בסיסן על מתבין דדהב טב אנון
פתגמי אורייתא דעסקין בהון
ומוכחין עמא בית ישראל למעבד
רעותיה דאיהו מתמלי רחמין
עליהון כסבא ומחוור חוביהון
דבית ישראל כתלגא ומתעתד
למעבד נצחן קרבא בעממיא
דעברין על מימריה כעולים גיבר
וחסין כגולמישין: חכו חיכי
מדהב ומספי דין הוא הטעם בחתיי
דאלהי רחימאי ודין הוא תקוף חוסניה דמרי חביבי דמשלח נביאיא דמתנבאין בירושלם:
אנה תהיבו נביאיא כד שמעו וכין אמרו מושבחתא דין מכוס כנשתא דישראל על
אידין חובא אסתלק מבינך שכינתא דיי' את השפירא עובדייך מכל אומיא ולאן
אתר אתפני רחימך באסתלקותיה מעקדשייך אמרת כנשתא דישראל על חובין
ומרדין ואשתדור ואשתכחו בי אמרין נביאיא כען הדרי בתיובתא וקומו חנות ואנן
ונצלי קדמוהי ונבעי רחמין עמך: דודי ומרי עלמא קביל צלותהון ברעוא ונחת
לבבל לסנהדרין דחכימיא ויהב רווחא לעמיה ואסיקנון מן גלותא על יד כורש
ועזרא ונחמיה וזרובבל בר שאלתיאל וסבי יהודאי ובנו ית בית מקדשא ומנו כהניא
על

רש"י

ד"א קווצותיו תלתלים כשנראה עליהם נראה כבחור נלחם בגבורה: עיניו כיונים על אפיקי מים: כיונים
שעיניהם צופות אל ארובותיהם כך עיניו על בתי כנסיות ובתי מדרשות ששם מוצאי התורה
המשולה למים: רוחצות בחלב: בשפטן צופות במשפט מבררות דין לאמתו להצדיק צדיק לתת לו
כצדקתו ולהרשיע רשע לתת דרכו בראשו: יושבות על מלאת: על מלאת של עולם משוטטות בכל
הארץ צופות טובים ורעים: ד"א תה שהקב"ה נותנם עינים להאיר לעולם כשם שהעינים מאירים
לאדם כיונים הנודדים משובך לשובך לבקש אכלם כך הם הולכים ממדרשו של פלוני חכם לבית
המדרש של פלוני חכם לבקש טעמי תורה: על אפיקי מים: על בתי מדרשות ששם מוצאי מים של
תורה: רוחצות בחלב: למי שקדמם עינים והטין לי נקבה היא דוחצות לי נקבה הם מצחצחין עצמם
בחלב של תורה ומלבנים סתריה ומהומותיה: יושבות על מלאת: מיישבים דבריהם על אופניהם:
ד"א עיניו ענייניו פרשיות של תורה והלכות ומשניות כיונים שהם נאים בהליכתן: על אפיקי מים:
על בתי מדרשות שהם מוצאי מים של תורה: רוחצות בחלב מצוחצחות בחלב כמ"ש: לחיו ערוגות
הר סיני שהראה להם פנים מסבירות ומוחקות: שפתותיו שושנים: דיבורים שנידבר מאהל מועד שהם
לריצוי ולכפרה ולריח טוב תורת חטאת ואשם ומנחה ועולה ושלמים: ידיו הלוחות שנתן מיותינו
מעשה ידי אמן מעשה ידיו המה: גלילי זהב: אלו הדברות שבהן נאמר הנחמדים מזהב ומפז רבי אמ"ר
יהושע

וללקט שושנים׃ אני לדודי ודודי לי
הרעה בשושנים׃ יפה את רעיתי
כתרצה נאוה כירושלם אימה כנדגלות׃
הסבי עיניך מנגדי שהם הרהיבוני
שערך כעדר העזים שגלשו מן
הגלעד׃ שניך כעדר הרחלים שעלו

על קורבניה ולוואי על מטרת מימרת דקודשא ושלח אישתא מן שמיא וקביל ברעוא ית קורבנהון וית קטורת בוסמין וכגבר דמפרנס ית בריה רחימיה בתפנוקין כין פרנקנון וכגבר דמלקיט ורדין מן מישרא כין כנישנון מן בבל׃ ובההוא זימנא אמרת כנשתא דישראל אנא פלחא למרי עלמא רחימי ורחימי אשרי שכינת קודשיה ביני וזן יתי בתפנוקין׃ אמר יי במימריה כמה יאיה את חביבתי בזמן דרעותיך למעבד רעותי שפיר בית מקדשא דבנית לי במקדש קדמאי דבנא לי שלמה מלכא כירושלם ואימתיך על כל עממיא כיומא דהליכו ארבעת טקסייך במדברא׃ הסבי אסחרי רבניך חכימי כנשתא רבתא חזור לקבלי דאנון אמלכוני בגלותא וקבעין מדרשא לשנן אוריתא ושאר עמא ... ועמא דארעא אנון אחדין במימר כמא דקבען כבני דיעקב דלקטו אבנין ועבדו גלשותא בטורא דגלעד׃ שניך וכהניא ולוואי אכלי קורבניך ומעשר קודשא ואפרשותא ודכיין מכל אונסא וגזילה היכמא דהוו דכיין עדרי ענא דיעקב בזמן דסלקן מן נחלא יובקא דלא הוה בהון אנסותא וגזילה וכלהון דמיין
דא

רש"י ז"ל

יהושוע בן נחמיה ומעשה נסים היו ושל ספירתן היו והיו נכללין ר"א עם שמגלגלות טובה לעולם׃ ממולאים בתרשיש שכלל בו הדברות תרי"ג מצות׃ מעיו עשת שן זה תורת כהנים הניתן באמצע חומשה חומשים כמעיים הללו שהם נתונים באמצע הגוף׃ עשת שן מעולפת ספירים נראית חלקה כעשת שן והיא סדורים דקדוקים רבים גזרות שוות ובנין אב וקלים וחמורים׃ מיוסדים על אדני פז אלו עמודי הספר המאמר הזה יש לו כותרת למעלה ובסיס למטה ומסוכות לפניהם ולאחריהם כגון פרשיות של שביעית ויובל וכי תמכרו ממכר להודיעך כמה קשה אבקה של שביעית כדאי' בקדושין ערכין ומוכר וכגון יפקוד ה' אלהי על העדה צו את קרבני לחמי עד שאתה מפקדני על בני פקוד אותם עלי וכן כמה לכך נאמר שוקיו עמודי שש מיוסדים וכו'׃ מראהו כלבנון המסתכל ומתבונן בדבריו מוצא בהם פרחים ולולבים כיער זה כך דברי תורה ההוגה בהם תמיד מחדש בהם טעמים׃ בחור נבחר כארזים הנבחרים לבנין ולחוזק ולגובה׃ חכו ממתקים דבריו ערבים וערב לנפש לא תתנו בבשרכם אני ה' הנאמן לשלם שכר יש חיך מתוק מזה ש תהבלו במעשיכם וקבלו שכר ובשוב רשע מרשעו ועשה משפט וצדקה עליהם חיה יחיה עונות נחשבו לו לזכיות יש חיך ממתק מזה׃ אנה הלך דודך בחור והשרה רוחו על כורש ונתן רשות לבנות הבית והתחילו לבנות באו ואמרו להם אנה פנה דודך ומאנים ומקנטרים האומות את ישראל אנה הלך דודך למה הניח אותך עזובה אלמנה אם חוזר הוא אליך נבקשנו עמך כמש"ה וישמעו צרי יהודה ובנימין כי בני הגולה בונים היכל וגו' ויגשו אל זרובבל וגו' נבנה עמכם כי ככם נדרוש לאלהיכם וכו' וכוונתם לרעה כדי להשביתם מן המלאכה והם משיבים דודי ירד לגנו דה
לגנו

מן הרחצה שכלם מתאימות ושכלה אין בהם: כפלח הרמון רקתך מבעד לצמתך: ששים המה מלכות ושמנים פילגשים ועלמות אין מספר: אחת היא יונתי תמתי אחת היא לאמה ברה היא ליולדתה ראוה בנות ויאשרוה מלכות ופילגשים ויהללוה:

תרגום

דא כרא וילדן תיומין בכל עדן ועקרא ומתכלא לא הות בהון: ומלכות בית חשמונאי כולהון מליין פקודיא כרמונא בר מן מתתיה כהנא רבא ובנוהי דאינון צדיקין מכולהון ומקיימין פקודיא ופתגמי אוריתא בחדוא: כאדין קמו יוונאי וכנשו שתין מלכין מבנוי דעשו מלובשי שריונין רכבין על סוסוון ופרשין ותמנן דוכסין מבנוי דישמעאל רכבין על פיליא בר מן עממיא ולישניא דליה להון מנין ומניאו אנטיוכס מלכא עליהון לרישא ואתו לאגחא קרבא בירושלם: ובעדנא ההוא הות כנשתא דישראל מתיליא ליונה שלימתא מלחא בלבב שלים למרה ואתחדא באוריתא ועסקא בפתגמי אוריתא בלבב שלים וברירן זכוותהא כיומא דנפקת ממצרים יומא דבכין נפקו בני חשמונאי ומתתיה וכל עמא דישראל ואגיחו בהון קרבא ומסר ייי יתהון בידהון וכד חזו יתבי כרכיא אשרו יתהון ומלכוות ארעא ושלטוניא וקלסו להון:

אומרו

רש"י ז"ל

לנו לבנות היכלו ויהיה שם עמנו" לערוגת הבושם: מקום מקטר הקטורת" לרעות בגנים ועוד ירד לרעות צאנו בגנים אשר נפוצו שם אותם שלא עלו מן הגולה משרה שכינתו עליהם בבתי כנסיות ובבתי מדרשות" וללקוט שושנים שומע ומקשיב נדברים בתורתו ללקט זכיותיהם ולכתבם בספר זכרון לפניו כענ"ש אז נדברו יראי ה'" ומה שאתם אומרים לבקשו עמכם ולבנות עמנו אני לדודי ולא אתם לנו ולא תבנו עמנו כענ"ש לא לכם ולנו לבנות בית אלהינו ואומר ולכם אין חלק וצדקה וזכרון בירושלם: הרועה בשושנים' הרועה את צאנו במרעה נוה וטוב" יפה את כתרצה' והקב"ה מקלסה על כך יפה את רעיתי כשאת רצויה לי כך הוא נדרש בספרי" נאוה את עכשו כאשר בראשונה בירושלם" איומה כנדגלות' חיילי מלאכים איומתך אטיל עליהם שלא להלחם ולהשביתכם מן המלאכה כמו שנ' בעזרא" הסבי עיניך מנגדי" כבחור שארוסתו חביבה ועריבה עליו ועיניה נאות ואומר לה הסבי עיניך מנגדי כי בראותי אותך לבי מתחמץ ומתגאה עלי ורוחי גסה כי איני יכול להתאפק" הרהיבוני' הגיסו לבי כמו ורהבם עמל ואון ורהב ים שבת' והדוגמא כך היא' אמר הקב"ה במקדש זה א"א להשיב לכם ארון וכפורת וכרובים שבם הרהיבוני בבית ראשון בהראותכם בה חיבה יתירה עד שנתחייבתם גלי'" שערך כעדר העזים' בקטנים ורכים וריקים שבכם יש שבח הרבה" שניך קצינים וגבורים שבך כולם נטובה" כעדר הרחלים' הרחל הזאת כולה קדושה' צמרה לתכלת' בשרה לקרבן' קרניה לשופרות' שוקיה לחלילים' מעיה לכנורות' עורה לתוף' אבל תיישים נמשלו לכלבים שאין מהם לקדושה כלום" ששים המה מלכות' אברהם ויוצאי ירכו בני קטורה ו'' ישמעאל ובניו י"ג' יצחק ובניו ג'' בני יעקב ע"ו' בני עשו י"ו בלע"ז הרי ששים' ומה"ל צא מהם תמנע שהיא אשה לאברהם כנן המנין" ושמונים פילגשים' נח ובניו עד אברהם כל התולדות יוצאי התיבה שמונים המה' וכשם שהמלכות שהם נשי המלך יתירות בגדולה על הפילגשים'

כך

מי זאת הנשקפה כמו שחר יפה
כלבנה ברה כחמה אימה כנדגלות:
אל גנת אגוז ירדתי לראות באבי
הנחל לראות הפרחה הגפן הנצו
הרמונים: לא ידעתי נפשי שמתני
ז מרכבות עמי נדיב: שובי שובי
השולמית שובי שובי ונחזה בך מה
תחזו בשולמית כמחלת המחנים:

אמרין אומיא מה זיותנין עובדי עמא הדין כקריצתא שפנין עולימתהא כסיהרא וברירין זכוותהא כשמשא ואימתהא על כל יתבי ארעא כזמן דהליכו ארבעת טקסין במדברא" אמר מרי עלמא לבית מקדש תניין דאתבני על ידוהי דכורש אשריתי שכינתי למחזי עובדין טבין דעמי ולמחזי אנלי כען וסגן חכימיא דמתילין לגופנא ולמחזי הלין עובדין טבין הכרמונין" וכד אתגלי קדם יי' דאינון צדיקיא ועסקין באוריתא' אמר יי' במימריה לא אוסיף למחייבינון ואף לא אעביד עמהון גמירא' אלהין אמליך בנפשאי לאוטבותהון ולשואה יתהון גיותנין ברתכי מלכין בגין זכותא דצדיקי דרא דדמיין בעובדיהון לורדא" תובי לותי כנשתא דישראל תובי לירושלם' תובי לבית למן חוריתא תובי לקבלא נבואה מן נביאיא דמתנבאין בשום מימרא דיי' ומה טבכון נביאי שקרא למטעי עמא דירושלם בנבואתכון דאתון ממללין סטיא על מימרא דיי' ולאחלא משריית ישראל ויהודה" אמר

רש"י ז"ל

כך היו אברהם ויוצאי ירכו חשובים גדולים ויהירים בחשיבות על הכל' כאשר תראה גבר בת מלכים היתה' תמנע בת שלטונים היתה ונעשית פילגש לעשו' ואומר אל עמק שוה' השוו כולם בעצה אחת והמליכו את אברהם עליהם' ועלמות אין מספר' לאש כחות הרבה נחלקו כל אח'' אחת היא יונתי' ומכולם אחרת היא נבחרת לי ליונה תמה שהיא תמימה לב עם בן זוגה' אחת היא לאמה' לכנסייתה הרבה ומחלוקות בבתי מדרשות וכולם לבם לבבין תורה על מכונה ועל אמתה' ברה היא ליולדתה' יעקב ראה אותה מטה שלימה בלא פיסול והודה וקילם למקום שנ' וישתחו ישראל על ראש המטה' ראוה בנות' את ישראל ויאשרוה' ומה הוא קילוסן' מי זאת הנשקפה עלינו ממקום הגבוה לנמוך. קרויה השקפה' כן במתן גבוה מכל הארצות' כמו שחר' הולך ומאיר מעט מעט' כך היו ישראל בבית שני בתחלה זרובבל פחת יהודה ולא מלך והיו משועבדים לפרס ויון ואח"כ נצחום בית חשמונאי ונעשו מלכים' איומה כנדגלות' איומה בגבוריה כנדגלות של מלכים' כל זה הקב"ה מקלס את ישראל' יפה את רעיתי כתרצה וכל הענין עכ"ל גנת אגוז ירדתי' עוד זה מדברי שכינה הנה באתי אל מקדש שני ליך' לראות באבי הנחל' מה לחלוחית מעשים טובים' אראה בין' הפרחה הגפן' אם הפריחו לבני ת"ח ומוכרים ושונים' הנצו הרמונים' מקיימי מצות כרמון מליאי שכיות' למה נמשלו ישראל לאגוז מה האגוז זה אתה רואהו כולו עץ ואין ניכר מה שבתוכו בוצעו ומוצאו מלא מגורות מגורות של אוכלים' כך ישראל צנועים וענותנים במעשיהם ואין תלמידים שבהם ניכרים ואין מתפארים להכריז על שבחם' בדקתו אתה מוצא אותו מלא חכמה' ועוד כמה מדרשות לדבר מה האגוז זה נופל בטיט ואין מה שבתוכו נמאס' אף ישראל גולין לבין האומות ולוקין מלקיות

מה יפו פעמיך בנעלים בת נדיב
חמוקי ירכיך כמו חלאים מעשה
ידי אמן: שררך אגן הסהר אל יחסר
המזג בטנך ערמת חטים סוגה
בשושנים: שני שדיך כשני עפרים
תאמי צביה: צוארך כמגדל השן
עיניך ברכות בחשבון על שער בת
רבים אפך כמגדל הלבנון צופה פני
דמשק:

מה אמר שלמה ברוח נבואה מן קדם ייי: כמה שפירן רגליהון דישראל כד סלקין לאתחזאה קדם ייי תלת זמנין בשתא בסנדלין דססגונא ומקרבין ית נדריהון וית נדבתהון ובניהון דנפקי ירכיהון יאיין כמרגלין דקביעין על כלילא דקודשא דעבד בצלאל אומנא לאהרן כהנא: שררך ריש מתיבתך דבזכותיה מתפרנסין כל עלמא היך כמא דסיהרא מתפרנסין מן פרתיה במניין ומחתיה צדיק באוריתא כמוגנא דסיהרא במיתיה לדנא ולמתבא לזכאה ולחייבא. ולא חסרין מתגמי אוריתא חסרין מוי דנהרא דנפיק מעדן. ושבעין חכימין מסחרין יתיה כאידר סגלגל ואוצריהון מליין מן מעשר קודשא ונדרא ונדבתא דמייני להון עזרא כהנא וזרובבל וישוע ונחמיה ומרדכי בלשן אנשי כנשתא רבתא דמתילין לחורא בגין דיהי להון חילא למעסק באוריתא יומם ולילי: שני תרין פריקייך דעתידין למפרקיך משיח בר דוד ומשיח בר אפרים דמיין למשה ואהרן בני יוכבד דמתילין לתרין אורזילין תיומי טביא: צוארך ואב בית דינא דדאין דינך חסין על עמא למכפתה יתהון ולאתנגדא מן דאתחייב בדינא לנגדא יכשלמה מלכא דעבד מגדלא דשן רביל וכבש ית עמא בית ישראל ואהדר יתהון למרי עלמא: וספריי מליין חכמתא כפרקטיכין דמיא וידעין למתני חושבני עיבורין ומעברין שנין וקבעין רישי ירחין ורישי שנין בתרע בית סנהדרין רבא ורב בית אב לבית יהודה דמי לדוד מלכא דבנא מצרתא דציון דמתקרי מגדלא דלבנן דכל מן דיקום עלוהי יכיל למתני כל מגדלין די בדמשק:

רשי זל

מלכיות הרבה ואין מעשיהם כמעשיך: לא ידעתי כי מתאוננת לא ידעתי להזהר מן החטא שלא אמעוד בגדולתי ובכבודי ונכשלתי בשנאת חנם ומחלוקת שגבר במלכי בית חשמונאי הורקנוס ואריסטובלוס עד שהביא אחד מהם את מלכות רומי וקיבל מידו המלוכה והיה לו עבד ומאז נתתי נפשי שמתני להיות מרכבות להרכיב עלי נדיבות שאר האומות: עמי נדיב: כמו עם נדיב יו"ד יתירה כיו"ד של שוכני סנה גנובתי יום גנובתי עפ"י נפשי שמתני אני בעצמי מגיתים על כתנ"ש ואת לתורת אותם שופים לראש: שובי שובי השולמית: אומרים לי שובי שובי מאחרי המקום: השולמית: השלימה באמונתך עמו: שובי שובי לינו ונחזה בך: נבחר מתוך נציבים ושלטונים כמו ואתה תחזה מכל העם כך דרש ר' תנחומא ז"ל ונחזה בך נתבונן איך מה גדולה אתם יכולים לספוק לי שתהא שוה לגדולתי אפי' לגדולת דגל: מחולת המחנים: המדבר: מה יפו פעמיך בנעלים: הם אומרים לה מכנים אנו שתדבקי בנו בשביל נויי וחביבות שראינו בך בעודך בימיך:

מה

ראשך עליך כַּכַּרְמֶל וְדַלַּת ראשֵׁךְ
כָּאַרְגָּמָן מֶלֶךְ אָסוּר בָּרְהָטִים׃ מַה
יָּפִית וּמַה נָּעַמְתְּ אַהֲבָה בַּתַּעֲנוּגִים׃
זֹאת קוֹמָתֵךְ דָּמְתָה לְתָמָר וְשָׁדַיִךְ
לְאַשְׁכֹּלוֹת׃ אָמַרְתִּי אֶעֱלֶה בְתָמָר
אֹחֲזָה בְּסַנְסִנָּיו וְיִהְיוּ נָא שָׁדַיִךְ
כְּאֶשְׁכְּלוֹת הַגֶּפֶן וְרֵיחַ אַפֵּךְ כַּתַּפּוּחִים׃

ראשך מַלְכָּא דְּאִתְמַנִּי עֲלָךְ רֵישָׁא׳ צ
צַדִּיקָא כְּאֵלִיָּהוּ נְבִיָּא דְּקַנֵּי קִנְאֲתָא
לְמָרֵי שְׁמַיָּא וּקְטַל יַת נְבִיֵּי שִׁקְרָא
בְּטוּר כַּרְמְלָא וְאָתִיב יַת עַמָּא
בֵּית יִשְׂרָאֵל לְדַחַלְתָּא דַּייָ׳ וְדַלַּת
עַמָּא דְּאָזְלִין בְּרֵישָׁא מָכָא עַל
דְּאִינוּן מִסְכֵּנִין עֲתִידִין לְמִלְבַּשׁ
אַרְגְּוָונָא הֵיכְמָה דִּלְבַשׁ דָּנִיֵּאל בְּקַרְתָּא
דְּבָבֶל וּמָרְדְּכַי בְּשׁוּשַׁן בְּגִין זְכוּתָא
דְּאַבְרָהָם דְּאַחְלִיף מִן קַדְמַת דְּנָא
לְמָרֵי עָלְמָא׳ וּבְצִדְקָתֵיהּ דְּיִצְחָק
דְּכַפְתֵּיהּ אֲבוּהִי לְאִתְקָרְבָא׳ וּבַחֲסִידוּתֵיהּ
דְּיַעֲקֹב דְּקָלִיף עַל חוּטְרַיָּא בְּרַטְיָא״ מה אֲמַר שְׁלֹמֹה מַלְכָּא כְּמָה יָאָיָא אַנְתְּ כְּנִשְׁתָּא
דְּיִשְׂרָאֵל בִּזְמַן דְּתִסְבְּלִי עֲלָךְ יַת נִיר מַלְכוּתִי בְּעִדָּן דְּאַתְּ מוֹכְחָא יָתִיךְ בְּיִסּוּרִין וְאַתְּ
מְקַבְּלָא יָתְהוֹן בִּרְחִים דְּמִתְחַזְיָין בְּאַנְפַּיִךְ כְּתַפְנוּקִין״ זאת וּבְעִדָּן דְּפָרְסִין כָּהֲנַיִךְ יְדֵיהוֹן
בִּצְלוֹ וּמְבָרְכִין לַאֲחֵיהוֹן בֵּית יִשְׂרָאֵל דְּדָמְיָין אֶצְבְּעַת יְדֵיהוֹן מִתְפָּרְקִין כְּלוּלְבֵי דְּתָמָר
וְקוֹמָתְהוֹן כְּדִיקְלָא׳ וְעָקְלִין קְיוּמִין חָמִין בְּתָמִין כָּל קֳבֵיל כָּהֲנַיָּא׳ וְאַפֵּיהוֹן כְּבִישִׁין לְאַרְעָא
כְּאַתְכְּלָא דְּעִנְבִין״ אמרתי אֲמַר יְיָ בְּמֵימְרֵיהּ אֶסַּק וְאֶנְסֵי לְדָנִיֵּאל וְאֶחֱזֵי אִי כְּדִיל לְמֵיקַם
בְּנִסְיוֹנָא הָדָא׳ הֵיכְמָה דְּקָם אַבְרָהָם דְּדָמֵי לְלוּלְבָא דְּתָמָר בְּעַשְׂרַת נִסִּין׳ וּבְחִין אַף חֲנַנְיָה
לַחֲנַנְיָה מִישָׁאֵל וַעֲזַרְיָה אִי כָּהֲלִין לְמֵיקַם בְּנִסְיוֹנֵיהוֹן אֶמְרוֹק בְּדִיל זְכוּתְהוֹן לְעַמָּא בֵּית
יִשְׂרָאֵל דִּמְתִילִין לְאַתְכְּלִין דְּעִנְבִין׳ וּשְׁמָעֵיהוֹן דְּדָנִיֵּאל חֲנַנְיָה מִישָׁאֵל וַעֲזַרְיָה אִשְׁתְּמַע בְּכָל
אַרְעָא׳ וְרֵיחֵיהוֹן יְהֵא נָדִיף כְּתַפּוּחִין דְּגִנְּתָא דְעֵדֶן״ אמר

רש״י

מה יפו פעמיך בעליית הרגלים בת נדיבים׳ חמוקי ירכיך כמו חלאים׳ קבוצת עדיי זהב קרויה חלי כתם׳ חלי
בלשון ערבי׳ ורבותינו דרשוהו על נקבי השיתין של נסכים שנעשו מו׳ ימי בראשית עגולים כמו ירך״ כמו ח
חלאים׳ ל׳ חפירה כמו חוליות הבור״ מעשה ידי אמן׳ ידי הקב״ה במס׳ סוכה אומן כמו אמן קילופו של יונק׳
ישרא׳ מקבלין אותו מלמעלה למטה׳ מתחילין מראשו כהם גן וירדין ובאין עד שוקיין עמודי שש לפי שכן
באין לרצותו להוריד שכינתו מן העליונים לתחתונים והוא מונה קילופה מלמטה למעלה מה יפו פעמיך
אם הרגלים ומונה והולך עד ראשך עליך ככרמל עד שהוא בא למשכב אוי״ שררך אגן הסהר׳ טבורך
כאגן של מים עגולין שרוחצין בהם והוא עשוי מאבני שיש׳ ובל׳ ערבי קרוי סהר ע״ש שהטבור כמו נקב עגול
ומושלו כאגן עגול׳ והקילוס הזה אינו מענין בוי אשר לקילוס העליון לפי שאצלין דודה מקלסה וזה ריעותיה
מקלסות אותה ע״ש מעשיה לומר הגונה זו להתחבר עמנו׳ והדוגמא ע״ש לשכת הגזית היושבת בטבור
הארץ״ אל יחסר המזג׳ לא יכלה ומשם משקה׳ ר״ל לא יחסר׳ לא יפסק משם שום דבר הוראה״ בטנך ערמת חטים
שהכל צריכים לו׳ סוגה בשושנים׳ סגורה ומסויינה בגדר שושנים די לה בגדר קל ואין א׳ מהם פורץ בו לי בנק׳
כרי חתן נכנס לחופה לבו מתאוה לחופה ולחיבת חתונתו ויבא ליזקק לה׳ אמרה לו טיפת דם כחרדל ראיתי הדי
הופך

וְחִכֵּךְ כְּיֵין הַטּוֹב הוֹלֵךְ לְדוֹדִי לְמֵישָׁרִים
דּוֹבֵב שִׂפְתֵי יְשֵׁנִים: אֲנִי לְדוֹדִי וְעָלַי
תְּשׁוּקָתוֹ: לְכָה דוֹדִי נֵצֵא הַשָּׂדֶה נָלִינָה
בַּכְּפָרִים: נַשְׁכִּימָה לַכְּרָמִים נִרְאֶה
אִם פָּרְחָה הַגֶּפֶן פִּתַּח הַסְּמָדַר הֵנֵצוּ
הָרִמּוֹנִים שָׁם אֶתֵּן אֶת דֹּדַי לָךְ:

תרגום

וחכך אמר דניאל וחברוהי קבלנא נקביל עלנא גזירת מימרא דייי היכמא דקביל עליה אברהם אבונא ומתיל לחמר עתיק ונהך באורחן דתקנן קדמוהי היכמא דהלכו אליהו ואלישע נביאיא דבזכותהון קמו מיתיא דדמיין לגבר דדמיך ויחזקאל בר בוזי כהנא דבנבואת פומיה אתערו דמכי מיתיא די בבקעת דורא״ אני אמרת ירושלם כל זמן דאנא מהלכא באורחא דמרי עלמא ישרי שכינתיה ביני ועלי תתוייה ובעדן דאנא סטיא מן אורחתיה מסליק שכינתיה מביני ומטלטל יתי ביני עממיא ואנון שלטין בי כגבר דשליט באנתתיה״ לכה כד חבו עמא בית ישראל אגלי ייי יתהון בארעא דסעיר חקלי אדום׳ אמרת כנשתא דישראל בבעו מינך רבון כל עלמא קביל צלותי דאנא מצליא קדמך בקרוי גלותא ובמלכי עממיא״ נשכימה אמרין בני ישראל אלין לאלין נקדים בצפרא ונהך לבי כנשתא ולבי מדרשא ונבקר בספרא דאורייתא ונחמי אי מטא זמן פורקנא לעמא בית ישראל דמתילין לגופנא לאתפרקא מגלותהון ונשאל לחכימיא אי אתגלי קיין זכותא דצדיקיא דמליין פקודיא כרמונא אי מטא זמן קיצא למסק לירושלם למתן תמן שבחא לאלהא דשמיא ולמקרב עלוון ונכסת קדשין״ וכד

רש״י

הופך פניו לצד אחר ולא נשכו נחש ולא עקרב עקצו הרי שהוא עובר בדרך ולא בכורות בראשי האנשים פשט ידו ליטול׳ אומרים לו של ישראל הם מושך ידו מן הגזל הרי סוגה בשושנים״ צי׳ פרי׳ שני שדיך׳ שני הלוחות ד״א מלך וכהן גדול״ צוארך׳ היכל והמזבח שהם זקופים וגבוהים ולשכת הגזית גם ד״א שם עשויים לחוזק ולמגן כמגדל השן״ עיניך כבריכות אשר בחשבון המושבות מים כן עיניך על שער בת רבים חכמייך כשהם יושבים בשערי ירושלים העיר בת רב עם ועסוקים בחשבון תקופות ומזלות חכמתם ובינתם לעיני העמים מושכות כבריכות מים׳ ועוד יש לפרש בריכות בחשבון כמו יונים׳ ולשון משנה הוא הלוקח יוני שובך ועבריה בריכה ראשונה״ אפך כמגדל הלבנון׳ איני יכול לפרשו לי חוטם לא לענין פשט ולא לענין דוגמא כי מה קילוס נוי יש בחוטם גדול וזקוף כמגדל׳ ואומר אני אפך לי כעס וזה שהוא אומר לי יחיד ואינו אומר אפייך שכל המצח הוא מכבר שהוא עיקר הכרת פנים׳ כענ״ש הכרת פניהם ענתה בם׳ ותרע שדרכי מקלסת והולך מלמטה למעלה׳ עיניך בריכות בחשבון ואחריהם המצח וכן האומות מקלסות מצחך הוא כנגד מזבח כל הבאים להרעותך ולמחותך׳ כמגדל הלבנון הצופה פני דמשק״ ראיתי במדרש ב־ בית יער הלבנון שעשה שלמה שהעומד עליו צופה ומונה כמה בתים יש בדמשק״ ד״א פניך צופות פני דמשק מצפות לבוא שערי ירושלים עד דמשק שעתידה להרחיב עד דמשק״ ראשך עליך ככרמל׳ זו תפלין שבראש שנא׳ בהם וראו כל עמי הארץ כי שם ה׳ נקרא עליך ויראו ממך׳ הרי הוא חוזק ומורא כסלע כרים׳ וכרמל הוא ראש ההרים״ ודלת ראשך׳ קליעת שערות נזירייך נאה במצותה כקליעת ארגמן״ דלת ראשך׳ ע״ש שהקליעה מודלית על גובה הראש״ מלך אסור ברהטים׳ שמושל מקום קשור בהבלתם

הַדּוּדָאִים נָתְנוּ רֵיחַ וְעַל פְּתָחֵינוּ כָּל מְגָדִים חֲדָשִׁים גַּם יְשָׁנִים דּוֹדִי צָפַנְתִּי לָךְ׃
ח מִי יִתֶּנְךָ כְּאָח לִי יוֹנֵק שְׁדֵי אִמִּי אֶמְצָאֲךָ בַחוּץ אֶשָּׁקְךָ גַּם לֹא יָבֻזוּ לִי׃ אֶנְהָגְךָ אֲבִיאֲךָ אֶל בֵּית אִמִּי תְּלַמְּדֵנִי אַשְׁקְךָ מִיַּיִן הָרֶקַח מֵעֲסִיס

וְכַד יְהֵי רַעֲוָא מִן קֳדָם יְיָ לְמִפְרַק יַת עַמֵּיהּ מִן גָּלוּתָא יִתְאֲמַר לְמַלְכָּא מְשִׁיחָא כְּבַר שְׁלִים קֵץ גָּלוּתָא וּזְכוּת צַדִּיקַיָּא אִתְבַּסַּם קֳדָמַי כְּרֵיחַ בֻּלְסְמוֹן וְחַכִּימֵי דָרַיָּא קְבִיעִין עַל תַּרְעֵי מִדְרְשָׁא וְעַסְקִין בְּפִתְגָּמֵי אוֹרַיְתָא וּמִתְנַהֵי סָפְרַיָּא כְּעַן קוּם קַבִּיל ח מַלְכוּתָא דִּגְנִיזַת לָךְ׃ וּבְהַהוּא זִמְנָא יִתְגְּלֵי מַלְכָּא מְשִׁיחָא לִכְנִשְׁתָּא דְיִשְׂרָאֵל וְיֵימְרוּן לֵיהּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אִיתָא תְּהָא עִמָּנָא לְאָח וְנִסַּק לִירוּשְׁלֵם וּנְהֵי יָנְקִין עִמָּךְ טַעֲמֵי אוֹרַיְתָא הֵיכְמָא דְיָנִיק יָנוּקָא בְּתַדְיָא דְאִמֵּיהּ דְּכָל זְמַן דַּהֲוֵיתִי מְטַלְטְלָא לְבַר מֵאַרְעִי כַּד הֲוֵיתִי דְּכִירָא יַת שׁוּם אֱלָהָא רַבָּא וּמְסָרָא נַפְשִׁי עַל אֱלָהוּתֵיהּ אַף עַמְמֵי אַרְעָא לָא הֲווֹ מְבַסְּרִין לִי׃ אֶנְהָגְךָ אֲדַבְּרִינָךְ מַלְכָּא מְשִׁיחָא וְאַעֲלִינָךְ לְבֵית מַקְדְּשִׁי וּתְאַלֵּיף יָתִי לְמִדְחַל מִן קֳדָם יְיָ וּלְמֵהָךְ בְּאוֹרְחָתֵיהּ וְתַמָּן נִסְעוֹד סְעוּדְתָא דְּלִוְיָתָן וְנִשְׁתֵּי חֲמַר עַתִּיק דְּאִצְטְנַע בְּעִנְבּוֹהִי מִן יוֹמָא דְאִתְבְּרֵי עָלְמָא ות וּמֵרִמּוֹנֵי פֵּירֵי דְּאִתְעֲתַדוּ לְצַדִּיקַיָּא בְּגִנְתָא דְעֵדֶן׃ מֵעֲסִיס

רש״י ז״ל

בתלתלים אני גזר להיו על ראשו רהטים כן קורין לתלתלי השורות שקושרים בהם ההגורות לא מלך אסור ברהטים הקב״ה נקשר באהבה במצות ובציצית שאתם רצים לפניו מה יפית ומה נעמת אח׳ שפירש קילוס כל אבר ואבר כלל כל דבר מה יפית כולך ומה נעמת לידבק בך אהבה ההוגנת להתענג בה׳ זאת קומתך דמתה לתמר ראינו מי קומתך ביומי נ״נ שכל האומות היו כורעות ונופלות לפני הצלם ואת עומדת בקומתך זקופה כתמר הזה ושדיך לאשכלות רניאל חמ״ע שהיו לך כשדיים לינק מהם דימו לאשכלות שמשפיעות משקה כן הם השפיעו להניק וללמד את הכל שאין יראה כיראתכם עכ קילסוהו האומות מכאן ואילך דברי שכינה לישראל בין האומות אמרתי אעלה בתמר מתפאר אני בין חיילות של מעלה בכם שאתעלה ואתקדש על ידיכם בתחתונים שתקדשו את שמי בין האומות אוחזה בסנסניו ואני אחוז ואדבק בכם סנסנים ענפים ויהיו נא שדיך ועתה האמתי את דברי אלא התפתי אחרי האומות והיו החכמים והטובים שבך עומדים באמונתם להשיב דברים למפתים אותך שילמדו מהם הקטנים שבכם וחכך יהיה כיין הטוב הזהרי בתשובותייך שיהיו כיין הטוב הולך לדודי למישרים זהירה אני להשיב לכם שאעמוד באמונתי שיהא חכי הולך לפני דודי לאהבת מישור שבלב תוך לב ולא ברמיה ומקבל כיין הטוב שהוא דובב שפתי ישנים אף אבותי בקבר ישמחו בי ויודו על חלקם דובב מרחיש ויסודו ל׳ דיבור וכך היא התאוננה אני לדודי וגם הוא משתוקק לי לכה דודי נצא השדה דרשו רבותינו בעירובין אמרה כנ״י רבש״ע אל תדינני כיושבי כרכים שיש בהם גזל ועריות אלא כיושבי פרזות שהם בעלי אומנות ועוסקים בתורה מתוך דוחק נלינה בכפרים נלינה בכופרים בוא ואראך בני נכר שהשפעת להם טובה וכופרים בך נשכימה לכרמים אלו בתי כנסיות ובתי מדרשות נראה אם פרחה הגפן אלו בעלי מקרא כמה הסמדר כשפרח נופל והענבים ניכרים הוא כמוה הסמדר ולרים ריעה בעלי משנה שהם קרובים ליהנות מהם בהוראות התורה הנצו הרמונים משהם גמורים והנץ שסביבותיהם נופל הנצו נופל נצו ולהם דימה בעלי תלמוד שהם בחכמה גמורה וראויים להורות

רמני: שמאלו תחת ראשי וימינו תחבקני: השבעתי אתכם בנות ירושלם מה תעירו ומה תעוררו את האהבה עד שתחפץ: מי זאת עלה מן המדבר מתרפקת על דודה תחת התפוח עוררתיך שמה חבלתך אמך שמה

תרגום

שמאלו אמרת כנשתא דישראל אנא בחירתא מכל עממיא דאנא קטרא תפלין ביד שמאלי וברישי וקביעא מזוזתא בסטר ימינא דדשי תולתא לקביל תקי דלית רשותא למזיקיא לחבלא בי השבעתי ייתר מלכא משיחא משבע אנא עליכון עמא בית ישראל מה דין אתון מתגרן בעממי ארעא למיפק מן גלותא ומה דין אתון מרדין בחיילותיה דגוג ומגוג אתעכבו כען פון זעיר עד דישתיצון עממיא דעלו לאגחא קרבא בירושלם ובתר כין ידכר לכון מרי עלמא רחמי צדיקיא ויהי רעוא מן קדמוי למפרקכון מי אמר שלמה נביא כד ייחון מיתיא עתיד לאתבקעא טור משחא וכל מיתיא דישראל עתידין למפק מתחותוהי ואפילו צדיקיא דמיתו בגלותא עתידין למיתי אורח מחילות ארעא ונפקין מתחות טור משחא ורשיעיא דמיתו ואתקברו בארעא דישראל עתידין למהוי רמיין היכמה דרמי גבר אבנא בקלעא בכין יימרון כל דיירי ארעא מא היא זכותא דעמא הדין דסלקא מן מדברא לארעא דישראל ומתפנקא על רחמי מרהא היכמה דאתחמת תחות טורא דסיני לקבלא ית אוריתא ובההיא שעתא עתידא ציון דהיא אמהון דישראל למילד ית בנהא וירושלם לקבלא ית בני גלותהא אמרין

רש"י ז"ל

שם אתן את דודי שם אראה את בכורי וגדולי שבה בני ובנותי הדודאים נתנו ריח דודאי התאנים הטובות והרעות כענין שנ' הראני ה' והנה שני דודאי תאנים וגו' הדוד האחד טובות והדוד השני רעות מאד אשר לא תאכלנה אלו פושעי ישראל עכשיו שניהם נתנו ריח כולם מבקשים פניך ועל פתחינו כל מגדים יש בידינו שכר מצות הרבה חדשים גם ישנים שחדשו סופרים עם הישנים שכתבת עלי צפנתי לך לשמך ולעבודתך צפנתים בלבי ד"א צפנתי להראות לך שקיימתים מי יתנך כאח לי שתבא לנחמני כדרך שעשה יוסף לאחיו שגמלוהו רעה ונאמר בו וינחם אותם אמצאך בחוץ אמצאך שתהא אהובתך סובבת להחזיר אחריה אשקך אותה נביאיך מדברים בשמך ואחבקם ואנשקם גם ידעתי כי לא יבוזו לי כי כדאי היא אהבתך אל בית אמי בהמ"ק תלמדני כאשר הורגלת לעשות באהל מועד אשקך מיין הרקח נסכים עסיס יין מתוק שמאלו תחת ראשי השבעתי אתכם מה תעירו ומה תעוררו עכשיו כנ"י מסבבת דיבורה כלפי האומות אע"פ שאני קובלת ומתאוננת דודי מחזיק בידי והוא לי למשען בגלותי לפיכך השבעתי אתכם מה תעירו ומה תעוררו כי לא יועיל לכם מי זאת הקב"ה ובית דינו אומרים על כ"י מי זאת כמה היא חשובה זאת שנתעלתה מן המדבר בכל מתנות טובות שם נתעלה בתורה ובדיבוק שכינה ונראית חיבתה לכל ועודנה בגלותה מתרפקת על דודה מתחברת על דודה מודה שהיא חברתו ודבוקה בו רפק בל' ערבי רפקה חבורה תחת התפוח עוררתיך כך היא אומרת בבקשה תחת התפוח עוררתיך זכור כי בתחתית הר סיני הטשוי על ראשי כמין תפוח שם עוררתיך והוא לשון חבת נעורים מעוררת את דודה בלילות בהגוונות על משכב אהבתו

מחבקתו

חבלה ילדתך: שימני כחותם על לבך כחותם על זרועך כי עזה כמות אהבה קשה כשאול קנאה רשפיה רשפי אש שלהבתיה: מים רבים לא יוכלו לכבות את האהבה ונהרות לא ישטפוה אם יתן איש את כל הון ביתו באהבה בוז יבוזו לו: אחות לנו קטנה

שימני אמרין בני ישראל ביומא ההוא לרבונהון בבעו מינך שוי יתן כגלף דעזקא על ליבך כגלף דעזקא על דרעך דלא נוסיף עוד למהוי גלן ארום תקיפא כמותא חבבת אלהותך וחסינא כגיהנם קנאתא דעממיא מקנאין לן ודבבו דנטרון לן דמיין לגומרין דאישא דגיהנם דברא יי׳ ביומא תניינא לבריאת עלמא לאוקדא ביה פלחי פולחנא נוכראה: מים אמר מרי עלמא לעמיה בית ישראל אלו מתכנשין כל עממא דמתילין למוי דימא דאנון סגיאין לא יכלין למטפי ית רחמי מניך ואי מתכנשין כל מלכי ארעא דמתילין למוי נהרא דנגיד בתקוף לא יכלין למחי יתיך מעלמא ואלו יהיב גבר כל ממון ביתיה למקני חכמתא בגלותא אנא מהדר ליה כפיל לעלמא דאתי וכל בזתא דיבזון מן משרייתיה דגוג יהי דיליה: אחות בעדנא ההוא יימרון מלאכי שמיא אלין לאלין אומה חדא אית לן בארעא

רש״י ז״ל

מתאבקתו ומנשקתו: שמה חבלתך אמך הרי תרגמנו שהדבר קראה אמו שם היתה לך לאם: חבלתך לשון חבלי יולדה חבלתך באו לה חבלים ממך כמו בני ישמעאל יצאו ממני: שימני כחותם בשביל אותה אהבה תחתמני על לבך שלא תשכחני ותראה כי עזה כמות אהבה שאהבתיך ועל כנגד מיתתי שאני נהרגת עליך: קשה כשאול קנאה והתגר שנתקנאו ונתגרו בי האומות בשבילך קנאה בכל מקום לשון אחיזת הלב לנקום נקם: שלהבתיה רשפיה של אש חזקה הבאה מכח שלהבת של גיהנם טעם הזקף הגדול הנקוד על רשפי מלמדנו על תיבת אש שהיא דבוקה לשלהבתיה לומר אש של שלהבתיה: מים רבים לא יוכלו לכבות את האהבה על שכינה בלשון רשפים נופל עליהם לשון לא יכבו: מים רבים האומות ונהרות שריהם ומלכיהם: לא ישטפוה ע״י חוזק ואימה וע״י פיתוי והסתה: אם יתן איש את כל הון ביתו כדי להמיר אהבתך: בוז יבוזו לו כל זה הקב״ה ובית דינו מעידין שכך כי מתרפקת על דודה: עתה אחות לנו קטנה מתחתונים שהיא מתאחה ומתחברת ומתאווה להיות עמנו והיא קטנה ומקטנת את עצמה מכל האומות כענ״ש לא מרובכם מכל העמים שהן מקטינים עצמן: אחות לשון איחוי: שדים אין לה כענ״ש בגלות מצרים שדים נכונו כהגיע עת הגאולה אבל זו שדים אין לה עדיין לא הגיע עתה לעת דודים: מה נעשה לאחותנו ביום שידובר בה כשהאומות מתלחשין עליה להכחידה כענ״ש לכו ונכחידם מגוי: אם חומה היא אם תחזיק באמונתה וביראתה להיות כנגדם כחומת נחשת שלא יכנסו לתוכה ר״ל שלא תתחתן בם והם לא יבאו בה ולא תתפתה להם: נבנה עליה טירת כסף נהיה לה לעיר מבצר ולכתר

ושדים אין לה מה נעשה לאחותנו
ביום שידבר בה: אם חומה היא
נבנה עליה טירת כסף ואם דלת היא
נצור עליה לוח ארז: אני חומה
ושדי כמגדלות אז הייתי בעיניו
כמוצאת שלום: כרם היה לשלמה
בבעל המון נתן את הכרם לנטרים

תרגום

בארעא וקליל זכוותהא ומלכין ו
ושלטונין לית לה למיפק לאגחא קרבא
עם משרייתיה דגוג' מה נעביד
לאחתנא ביומא דימללון אומיא
למיסק עלה לקרבא" אם יימר
מיכאל רבהון דישראל אם היא מתעתדא
כשורא ביני עממיא ויהבא כספא
למקני ייחוד שמיה דמרי עלמא
נהי אנא ואתון עם ספריהון סחרין
לה כנדבכין דכספא' ולית רשו ל
לעממיא למשלט בה' היכמה
דלית רשו לזחלא למשלט בכספא' ואפילו הי מסכינא היא מן פקודיא נבעי רחמין
עלה קדם ייי וידכר לה זכות אורייתא דעסקין בה ינקיא דכתיבא על לוחא דליבא ומתעתדא
לקביל אומיא כארזא" אני אתיבת כנשתא דישראל ואמרת אנא תקיפא בפתגמי
אורייתא כשורא ובני חסינין כמגדלא' ובההוא זמנא הוי כנשתא דישראל משכחא רחמין
בעיני מרהא ויהון שאלין בשלמה כל דיירי ארעא" כרם חולקא חדא סליקת בעדביה
דמרי עלמא ושלמא עמיה דהיא מתילא לכרמא' אותיב יתה בירושלם ומסר
יתה ביד מלכיא דבית דוד דיהון נטרין יתה היכמה דאריסא נטיר לכרמא' בתר
דמית שלמה מלכא דישראל אשתארת ביד רחבעם בריה ואתא ירבעם בר נבט ופלג
עמיה

רש״י ז״ל

ולכהן ולנויי ונבנה לה את עיר הקדש ובית הבחירה" ואם דלת היא' המסובבת על צירה ובהיקש
עליה היא נפתחת' אף היא אם תפתח להם להיות באים בה והיא בהם' נצור עליה לוח ארז' נשים
בדלתה נסרים של עץ כנרקבים והתולעת אוכלתן' וכנ״י אומרת' אני חומה' חזקה באהבת דודי"
ושדי כמגדלות' אלו בתי כנסיות ובתי מדרשות המניקים את ישראל בד״ת' אז' בהאמרי זאת' הייתי בעיניו
כמוצאת שלום" כמוצאת שלום' ככלה הנמצאת שלימה ומוצאת שלום בבית בעלה" כרם היה לשלמה'
זו כנ״י שנ' כי כרם ה' צבאות בית ישראל" בבעל המון' בירושלם שהיא רבת עם והמון רב" בעל לשון
ויישור כמו מבעל גד בבקעת הלבנון" נתן את הכרם לנוטרים' מסרה ליד אדונים קשים' בבל'
מדי יון ואדום' במדרש שיר השירים מצאתי מקצת קמץ על נוטרים הללו שהם המלכיות' איש יביא
בפריו' כל מה שיוכלו לגבות מהם גולגליות וארנוניות ואנגריות רבה גבו מהם להביא לתוך ביתם"
כרמי שלי לפני' ליום הדין יביאם הקב״ה במשפט ויאמר כרמי אני שמסרתיו בידכם שלי הוא ולפני
בא כל מה שחטפתם לכם את פריו ולא נכחד ממני מה שגביתם מהם" והם אומרים האלף לך
שלמה' את הכסף שגבינו מהם נחזיר לך" ומאתים לנוטרים את פריו' ועוד נוסיף הרבה
משלנו וניתן להם לראשיהם ולכמריהם כענ״ש תחת הנחשת אביא זהב' ואותן השלוחין לתלמידי
חכמים כמו שנ' כי ליושבים לפני ה' יהיה סחרה והתננה של צור' ויש לפרש ומאתים לנוטרים

את

איש יביא בפריו אלף כסף׃ כרמי שלי לפני האלף לך שלמה ומאתים לנטרים את פריו׃ היושבת בגנים חברים מקשיבים לקולך השמיעני׃ ברח דודי ודמה לך לצבי או לעפר האילים על הרי בשמים׃

עמיה מלכותא ודבר מן ידוי עסר שבטין על מימר נבותיה דאחיה דמן שילו דהוה גוברא רבא׃ כרמי

כד שמע שלמה מלכא דישראל נבואתיה דאחיה דמן שילו בעא למקטליה וערק אחיה מן קדמוהי ואזל למצרים ובההיא שעתא אתאמר בנבואה למלכא שלמה למהוי איהו שליט בעסר שבטין כל יומוהי ובתר מותיה יהי שליט בהון ירבעם בר נבט ותרין שבטין יהודה ובנימין יהי שליט בהון רחבעם בר שלמה׃ היושבת אמר שלמה בסוף נבואתיה עתיד מרי עלמא למימר לכנשתא דישראל בסוף יומיא את כנשתא דישראל דמתילא לגינתא קלילא ביני עממיא ויתבא בבית מדרשא עם חבירי סנהדרין ושאר עמא דציתין לקל ריש מתיבתא וילפין מן פומיה פתגמי אורייתא אשמעיני קל מליך בעדן דאת יתבא לזכאה ולחייבא ואנא אהוי מסכים לכל מה דאת עבדא׃ ברח בההיא שעתא יימרון סבי כנשתא דישראל ערוק לך רחימי מרי עלמא מארעא הדא מסאבתא ותשרי שכינתך בשמי מרומא ובעדן עקתין דאנחנא מצלן קדמך הוי דמי לטביא דבעדן דדמיך עינא חדא קמיץ ועינא חדא פתיח או כאורזילא דאיילא דבעדן דעריק מסתכל בתריה כן אנת הוי משגח בן ומסתכל בצערן ובסיגופן משמי מרומא עד זמן דתתרעי בן ותפריק יתן ותעיל יתן על טורא דירושלם ותמן יסקון כהניא קדמך קטורת בוסמין׃

חזק

רש"י ז"ל

את פריו כדין הנהנה מן ההקדש שמשלם קרן וחומש אף אנו נשלם על קדש ישראל לה' ראשית תבואתו קרן וחומש חומשו של קרן ומאתים הם חומשו של אלף׃ היושבת בגנים הקב"ה אומר לכנ"י את הנפוצה בגולה רועה בגנים של אחרים ויושבת בבתי כנסיות ובבתי מדרשות׃ חברים מקשיבים לקולך מלאכי השרת חבריך בני אלהים דומתך מקשיבים ובאים לשמוע קולך בבתי כנסיות׃ השמיעיני ואח"כ יקדישו הם שנ' ברן יחד כוכבי בקר אלו ישראל ואח"כ ויריעו כל בני אלהים׃ ברח דודי מן הגולה הזאת ופדינו מביניהם׃ ודמה לך לצבי למהר הגאולה והשרה שכינתך על הרי בשמים הוא הר המוריה ובית המקדש שיבנה במהרה בימינו אמן׃

נשלם פירוש שיר השירים׃

תהלה ליוצר אורים׃

שושרש

ויהי

ויהי | והוה

בִּימֵי שְׁפֹט הַשֹּׁפְטִים וַיְהִי רָעָב
בָּאָרֶץ וַיֵּלֶךְ אִישׁ מִבֵּית לֶחֶם יְהוּדָה
לָגוּר בִּשְׂדֵי מוֹאָב הוּא וְאִשְׁתּוֹ
וּשְׁנֵי בָנָיו׃ וְשֵׁם הָאִישׁ אֱלִימֶלֶךְ
וְשֵׁם אִשְׁתּוֹ נָעֳמִי וְשֵׁם שְׁנֵי בָנָיו
מַחְלוֹן וְכִלְיוֹן אֶפְרָתִים מִבֵּית לֶחֶם
יְהוּדָה וַיָּבֹאוּ שְׂדֵי מוֹאָב וַיִּהְיוּ שָׁם׃
וַיָּמָת אֱלִימֶלֶךְ אִישׁ נָעֳמִי וַתִּשָּׁאֵר
הִיא וּשְׁנֵי בָנֶיהָ׃ וַיִּשְׂאוּ לָהֶם נָשִׁים
מֹאֲבִיּוֹת שֵׁם הָאַחַת עָרְפָּה וְשֵׁם
הַשֵּׁנִית רוּת וַיֵּשְׁבוּ שָׁם כְּעֶשֶׂר שָׁנִים׃

ביומי נגיד נגידיא והוה כפן תקיף
בארעא דישראל׃ עסרתי כפנין תקיפין
אתגזרו מן שמיא למהוי בעלמא
מן יומא דאתברי עלמא עד דייתי
מלכא משיחא לאוכחא בהון דיירי
ארעא׃ כפן קדמאי ביומי אדם׃ כפן
תנין ביומי למך׃ כפן תליתאי ביומי
אברהם׃ כפן רביעאי ביומי יצחק׃
כפן חמישאי ביומי יעקב׃ כפן
שתיתאי ביומי בועז דמתקרי אבצן
צדיקא דמן בית לחם יהודה׃ כפן
שביעאי ביומי דוד מלכא דישראל׃
כפן תמינאי ביומי אליהו נביא׃ כפן
תשיעאי ביומי אלישע בשומרון׃ כפן
עסיראי עתיד למהוי לא כפן למיכל
לחמא ולא צהותא למשתי מיא
אלהין למשמע פתגם נבואה מן קדם יי׃
וכד הוה כפנא הדין תקיף בארעא דישראל׃ נפק גוברא רבא מן בית לחם יהודה׃ ואזל לדור
בחקלא דמואב הוא ואתתיה ותרין בנוהי׃ ושם ושום גוברא אלימלך׃ ושום אתתיה
נעמי׃ ושום תרין בנוהי מחלון וכליון אפרתין רבנין׃ מן בית לחם יהודה׃ ואתו עד חקל
מואב והוו תמן רופילין׃ וימת ומית אלימלך בעלה דנעמי׃ ואשתארת היא ותרין
בנהא יתמין׃ וישאו ועברו על גזירת מימרא דיי׃ ונסיבו להון נשין נוכראין מן בנת
מואב׃ שום חדא ערפה׃ ושום תנייתא רות בת עגלון מלכא דמואב׃ ויתיבו תמן כזמן עסר
שנין׃

ויהי בימי שפוט השופטים׃ לפני מלך מלך שאול שהיו הדורות מתפרנסים ע״י שופטים וביומי אבצן
היה׃ שאמרו רבותינו אבצן זה בועז׃ וילך איש׃ עשיר גדול היה ופרנס הדור ויצא מא״י לח״ל
מפני צרות העין שהיתה עינו צרה בעניים הבאים לדחקו׃ לכך נענש׃ אפרתים׃ חשובים׃ מן בן החם
בן צוף אפרתי׃ לבנימום ראה חשיבות שהרי הפיל עגלון מלך מואב את בתו למחלון׃ דאמר מר
רות בתו של עגלון היתה׃ גם שניהם׃ מתו גם׃ בתחלה לקו בממונם ומתו גמליהם ומקניהם ואח״כ
מתו גם הם׃ ותצא מן המקום׃ למה נאמר הרי כבר נאמר ותשב משדי מואב ומדיבן תשוב אם

לה

וימותו גם שניהם מחלון וכליון
ותשאר האשה משני ילדיה ומאישה:
ותקם היא וכלתיה ותשב משדה
מואב כי שמעה בשדה מואב כי
פקד יהוה את עמו לתת להם לחם:
ותצא מן המקום אשר היתה שמה
ושתי כלתיה עמה ותלכנה בדרך
לשוב אל ארץ יהודה: ותאמר נעמי
לשתי כלתיה לכנה שבנה אשה
לבית אמה יעשה יהוה עמכם חסד
כאשר עשיתם עם המתים ועמדי:
יתן יהוה לכם ומצאן מנוחה אשה
בית אישה ותשק להן ותשאנה קולן
ותבכינה: ותאמרנה לה כי אתך נשוב

ויהי ועל דעברו על גזירת מימרא
דיי ואתחתנו בעממין נוכראין
אתקטעו יומיהון ומיתו אף תרויהון
מחלון וכליון בארעא מסאבתא
ואשתארת אתתא מתכלא מתרין
בנהא ומתארמלא מבעלה: ותקם
וקמת היא וכלתהא ותבת מחקל
מואב ארום אתבשרת בחקל מואב
על פום מלאכא ארום דכר יי ית
עמיה בית ישראל למתן להון לחמא
בגין זכותיה דאבצן נגידא ובצלותיה
דצלי קדם יי הוא בועז חסידא: ותצא
ונפקת מן אתרא דהות תמן ותרתין
כלתהא עמה ואזלא באורחא
למתוב לארע יהודה: ותאמר
ואמרת נעמי לתרתין כלתהא
איזילנה תובנה אתתא לבית אמה
יעביד יי עמכון טיבו כמא דעבדתון
עם בעליכון דמיתו דסריבתון
למסב גוברין בתר מותיהון ועמי
דזנתון וסוברתון יתי: יתן יתין
יי לכון אגר שלים על טיבותא דעבדתון
לי ובההוא אגר תשכחון ניחא כל חדא
וחדא לבית בעלה ונשיקת להון ונטלא
קלהון ובכיאן: ותאמרנה ואמרן לה לא
נתוב לעמנא ולדחלתנא ארום להין
עמיך נתוב לעמיך לאתגיירא: ותאמר

רש"י ז"ל

לא הזלא מן המקום שהיתה שם אלא מגיד שיציאת
הצדיק מן המקום ניכרת ועושה רושם פנה זיוה
פנה הדרה פנה שבחה של עיר וכן ויצא יעקב
מבאר שבע: כי זקנתי מהיות לאיש שאנשא לו
ואוליד בנים ותנשאו להם שאינכם אסורים להם
משום אשת אחיו שלא היה בעולמו שאינה זקוקה
ליבם לפי שלא היו למחלון וכליון קידושין בהן
שנכריות היו ולא נתגיירו ועכשיו הן באות
להתגייר כמו שנ' כי אתך נשוב לעמך מעתה נהיה לעם אחד: כי אמרתי יש לי תקוה: כי אפי' אמר
לי לבי יש לי תקוה לינשא עוד לאיש וללדת בנים: וגם הייתי הלילה לאיש ויותר מכאן אפי' הייתי
הלילה זכרים וגם ילדתי בנים או אפילו כבר ילדתי בנים: הלהן תשברנה: בתמיה שמא להן ת
תצפינה עד אשר יגדלו ל' שברו על ה' אליו: תעגנה ל' איסור כלא כמו עג עוגה ועמד בתוכה
ויש פותרין ל' עיגון ולא יתכן שאם כן היה לו לינקד הנון וגם או לכתוב אני נוני: כי יצאה בי יד
ה' א"ר לוי כל מקום שנ' יד ה' מכת דבר היא ובנין אב לכולם הנה יד ה' הויה: הנה שבה יבמתך זה
טעתו

לעמך: ותאמר נעמי שבנה בנתי למה
תלכנה עמי העוד לי בנים במעי והיו
לכם לאנשים: שבנה בנתי לכן כי זקנתי
מהיות לאיש כי אמרתי יש לי תקוה גם
הייתי הלילה לאיש וגם ילדתי בנים:
הלהן תשברנה עד אשר יגדלו הלהן
תעגנה לבלתי היות לאיש אל בנתי כי
מר לי מאד מכם כי יצאה בי יד יהוה:
ותשנה קולן ותבכינה עוד ותשק ערפה
לחמותה ורות דבקה בה: ותאמר הנה
שבה יבמתך אל עמה ואל אלהיה
שובי אחרי יבמתך: ותאמר רות אל
תפגעי בי לעזבך לשוב מאחריך כי אל
אשר תלכי אלך ובאשר תליני אלין
עמך עמי ואלהיך אלהי: באשר תמותי
אמות ושם אקבר כה יעשה יהוה לי

ואמרת נעמי תובנא ברתאי
למא תיזלין עמי העוד כען אית
לי ולדין במעי ויהון לכון לגוברין׳׳
שבנה תובנא ברתאי מבתראי
איזילנא לעמכון ארי סבית
מלאתנסבא לגבר ארום
אמרית שוא אנא רביא אית לי סבר
ברם הויתי מתנסבא בליליא לגבר
וברם הויתי ילדא בנין׳׳ הלהן הלמא
להון אתון מתינן עד דירבון כ
כאתתא דנטרא ליבם קליל למסב
לאנתו הבדילהון אתון יתבן
עגימן בדיל דלא למהוי מתנסבן
לגבר בבעו ברתאי לא תמררון
נפשי ארום מריר לי יתיר מנכון
ארום נפקת מחא מן קדם ה׳:
ותשנה וזקפא קלהון ובכיאן עוד
זמנא אחרנא ונשיקת ערפה
לחמותה ורות אתדבקת בה׳׳
ותאמר ואמרת הא תבת יבמתיך
לות עמה ולות דחלתה תובי בתר
יבמתיך לעמיך ולדחלתיך׳׳
ותאמר ואמרת רות לא תקניטי בי
למשבקיך למתב מבתרייך ארום תאיבא אנא לאתגיירא׳ אמרת נעמי אתפקדנא למטר
שביא ויומי טביא בדיל דלא להלכא בר מתרין אלפין אמין׳ אמרת רות לכל אתר דאת
אזלא איזיל׳ אמרת נעמי אתפקדנא דלא למבת כחדא עם עממיא׳ אמרת רות לכל
אתר דתביתי אבית׳ אמרת נעמי אתפקדנא למטר שית מאה ותלת עשר פקודיא׳ אמרת
רות מה דנטרין עמיך איהי נטרא אנא כאלו הוו עמי מקדמת דנא׳ אמרת נעמי אתפקדנא
דלא למפלח פולחנא נוכראה׳ אמרת רות אלהיך הוא אלהי׳׳ באשר אמרת נעמי אית לנא
ארבע

טעמו למעלה תחת הש״ין לפי שהוא ל׳ עבר׳ ובבקר היא שבה טעמו למטה בבי״ת לפי שהוא ל׳ הווה וכן כל
כיוצא בזה׳׳ אל תפגעי בי׳ אל תפצרי בי׳׳ כי אל אשר תלכי אלך׳ מכאן אמרו רבותינו גר שבא להתגייר מודיעין
לו מקצת עונשין שאם בא לחזור בו יחזור׳ שמתוך דבריה של רות אתה למד מה אמרה לה נעמי׳ אסור
לנו

מרבע דיני מותא לחייביא׃ רגימת
אבנא ויקידת נורא וקטילת סיפא
וצליבת קיסא׃ אמרת רות בכל מה
דתמותי אמות׃ אמרת נעמי אית
לנא בית קבורתא׃ אמרת רות ותמן
אהא קבירא׃ ולא תוסיפי עוד למללא׃
כדין יעביד יי לי וכדין יוסיף עלי׃
ארום מותא יהי מפריש ביני ובינך׃
ותרא׃ וחזת ארום מתאלמא היא
למהך עמה ופסקת מלמללא לה׃
ותלכנה׃ ואזלא תרתיהון עד דמטן לבית
לחם והוה כד עלן לבית לחם׃
ואתרגישו כל יתבי קרתא עליהון׃
ואמרו הדא נעמי׃ ותאמר׃ ואמרת
להון לא תהוין קרן לי נעמי קרו
לי מרירת נפשא ארום אמריר שדי
לי לחדא׃ אני׃ אנא מליא אזלית
ומבעלי ומבני וריקניא אתיבני יי
מנהון׃ למא דין אתון קרן לי נעמי׃
ומן קדם יי אתסהיד לי חובתי ושדי
אבאיש לי׃ ותשב׃ ותבת נעמי ורות
מואביתא כלתה עמה דתבת מחקל
מואב׃ ואינון אתו בית לחם במעלי יומא
דפסחא׃ ובההוא יומא שריאו בני ישראל
למחצד ית עומרא דארמותא דהוא מן
סערין׃ ולנעמי׃ ולנעמי אשתמודע לגוברה׃
גבר גיבר תקיף באורייתא מן ייחוס
אלימלך ושמיה בועז׃
ותאמר

וכה יוסיף כי המות יפריד ביני ובינך׃
ותרא כי מתאמצת היא ללכת אתה
ותחדל לדבר אליה׃ ותלכנה שתיהם
עד באנה בית לחם ויהי כבאנה בית
לחם ותהם כל העיר עליהן ותאמרנה
הזאת נעמי׃ ותאמר אליהן אל תקראנה
לי נעמי קראן לי מרא כי המר שדי לי
מאד׃ אני מלאה הלכתי וריקם השיבני
יהוה למה תקראנה לי נעמי ויהוה ענה
בי ושדי הרע לי׃ ותשב נעמי ורות
המואביה כלתה עמה השבה משדי
מואב והמה באו בית לחם בתחלת קציר
ב שערים׃ ולנעמי מודע לאישה איש גבור
חיל ממשפחת אלימלך ושמו בעז׃

אסור לנו לצאת חוץ לתחום בשבת׃ אמרה לה באשר
תלכי אלך׃ אסור לנו להתיחד נקבה עם זכר שאינו
אישה׃ אמרה לה באשר תליני אלין׃ עמינו מובדלים
משאר עמים בתרי"ג מצות׃ עמך עמי׃ אסור
לנו ע"ז׃ אלהיך אלהי׃ ד' מיתות נמסרו לב"ד׃ באשר
תמותי אמות׃ שני קברים נמסרו לב"ד א' לנסקלין
ונשרפין ואחד לנהרגין ונחנקין׃ א"ל ושם אקבר׃
כה יעשה ה' לי׃ כאשר התחיל להרע שיצאה בי ידו
להמית אישי ולירד מנכסי׃ וכה יוסיף׃ אם יפריד
ביני לבינך כי אם המות׃ ותחדל לדבר אליה׃ מכאן אמרו אין מרבין עליו ואין מדקדקין עליו׃
ותלכנה שתיהן׃ א"ר אבהו בוא וראה כמה חביבין הגרים לפני הקב"ה כיון שנתנה דעתה להתגייר
השוה אותה הכתוב לנעמי׃ ותהם כל העיר׃ נעשית המולה כל העיר נתקבצו כולם לקבור אשתו
של בועז שמתה בו ביום׃ הזאת נעמי׃ ה"א נקודה חטף מפני שהיא בתמיה׃ הזאת נעמי שרגילה
לצאת בצבים ובפרדים ראיתם מה עלתה לה על שיצאת לח"ל׃ מלאה הלכתי׃ בעושר ובנכסים׃ ד"א
שהיתה

ותאמר רות המואביה אל נעמי אלכה
נא השדה ואלקטה בשבלים אחר אשר
אמצא חן בעיניו ותאמר לה לכי בתי׃
ותלך ותבוא ותלקט בשדה אחרי הקצרים
ויקר מקרה חלקת השדה לבעז אשר
ממשפחת אלימלך׃ והנה בעז בא מבית
לחם ויאמר לקצרים יהוה עמכם ויאמרו
לו יברכך יהוה׃ ויאמר בעז לנערו הנצב
על הקצרים למי הנערה הזאת׃ ויען הנער
הנצב על הקצרים ויאמר נערה מואביה
היא השבה עם נעמי משדה מואב׃ ו
ותאמר אלקטה נא ואספתי בעמרים
אחרי הקצרים ותבוא ותעמד מאז ה
הבקר ועד עתה זה שבתה הבית מעט׃
ויאמר בעז אל רות הלא שמעת בתי
אל תלכי ללקט בשדה אחר וגם לא
תעבורי מזה וכה תדבקין עם נערתי׃
עיניך בשדה אשר יקצרון והלכת אחריהן
הלא צויתי את הנערים לבלתי נגעך

תרגום

ואמרת רות מואביתא לנעמי
איזיל כען לחקלא ואלקוט בשובלין
בתר דאשכח רחמין בעינוי׳ ואמרת
לה איזילי ברתי׳׳ ותלך ואזלת ועלת
ולקטת בחקלא׳ בתר חצודיא׳ וארע
ארעהא׳ אחסנת חקלא דהוה לבועז׳
דמן ייחוס אלימלך׳׳ והנה והא בועז׳
אתא מבית לחם׳ ואמר לחצודיא
יהי מימרא דיי׳ בסעדכון׳ ואמרו
ליה יברכינך יי׳׳ ויאמר ואמר בועז
לעולימיה׳ דמני רב על חצודיא׳
לאידין אומה ריבא הדא׳׳ ויען
ואתיב׳ עולימא׳ דאתמני רב על
חצודיא ואמר׳ ריבא מן עמא
מואבא היא׳ דתבת ואתגיירת עם
נעמי מחקל מואב׳׳ ואמרת׳
אצבור כען ואלקוט שובלין בנואיא׳
מה דמשתאר בתר חצודיא׳ ואתת
וקמא׳ ואתעכבת כען מקדם צפרא
ועד כען פון זעיר׳ דין דיתבא
בביתא זעיר׳׳ ויאמר ואמר בועז
לרות הלא קבילי מני ברתי׳ לא
תהכין למלקט שובלין בחקל אחרן
ואף לא תעברי מכא למיזל ל
לאומה אחרת׳ והכא תתוספין עם
עולימתי׳׳ עיניך הוי מסתכלא בחקלא
דיחצדון ותהכין בתריהון הלא
פקידית ית עולימיא דלא יקרבון
ביך׳ ובעדן דאת צחיא למיא איזילי

רש״י

שהיתה מעוברת׳׳ ענה בי׳ העיד בי שהרשעתי לפניו׳ ד״א ענה
בי מדה״ד כמו וענה גאון ישראל׳׳ בתחלת קציר שעורים׳׳
בקצירת העומר הכתוב מדבר׳ מודע׳ קרוב בן אחיו של
אלימלך היה׳ אמרו רבותינו שלמון ואלימלך אבי בועז ופלוני
אלמוני וטוב ואבי נעמי כולם בני נחשון בן עמינדב היו ולא הועילה להם זכות אבותם בצאתם מארץ
לח״ל׳׳ אלכה נא השדה׳ לאחד מן השדות של אנשי העיר אחרי א׳ מהם אשר אמצא חן בעיניו אשר אמצא חן
בעיניו

וצמת והלכת אל הכלים ושתית מאשר
ישאבון הנערים׃ ותפל על פניה
ותשתחו ארצה ותאמר אליו מדוע
מצאתי חן בעיניך להכירני ואנכי נכריה׃
ויען בעז ויאמר לה הגד הגד לי כל
אשר עשית את חמותך אחרי מות
אישך ותעזבי אביך ואמך וארץ
מולדתך ותלכי אל עם אשר לא ידעת
תמול שלשם׃ ישלם יהוה פעלך ותהי
משכרתך שלמה מעם יהוה אלהי
ישראל אשר באת לחסות תחת כנפיו׃
ותאמר אמצא חן בעיניך אדני כי
נחמתני וכי דברת על לב שפחתך ואנכי
לא אהיה כאחת שפחתיך׃ ויאמר לה
בעז לעת האכל גשי הלם ואכלת מן
הלחם וטבלת פתך בחמץ ותשב מצד

למניא ותהא שתיא מיא מאתר
דממליין טוליא׃ ותפל ונפלת על
אפהא וסגידת על ארעא ואמרת
ליה מדין אשכחית רחמין בעינך
לאשתמודעותני ואנא מעמא
נוכראה מבנתהון דמואבי ומעמא
דלא אתרכו למיעל בקהלא דיי׃
ויען ואתיב בועז ואמר לה
אתחואה אתחוא לי על מימר
חכימיא דכד גזר יי לא גזר על
נוקביא אלהין על גובריא ואתאמר
עלי בנבואה דעתידין למיפק מניך
מלכין ונביאין בגין טיבותא
דעבדת עם חמותיך דפרנסת יתה
בתר דמית בעליך ושבקת דחלתך
ועמיך אבוך ואמיך וארע ילדותיך
ואזלת לאתגיירא ולמתבי בין עם
דלא אשתמודע ליך מתמלי ומדקדמוהי׃
ישלם ישלם יי ליך
גמול טב בעלמא הדין על עובדך
טב ויהי אגריך שלים לעלמא
דאתי מן קדם יי אלהא דישראל דאתית
לאתגיירא ולאתחסאה תחות טלל
שכינת יקריה ובההיא זכותא
תשתיזבי מן דין גיהנם למהוי חולקיך
עם שרה ורבקה ורחל ולאה׃ ותאמר ואמרת אשכח רחמין
בעינך רבוני ארום ניחמתני לאכשרותני למדכי למיעל בקהלא דיי׃ וארום מלילתא
תנחומין על לב אמתך דאבטחתני למחסן עלמא דאתי כי בצדיקתא ואנא לית לי זכו
למתהני לי חולק לעלמא דאתי אפילו עם חדא מן אמהתך׃ ויאמר ואמר לה בועז לעדן מעודתא

קריבי

בעיניו שלא יגער בי׃ ואלקטה בשבלים אחר אשר אמצא חן בעיניו אחרי מי אשר אמצא חן בעיניו׃
ותלך ותבוא ותלקט בשדה עד שלא מצינו במדרש רות עד הולכת ואתת׃ פעמים אומר ותבוא ואח"כ ותלקט
שלא היתה מכרת הדרכים קודם שנכנסה לשדה והלכה ובאה וחזרה לעיר כדי לעשות סימנים
וציונים שלא תטעה בשבילים ותדע לשוב׃ ויקר מקרה לבוא בחלקת השדה אשר לבועז׃ למי הנערה
הזאת׃

הקצרים ויצבט לה קלי ותאכל ותשבע
ותתר: ותקם ללקט ויצו בעז את
נעריו לאמר גם בין העמרים תלקט
ולא תכלימוה: וגם של תשלו לה מן
הצבתים ועזבתם ולקטה ולא תגערו
בה: ותלקט בשדה עד הערב ותחבט
את אשר לקטה ויהי כאיפה שערים:
ותשא ותבוא העיר ותרא חמותה
את אשר לקטה ותוצא ותתן לה את
אשר הותרה משבעה: ותאמר לה
חמותה איפה לקטת היום ואנה עשית
יהי מכירך ברוך ותגד לחמותה את
אשר עשתה עמו ותאמר שם האיש
אשר עשיתי עמו היום בעז: ותאמר
נעמי לכלתה ברוך הוא ליהוה אשר
לא עזב חסדו את החיים ואת המתים
ותאמר לה נעמי קרוב לנו האיש מגאלנו
הוא:

הזאת' וכי דרכו של בועז לשאול בנשים · אלא דברי צנועות
וחכמה ראה בה' שתי שבלים לקטה' שלוש לא לקטה והיתה
מלקטת עומדות מעומד ושוכבות מיושב כדי שלא תשחה:
השבה עם נעמי' הטעם למטה תחת הש"ין לפי שהוא
לשון עבר אינה ל' פועלת" והאומר' בלבה" אלקטה נא' לקט
השבלים" ואספתי בעמרים' שכחה של עמרים" וצמית והלכת אל הכלים' ואם תצמאי אל הכלים ת
מללכה ולשתות מכלי המים אשר ישאבון הנערים" לא אהיה כאחת שפחותיך' איני חשובה
כאחת מן השפחות שלך" וטבלת פתך בחומץ' מכאן שהחומץ יפה לשרב" ויצבט לה קלי' ויושט
לה ואין לו דמיון במקרא' זה בל' משנה אהוריים והוך ובית הצביטה" וגם של תשלו' שכח תשכחו
עמו

תרגום

קריבי הלכא ותיכולי מן לחמא' ותטמושי
סעדיך בתבשילא דאתבשל בחלא'
ויתיבת מסטר חצודיא' ואושיט לה
קמח קלי' ואכלת ושבעת ואשארת"
ותקם וקמת למלקט שובלין' ופקיד
בועז ית עולימוהי למימר' אף ביני
עומריא' תהא צברא ולא תכספונה:
וגם ואף מיתר תתירון לה מן
אסיריא' ותשבקון למהוי צברא
ולא תנזפון בה" ותלקט וצברת
שובלין בחקלא עד רמשא' ונפצת
ית שובלין דצברת' והות שיעוריהון
כמכילת סאין סערין" ותשא ונסבת
ועלת לקרתא' וחזת חמתה ית
מה דכנשת' ואפיקת מן תרמילא
ויהבת לה ית מזונא דאשתאר לה
מסבעה" ותאמר ואמרת לה חמתה'
לאן צברת יומא דין ולאן אשתדלת
למעבד' יהי גוברא דאשתמודע
ליך מברך' וחויאת לחמתה' ית
דאשתדלת למעבד עמיה
ואמרת' שום גוברא דאשתדלית
עמיה' יומא דין מתקרי בועז"
ותאמר ואמרת נעמי לכלתה'
מברך הוא מפום קודשא דיי' דלא
שבק טיבותיה' עם חייא ועם מיתיא'
ואמרת לה נעמי' קריב לנא
גוברא' מפריקנא הוא"

ותאמר רות המואביה גם כי אמר
אלי עם הנערים אשר לי תדבקין
עד אם כלו את כל הקציר אשר לי׃
ותאמר נעמי אל רות כלתה טוב
בתי כי תצאי עם נערותיו ולא יפגעו
בך בשדה אחר׃ ותדבק בנערות
בעז ללקט עד כלות קציר השערים
וקציר החטים ותשב את חמותה׃
ותאמר לה נעמי חמותה בתי הלא
אבקש לך מנוח אשר ייטב לך׃
ועתה הלא בעז מודעתנו אשר היית
את נערותיו הנה הוא זרה את גרן
השערים הלילה׃ ורחצת וסכת ושמת
שמלתך עליך וירדתי הגרן אל
תודעי לאיש עד כלתו לאכל ולשתות׃
ויהי בשכבו וידעת את המקום אשר
ישכב שם ובאת וגלית מרגלתיו

ואמרת רות מואביתא ארום
אמר לי עם רביא דילי תתוספין
עד זמן דכדי ישיצון ית כל ח
חצדא דילי׃ ותאמר ואמרת נעמי
לרות כלתה שפיר ברתי ארום
תפקין עם עולימתוי ולא יערעון
ביך בחקל אחרן׃ ותדבק ואדבקת
בעולימתוי דבועז למצבר עד
דשיציאו חצר סערין וחצר חטין
ויתיבת עם חמתה׃ ותאמר ואמרת
לה נעמי חמתה ברתי בשבועה
לא אנוח עד זמן דאתבע ליך
ניחא דייטב ליך׃ ועתה וכען הלא
בועז דאשתמודע לנא דהוית
מתקבלא עם עולימתוי הא הוא
מבדר ית אידר סערין ברוחא
דליליא׃ ורחצת ותסחי במיא
ותסוכי בוסמנין ותשוי תכשיטין
עלך ותיחתין לאדרא לא
תתפרסמין לגוברא עד שיציותיה
למיכל ולמשתי׃ ויהי ויהי בעדן
משכביה ותדעין ית אתרא
דידמוך תמן ותיעולי ותגלי ית
רגלוי ותדמוכי ותהא שאילא
מניה עיצא והוא יחוי ליך
בחכמתיה ית מה דתעבדין׃
ותאמר

רש״י ז״ל

עשו עצמכם כאלו אתם שוכחים. תרגום של שגגה שלותא וכן של השלו. רא״ה לשון כי ישל זיתך. צבתים. עמרים קטנים ויש דוגמתו בלשון משנה מצאן צבותים או כריכות. יהי מכירך ברוך. בעל השדה שנתן לך פנים ללקט בשדהו. את החיים ואת המתים. שזן ומפרנס את החיים ונטפל בצרכי המתים. מודעתנו. קרובנו. הנה הוא זורה את הגורן. הלילה. שהיה הדור פרוץ בגניבה וגזל והיה ישן בגרנו לשמור גרנו. ורחצת. מטינוף ע״ז שליך. וסכת. אלו מצות. ושמת שמלותיך. בגדים של שבת. וירדת הגורן. וירדתי כתיב. זכותי תרד עמך. אל תודעי לאיש. לבועז. ותרד הגורן ותעש. היא אמרה לה ורחצת וסכת ושמת שמלותיך עליך ואח״כ וירדת הגורן והיא לא עשתה כן שלא תאמר

ושכבת והוא יגיד לך את אשר
תעשין׃ ותאמר אליה כל אשר תאמרי
אעשה׃ ותרד הגרן ותעש ככל אלי קרי
אשר צותה חמותה׃ ויאכל בעז כתיב
וישת וייטב לבו ויבא לשכב בקצה
הערמה ותבא בלט ותגל מרגלתיו
ותשכב׃ ויהי בחצי הלילה ויחרד
האיש וילפת והנה אשה שכבת
מרגלתיו׃ ויאמר מי את ותאמר אנכי
רות אמתך ופרשת כנפך על אמתך
כי גאל אתה׃ ויאמר ברוכה את
ליהוה בתי היטבת חסדך האחרון
מן הראשון לבלתי לכת אחרי הבחורים
אם דל ואם עשיר׃ ועתה בתי אל
תיראי כל אשר תאמרי אעשה לך

תרגום

ואמרת לה כל דתימרין לי
אעביד׃ ונחתת לאידרא ועבדת
ככל דפקידתה חמתה׃ ואכל
בועז ושתי ואוטיב לביה ובריך שמא
דיי דקביל צלותיה ואעדי כפנא מן
ארעא דישראל ואתא למשכב בסטר
עריתא ואתת רות ברז וגליאת
רגלוי ודמכת׃ והוה בפלגות
ליליא ותוה גוברא ורתית ואתרכין
כלפתא בסריה מן רתיתא וחזא
איתתא דמכא לקביל רגלוי וכבש
יצריה ולא קריב לותה היכמה
דעבד יוסף צדיקא דסריב למקרב
לות מצריתא איתת רבוניה
והיכמה דעבד פלטיאל בר ליש חסידא
דנעץ סייפא בין מימריה ובין מיכל
בת שאול איתת דוד דסריב למקרב
לותה׃ ואמר מן את ואמרת
אנא רות אמתך ויתקרי שמך על
אמתך למסב לאנתו ארום פריק
את׃ ואמר בריכא את מן
קדם יי ברתי אוטיבת טיבותיך בתראה מן
קדמאה קדמאה דאתגיירת ובתראה דעבדת
גרמיך כאיתתא דנטרא ליבם קליל עד
דירבי בדיל דלא למהך בתר רביין
למעבד זנו עמהון אם מסכן ואם עתיר׃
וכען ברתי לא תדחלין כל דתימרין
לי אעביד ליך ארום גלי קדם כל יתבי
תרע

ותרד הגרן כשהיא מקושטת הפוגע בה והרואה
אותה יאמר שהיא זונה לפיכך ירדה בתחלה הגורן
ואח״כ קישטה את עצמה כאשר צוה חמותה׃ וייטב
לבו עסק בתורה׃ ותבא בלט בנחת׃ ויחרד האיש
וילפת כסבור שד הוא וביקש לצעוק והיא אחזתו
ולפפתו בזרועותיה׃ וילפת וילפות כמו וילפת שמשון
והנה אשה נתן ידו על ראשה והכיר שהיא אשה׃
ופרשת כנפיך כנף בגדיך לכסותי בטליתך והוא לשון
נשואין׃ כי גואל אתה לגאול נחלת אישי כמו שנ׳ ובא
גואלו הקרוב אליו וגו׳ וחמותי ואני צריכות למכור
נחלתנו ועליך לקנות׳ קנה גם אותי עמה שיזכר שם המת על נחלתו׃ כשתבוא אל השדה יאמרו
זו אשת מחלון׃ מן הראשון אשר עשית את חמותך׃ ועתה כי אמנם אם כתיב ולא קרי כלו׳ משמע
ספק ודאי׃ יש גואל קרוב ממני א״ר יהושע שלמון ואלימלך וטוב אחים היו ונעמי אשר לאחינו לאלימלך
לעולם׃

כי יודע כל שער עמי כי אשת חיל
את׃ ועתה כי אמנם כי אם גאל אנכי
וגם יש גאל קרוב ממני׃ ליני הלילה
והיה בבקר אם יגאלך טוב יגאל ואם
לא יחפץ לגאלך וגאלתיך אנכי חי
יהוה שכבי עד הבקר׃ ותשכב מרגלתיו
עד הבקר ותקם בטרום יכיר איש את
רעהו ויאמר אל יודע כי באה האשה
הגרן׃ ויאמר הבי המטפחת אשר עליך
ואחזי בה ותאחז בה וימד שש שערים
וישת עליה ויבא העיר׃ ותבא אל
חמותה ותאמר מי את בתי ותגד לה
את כל אשר עשה לה האיש׃ ותאמר
שש השערים האלה נתן לי כי אמר
אל תבואי ריקם אל חמותך׃ ותאמר
שבי בתי עד אשר תדעין איך יפל דבר

אם כתיב ולא קרי

הרע סנהדרין רבא דעמי ארום
אתתא צדיקתא את ואית בך חילא
לסוברתא ניר פקודיא דיי׳ ועתה וכען
ארום בקושטא ארום פריק אנא
ואף אית פריק אחרן דחזי ליה
למפרק יתיר מני׳ ליני ביתי בליליא׳
ויהי בצפרא אם יפרקניך גוברא דחזי
ליה למפרקיך מן אוריתא הרי טב
ויפרוק לחיי ואם לא יצבי למפרקינך
ואפרקניך אנא אמרית בשבועה
קדם יי׳ כמא דמלילית ליך כדין אעביד
דמוכי עד צפרא׳ ותשכב ודמוכת
מלקביל רגלוי עד צפרא׳ וקמת
בקריצתא עד לא אשתמודע גבר
ית חבריה מן קדם חשוכא׳ ואמר
לעולימוי לא ישתמודע לגבר
ארום אתת אתתא לאדרא׳ ויאמר
ואמר הבי סודרא דעלך ואחידי
ביה ואחידת ביה׳ וכל שית סאין
דסערין ושוי עלה ואתא לה כח מן
קדם יי׳ לסוברתהון׳ ומן יד אתאמר
בנבואה דעתידין למפק מנה שיתא
צדיקי עלמא׳ דכל חד וחד עתיד
למהוי מתברך בשית ברכן׳ דוד
ודניאל וחברוהי ומלכא משיחא׳ ועל בועז
לקרתא׳ ותבוא ואתת לות חמותה בקריצתא׳
ואמרת מן את ברתי׳ וחויאת לה ית כל מה
גוברא״ דעבד לה על פום מימר מן קדם יי׳ דאתנבייא
ליה עבד לה׳ ותאמר ואמרת שית סאין דסערין
אלין יהב לי גוברא׳ ארום אמר לי לא תהכין
ריקניא לות חמותיך׳ ותאמר ואמרת תיבי ברתי

אלי קרי ולא כתיב

עד

כי בעולם קורא אדם את דודו אחיו כענין וישמע אברם כי
נשבה אחיו׳ והלא אברהם דודו היה׳ כך היה בועז
לאלימלך בן אחיו קרובו של מחלון׳ אבל טוב היה
קרוב יותר׳׳ קרוב ממני׳ שהוא אח ואני בן אח׳ ליני
הלילה׳ ליני בלא איש׳׳ חי ה׳׳ אמרה לו בדברים אתה
מוציאני קפץ ונשבע לה שאינו מוציאה בדברים׳ וי״ם
מרבותינו האומרים ליצרו נשבע שהיה יצרו מקטרגו
אתה פנוי והיא פנויה בוא עליה ונשבע שלא יבוא
עליה אלא ע״י נשואין׳׳ ויאמר אל יודע׳ מוסב על ותקם בטרום יכיר איש הוא זירזה לקום אמר בלבו אין
כבודי ליודע כי באה האשה הגורן׳׳ שש שעורים׳ א״א לומר שש סאין׳ שאין דרכה של אשה לשאת כמשאוי
זה

כי לא ישקט האיש כי אם כלה הדבר היום:
ובעז עלה השער וישב שם והנה הגאל ד
עבר אשר דבר בעז ויאמר סורה שבה
פה פלני אלמני ויסר וישב: ויקח עשרה
אנשים מזקני העיר ויאמר שבו פה
וישבו: ויאמר לגאל חלקת השדה
אשר לאחינו לאלימלך מכרה נעמי
השבה משדי מואב: ואני אמרתי אגלה
אזנך לאמר קנה נגד הישבים ונגד זקני
עמי אם תגאל גאל ואם לא יגאל
הגידה לי ואדעה כי אין זולתך לגאול
ואנכי אחריך: ויאמר אנכי אגאל:
ויאמר בעז ביום קנותך השדה מיד נעמי
ומאת רות המואביה אשת המת קניתי
להקים שם המת על נחלתו: ויאמר
הגאל לא אוכל לגאול לי פן אשחית
את נחלתי גאל לך אתה את גאלתי

עמי בביתא עד זמן דתדעין איכדין
יתגזר מן שמיא ואיכדין יתפרש
פתגם ארום לא ינוח גוברא ארום
להין ישיצי לטב פתגמא יומא דין:
ובועז סליק לתרע בית דינא
דסנהדרין ויתיב תמן עם סביא והא
פריקא חלף דמליל בועז לרות ואמר
סטי תיב הכא גבר דצניען אורחתיה
וסטא ויתיב: ודבר עשרתי
גוברין מסבי קרתא ואמר תיבו הכא
ויתיבו: ואמר לפריקא אחסנת
חקלא דלאחונא לאלימלך זבינת
נעמי דתבת מחקל מואב:
ואנא אמרית אגלי אודנך למימר
קני כל קביל יתבי תרעא דבית
דינא דסנהדרין וכל קביל סביא
דעמי אם אית רעותך למפרק פרוק
ואם לא אית רעותך חוי לי ואדע
ארום ליג בר מינך דהוא רשאי
למפרק קדמך ודהוא קריב למיתא
כוותך ואנא ארע מינך ופריקא
אהא בתרך ואמר אנא אפרוק:
ואמר בועז ביום זבנותך
ית חקלא מידא דנעמי ומן ידא
דרות מואביתא אתת מיתא חייב
את למפרק ובעי ליבמא יתה למנסבה
לאתתו מן בגלל לאקמא שום מיתא על
אחסנתיה: ואמר פרוקא בהאי
גוונא לית אנא יכיל למפרק לי על דאית
לי

[illegible] שש שעורים [illegible] ורמז לה שעתיד לצאת ממנה
בן שמתברך בו' ברכות רוח חכמה ובינה עצה וגבורה
רוח דעת ויראת ה': כי אם כלה האיש את הדבר היום:
פלוני אלמוני ולא הזכיר שמו לפי שלא אבה לגאול.
פלוני אלמוני מתורגם בנביאים כסי וטמיר. פלוני
מכוסה ונעלם לשון כי יפלא. יפלא מה' דבר. אלמוני אלמון מבלי שם: ואדעה כי אין זולתך קרוב
לגאול: ומאת רות המואביה אתה צריך לקנות והיא אינה מתרצה אלא א"כ תשאנה: פן אשחית
את נחלתי זרעי כמו הנה נחלת ה' בנים. ולתת כנס בזרעי שני לא יבוא עמוני ומואבי טעה
בעמוני

לי אתתא לית לי רשו למסב אתרנתא
עלה דלמא יהי למצו בביתי ואחבל
ית אחסנתי פרוק לך את
ארום דלית לך אתתא ארום לית
אנא יכיל למפרק׃ וזאת וכהדא
מנהגא בעדנא דמלקדמין מתנהגא
בישראל בזמן דמשקלן וטרן ופרקן
ומחלפן חד מן חבריה ומקיימין כל
מדעם אשלף גבר נרתיק יד ימיניה
ואושיט ביה קנין לחבריה והכדין
נהגין למקני בית ישראל חד מן חבריה
קדם סהדיא׃ ויאמר ואמר פרוקא
לבועז אושיט ידך לקנינא וקני לך
ושלף בועז ית נרתיק יד ימיניה
וקני ליה׃ ויאמר ואמר בועז לסביא
ולכל עמא סהדין אתון עלי יומא
דין ארום קניתי ית כל מא דהוה
לאלימלך ויתי כל מא דהוה לכליון
ומחלון מן ידא דנעמי׃ וגם ואף
ית רות מואביתא אתת מחלון
קניתי לי לאנתו לאקמא שום שכיבא
על אחסנתיה ולא ישתיצי שום
שכיבא מלות אחוהי ומתרע
סנהדרין דבאתריה סהדין אתון
עלי יומא דין׃ ויאמרו ואמרו כל
עמא דבתרע סנהדרין וסביא
סהדין אנחנא יתן יי ית אתתא
דאתיא לביתך כרחל וכלאה
דבנו תרויהון ית בית ישראל אבונא
בתרי עסר שבטין ועביד חילא באפרת
ותהי קרי שמא בבית לחם׃ ויהי ויהי
מעלתא ביתך כבית פרץ דילידת תמר
ליהודה מן זרעא דיתן יי לך מן ריבה
הדא׃
ונסיב

כי לא אוכל לגאול׃ וזאת לפנים
בישראל על הגאולה ועל התמורה
לקים כל דבר שלף איש נעלו ונתן
לרעהו וזאת התעודה בישראל׃ ויאמר
הגאל לבעז קנה לך וישלף נעלו׃
ויאמר בעז לזקנים וכל העם עדים
אתם היום כי קניתי את כל אשר
לאלימלך ואת כל אשר לכליון ומחלון
מיד נעמי׃ וגם את רות המואביה
אשת מחלון קניתי לי לאשה להקים
שם המת על נחלתו ולא יכרת שם
המת מעם אחיו ומשער מקומו עדים
אתם היום׃ ויאמרו כל העם אשר
בשער והזקנים עדים יתן יהוה את
האשה הבאה אל ביתך כרחל וכלאה
אשר בנו שתיהם את בית ישראל
ועשה חיל באפרתה וקרא שם בבית
לחם׃ ויהי ביתך כבית פרץ אשר ילדה
תמר ליהודה מן הזרע אשר יתן יהוה לך

בימים ולא עכשיו׃ על הגאולה זו מכירה׃ התמורה זו חליפין׃
שלף איש נעלו זהו קנין בסודר בתקום נעל ורבותי׳ נחלקו
בדבר מי נתן למי י״א קונה בכליו של קונה ובועז נתן לגואל
וי״א קונין בכליו של מקנה וגואל נתן לבועז׃ וזאת התעודה
משפט העדות׃ להקים שם המת על נחלתו מתוך שאשתו
יוצאה ובאה בנחלה והם נכנסת ומוציאה׃ אומרים זאת היתה
אשת

מן הנערה הזאת: ויקח בעז את רות
ותהי לו לאשה ויבא אליה ויתן יהוה לה
הריון ותלד בן: ותאמרנה הנשים אל
נעמי ברוך יהוה אשר לא השבית לך
גאל היום ויקרא שמו בישראל: והיה
לך למשיב נפש ולכלכל את שיבתך
כי כלתך אשר אהבתך ילדתו אשר
היא טובה לך משבעה בנים: ותקח
נעמי את הילד ותשתהו בחיקה ותהי
לו לאמנת: ותקראנה לו השכנות שם
לאמר ילד בן לנעמי ותקראנה שמו
עובד הוא אבי ישי אבי דוד:
ואלה תולדות פרץ פרץ הוליד את
חצרון: וחצרון הוליד את רם ורם הוליד
את עמינדב: ועמינדב הוליד את נחשון
ונחשון הוליד את שלמה: ושלמון הוליד
את בעז ובעז הוליד את עובד: ועובד
הוליד את ישי וישי הוליד את דוד:

חזק

ויקח ונסיב בועז ית רות והות ליה לאנתו:
ועל לותה ויהב ייי לה עידוי וילידת
בר: ותאמרנה ואמרא נשיא לנעמי
בריך שמיה דייי דלא פסק ליך פריקא
יומא דין ויתקרי שמיה מן צדיקי
ישראל: והיה ויהי ליך למקיים נפש
ולכלכלא ית סיבתיך בתפנוקין ארום
כלתיך דרחימת יתיך ילדתיה
דהיא הות טבתא ליך בעדן תרעותין
מסגיאין בנין: ותקח ונסיבת נעמי
ית רביא ושויאת יתיה בעטפה
והות ליה לתורבייניתא: ותקראנה
וקראן ליה שיבבתן שום למימר
אתיליד בר לנעמי והוו קרן שמיה
עובד הוא אבוהי דישי אבוי דדוד:
ואלין תולדת פרץ פרץ אוליד
ית חצרון: וחצרון אוליד ית רם
ורם אוליד ית עמינדב: ועמינדב
אוליד ית נחשון ונחשון רב בית אבא
לבית יהודה: ונחשון אוליד ית שלמא
צדיקא הוא סלמא מן בית לחם
ונטופת דבטילו בנוהי פרודאוון
דאותיב ירבעם חייבא על אורחיא
והון עובדי אב ובנין יאין כנטופא:
ושלמון אוליד ית אבצן נ
גידא הוא בועז צדיקא דעל זכותיה אשתזיבו עמא
בית ישראל מיד בעלי דבביהון ובגין זכותיה עדא כפנא
מארעא דישראל: ובועז אוליד ית עובד דפלח למרי עלמא
בלבב שלים: ועובד אוליד ית ישי דמתקרי נחש בגין דלא
אשתכחת ביה עילה ושחיתא לאתמסרא בידוי דמלאך מותא
למסב ית נפשיה מניה והוה יומין סגיאין עד דאידכר קדם ייי עיטא
דיהב חויא לחוה אתת אדם למיכל מן אילנא דאכלין
פירוי חכמין למידע בין טב לביש ועל ההיא עיטא אתחייבו
מותא כל דיירי ארעא ובההיא עילא שכיב ישי צדיקא הוא ישי
דאוליד ית דוד מלכא דישראל: חזק

רשי ז״ל

לשה מחלון שמו נזכר עליה: כרחל וכלאה: שאע״פ
שהיו משבט יהודה ומבני לאה מודים הם על רחל
שהיתה עיקרו של בית: והקניאה רחל ללאה: וקרא
שם בבית לחם: כלומר יגדל שמך: כבית פרץ
שיצאו ממנו: ואלה תולדות פרץ: לפי שייחס
את דוד על שבט של רות המואביה חזר
וייחסו על שם יהודה: ברו״ב
הבי עמד בהוש
דברי ש:

קהלת בן דוד מלך בירושלם: הבל הבלים אמר קהלת הבל הבלים הכל הבל: מה יתרון לאדם בכל עמלו שיעמל תחת השמש: דור הולך ודור בא והארץ לעולם עומדת: וזרח השמש ובא השמש ואל מקומו שואף זורח הוא שם:

נבואתא דאתנבי קהלת הוא שלמה בר דוד מלכא דהוה בירושלם: הבל כד חזא שלמה מלכא דישראל ברוח נבואה ית מלכות רחבעם בריה דעתיד לאתפלגא עם ירבעם בר נבט וית ירושלם ובית מקדשא דאנון עתידין למחרב וית עמא בית ישראל דאנון עתידין למגלי אמר במימריה הבל הבלים עלמא הדין הבל הבלא כל מא דטרחית אנא ודוד אבא כולא הבלן: מה

מה מותר אית לאנש בתר דימות מן כל טורחיה דהוה טרח תחות שמשא בעלמא הדין אלהין למעסק באורייתא לקבלא אגר שלים לעלמא דאתי קדם מרי עלמא: דור אמר שלמה מלכא ברוח נבואה דרא טבא דצדיקיא ואזיל מן עלמא בגין חובי דרא בישא דרשיעיא דעתיד למיתי בתריהון וארעא לעלמין קיימא למסובלא פורענותא דאתי על עלמא בגין חוביהון דבני אנשא: וזרח וידנח שמשא ביממא מן סטר מדינחא ועייל שמשא למטר מערבא בליליא ולאתריה שאיף ואזיל אורח תהומא ודנח למחר מאתר דהוה דנח תמן מאתמלי: אזיל

דברי קהלת. כל מקום שנ' דברי אינו אלא דברי תוכחות. אלה הדברים אשר דבר משה. וישמן ישורון. דברי עמוס. שמעו את הדבר הזה פרות הבשן. דברי ירמיהו שאו נא וראו אם יולד זכר וגו'. אף דברי דוד ובליעל כקוץ מונד כולהם. דברי קהלת וזרח השמש כל הנחלים הולכים אל הים. ריבה את הרשעים בחמה ולבנה וים שאין להם מקבלת שכר כך שנוי' בספרי. ולמדתי מכאן שבענין מדבר ברשעים והמשילם לגבורת החמה ששופה שוקעת. ודא כל הנחלים הולכים אל הים. מה ת"ל בעובדי ע"ז נאמר שוטים המשתחוים למים סבורים שיש בהם ממש לכי אומר את הים הגדול שכל הנחלים הולכים בו והוא אינו מלא והם אינם יודעים להבין כי אל מקום שהנחלים הולכים שם הם שבים ללכת שמימי: הנהרות ההולכים לתוך הים הם המים עצמן שהלכו כבר הם נובעים מתחת התהום והולכים למעלה מן הקרקע עד הים וחוזרים המים עצמן שהלכו כבר הם נובעים. לפיכך אין הנהרות פוסקין ואין הים מלא ולא תמני שיש בהם ממש עכ"ל. קהלת. ע"ש שקיהל חכמות הרבה. וכן במקום אחר קורהו אגור בן יקה שאגר כל החכמה והקיאה. וי"א שהיה אומר כל דבריו בהקהל. מלך בירושלים. עיר החכמה: הבל הבלים אמר קהלת. קהלת קורא תיגר ואומר על כל יצירת ז' ימי בראשית שהכל הבל של הבלים הוא הכל הבל

יקוד

הולך אל דרום וסובב אל צפון סובב סובב הולך הרוח ועל סביבתיו שב הרוח׃ כל הנחלים הלכים אל הים והים איננו מלא אל מקום שהנחלים הלכים שם הם שבים ללכת׃ כל הדברים יגעים לא יוכל איש לדבר לא תשבע עין לראות ולא תמלא אזן משמע׃

אזיל כל סטר דרומא ביממא ומחזר לסטר צפונא בליליא אורח תהומא מחזר מחזר ואזיל לרוח עיבר דרומא בתקופת ניסן ותמוז ועל סחרנוהי הייב לרוח עיבר צפונא בתקופת תשרי וטבת נפיק מחרכי מדנחא בצפרא ועייל לחרכי מערבא ברמשא״

כל נחליא ומבועי מיא אזלין ונגדין למי אוקיינוס ומסחר לעלמא כגושפנקא ואוקיינוס ליתוהי מתמלי ולאתר דנחליא אזלין ונגדין תמן אינון הייבין למיזל מדגורי תהומא״

כל פתגמיא דמתילין למיתי לעלמא אשתלהיאו בהון נביאיא קדמאין ולא יכילו למשכח סופהון ברם הכי לית ליה רשו לגבר למללא מה דעתיד למיתי בתרוהי ולא יכלא עינא למחמי כל מה דעתיד למהוי בעלמא ולא יכלא אודנא לאתמלאה מלמשמע כל פתגמי דיירי ארעא״

רשי ז״ל

ניקוד הטף מה״ה לפי שבוא דבוק כלומר הבל שבהבלים ז׳ הבלים כנגד מעשה ז׳ ימי בראשית״ מה יתרון אחר שהכל הבל״ תחת השמש׳ תחת התורה שהיא [illegible] לאור שנ׳ ותורה אור׳ כל עמלו שעמל שבוא מחליף בו את עסק התורה מה שכר בו״ דור הולך ודור בא׳ כל מה שהרשע יגע ועמל לעשוק ולגזול אינו מ[illegible] [illegible] לא תמצא כי הדור הולך ודור אחר בא ונוטל הכל מיד בניו כענ״ש כמו [illegible]״ והארץ לעולם עומדת׳ ומי הם המתקיימים׳ הענוים הנמוכים המכניעין עצמן עד לארץ כענ״ש וענוים יירשו ארץ׳ ומדרש אגדה אומר כל צדיקי ישראל נקראו ארץ שנ׳ ואתם תהיו לי ארץ חפץ״ וזרח השמש׳ דור הולך ודור בא׳ כאשר השמש זורח שחרית ושוקע ערבית והלך כל הלילה שואפת לשוב אל מקום אשר זורח אתמול משם שזורח שם גם היום׳ הרוח׳ רוחו של שמש בגנו אל אשר יהיה שמה הרוח ללכת׳ ועל סביבותיו שב׳ גם מזר[illegible] נסובב כל היקף שסבב אתמול הוא מקיף וסובב היום׳ הולך אל דרום לעולם ביום׳ וסובב אל צפון לעולם בלילה״ סובב סובב הולך הרוח׳ אל פני מזרח ומערב שפעמים מהלכתן ביום ופעמים מסבבתן בלילה׳ בתקופת מהלכתן ובתקופת סובבתן׳ אף הרשעים כל מה שמתן זורחת סופן לשקוע׳ כל מה שהם הולכים ומתגברים סופם לשוב אל מקום צאתן׳ ממקום הטנופת באו ולמקום הטנופת ילכו׳ וכן כל הנחלים הולכים אל הים ואיננו מלא לפי שאינם נשארים בתוכו כי ים אוקיינוס הוא גבוה מכל העולם כולו שנ׳ הקורא למי הים וישפכם וגו׳ ומהיכן אדם אפך׳ ומלמעלה למטה והנחלים הולכים במחילות מתחת ההרים מאוקיינוס וחוזרים ונובעים וזהו אל מקום שהנחלים הולכים שם הם שבים׳ אף הרשע כל ממונו שבא כן ילך״ כל הדברים יגעים וגו׳ לא תשבע עין לא תמלא אזן׳ מוסב על מה יתרון׳ אם מחליף הוא את עסק התורה לדבר בדברים בטלים ידי הם יגעים ולא יוכל להשיג את כולם׳ ואם במראית עין בא לעסוק מיכן לא תשבע׳ ואם בשמיעת האזן׳ אבנו לא תמלא״ מה שהיה הוא שיהיה וגו׳ בכל מה שהוא לומד בדבר שהוא חוץ מן השמש אין בו חדוש לא יראה את מה שהיה כבר שנברא בו׳ ימי בראשית׳ אבל ההוגה בתורה מוצא בה תמיד חידושי טעמים כענין

מה שהיה הוא שיהיה ומה שנעשה הוא שיעשה ואין כל חדש תחת השמש׃ יש דבר שיאמר ראה זה חדש הוא כבר היה לעלמים אשר היה מלפננו׃ אין זכרון לראשנים וגם לאחרנים שיהיו לא יהיה להם זכרון עם שיהיו לאחרנה׃ אני קהלת הייתי מלך על ישראל בירושלם׃ ונתתי את לבי לדרוש ולתור בחכמה על כל אשר נעשה תחת השמים

תרגום

מה מה דהוה מן קדמת דנא הוא עתיד למהוי בתר כן׳ ומא דאתעביד מן קדמת דנא הוא עתיד לאתעבדא עד סוף כל דרי עלמא׳ ולית פתגם חדת בעלמא הדין תחות שמשא׳׳

יש אית פתגם דיימר אנש חזי דין פתגם חדת הוא׳ הא כבר הוה לעלמין ביומי דריא דהוו לקדמנא׳׳

אין לית דוכרנא לדריא קדמאין ואף לבתראין דעתידין למהוי לא יהי להון דוכרנא עם דריא דיהון ביומי מלכא משיחא׃

אני כד הוה שלמה מלכא דישראל יתיב על כורסי מלכותיה׳ אתגבר לביה לחדא על עותריה ועבר על מימרא דיי׳ וכנש סוסוון ורתיכין ופרשין סגיאין וכנש כספא ודהבא לחדא ואתחתן בעממין נוכראין׳ מן יד תקף רוגזא דיי׳ עלוהי ושדר לותיה אשמדאי מלכא דשידי וטרד יתיה מן כורסי מלכותיה ונטל גושפנקיה מן ידיה בגין דיהך מטולטל וגלי בעלמא לאוכחותיה והוה מחזר על כרכי מלכי וכרכי ארעא דישראל׳ בכא ובכן ואמר׳ אנא קהלת דהוה שמי שלמה מתקרי מן קדמת דנא׳ הויתי מלכא על ישראל בירושלם׳׳

ונתתי ומסרית ית לבי למתבע אולפן מן קדם יי׳ בזמן דאתגלי לי בגבעון לאלפותי ולמשאל יהי מה אנא צבי מניה׳ ואנא לא תבעית מניה אלהין חכמתא למדע בין טב לביש וסוכלתנו על כל מה דאתעבד תחות

רש״י

כענ״ש דדיה ירווך בכל עת׳ מה הדד הזה כל זמן שהתינוק ממשמש בו מוצא בו טעם׳ וכן ועדנו במס׳ חגיגה שאמר ר׳ אלעזר בן הורקנוס ד׳ דברים שלא שמעתן אזן במעשה מרכבה׳׳ יש דבר׳ בא לידך תחת השמש שאומר לך האומר עליו ראה זה דבר חדש הוא ואינו חדש שכבר היה בעולמים שעברו לפנינו לא אין זכרון לראשונים לכך רואה להיות חדש׳׳ וגם לאחרונים׳ שיהיו באחרונה לא יהיה להם זכרון בדורות שיהיו לאחרונה להם׳ ומ״א דורשו כנגד איבוד זכר עמלק ושונאו של זכר אדום לימות מש׳ ולא יהיה שריד לבית עשו׳׳ אני קהלת הייתי מלך על כל העולם׳ ולבסוף על ישראל׳ ולבסוף על ירושלים לבדה ולבסוף על מקלו שנ׳ כאומר הייתי מלך בירושלים׳ אבל עכשיו אינו מלך׳׳ ונתתי את לבי לדרוש׳ בתורה היא החכמה ולהתבונן בה על כל המעשה הרע האמור למעלה הנעשה תחת השמש׳ ובינותי בה על כל המעשה הרע האמור למעלה הנעשה תחת השמש) שהוא הענין הרע אשר נתן הקב״ה לפני בני האדם את החיים ואת המות את הטוב ואת הרע׳׳ ענין רע׳ מנהג רע להם׳ לענות בו׳ להתנהג בו׳׳ ענין׳ יש לפתרו ל׳ ענוי ורידוי׳ ויש לפתרו לשון עיון ומחשבה וכן לענות בו׳׳ נתן להם הכיה למניהם׳׳ ורעות רוח׳ שבר רוח כמו רועו׳ ומותר׳ סוף המעשה בא לידי כאב לב׳׳ מעוות׳ בחייו׳

הוא ענין רע נתן אלהים לבני האדם
לענות בו׃ ראיתי את כל המעשים
שנעשו תחת השמש והנה הכל הבל
ורעות רוח׃ מעות לא יוכל לתקן
וחסרון לא יוכל להמנות׃ דברתי אני
עם לבי לאמר אני הגדלתי והוספתי
חכמה על כל אשר היה לפני בירושלם
ולבי ראה הרבה חכמה ודעת׃ ואתנה
לבי לדעת חכמה ודעת הוללות וסכלות
ידעתי שגם זה הוא רעיון רוח׃ כי
ברב חכמה רב כעס ויוסיף דעת יוסיף
מכאוב׃

תחות שמשא בעלמא הדין והיא כל
עובדי בני אנשא חייבת גוון ביש
דיהב ייי לבני אנשא לאתעסקא ביה׃
חזית ית כל עובדי בני אנשא
דאתעבידו תחות שמשא בעלמא
הדין והא כולא הבלו ותבירות רוחא׃
גבר דקריבן אורחתיה
בעלמא הדין ומית ביה ולא הדר
בתיובתא לית ליה רשו לאתקנא
בתר מותיה׃ וגבר חסיר מן אורייתא
ופקודיא בחייוהי בתר מותיה לית
ליה רשו לאתמנאה עם צדיקיא
בגנתא דעדן׃ מלילית אנא
בהרהור לבי למימר הא אנא אסגיתי
ואוסיפית חכמתא על כל חכימיא
דהוו קדמי בירושלם׃ ולבי חזא
סגיאות חכמתא ומנדעא׃
ויהבית לבי למנדע חכמתא ולאסתכלא
במלכותא ומנדעא וקובלתנו בקהית
למידע דאף דין הוא תבירות
רוחא לגבר דמשתדל בשכחה יתהון׃
ארום גבר דמסגי חכמתא
כד יחוב ולא יתוב בתיובתא מסגי
רגז קדם ייי ודמוסיף מנדעא ומיית
בטליותיה מוסיף כאב ליבא לקריבוי׃

רש"י ז"ל

לא יוכל לתקן. משהוא מעוות. מי שטרח בע"ש יאכל בשבת" ורבותינו
פירשוהו על הבא על הערוה והוליד ממזר. ואומר על ת"ח
הפורש מן התורה שהיה ישר מתחלתו ונתעוות" וחסרון
לא יוכל להמנות. זה שחיסר עצמו ממנין הכשרים לא
יוכל להימנות עמהם בקיבול שכרם" דברתי אני עם לבי.
עכשיו שירדתי מגדולתי אני נותן לב לומר חכמה מה
טובה ואת טוב ההוללות והסכלות" הוללות. שגעון ושיגוף
הדעת ל' ערבוב כמו מהול במים" ידעתי. עתה שגם
החכמה יש בו שבר רוח כי ברוב החכמה אדם בוטח על
רוב חכמתו ואינו מתרחק מן האיסור ובא רוב כעס להקב"ה
אני אמרתי ארבה סוסים ולא אשיב את העם מצרימה
ובסוף השיבותי. אני אמרתי ארבה נשים ולא יסורו לבבי וכרי נכתב עליו נשיו הטו את לבבו. וכן הוא
אומר שעל רוב סכלותו הוא פותך ונעשה כמה דברים שנ' נאם הגבר לאיתיאל ואוכל. אמרתי
אני בלבי. כולל וכן כלא. אחדל מן החכמה ואטפוך במשתה תמיד" אנסכה. ל' מסך יין לשתות כמו
מסכה יינה עירוב יין במים להתקן או עירוב בשמים לקונדיטון" וראה בטוב. כמו וראות בטוב. והנה
גם הוא הבל. שהרי ראיתי בנבואה שהרבה קלקולים באים מתוך שחוק. בלשצר מת מתוך משתה. אנשי
דור המבול נשטפו מתוך רוב טובה שהשפעת להם" לשחוק אמרתי מהולל. מעורב בבכי ואנחה"
ולשמחה מה זו טובה עושה הרי סופה תוגה" תרתי בלבי. חזרתי לתור בלבי להחזיק בכולן במשתה
בחכמה ובסכלות ולמשוך ולענג במשתה היין את בשרי. כל סעודת עונג קרויה עם היין" ולבי נוהג
בחכמה

אָמַרְתִּי אֲנִי בְלִבִּי לְכָה נָּא אֲנַסְּכָה
בְשִׂמְחָה וּרְאֵה בְטוֹב וְהִנֵּה גַם הוּא
הָבֶל׃ לִשְׂחוֹק אָמַרְתִּי מְהוֹלָל וּלְשִׂמְחָה
מַה זֹּה עֹשָׂה׃ תַּרְתִּי בְלִבִּי לִמְשׁוֹךְ בַּיַּיִן
אֶת בְּשָׂרִי וְלִבִּי נֹהֵג בַּחָכְמָה וְלֶאֱחֹז
בְּסִכְלוּת עַד אֲשֶׁר אֶרְאֶה אֵי זֶה טוֹב
לִבְנֵי הָאָדָם אֲשֶׁר יַעֲשׂוּ תַּחַת הַשָּׁמַיִם
מִסְפַּר יְמֵי חַיֵּיהֶם׃ הִגְדַּלְתִּי מַעֲשָׂי
בָּנִיתִי לִי בָּתִּים נָטַעְתִּי לִי כְּרָמִים׃
עָשִׂיתִי לִי גַּנּוֹת וּפַרְדֵּסִים וְנָטַעְתִּי בָהֶם

תרגום

ב אמרתי אמרית אנא בלבי איזיל כען
הכא ואבחין בחדוא ואחזי בטוב
עלמא הדין וכדו מטא עלי צערא
וסיגופא אמרית במימרי הא אף
דין הבלו׃ לשחוק לחוכא אמרית
בעדן צערא למצנעותא הוא ולחדוא
מא הנאה אית לגבר דיעבדינה׃
תרתי אלילית בלבי לנגדא בבית
משתיא דחמרא ית בסרי ולבי דבר
בחכמתא ולאחדא בשטותא עולימיא
עד די בחנית ותזית איזין מנהון
טב לבני אנשא דיעבדון עד דהנון
קיימין בעלמא הדין תחות שמיא
מנין יומי חייהון׃ הגדלתי אסגיתי
עובדין טבין בירושלם' בניתי לי
בתין' בית מקדשא לכפרא על ישראל
ובית מקידת מלכא ואדרון ואולם ובית
דינא אבנין פסילן דתמן יתבין חכימיא
ודיינין ית דינא' עבדית כרסייה דשן דמיל
למותב מלכותא' אנציבית לי ביבנה
כל קביל כרמין ועינבין למעסתי חמרא
אנא ורבני סנהדרין' ואף לנסכא חמר
חדת ועתיק על מדבחא׃ עשיתי עבדית לי
גינת שקיא ופרדיסין נצבית תמן כל מיני
עסבין מנהון לצורך מיכלא ומנהון
לצורך משתיא ומנהון לצורך אסותא׃
נציבית

רש״י ז״ל

בחכמה' אף אם בשרי נמשך ביין לבי מתנהג
בחכמה להבין בבוריו' ולאחוז בסכלות' בדברים
הדומים לי לסכלות שאמרתי עליהם איתיאל
ואוכל וכגון לבישת שעטנז וכלאי הכרם שהשטן
משיב עליהם ואה״ה משיבין עליהם ורואה טוב
אשר תאחוז בזה' וגם על שאול שנראה בעיניו
סכלות להרוג מאיש ועד אשה מעולל ועד יונק
והיא מצות המקום וקורא אותה סכלות' הגדלתי
מעשי' בניתי נטעתי' עץ כל פרי' שהיה שלמה
מכיר בחכמתו את גידי הארץ איזה גיד הולך
של כוש ונוטע בו פלפלין' ואיזה הולך לארץ
הרובין ונוטע בו חרובין' שכל גידי הארצות באים
לציון שמשם משתיתו של עולם שנ' מציון מכלל יופי לכך נאמר עץ כל פרי' במדרש תנחומא'
בריכות מים' כגון ציברים של דגים שחופרין בקרקע' סגולת מלכים' גנזי מלכים זהב וכסף ואבן
יקרה שהמלכים מסגלים בגנזיהם' והמדינות' סגולת כל סוחרים' שרים ושרות' מיני כלי זמר' שדה
ושדות' מרכבות כמו עגלות צב יבל' גמרא יש בתוס' שבת שדה תיבה' והגדלתי' אף חכמתי' גם חכמתי
לא הנחתי בשביל כל המעשים הללו ועמדה לי ולא שכחתיה' ד״א עמדה לי לעזרה' מכל אשר
לא אצלתי' לא רחקתי להבדיל מהם וכן ויאצל מן הרוח ויתן על הזקנים' כמנורה שמדליקין
ממנה נרות הרבה ואין אורה חסר כלום' וזה היה חלקי מכל עמלי' ואחרי עשותי כל אלה אין לי
מכולם

עץ כל פרי: עשיתי לי ברכות מים
להשקות מהם יער צומח עצים: קניתי
עבדים ושפחות ובני בית היה לי גם
מקנה בקר וצאן הרבה היה לי מכל
שהיו לפני בירושלם: כנסתי לי גם כסף
וזהב וסגלת מלכים והמדינות עשיתי
לי שרים ושרות ותענגות בני האדם
שדה ושדות: וגדלתי והוספתי מכל
שהיה לפני בירושלם אף חכמתי
עמדה לי: וכל אשר שאלו עיני לא
אצלתי מהם לא מנעתי את לבי מכל
שמחה כי לבי שמח מכל עמלי וזה

תרגום

נציבית בהון אילני סרק וכל אילני
בוסמין דאיתיאו לותי טלני ומזיקי
מן הנדקת וכל אילן דעביד פירין
ומתחווין מן שור קרתה דבירושלם
על כיף מיא דשילוח: עשיתי בחנית
בית משתיית דמיא חדרין מנהון
חזי לאשקאה אילני עסבין: עבדית
לי פרקטינין דמיא מנהון חפילו
חורשת דמרבי קיסין לאשקאה:
קניתי קניתי עבדין ואמהן מבניהון
דחם ושאר עממין נוכראין וגזברין
ומהימנין על מזונת ביתי הוו לי
לפרנסת יתי וית אנשי ביתי תרי
עסר ירחי שתא וחד לפרנסת יתי
בירחת דעיבורא אף קנין תורין
ועאן הוו לי יתיר מן כל דריא
דהוו קדמי בירושלם: כנסתי
כנישית לי אף אוצרין כסף ודהב
דאתמילו מתקלין נמוזכוון דקשוט עבדית מן דהב
טב וטכסרי מלכין ומלכין אתיהיבו לי לכרגא
עבדית בבית מקדשא דמי זמרת למזרא כהון
כהנית על קורבניא וקתרוסין ואבובין לזמרא
כהון אוריא וזמר ייתא בבית משתיא דחמרא
ותפנוקי בני אנשא ודימוסית ובי בנאוון ת
מרזבין דשדיין מיא בסורי ומרזבין השריין
מיא חמימי: וגדלתי והספיתי טובא ואוסיפית
עותרא מן כל דריא דהוו קדמי בירושלם ברם
חכמתי קמת לי והיא סייעת יתי: וכל
וכל מה דבעו מני רבני סנהדרין לדכאה ולסחבה לא באה
ואחריבו

מבולם שלא צ׳ רב ושמואל חד אמר מקלו והלא
קינו מודירה של חרם שמתין בו ויש פותרין
מתלא כל מעינן בבתי מדרשות ותלמידים
ובבתי כנסיות: יער צומח עצים יעתי הארצות
לתלמכת שדות וכרמים: וכניתי יעתה בכל
מעשי ורואה אני שאין יתרון בהם כי מכולם
אני חסר: ופניתי אני לראות חכמה פונה אני
מכל עסקי להתבונן בתורה והלכות וקבלות
עונש עבירות: כי מה האדם שיבוא אחרי
המלך להתחנן לו על גזירה שגזרו עליו וכבר
עשאוהו למעשה הגזירה לגזרה טוב לו להתכונן
תהלה במעשיו ולא יצטרך לבקש מן הקבלות
הוא הרשע: עיניו בראשו בתחלת הדבר ——
מסתכל מה יהא בסופו: וידעתי גם אני גם אני
ידעתי אשר מגבח את החכם מן הכסיל יודע אני ששניהם ימותו: אמרתי אני בלבי כמקרה לבי
שניהם מתים שמא הדבר בלבי מעתה כמקרה הרשע גם אני יקרני ולמה אהיה צריך אז יותר: ודברתי
בלבי שמא הדבר כן הבל הוא כי אין זכרון החכם והכסיל שוין אחרי מותם ולא יזכרו שניהם יחד
שגה ע׳

היה חלקי מכל עמלי: ופניתי אני בכל מעשי שעשו ידי ובעמל שעמלתי לעשות והנה הכל הבל ורעות רוח ואין יתרון תחת השמש: ופניתי אני לראות חכמה והוללות וסכלות כי מה האדם שיבוא אחרי המלך את אשר כבר עשוהו: וראיתי אני שיש יתרון לחכמה מן הסכלות כיתרון האור מן החשך: החכם עיניו בראשו והכסיל בחשך הולך וידעתי גם אני שמקרה אחד יקרה את כלם: ואמרתי אני בלבי כמקרה הכסיל גם אני יקרני

תרגום

ולחייבא לא כליתי מנהון מיסר מליא ולא מנעית ית לבי מן כל חדות חוריתא ארום הוה לי מנחי דלבי בדה בחכמתא דאתיהיבת לי מן קדם ה' מן כל אנשא והוית בה יתיר מכל טרחותי ודין הוה חולקי טב דאזדמן לקבלא עלוהי אגר שלים לעלמא דאתי מכל טרחותי: ופניתי ואסתכלית אנא בכל עובדי דעבדו ידי ובטרחותי דטרחית למעבד והא כולא הבלו ותבירות רוחא ולית מותר בהון תחות שמשא בעלמא הדין להין אית לי אגר שלים על עובדין טבין לעלמא דאתי: ופניתי ואסתכלית למחזי חכמתא והולהולתא ומסכלותא וסוכלתנו ארום מה הנאה אית לגבר לצלאה בתר גזירת מלכא ובתר כורעותא הא כבר אתגזרת עלוהי ואתעבידת ליה: וראיתי וחזית אנא ברוח נבואה דאית מותר לחכמתא מן שטותא וחידי כמותר נהור יומא מן חשוך ליליא: החכם חכימא מסתכל ברישא מה דעתיד למהוי בסופא ומצלי ומבטיל גזירתא בישתא מן עלמא ושטיא בחשוכא אזיל וידעית אף אנא דאי לא מצלי ומבטיל גזירתא בישתא דין עלמא כד ייתי כורענותא בעלמא ארעון חד יתרע ית כולהון: ואמרתי ואמרית אנא בלבי כארעון שאול בר קיש מלכא דקט במטיגותיה ולא נטר תפקידתא דאתפקד על עמלק ואתנטלת מניה מלכותא אף אנא יארעינני ולמה

רשי

שזה זכרונו לטובה נוה וזרוכו לרעה בשביל היותים הבאים הכל נשכח כשביל אשר אני רואה את הרשעים אשר היו כבר והצליחו מאד וביתים הבאים אחריהם נשכחה כל גבורתם והצלחתם ואיך יתרון החכם עם הכסיל אני רואה את הצדיקים מצליחים במיתתם ומועילים לבניהם כגון תכרה אני את בריתי יעקב וגו' זכרתי לך חסד נעוריך ושנאתי את החיים שהיה מתנבא על דורו של רחבעם שהיו רשעים גם זה הבל גם זה אחד מן ההבלים שנבראו בעולם לפי שהחכם

יגע והכסיל יורשו אמרתי ליאש שלא ליגע ולטרוח כי יש אדם כשמתעו כמשוטו ומוה בהנהגותא מכנא כלבי הקב"ה שנ' בו ומכל דמות הבקר דורות כמראה אדם שעמלו בחכמה שנ' ה' בחכמה יסד ארץ בדעתו התהומות נבקעו ולבריות שלא עמלו בו נתן חלקו בו גם זה הבל ורעה רבה והם נעשו דור של הבל ורבה רעת האדם בארץ בדור המבול כי מה הוה וגו' כי מה מותר קנה לאדם בכל עמלו וגם' אברון

ולמה חכמתי אני אז יותר ודברתי
בלבי שגם זה הבל׃ כי אין זכרון לחכם
עם הכסיל לעולם בשכבר הימים
הבאים הכל נשכח ואיך ימות החכם
עם הכסיל׃ ושנאתי את החיים כי
רע עלי המעשה שנעשה תחת
השמש כי הכל הבל ורעות רוח׃
ושנאתי אני את כל עמלי שאני
עמל תחת השמש שאניחנו לאדם
שיהיה אחרי׃ ומי יודע החכם יהיה
או סכל וישלט בכל עמלי שעמלתי
ושחכמתי תחת השמש גם זה הבל׃
וסבותי אני ליאש את לבי על כל
העמל שעמלתי תחת השמש׃ כי יש
אדם שעמלו בחכמה ובדעת ובכשרון
ולאדם שלא עמל בו יתננו חלקו גם

תרגום

ולמא דין חכימית אנא כדין יתיר
ומליל אנא בלבי דאף דין
הבלו ולית לאין גזירת ומימרא דייי׃
כי ארום לית דוכרנא לחכימא
עם שטיא לעלמא דאתי ובתר
דמית גוברא הא דהוה כבר מיומוי
כד יתון יומיא דעתידין למיהוי
בתרוהי כולא אתנשי ואיכדין
ימותון בני חכמא עם ... דצדיקיא
כסופא דחייבא׃ ושנאתי וסניתי אנא
ית כל חיין בישין ארום ביש עלי
עובדא בישא דאתעביד על בני
אנשא תחות שמשא בעלמא הדין
ארום כולא הבלו ותבירות רוחא׃
ושנאתי וסניתי אנא ית כל טרחותי
דטרחית תחות שמשא בעלמא
הדין בגין דאשבקיה לרחבעם ברי
דאתי בתראי וייתי ירבעם עבדי
ויסב מן ידוי עסרתי שבטיא ויחסין
פלגות מלכותיה׃ ומי ומן ידע
החכים יהי או טפש מלכא דעתיד
למהוי בתראי וישלט בכל טרחותי
דטרחית בעלמא הדין ובכל מא
דאתחכימית בחכמתי תחות שמשא ותהית בלבי
ותבית למימר הא אף דין הבלו׃ וסבותי ואחזרית אנא
ליאשא ית לבי על כל טורחא דטרחית למקני
ודחכימית לתקנא תחות שמשא בעלמא הדין׃
כי ארום אית גבר דטרחיה בחכמתא ומדעא
ובזריזו

שברון לבו בעמל ולא שבוא עמל ומניח
לאחרים׃ ענינו׃ מנהגו׃ גם זה א׳ מההבלים
הנוכנים בעולם׃ אין טוב באדם כתמיה
שיאכל ושתה והראה את נפשו טוב כלומר
יתן לבו לעשות משפט וצדקה עם המאכל
והמשתה וכן נאמר ליהויקים אביך הלוא אכל
ושתה ועשה משפט וצדקה אז טוב לו׃ כי מי
יאכל וגו׳ למה לא אשמח בחלקי במאכל ומשתה מי ראוי לאכול את יגיעי ומי יחוש לבולעם
מבלעדי׃ חוץ ממני׃ מבלעדי זו מדת הרשעים כיא שאוספים לצורך האחרים׃ כי לאדם שטוב לפניו׃
לפני האלהים הנזכר למעלה׃ כי מיד האלהים היא׃ נתן חכמה ודעת ושמחה׃ לב לנעוק בתורה ובמצות׃

וגם

זה הבל ורעה רבה: כי מה הוה לאדם
בכל עמלו וברעיון לבו שהוא עמל
תחת השמש: כי כל ימיו מכאובים
וכעס ענינו גם בלילה לא שכב לבו
גם זה הבל הוא: אין טוב באדם
שיאכל ושתה והראה את נפשו
טוב בעמלו גם זה ראיתי אני כי מיד
האלהים היא: כי מי יאכל ומי יחוש
חוץ ממני: כי לאדם שטוב לפניו
נתן חכמה ודעת ושמחה ולחוטא
נתן ענין לאסוף ולכנוס לתת לטוב לפני
האלהים גם זה הבל ורעות רוח: לכל
ג זמן ועת לכל חפץ תחת השמים:

ויצדקון וימות בלא ולד ולגבר דלא
טרח ביה יתנניה למהוי חולקיה אף
דין הבלו ובשתא רבתא: ארום מה
הנאה אית לגבר בטרחותיה ובתבירות
לביה דהוא טרח תחות שמשא בעלמא
הדין: ארום כל יומוהי כאבין
ותקיף רוגזיה גווניה אף בליליא לא
דמיך מן הרהורי לביה אף דין הבלו
הוא: לית דשפיר בחנשא אלהין
דייכול וישתי ויחזי ית נפשיה טב
קדם בני אנשא למעבד ית פקודיה
למהך באורחן דתקנן קדמוהי בגין
דיוטב ליה מן טרחותיה אף דין חזיא
אנא דגבר מצלח בעלמא הדין מן
ידא דיי הוא דאתגזר למהוי עלוהי:
ארום מן הוא דיעסוק בפתגמי
אוריתא ומן הוא גוברא דאית ליה
חששא מן יום דינא רבא דעתיד
למיתי בר מני: ארום לאנש
דתקנן עובדוהי קדמוי יהב חכמתא ומנדעא
בעלמא הדין וחדוות עם צדיקיא לעלמא
דאתי ולגוברא חייבא יהב ענין ביש למכנש
ממון ולמצבר קנין מני למהוי מתמסר ומתיהיב
לגבר דשפיר קדם יי אף דין
הבלו הוא לחייבא ותבירות רוחא: לכל
גבר ייתי זמנא ועדנא לכל עסקא תחות שמיא:

רשי ז״ל

וגם לפתוח בחלקו במאכל ובמשתה וכסות נקיי׃ ולחוטא נתן ענין מגבב ואוגר לאסוף ולכנוס ולתת לטוב לפני האלהים כענ״ש והכסף יצדקו ונקי יחלוק: ומהם לבני יותר משחקן מרדכי על בית המן: גם זה אחד מן ההבלים שניתנו לבריות שהם עמלים ואחר נוטל: לכל זמן יש ישמח האוסף בהון מהבל כי אם עכשיו הוא בידיו עוד יירשוהו צדיקים של שעדיין לא הגיע הזמן כי לכל דבר יש זמן קבוע מתי יבא: לכל חפץ׃ לכל דבר כל הדברים קרויים חפצים בלשון משנה: עת ללדת׃ לט׳ חדשים: ועת למות׃ קצב שנות של כל דור ודור: עת לטעת׃ גוי ומתלכה: ועת לעקור׃ בא להיעקר: עת להרוג׃ אותם שלימתי׃ כשתגיע עת פקודתם כמו שנ׳ ושאריתך בחרב יהרג: ועת לרפוא׃ שברם כענ״ש במצרים ושבו עד ה׳ ונעתר להם ורפאם: עת לפרוץ׃ חומת העיר כשנגזר עליה שנ׳ והורסת ירושלים מגורצה: ועת לבנות׃ שנ׳ ובניתיה כימי עולם: עת לבכות׃ בט״ב: ועת לשחוק׃ לעתיד שנ׳ אז ימלא שחוק פינו: עת ספוד׃ בימי אבל: ועת רקוד׃ בחתנים וכלות: עת להשליך אבנים׃ בחורי ישראל ומושלכים התפככה אבני קדש: ועת כנוס אותם מן הגולה שנ׳ והושיעם ה׳ אלהים ביום ההוא כצאן עמו כי אבני נזר מתנוססות׃

עת ללדת ועת למות
עת לטעת ועת לעקור נטוע:
עת להרג ועת לרפא
עת לפרץ ועת לבנות:
עת לבכות ועת לשחק
עת ספוד ועת רקוד:
עת להשליך אבנים ועת כנוס אבנים
עת לחבק ועת לרחק מחבק:
עת לבקש ועת לאבד
עת לשמר ועת להשליך:
עת לקרוע ועת לתפור
עת לחשות ועת לדבר:
עת לאהב ועת לשנא
עת מלחמה ועת שלום:

עדן בחיר לאולדא בנין ובנן' ועדן בחיר לקטלא בנין מסרבין ומרגזין לקטלותהון באבנין על מימר דיינא' עדן בחיר למנצב אילן ועדן בחיר לשרשא אילן נציב" עדן בחיר לקטלא בקרבא ועדן בחיר לאסאה שכיב מרע' עדן בחיר לפרנא בניינא ועדן בחיר למבני חורבנא"

עדן בחיר למבכי על שכיבא ועדן בחיר למחדי בחדוא' עדן בחיר למספד על קטילא ועדן בחיר לטפזא בהילולא" עדן בחיר למרחק צגור אבנין ועדן בחיר למצבר מכנין לבניינא' עדן בחיר לגפפא אתתא ועדן בחיר לרחקא מלגפפא בשבעת יומי אבלא:

עדן בחיר למתבע נכסיא ועדן בחיר למיבד נכסיא עדן בחיר למנטר עסקיא ועדן בחיר למסרי עסקת ביתא בעדן נחשולא רבא"

עדן בחיר למבזע לבושא על שכיבא בעדן בחיר לחפאה בזיעא' עדן בחיר בחיר למשתק מלמללא ועדן בחיר למללא פתגמי מנותא:

עדן בחיר למרחם חד לחבריה' ועדן בחיר למסני לגבר חייבא' עדן בחיר לאגחא קרבא ועדן בחיר למעבד שלמא" תנ

רש"י ז"ל

מהנועמות על אדמתו" עת לחבוק' כי כאשר ידבק האזור: ועת לרחוק מחבק' ורחק ה' את האדם" עת לבקש' כנס את האובדת תבקש לעת"ב נדחי ישרא'" ועת לאבד' ועת שאבדם בגולה שנ' ואבדתם בגוים" עת לשמור' יברכך ה' וישמרך כשאתם עושים רצונו" ועת להשליך' וישליכם אל ארץ אחרת" עת לקרוע' ממלכות בית דוד שנ' ואקרע את הממלכה" ועת לתפור' והיו לאחדים בידיך ולא יחצו עוד לשתי ממלכות עוד" עת לחשות' פעמים שאדם שותק ומקבל שכר שנ' וידום אהרן וזכה שנתייחד הדבור עמו שנ' וידבר ה' אל אהרן יין ושכר אל תשת" ועת לדבר' אז ישיר משה' ותשר דבורה קחו עמכם דברים" עת לאהוב' ואהבך: ועת שנ' כל רעתם בגלגל על כן שנאתים" מה יתרון העושה' מה יתרון של עושי רעה בכל שעה ועמל גם הוא עתו יבוא והכל אבד" הענין' ההנהגה" לענות בו' להתנהג בו" יפה בעתו' בעת הטובה יפה הוא השלום שכר מעשה הטוב' ובעת הרעה ראויה היא להשלום מעשה הרע" גם את העולם נתן בלבם' וכן גם את חכמת העולם אשר נתן בלב הבריות ולא נתן הכל בלב כל אחד ואחד אלא זה קצת וזה קצת כדי שלא ימצא האדם את כל מעשה הקב"ה לדעת אותו ולא ידע את עת פקודתו

ובוגה

מה יתרון העושה באשר הוא עמל: ו
ראיתי את הענין אשר נתן אלהים
לבני האדם לענות בו: את הכל עשה יפה
בעתו גם את העלם נתן בלבם מבלי
אשר לא ימצא האדם את המעשה
אשר עשה האלהים מראש ועד סוף:
ידעתי כי אין טוב בם כי אם לשמוח
ולעשות טוב בחייו: וגם כל האדם
שיאכל ושתה וראה טוב בכל עמלו
מתת אלהים היא: ידעתי כי כל אשר
יעשה

תרגום

מה מותר אית לגבר פלח דהוא
טרח למעבד אוצרין ולמכנש ממון
שולי מקטיע בחבלא דלעילא׃
חזיתי ית גוון יסורין ומורענותא
דיהב יי׳ לבני אנשא לאסתגפא בהון׃
אמר שלמה ברוח נבואה ית
כולא עבד יי׳ שפיר בעדניה דהויא
הות מלכות דהות ביומי ירבעם בר
נבט למהוי ביומי שבע בר בכרי׳
ואתעכבת והות ביומי ירבעם בר נבט׳
דלא הות ביומי שבע בר בכרי לא זכה
תתבני בית מקדשא על עיסק מלין
דעבד ירבעם חייבא וסוינון חד בבית
אל וחד בדן ומני ברזדוון על שבילא
ובסבלו טולי רגלהון ובגין כך
אתעכבת עד דאתבני בי מקדשא בגין דלא יעכבון ישראל למעבד יתיה אמיה שמא דיוי כתי׳
ומפרש על אבן שתייה כסי מנהון ואשתמודע קדמוהי יצרא בישא דבלבהון דלא הוה מסיר ביד
אנשי דרא הוה משתמיש ביה ומסכה במויה מה דעתיד למהוי בסוף יומיא עד עלמין בעלמא׳
ומן יום מותא כסי מנהון בגין דלא יהודע לגבר מן רישא מה דעתיד למהוי בסופא׳׳ ידעית
אמר שלמה מלכא ברוח נבואה ידעית ארום לית טב בהון בבני אנשא אלהן למחדי בחדות
אורייתא ולמעבד טב ביומי חיוהי׳׳ ואף כל אנש דייכול וישתי ויחזי טב ביומוהי ויחמין
לבני בעדן מותיה כל טרחותיה מתנן לאתיהבת ליה מן קדם יי׳ הוא׳׳ ידעית ברוח נבואה
ארום

רש״י ג

ובתנה יכשל כדי שיתן לב לשוב שיאמר היום או מחר אמות ולכך כתן בעלם חסר לשון העלמה׳
שאם ידע האדם יום מיתתו קרובה לא יבנה בית ולא יטע כרם לכך הוא אומר שהכל יפה הוא עשה בעתו
זה שיש עת למיתה דבר יפה הוא שמותך האדם לומר שמא עדיין עת מיתתי רחוק ובונה בית ונוטע
כרם וגו יפה שנעלם מן הבריות׳ ידעתי עתה הואיל ונעלם עת הפקודה כי אין טוב בבריות כי אם לשמוח
בחלקו ולעשות הטוב בעיני בוראו שזהו חיי׳׳ וראה בטוב׳ תורה ומצות׳׳ ידעתי כי כל אשר עשה הקב״ה
במעשה בראשית הוא יהיה לעולם ואין לשנותו לא בתוספת ולא בגרוע׳ וכשנתנה׳ האלהים צוה ועשה שיתנה
כדי שייראו מלפניו׳ אוקיינוס פרץ בגבולו בדור אנוש והציף שליש של עולם׳׳ והאלהים עשה׳ כדי שייראו מלפניו
חמה חזרה לאחוריה עשר מעלות בימי חזקיהו ובימי אחז אביו נתקצר היום והרבה הלילה ביום מותו כדי
שלא יהא נספד׳ כל זה כדי שייראו מלפניו לפיכך אין טוב לאדם אלא לעסוק במצותיו וליראה מלפניו׳׳
מה שהיה כבר הוא׳ מה שהיה מלפנינו כבר הוא עשוי וראינוהו או משמענוהו מאחרים
שראוהו׳ ויש לנו להעיד עליו שראינו שהקב״ה מבקש את הנרדפים׳ יעקב נרדף׳ עשו רודף׳ ואוהב את
יעקב ואת עשו שנאתי׳ מצרים רודפים את ישראל׳ מצרים טבעו בים וישראל הלכו ביד רמה׳׳ ואשר עתיד
להיות

יעשה האלהים הוא יהיה לעולם עליו
אין להוסיף וממנו אין לגרוע והאלהים
עשה שייראו מלפניו׃ מה שהיה כבר
הוא ואשר להיות כבר היה והאלהים
יבקש את נרדף׃ ועוד ראיתי תחת השמש
מקום המשפט שמה הרשע ומקום
הצדק שמה הרשע׃ אמרתי אני בלבי
את הצדיק ואת הרשע ישפט האלהים
כי עת לכל חפץ ועל כל המעשה שם׃
אמרתי אני בלבי על דברת בני האדם
לברם האלהים ולראות שהם בהמה המה
להם׃

רש"י ז"ל

להיות עוד באחרונה הוא דוגמת מה שכבר היה כאשר בראשונה כן באחרונה אין הקב"ה משנה מדותיו בעולם" והאלהים יבקש את נרדף' ליפרע מן הרודף' לפיכך מה יתרונו של עושה הרעה כאשר הוא עמל הרי סופו להשתלם" מקום המשפט ומ' ראיתי ברוה"ק מקום לשכת הגזית בירושלים שהיתה מלאתי משפט שמצ' ישפטו רשע כמו שנ' ראשיה בשחד ישפוטו וראיתי פורענותם" ומקום הצדק שער התוך שהיה מקום חיתוך הלכות שמה הרשע שם ישבו שרפכים רב סרים נרגל שראצר רב מג נבוכדנצר וחייליו ודנין את ישראל ביסורים קשים ומשפטי מות אעפ"י שבכל מקום לא מצינו לו עד שמתהפך באתנחתא וסוף פסוק" אמרתי אני בלבי וגו' לפיכך אני אומר את הכל שופט הקב"ה לאחר זמן' ואעפ"י שמתעכב הדבר סופו לבוא שישומהו כי יש שעה לכל חפץ אף לפורענות ולפקודת הדין יש עת מתי יבוא" ועל כל המעשה שם שעשה האדם שם ישפטוהו בבוא עת הפקודה שם באותו העת נותן זמן לכל המעשה לשפט עליו אבא חוטרי מילי ואבי דרי מושבנא" אמרתי אני בלבי' בראותי זאת' על דברת בני האדם שאחזו להם מנת גאוה לנהוג שררה ורבנות בקטנים מהם' לברם הקב"ה להודיעם שאין שררותם כלום ולהראותם שהם אף השרים והמלכים בהמה המה להם' כאשר בהמה והיה המה לעצמם" כו'׃

תרגום

מרום כל דיעביד יי' בעלמא בין טב לביש מה דאתגזר מפומיה הוא יהי לעלם עלוהי לית רשו לגבר לאוספא ומניה לית רשו לבצרא' ובעדן דייתי כורענותא בעלמא' יי' הוא דעבד' כגון דידחלון בני אנשא מן קדמוהי" מא דהוה מן קדמת דנא הא כבר הוא ומא דעתיד למהוי בסוף יומיא הא כבר הוה' וליום דינא רבא עתיד יי' למתבע חטיבא ומסכינא מן ידוהי דרשיעא דרדיף ליה" ועוד חזיתי תחות שמשא בעלמא הדין אתר בי דינא דדייני שקרא תמן יחייבון לזכאה למתן חייבא כדיניה' ואתר דמשתכח תמן גבר זכאי תמן משתכח גברא חייבא למשלט ביה בגין חובי דרא ביה" אמרית אנא בלבי ית זכאה וית חייבא ידין יי' ביום דינא רבא' ארום עדן ומעביר לכל עסקא' ועל כל עובדא דעבדו בעלמא הדין אתדנון תמן" אמרית אנא בלבי על עיסק בני אנשא דייתי עליהון מכתשין ומרעין בישין בגין לנסאיהון ובגין למבחניהון' עבד יי' למחזי אי תייבין בתיובתא ישתביק להון ויתסון' ורשיעיא דדמיין כבעירא לא תייבין בגין כן אנון מתנסבין בהון למבחשה להון"

כי מקרה בני האדם ומקרה הבהמה
ומקרה אחד להם כמות זה כן מות זה
ורוח אחד לכל ומותר האדם מן
הבהמה אין כי הכל הבל׃ הכל הולך אל
מקום אחד הכל היה מן העפר והכל
שב אל העפר׃ מי יודע רוח בני האדם
העלה היא למעלה ורוח הבהמה הירדת
היא למטה לארץ׃ וראיתי כי אין טוב
מאשר ישמח האדם במעשיו כי הוא
חלקו כי מי יביאנו לראות במה שיהיה
ד אחריו׃ ושבתי אני ואראה את כל

כ׳ ארום ארעון אנשא חייבא וארעון
בעירא ומסאבא ארעון חד לכולהון
והיכמה דמתמות בעירא ומסאבא
כן יתמות דין דלא תאיב בתיובתא
קדם מותיה׳ וכנשמת רוח תרויהון
כחדא מתדן לכל פתגם׳ ושארות
רוח גוברא חייבא מן בעירא ומסאבא
לית תרעם מן תרויהון אלהין בית
קבורתא׳ ארום כולא הבלו׳׳ הכל
כולא אזלין לאתר חד׳ כל דיירי
ארעא אתבריאו מן עפרא׳ וכד
ימותון כלהון עתידין למתב לעפרא׃
מן הוא חכימא דידע אין רוח
נשמתה דבני אנשא הסלקא היא
לעילא לרקיעא׳ ורוח נשמתא דבעירא
הנחתא היא לרע לארעא׳׳ וראיתי
וחזית ארום לית טב בעלמא הדין
מאחדי אנש בעובדין טבין וייכול וישתי
וייטיב לביה׳ ארום הוא חולקיה טב בעלמא
הדין למזכי ביה עלמא דאתי׳ דלא ייתי
אנש בלביה למימר דין אנא מכנבית ממונא
למעבר צדקתא׳ טב לי דאשבקניה לבני בתרי
או אתון אמה בעדן מיבתי׳ ארום מן הוא
דייעילניה למחזי מה דעתיד למהוי בתרוי׳׳
ואבית

העשוקים

רש״י ז״ל

כי מקרה בני האדם וגו׳ הוא טעם הדבר אשר נתן הקב״ה
מקרה ופגע לבני אדם׳ ויש מקרה ופגע לבהמה ומקרה
אחד לשניהם כי כשם שזה מת זה מת׳׳ ומותר האדם
מן הבהמה אין׳ ויתרונו והצלחתו של אדם יותר מן
הבהמה אינו נראה משמת כי הכל נהפך להיות הבל
לשוב אל העפר׳׳ ומי יודע׳ כמו ומי יודע ישוב מי הוא
אשר מבין ונותן לב שרוח בני האדם היא העולה
למעלה ועומדת בדין׳ ורוח הבהמה היא היורדת
למטה לארץ ואין לה ליתן דין וחשבון וצריך שלא
להתנהג כבהמה שאינה מקפדת על מעשיה׳׳
וראיתי בכל אלה׳׳ כי אין טוב לאדם מאשר ישמח במעשיו ביגיע כפו ישמח ויאכל ולא להרהיב בשאול
נפשו לתאוה להתעשר להרבות לא לו׳׳ כי הוא חלקו׳ יגיע כפו הוא החלק הניתן לו משמים ובו ישמח׳׳
כי מי יביאנו לראות׳ לאחר שמתו במה שיהיה לבניו אם יצליחו גם הוא בעושר שאסף הוא והניח או לא
יצליחו׳׳ ושבתי אני ואראה׳ כדרך׳׳ את כל העשוקים׳ הנעשים עשוקים בגיהנם במעשיהם אשר נעשים תחת
השמש׳ תחת הלבנה אל הורד׳ והנה דמעת העשוקים׳ שהם בוכים על נפשותם העשוקות ביד מלאכים
משחית ואכזרים׳ וכן הוא אומר מעין שיתוהו לו יורדי גיהנם׳ ואף מקרא זה כן נדרש בספרי׳׳ ומיד
עושקיהם כח׳ עושקיהם מכריחים והורגים אותם מכה שבכבר מהו עד שלא שלט בהם יצה״ר הזה
להחזירם מן הקב״ה כגון אבות הראשונים שלא נטנה משה שלא על ידיהם וכגון דוד אבי שלא נטעתי אני
בכ״ר

העשוקים אשר נעשים תחת השמש
והנה דמעת העשוקים ואין להם מנחם
ומיד עשקיהם כח ואין להם מנחם:
ושבח אני את המתים שכבר מתו מן
החיים אשר המה חיים עדנה: וטוב
משניהם את אשר עדן לא היה אשר
לא ראה את המעשה הרע אשר נעשה
תחת השמש: וראיתי אני את כל עמל
ואת כל כשרון המעשה כי היא קנאת
איש מרעהו גם זה הבל ורעות רוח:

ושבב ותבית אנא וחזית ית כל אניסין
דמתעבידין לצדיקיא בעלמא הדין
תחות שמשא מן יד מעיקיהון ולית
דימליל להון תנחומין ולית למפרקהון
מן יד אנסיהון בתוקף ידא ובחילא
ולית דמנחים להון״ ושבח ושבחית אנא
ית שכיבייא דהא כבר מיתו ולא חזו
פורענותא דאתי בעלמא בתר
מותיהון יתיר מן חייא דאינון קיימין
בעלמא הדין בעקא עד כען״ וטוב
ושפיר מן תרויהון ית דעד כען לא
הוה ולא אתברי דלא חזא עובדא
בישא דאתעביד בעלמא הדין תחות
שמשא׳ וראיתי וחזית אנא ית כל
טורחא וית כל אוטבא עובדא
דעבדין בני אנשא ארום היא
קנאתא דקני גבר לחבריה למעבד
כותיה למעבד כותיה מיתורא ומאן
דוטיב ליה ודתקני ליה לביש
למעבד כבסתיה מיתרה המתיה
יבחיש ליה ואף דין הבלו לחייבא
ותבירות רוחא״

רש״י ז״ל

בכ״ר רננות עד שלמה רבי זכרה לספרי דוד עבדך״ עדן׳
עדיין״ אשר לא ראה את המעשה׳ ראיתי במדרש קהלת
שזו התקע״ר מודיה שקודמו ליברלות ולא נבראו״ ו
וראיתי אני את כל עמל׳ הן העבירות שהן עמל בעיני
הקב״ה״ ואת כל כשרון המעשה׳ שאינו בא אנים של
לקנאת איש מרעהו שגניהם הבל״ כי היא קנאת איש׳
אשר היא קנאת איש מרעהו״ הכסיל׳ הרשע חובק את
ידיו׳ ואינו יגע ואינו אוכל אלא מן הגזל״ ואוכל את
בשרו׳ ליום הדין שרואה צדיקים בכבוד והוא נידון כך
נדרש בספרי״ טוב מלא כף׳ להיות קונה נכסים מעט
ומיגיעו שיהא בהן נחת רוח ליוצרו״ ממלוא חפנים׳ נכסים הרבה בעבירה שהוא עמל ועצבות רוח
לבני המקום״ תחת השמש כמו תחת השמים״ יש אחד ואין שני׳ יש לך אדם שעושה דבריו ביחידי״
גם בן ואח אין לו׳ אם תה״ח הוא אינו קונה תלמיד שהוא כבן ולא חבר שהוא כאח׳ ואם רוכל הוא אינו נושא
אשה להיות לו כאח לעזור ולהוליד בן׳ ואם סוחר הוא עמל בפרקמטיא״ גם עינו לא תשבע עושר׳ לא
יהא שבע בטעמי תורה שהרבה תורה למד אדם מתלמידיו׳ ולענין הממון רודף תמיד אחר הממון״
ולמי אני עמל׳ מאחר שאיני מעמיד תלמידים ואיני נושא אשה להוליד בנים״ טובים השנים לכל דבר
מן האחד׳ לפי כך יקנה לו אדם חבר וישא אשה״ אשר יש להם יותר ריוח בעמלם הרבה מלאכה נעשית
בשנים שאין היחיד מתחיל בה לבדו״ כי אם יפולו׳ כמשמעו׳ ולענין המשנה אם הקשה עליו משנתו
חבירו מחזירו לו מ״א אם יכשל ולא ידקדק את אשר שמע מפי רבו בא חבירו ומעמידו על האמת״ ואי לו׳
ואוי לו״ וגם אם ישכבו שנים׳ כמשמעו׳ ולענין זכר ונקבה מתחממים זה עם זה ומולידים״ ואם יתקפו האחד׳ אם

הכסיל חבק את ידיו ואכל את בשרו:
טוב מלא כף נחת ממלא חפנים עמל
ורעות רוח: ושבתי אני ואראה הבל
תחת השמש: יש אחד ואין שני
גם בן ואח אין לו ואין קץ לכל עמלו
גם עינו לא תשבע עשר ולמי אני
עמל ומחסר את נפשי מטובה גם זה
הבל וענין רע הוא: טובים השנים מן
האחד אשר יש להם שכר טוב בעמלם:
כי אם יפלו האחד יקים את חברו
ואי לו האחד שיפל ואין שני להקימו:

הכסיל שטיא אזיל ומגפף ית ידוהי בקיטא
ולא יכיל למטרח ובסתוא ייכול ית
כל מה דאית ליה ואפילו כסו מעל
משך בסריה טוב טב לגבר מלי
חופניה מיכלא בהניית נפש ובכלא
גזילה וחטופין מן תרין חופנין מלין
מיכלא בגזילא וחטופין ועתיד
לסלקא בדינא בטורחא ובתבירות
רוחא: ושבתי ותבית אנא וחזית הבלו
דאתגזר למהוי בעלמא הדין תחות
שמשא: יש איה גבר יחידאי ולית
תניין בר מניה אף ברא ואף אחא
לית ליה למירת ית נכסוי ולית
סוף לכל טורחיה ואף עיניה לא
תכול למסבע עותריה ולא יימר
בלביה למא דנן אנא טרח ומחסר
ית נפשי מטיבותא אקום כען ואעביד מניה
צדקתא ואחדי בעלמא הדין עם בני אנשא
ולעלמא דאתי עם צדיקיא אף דין הבלו וגוון
ביש הוא: טובים טבין תרין צדיקיא בדרא יתיר
מן חד ואינון דעבדין במצלא ומשתמשין מלבהון
דאית להון אגר טב לעלמא דאתי כטורחיהון
דטרחו לסוברא ית דריהון: כי ארום אין
יפול חד מנהון על ערסיה וישכוב מרעי חד יקים
ית חבריה בצלותיה ולו חד הוה זכאי בדריה
דיפול על ערסיה וישכוב מרע לית ליה בדריה
חבר תניין לצלאה עלוהי ולאין בזכותיה יקום
ממרעיה:

רש"י ז"ל

באים לקטים עליו להקפו אם שנים הם יעמדו
לנגדו וכ"ש אם ג' הם והחוט המשולש לא ב
במהרה ינתק ד"א מי שהוא ה"ח ובנו ה"ח ובן
בנו כגון אין תורה פוסקת מזרעו שנ' לא ימושו
מפיך ומפי זרעך ומפי זרע זרעך ד"א חוט
המשולש במקרא ובמשנה ובדרך ארץ לא
במהרה הוא חוטא בפנים אחרים נדרש ב
במדרש יש אחד ואין שני לו אבל אין סדר
כל המקרא הזה מתיישב עליהן טוב
ילד מסכן וחכם זה יצר טוב ולמה נקרא
ילד שאינו בא באדם עד י"ג שנה מסכן
שאין האיברים שומעים לו כמו ליצה"ר חכם
שמשכיל את האדם לדרך טובה ממלך זקן
וכסיל זה יצה"ר שהוא שליט על כל האיברים
זקן שמשעה שנולד הולד הוא נתון בו שנ'
לפתח חטאת רובץ וכסיל שמטעהו בדרך רעה כך נדרש במדרש אשר לא ידע להזהר עוד שהרי הזקן
ואינו יכול לקבל תוכחה כי מבית הסורים יצא למלוך ממקום טנופה וסרחון כמו דמתרגמינן ויבאש
וסרי משמלך באדם נולד הרע המסכן הטוב ממנו ובא מבטן טהרה ולא מתוך טנופת הרחם כך דרשוהו
במדרש

גם אם ישכבו שנים וחם להם ולאחד
איך יחם׃ ואם יתקפו האחד השנים
יעמדו נגדו והחוט המשלש לא
במהרה ינתק׃ טוב ילד מסכן וחכם
ממלך זקן וכסיל אשר לא ידע להזהר
עוד׃ כי מבית הסורים יצא למלך כי
גם במלכותו נולד רש׃ ראיתי את כל
החיים המהלכים תחת השמש עם
הילד השני אשר יעמד תחתיו׃ אין
קץ לכל העם לכל אשר היה לפניהם
גם האחרונים לא ישמחו בו גם זה

תרגום

גם אף אין דמכין תרין גבר ואנתתיה
ושחין להון בסתווא ולחד איכדין יחם׃
ואם ואין יתקף גבר רשיעא ותקיפא
בחדא ועובדוהי מקולקלין ומסתקפין
לבית דנא גזרעגותא בעלמא קיימין
תרין צדיקיא לקבליה ומבטלין כ
גזרעגותא בזכותהון וכמא יאיין
תלתא צדיקיא דאנון בדרא ושלם
ביניהון כתיבא דמתגרלא תלת תלת
מינין דלא בבהילו תתנתק׃ טוב
טב הוה אברהם דהוה רביא מסכן
והות ביה רוח נבואתה מן קיין ו
ואשתמודע ליה במהוייה בר תלת
שנין ולא צבי למפלח לטעוותא
יתיר מן נמרוד רשיעא דהוה מלכא
סיב טפשא ומן בגלל דלא צבי ז
אברהם למפלח לטעוותא רמוהי לגו אתון נורא יקידתא ואתרחיש ליה ניסא מן רבון עלמא
ושיזביה מתמן ולא יכילו מן בתר הכי לא הוה מנדעא בנמרוד לאזדהרא עוד בדיל דלא
למפלח לטעוותא דהוה פלח מלקדמין׃ כי ארום מן גניסת פלחי טעוותא נפק אברהם
ומלך על ארעא דכנענאי ארום אף ביומי מלכותיה דאברהם אתעביד נמרוד מסכינא
בעלמא׃ ראיתי אמר שלמה מלכא ברוח נבואה מן קיין חזיתי ית כל חייא ואזלין בטפשיהון
לסרבא על רחבעם ברי דהוה שטיא ומפלגין ליה ית מלכותא לאתיהבא לירבעם בר נבט
ברם שבטא דבנימין ויהודה הוה לבהון שלים עם מלכיהון הוא רחבעם ברי דהוה תמן למתמני
דיקום ויתלוך באתר אחסנתיה בירושלם׃ אין לית סוף לכל עמא בית ישראל לכל צדיקיא
דהוה

רש״י ז״ל

במדרש׳ ר״א טוב ילד מסכן וגו׳ כמשמעו׳ אשר לא ידע להזהר שכבר הזקין ברשעו וכסילותו׃ כי מבית
הסורים יצא למלוך׳ כי הילד המסכן סופו שיאתרו עליו שיצא למלוך מתוך עניו ומתוך אסוריו שהרי קמץ
של הסורים נקוד רפי והרי הוא כמו האסורים׳ שכן מצינו ביוסף שמלך מתוך שיצאתו מבית האסורים׳
וכן דוד אני לקחתיך מאחר הצאן׃ כי גם במלכותו נולד רש׳ פי׳ כשר והגון הוא שימלוך׳ כי גם במלכותו
הוא נהפך ומתנהג בשררה ומקטין עצמו אצל החכמים כמדת כבשים וכן עיר פרא אדם יולד שייהפך
וישתנה לו ממה שהיה בעיר פרא ויעשה אדם׳ נולד׳ נעשה׳ ולשון הווה הוא׃ ראיתי את כל החיים וגו׳
מצאתי במדרש הזה זה דור המבול שני כבס מכל הח׳ עם הילד השני אשר יעמוד תחת אותו הדור שזה נח
ובניו׃

הבל ורעות רוח׃ שמר רגליך כאשר
תלך אל בית האלהים וקרוב לשמע
מתת הכסילים זבח כי אינם יודעים
לעשות רע׃ אל תבהל על פיך ולבך
אל ימהר להוציא דבר לפני האלהים
כי האלהים בשמים ואתה על הארץ
על כן יהיו דבריך מעטים׃ כי בא החלום
ברב ענין וקול כסיל ברב דברים׃ כאשר
תדר נדר לאלהים אל תאחר לשלמו
כי אין חפץ בכסילים את אשר תדר
שלם׃ טוב אשר לא תדר משתדר ולא
תשלם׃

דהוה מדבר קדמיהון כרם אנון יעטוהי
בחכמתא למיקם נרתא מעילוהי דין
ובטפשותיה אזל ואתיעט עם עולמיא
ואנון יעטוהי בטפשותא ליקרא ער
מלכותא על עמא בית ישראל ושבק
מלכה סבא ואזל במלכה בתראי
כרם אנון בתראי תווהו ובתר כין לא
חדו ביה ואנון גרמו לאסתקפא שהר
מתפלגין מניה עסרתי שבטיא
ומלך עליהון ירבעם חייבא אחרית
אף דין הבלו לרחבעם ברי ותבירו
רוחא לדיליה׃ טור רגלך בעדן דתיזיל לבית
מקדשא דיי לצלאה ולא תהך מגן
מלי חובין עד לא תתובי ותהי
מקריב קורבנך לקבלא שכן אוריתא
מן כהניא וחכימיא ולא תהי כטפשיא דמקרבין קורבנא על חוביהון ולא תייבין מן
עובדיהון בישיא דאחידין בידהון וליתוהי מתקביל ברעוא ארום ליתיהון ידעין למעבד יתהון
בין טב לביש׃ לא תבהיל על מימרך לשבחא ית מילי פומך ולבך לא יוחי לאפקא
מלל בעדן דאת מצלי מן קדם יי ארום יי שליט על כל עלמא ויתיב על כורסי יקריה
בשמי מרומא ואנת יתיב על ארעא בגין כין יהון מילי פומך קלילין׃ ארום היכמא
דאתי חלמא על ברבורי ליבא וסגיאות קל שטיא בסגיאות פתגמין בטילין׃
בעדן דתדר נדרא קדם יי לא תעכיב לשלמותיה ארום בגין כין לית רעוא דיי בטפשיא מן
בגלל דמעכבין נדריהון ולא משלמין ואנת ית דתנדר שלם׃ טב לך דלא תנדר מן דתנדר
ולא תשלים׃

רש״י

אין קץ לכל העם׳ כרים ולרבים היו יותר מדאי כמו שנ׳ ורעם נכון לבניהם אשר מתעברה ויולדת לב׳
יתים׳ ישלחו כצאן עויליהם׳ לכל אשר היה לפניהם׳ אין קץ לכל טוב שהיה לפניהם והבל אבר וכרגע שאול
יחתו׃ גם האחרונים דור המבול לא ישמחו גם הם בטוב אשר הן בידם׃ כי גם זה הבל׳ סופו של הבל ורעיון
רוח כאשר אדם מהלך אחרי יצרו׃ שמור רגלך כאשר תלך אל בית האלהים׳ היאך תלך אם תביא תודה ונדבת
שלמים כאלו הטוב ושמור עצמך שלא תצטרך בהבאת חטאות ואשמות׃ וקרוב לשמוע דברי הקב״ה והיה
טוב וקרוב להקב״ה׃ מתת הכסילים זבח׳ שיחטא ויביא קרבן׃ כי אינם יודעים לעשות רע׳ אין הכסיל
מבין שהוא עושה רע לעצמו׃ להוציא דבר לפני האלהים׳ לדבר קשה כלפי מעלה׃ כי האל בשמים ואתה
על הארץ׳ ואמ׳ חז״ל מלמעלה ומלמטה איתא הלכה על הגבור וכ״ש גבור למעלה והלכה למטה׃
כי כ׳

אל תתן את פיך לחטיא את בשרך
ואל תאמר לפני המלאך כי שגגה היא
למה יקצף האלהים על קולך וחבל
את מעשה ידיך׃ כי ברוב חלמות
והבלים ודברים הרבה כי את האלהים
ירא׃ אם עשק רש וגזל משפט וצדק
תראה במדינה אל תתמה על החפץ
כי גבה מעל גבה שמר וגבהים עליהם׃
ויתרון ארץ בכל היא מלך לשדה נעבד׃

ה לא תנביל ית מימרא דפומך
למגרם דין גיהנם על בסרך׳ וביום
דינא רבא לא תיכול למימר קדם
מלאכא אכזריא דרדי בך ארום
שלותא היא׳ למא דין יתקף רוגזא
דייי על קל מימרך ותתחרר
בגנותא׳ ויחביל ית עובדי ידך״ כי
ארום בסגיאות חלמין דנביאי
שקרא והבלין דבעלי חרשין ומלין
סגיאין דרשיעיא לא תהימין ארום
חכימיא וצדיקיא הוי משמיש׳ ו
ומנכון תתבע אלפן׳ ומן קיי הוי
דחיל״ אם אין אניסות מסכינין
וגזלתא ומזקתא תחמי בקרתא׳ לא תתמה
בליבך למימר איכדין רעותא דייי על כל סין
ארום על שמי מרומא נטיר עובדי בני אנשא
בין טב לביש׳ ומן קדמוי משתלחין גוברין
גיותנין ותקיפין למרדי ברשיעיא ולמהויהון
מתמנן רבנין עליהון״ ויתרון ומותר סבא כנרענות
ארעא על כולא היא׳ דבעדן ומרדין בני מלכותא
ומלכא מתיהיב בבנסיהון מן קדמיהון׳ אין נטה
ליה עבור למיכל׳ ההוא גוברא לגבר מלך
מתעביר עבר משתעבר״ אוהב

רש״י ז״ל

כי בא החלום ברוב ענין׳ פי׳ דרך החלום לבוא
ברוב הרהורים שאדם מעיין ומהרהר בו׳ כך
ודרך קול כסיל לבוא ברוב דברים כי בהרבותו
דברים מוציא קול של כסילות מפיו׳ כי לא
יחדל פשע׳ לכך אני אומר יהיו דבריך מעטים׳
אין חפץ בכסילים׳ אין חפץ הקב״ה במשעים
הנודרים ואין משלמים״ אל תתן את פיך׳ בנדר״
לחטיא את בשרך׳ שיפקוד העון על בניך״ ואל
תאמר לפני המלאך׳ שליח הבא לתבוע נדרך
שנפסקת ברבים״ כי שגגה היא׳ בשגגה פסקתיה
כסבור הייתי שהיא יכולת בידי ליתן״ וחבל
את מעשה ידיך׳ מצוה שהיו בידך שעשית כבר
אברהם׳ כך נדרש במדרש״ על קולך׳ בשביל קולך׃
כי ברוב חלומות׳ אשר כל מה שיאמרו לך חלומות ונביאי הבל ודברים הרבה לפרוש מאת המקום כי את
האלהים ירא׳ הרי כי משמש בלשון אלא׳ של המשמש של החלומות אלא את האלהים ירא״ אם עשק רש וגזל משפט
וצדק וגו׳ אם הראה במדינה שהם עושקים את הרשים וגוזלים את המשפט ואת הצדק׳ של המוחה על חפצו
של מקום כשיביא עליהם רעה״ כי גבוה מעל גבוה שומר וגבוהים עליהם׳ כשיש שליחותו של מקום
וידם תקיפה ליפרע מהם״ וגזל משפט׳ גזל של משפט לפי שהוא דבוק נקוד גזל כמה קטן שאם לא היה דבוק
היה נקוד גזל בקמץ׳ ענין אחר אם הראה שהם עושקי רשים וגוזלי משפט ורואה אתה צדק בא לעיר שהקב״ה
משפיע להם טובה ואינו נפרע מהם של המוחה על חפצו של מקום כי כן דרכו להאריך אפו״ כי גבוה מעל
גבוה שומר׳ וממתין עד שתתמלא סאתם״ וגבוהים יש לו עליהם ליפרע מהם בבוא עת פקודתם כמו
ולא השמור על חטאתי׳ שומר למומנים׳ שומר את הדבר״ ויתרון ארץ בכל הוא׳ ויתרם של יושבי הארץ
שהם

אהב כסף לא ישבע כסף ומי אהב בהמון לא תבואה גם זה הבל׃ ברבות הטובה רבו אוכליה ומה כשרון לבעליה כי אם ראות עיניו׃ מתוקה שנת העבד אם מעט ואם הרבה יאכל והשבע לעשיר איננו מניח לו לישון׃ יש רעה חולה ראיתי תחת השמש עשר שמור לבעליו לרעתו׃ ואבד העשר ההוא בענין רע והוליד בן ואין בידו מאומה׃

אוהב גבר תגר דרחים למקני כסף
ומרי פרקמטיא לא יסבע למצבר
כספ׳ ומן דרחים למכנש ממון יתיר
לית לי׳ שבח לעלמא דאתי אי׳ לא
יעביד מניה צדקתא בדיל דלית
ליה אגר עליל למיכל׳ אף דין
הבלו׃ ברבות בזמן דסגי טיבותא
בעלמא׳ סגיאין אוף בני נשא דיכלונה׃
ומה הנאה אית למרהא דיצבותא
אין לא יעביד מינה טיבותא׳ בגין
דיהוי בעלמא דאתי יהיבת
אגרהא בעינוי׃ מתוקה בסימת
דמיכת גוברא דפלח למרי עלמא
בלבב שלים ואית ליה נייחא על בית
קבורתיה אין זעירות שנין יחי אין סגיאות שנין בתר דפלח למרי עלמא בעלמא הדין׃
לעלמא דאתי אגר עובדי ידוי יתמין׳ וחכמת אורייתא דיין לגבר דעתיר בחכמתא׳ היכמה׃
דיתעסק בה בעלמא הדין ואשתדל בשכנא׳ כדין הוה עלוהי על בית קבורתיה ולא
תשבקניה בלחודוהי היכמה דלא שבקת חכמתא לגוברא בלחודוהי למחכה׃ יש אית
בשתא מרעיתא חמית בעלמא הדין הוות שעתא ולית לה חסן׳ גבר דיכנוש עותרא ולא
עביד מניה טב׳ לסוף יומיא ההוא עותרא נטיר ליה למבאשא ליה לעלמא דאתי׃ ואבד
וההוא עותרא דישבק לבריה בתר מותיה יהובד על דקנא ליה בגוון ביש ולא יתקיים ביד
בריה דיוליד ולא אשתאר ליה בידוי מדעם׃ היכנו׃

רש״י ז״ל

אם המגדלים והמכניסים לתקוס׃ בכל הוא׳ בכל דבר הוא עושה שליחותו ואפילו ע״י יתושין כדרך שעשה
לטיטוס׃ מלך לשדה נעבד׳ הקב״ה נעשה מוטל לציון לית בע שלבונה מתהריביה ולשלם שכר לבוניה׃
אוהב כסף לא ישבע כסף׳ אוהב מצות לא ישבע מהם׳ ומי האוהב בהמון׳ מצות רבות׳ לא תבואה׳ ואין
באחר מהם מצוה מפורשת וניכרת כגון בהמ״ק ובהכ״נ וק״ה. גם זה הבל׳ כך נדרשים שני מקראות
הללו במדרש׳ ועוד כנים אחרים הגונים אך זה הקדמתי לפי שהוא מענין וגבוהים עליהם שמתכן הכתוב
יחד׳ ד״א ויתרון ארץ בכל הוא׳ שכר עבודת האדמה חשוב הוא על הכל שאפילו הוא מלך צריך הוא
להיות נעבד לשדה אם עשתה הארץ פירות יש לו מה יאכל ואם לאו מת ברעב׃ אהב כסף לא ישבע
כסף׳ לא יאכל כסף׳ ומי אוהב בהמון׳ בממון׳ לא תבואה שאינו הוסף לו פירות׳ גם זה הבל׳ ד״א ויתרון
ארץ בכל הוא שכרן של ישראל בכל דת הוא בין במקרא בין במשנה בין בגמרא׃ מלך לשדה נעבד׳ מלך
במקרא ובמשנה עודנו צריך להיות נעבד לבעל גמרא שהוא מסדר לפניו הוראות איסור והיתר
טומאה

כאשר יצא מבטן אמו ערום ישוב
ללכת כשבא ומאומה לא ישא
בעמלו שילך בידו: וגם זה רעה חולה
כל עמת שבא כן ילך ומה יתרון לו
שיעמל לרוח: גם כל ימיו בחשך
יאכל וכעס הרבה וחליו וקצף: הנה
אשר ראיתי אני טוב אשר יפה לאכול
ולשתות ולראות טובה בכל עמלו
שיעמל תחת השמש מספר ימי חיין
אשר נתן לו האלהים כי הוא חלקו:
גם כל האדם אשר נתן לו האלהים
עשר ונכסים והשליטו לאכל ממנו
ולשאת את חלקו ולשמח בעמלו
זה מתת אלהים היא: כי לא הרבה
יזכר את ימי חייו כי האלהים מענה
ו בשמחת לבו: יש רעה אשר ראיתי
תחת השמש ורבה היא על האדם:

היכמא דנפק ממעי אמיה
ערטלאי בלא כסו ובלא מדעם
טב׳ כדין יתוב למיזל לבית קבורתיה
חסיר מן זכותא היכמה דאתא לעלמא
הדין׳ ומדעם אגר טב לא יקביל
בטורחיה לסוברא עמיה לעלמא
דהוא אזיל לתמן לגבו בידיה׳׳
טו ואף דא בשתא מרעיתא ולית
לה אסו׳ דכל קביל דאתא לעלמא
הדין חסיר מן זכותא׳ כדין ייזיל
לעלמא ההוא׳ ומא מותר הוה ליה
דטרח לקבלת רוחיה׳׳ טז אף כל
יומוהי בחשוכא שרא בדיל דלחמיה
בלחודוהי טעים׳ ובנכסין סגי חיי
ובמרעין ורגז הוו חיוהי׳׳ יז
והא דחזית אנא טבא הוא לבני
אנשא ושפיר להון למעבד בעלמא
הדין דייכלון וישתון מן טורחיהון
בדיל דלא לאנסא ידא בחניקה
וחטוף ולמטר כתגמי אוריתא
ולמיהן עניי נכסא מן בגלל דיחזון
טבתא בכל טורחיהון דטרחו
בעלמא הדין תחות שמשא מנין
יומי חיוהי׳ דמבר דיהב ליה ייי ב
במזליה ארום הוא חולקיה׳ ולית
חורן בר מניה׳׳ יח אוף כל אנש דיהב ליה ייי עותר ונכסין ואשליטיה ייי למיכל מניה בעלמא
הדין ולמעבד מניה צדקתא ולקבלא אגר שלים לעלמא דאתי ולמחדי בטורחיה עם
צדיקיא׳ הא דא מתנא דאתיהיבת ליה במזליה מן קדם ייי הוא׳׳ יט ארום לא יומין סגיאין
חיי אנשא דידכר ית יומי חיוהי׳ וכמה מנהון עתידין למהוי טבין וכמה מנהון עתידין למהוי
בישין׳ מטול דלא אתמסרו לבני אנשא׳ ארום מן קדם ייי אתגזר עלוהי כמה יומין איסתגף
וכמה יומין ייחי בחדוות ליביה׳׳ א אית בשתא דחזית בעלמא הדין תחות שמשא׳ ורבתא
היא

טוותא וטרחה ודינין׳׳ לוהב כסף׳ אוהב תורה איננו שבע בה׳ והאוהב בהמון תורה׳ לא תבואה׳ שיש לו מקרא ומשנה
ואין לו גמרא׳ וזה הבלא יש לו כבל או בויקרא רבה׳׳ ברבות הטובה׳ כשישראל מטיבין מעשיהם רבו אוכליה
ומקבל שכר המצות׳ ונוה כשרון לבעליה׳ להקב״ה בכל הטבת מעשיהם׳׳ כי אם ראות עיניו׳ שרואה שהם
כמוני

איש אשר יתן לו האלהים עשר
ונכסים וכבוד ואיננו חסר לנפשו מכל
אשר יתאוה ולא ישליטנו האלהים
לאכל ממנו כי איש נכרי יאכלנו זה
הבל וחלי רע הוא׃ אם יוליד איש מאה
ושנים רבות יחיה ורב שיהיו ימי שניו
ונפשו לא תשבע מן הטובה וגם קבורה
לא היתה לו אמרתי טוב ממנו הנפל׃
כי בהבל בא ובחשך ילך ובחשך שמו
יכסה׃

תרגום

היא על בני אנשא״ גבר דיהב ליה
יי במזליה עותר ויקר ונכסין וליתוהי
מחסר לנפשיה מכל מה דיתרעי
ולא אשלטיה יי על חוביה למטעם
מניה אלהין יהות בלא ולד ולא חס
על קריביה לאחסנותיה ליה׳ ארום
אחסנתיה תהי מתמסרא לגבר חילוני
ויחסנינה וייכלוניה׳ כל דין גרמו
ליה חובוהי דלא עבד מניה מדעם
טב ואתהפיך עותריה למהוי ליה
להבלו ולמרעא בישא״ אין
יוליד גבר מאה בנין ושנין סגיאין
יחי ובשלטנותא ורבנותא הוא
דיהון יומי שנוהי ונפשיה לא סבעא
מן טבתא דהות ליה על דרחים על עותריה
ולא קנא מניה שמא טבא׳ אף בית קבורתא
לא הות מזמנא ליה׳ אמרית אנא במימרי
דטב מניה שלילא דלא חזא עלמא הדין״
ארום בהבלותא דעלמא הדין אתא
ובחשוכא שכיב מתחמי׳ מן בגלל דלית ליה
זכותא׳ ושום טב לא קנא למהוי מידכר״ ואף

רש״י ז״ל

כמוכן לו ונחת רוח לפניו שאומר ונעשה רצונו״
וזה לטונין הקרבנות״ ברבות הטובה רבו אוכליה׳
שמשפיע נדבות הרבה רבו הכהנים אוכליה׳
ומה כשרון לבעליה לפני הקב״ה כי אם ראות עינו
שאומר ונעשה רצונו״ מתוקה שנת העובד׳
עובד אדמה ישן ומרבה שנתו עליו בין שהוא
אוכל מעט ובין שהוא אוכל הרבה כי דבר הורגל
בכך״ והשבע לעשיר איננו מניח לו לישן ושובע
נכסים של עשיר בעל פרקמטיא הרבה איננו
מניח לו לישון כל הלילה מהרהר בכן׳ ד״א מתוקה שנת העובד׳ את האלהים אם מעט ואם הרבה יתי
שנו״ יאכל שכרו המועט והמרובה׳ משה כרנם את ישראל מ׳ שנה׳ ושמואל הנביא פרנסן י׳ שנים ושקלן הכתוב
זה כנגד שנ׳ משה ואהרן בכהניו ושמואל בקוראי שמו׳ כך נדרש בתנחומא״ והשבע לעשיר׳ בעל מצוות
אינו מניח לו לישון בקבר שנ׳ דובב שפתי ישנים׳ כל מה שאומרים דבר שמועה מפיו בעה״ז שפתותיו
דובבות בקבר״ עושר שמור לבעליו לרעתו׳ כעשרו של קרח שע״י כן גאה וירד לשאול״ ואין בידו
מאומה׳ אף זכות אבות״ ומאומה לא ישא בעמלו׳ כשימות לא ישא בידו שום זכות צדקה שעשה
מממונו בחייו״ כל עומת שבא אותו המתמנן כן ילך״ וחליו׳ כמו נחולי והוי״ו יתירה כמו וי״ו שלחיתו
יער״ לאכול ולשתות ולראות טובה׳ לעסוק בתורה שהיא לקח טוב שנ׳ כי לקח טוב׳ ול׳ קבנזאון רב
שלא בחלק הניתן לו ישמח כי הוא חלקו״ והשליטו לאכול ממנו׳ בחיין ולתת חלקו במנתו שזיכהו
לעסוק בתורה ובמצוות בחייו כדי שיקבל שכר״ כי לא הרבה׳ שאין אורך ימים בעה״ז״ יזכור את ימי
חייו כי מעט הוא ולא הרבה ולמה יטרח לאסוף הון יטרח בדבר העומד לו לעה״ב בחייו״ כי האלהים
מענה ומ׳ הקב״ה עדות קבועה לזה העולם״ בשמחת לבו׳ ששמח לעשות טוב בחייו״ וראיתי במדרש
זה אלקנה שמדריך את ישראל לעלות לשילה ברגלים׳ ובדרך שמעלה אותם בשנה זו לא היה מעלה
אותן

גם שמש לא ראה ולא ידע נחת לזה
מזה: ואלו חיה אלף שנים פעמים וטובה
לא ראה הלא אל מקום אחד הכל הולך:
כל עמל האדם לפיהו וגם הנפש לא
תמלא: כי מה יותר לחכם מן הכסיל
מה לעני יודע להלך נגד החיים: טוב
מראה עינים מהלך נפש גם זה הבל
ורעות רוח: מה שהיה כבר נקרא
שמו ונודע אשר הוא אדם ולא יוכל
לדין עם שהתקיף ממנו: כי יש דברים

גם· ואף ניבור אוריתא לא חמא
ולא ידע בין טב לביש למבחן בין
עלמא הדין לעלמא דאתי·· ואלו·
ואלו הוו יומי חיוהי דגוברא תרין
אלפין שנין ובאוריתא לא עסק ודינא
וצדקתא לא עבד בשבועה מימרא
דיי' דביום מותיה נחתא נפשיה
לגיהנם לאתר חד דכל חייביא
אזלין תמן·· כל· כל טורחא דגוברא
בדיל מזון פומיה הוא טרח· ועל
מימר פומא דיי' מייתין ואף נפשא
דאנשא לא תסבע מיכלא
ומשתיא·· כי· ארום מה מותרא
אית לחכימא בעלמא הדין יתיר
מן שטיא· בגין דהא כיסא דבלא
מתקבל עילויהון· ומה אית ליה הוא גוברא עניא למעבד אלהין למעסק באוריתא
דיי'· בגין דינדע היכדין עתיד למהך כל קביל צדיקיא בגנתא דעדן·· טוב· טב
לגוברא למחדי על עלמא דאתי ליה ולמעבד צדקתא ולמחמי אגר טב על טובדוי
ליום דינא רבא מן דייזיל לעלמא ההוא במיגוע נפש' ברם דין לגוברא חייבא הבלא
ותבירות רוחא·· מה· מה דהוה בעלמא הא כבר אתקרי שמיה ואשתמודע לבני אנשא
מן יומא דהוה אדם קדמאה וכולא גזירת מימרא דיי' היא· ולית רשו לגוברא
למיקם בדינא עם מרי עלמא דתקיף מניה·· כי· ארום אית כתנוין סגיאין דמסגן הבלו
בעלמא

אותן לשנה אחרת כדי לגרום הדבר ולהוציאם· למיכך יחסו הכתוב ועלה האיש ההוא מעירו· ואומר
אני שהמדרש הזה סוף המקרא הוא· כי האלהים מענה בשמחת לבו· זה אלקנה שקבע לו הקב"ה עדות
בכתובים והעיד עליו ועלה האיש ההוא מעירו·· מענה· ניקוד פתח קטן לכך אני מפרשו שם דבר כמו
כי אין מענה בפי שלשת האנשים·· בשמחת לבו· שהיה שמח בחלקו·· ורבה היא על האדם· בהרבה בני
אדם היא נוהגת·· עושר ונכסים· לפי פשוטו כמשמעו·· ולא ישליטנו האלהים לאכול ממנו· שיהא שמח
בחלקו למצוה קורת רוח בעשרו כי שואף לעשוק ולהרבות הון בעיניו שני והוא ימות ולא ישבע וגם
לא ישליטנו לעשות צדקה לאכול היותנה לעתיד· ואיש נכרי יטול אותו הממון ויעשה בו צדקה·
ויהנה ממנו· ומ"א בדה"ס· עושר ונכסים וכבוד· מקרא משנה ואגדה· לא ישליטנו· שלא זכה לגמרא·
ומתוך כך אין הנאה ממנו בסוס גבר הוראה·· כי איש נכרי יאכלנו· זה בעל הגמרא·· אם יוליד איש
מאה בנים·· ושנים רבות יחיה ורב שיהיו ימי שניו· ורבו לשון די· די לכל טובה·· ונפשו לא תשבע
מהאותה הטובה שאינו שמח בחלקו להתקרר רוחו במה שבידו·· וגם קבורה לא היתה לו· פעמים
שנהרג וכלבים אוכלים אותו וכל הדברים הללו נמצאו באחאב שהוליד בנים הרבה ומתמנו הרבה
והיה

הרבה מרבים הבל מה יותר לאדם: כי מי יודע מה טוב לאדם בחיים מספר ימי חיי הבלו ויעשם כצל אשר מי יגיד לאדם מה יהיה אחריו תחת השמש:
(ז) טוב שם משמן טוב ויום המות מיום הולדו: טוב ללכת אל בית אבל מלכת אל בית משתה באשר הוא סוף כל האדם

בעלמא · מה מותר אית לגבר ואתעסק בהון ·· מן הוא דידע מה יוטיב לאנשא בעלמא הדין אלהין לאתעסק באורייתא דאינון חיי עלמא · וכל מנין יומי חיי הבלו דיהוי בעדן מותיה אינון חשיבין כטללא · ומן הוא דיחוי לאנשא מה דעתיד למהוי בתרוהי בעלמא הדין תחות שמשא ··
(ז) טוב טב שמא טבא דיקנון צדיקיא בעלמא הדין יתיר ממשח רבותא דהוה מתרבי על ריש מלכיא וכהניא · ויומא דישכוב גבר ומיכטר לבית קבורתא בשום טב ובזכותא מן יומא דאתיליד רשיעא בעלמא ·· טוב טב למיזל לבית גבר אבילא לנחמותיה מלמיזל לבית משתיא דחדותא דמתלעבין דבבית אבילא תמן הוא סוף כל אנשא ועל כולהון אתגזרה גזירת מותא · ומן בגלל דיהך לבית אבילא · גוברא צדיקא יהיב ויתן ללביה מלי מותא · ואי אית בידיה מעם ביש ישבקניה ויתוב בתיובתא קדם מרי עלמא ·· טב

רש״י ז״ל

ויעשם · מותר ממון אחרים ולא מצא קורת רוח בממונו וכלבים אכלוהו ·· טוב ממנו הנפל · של אשה כי הנפל כהבל בא והלך ולא ראה טובה ולא נתאוה לה ואין לו להצטער ·· ואלו חיה ואם חיה אלפים שנה · ומה יתרון לו הואיל וטובה לא ראה הלא סופו לשוב אל העפר כאחד העניים ·· כל עמל האדם · בשביל פיהו הוא שיגע ויאכל בעה״ז והבא · וזה לא נהנה בחייו ·· וגם הנפש לא תמלא · בתמיה כלומר וזה אפילו המוהו לא תמלא בהנאה מועטת כמו תמלאתו כבשי לשון השגת התאוה · ואחרי שכן הוא מה יותר לו בחכמתו משאם היה כסיל · ומה לעני חסרון מן המשיג אלין קורת רוח בשהוא יודע להלוך בארץ אצל החיים · ד״א וגם הנפש לא תמלא · בעה״ב אחרי לא עשה מעש״ט בחייו · טוב מראה עינים מהלך נפש · טוב היה והוכשר לזה לראות עשרו לתראה עיניו מה תאכל ומשתה ההולך בנפש · ד״א טוב מראה עינים · טוב היה לזה והוכשר לנבות עינו לגזול ולעשוק מהילוך נפשו שלא נתן לב היכן נפשו הלך בשימות ·· גם זה הבל · הוא הניתן לרשעים · מה שהיה כבר נקרא שמו · חשיבות וגדולה שהיתה לו בחייו כבר נקרא שמו כלומר כבר היה ועבר כבר יצא לו שם בשררה ועתה חלף ונודע שהוא אדם ולא אלוה ולא יוכל לדון עם מלאך המות שהוא תקיף ממנו ·· כי יש דברים הרבה · שנתעסק בהן בחייו כשחוק המלכים קונים ומולים ואריות הכל הרבו לו ומה יותר משמתה ·· כי מי יודע · כי מי אשר יודע מעש״ט ומה לאדם לעשות בחייו שיהיו טובים לו לעולם שקות זמן קצר כצל עוף הפורח המובר · ולעמ״ש שאומר שלמה כצל סתם ולא פירש אם צל דקל או צל כותל שהם קבועים · כבר פירשו דוד אביו ימיו כצל עובר · זהו צלו של עוף הפורח כך נדרש במדרש ·· כי מי יגיד לאדם · מה יתקיים מן מעושק לבניו אחריו שקיבץ תחת השמש ·· טוב שם משמן טוב · יפה לאדם שם טוב משמן טוב · ויום המות טוב השם מיום הולדו · לכך היקש שם טוב לשמן יותר משאר משקין שהשמן אתה נותן לתוכו מים והוא צף ועולה וניכר · אבל שאר משקים

והחי יתן אל לבו׃ טוב כעס משחוק
כי ברע פנים ייטב לב׃ לב חכמים
בבית אבל ולב כסילים בבית שמחה׃
טוב לשמע גערת חכם מאיש
שמע שיר כסילים׃ כי כקול הסירים
תחת הסיר כן שחוק הכסיל וגם זה
הבל׃ כי העשק יהולל חכם ויאבד
את לב מתנה׃ טוב אחרית דבר
מראשיתו טוב ארך רוח מגבה רוח׃
אל תבהל ברוחך לכעוס כי כעס בחיק
כסילים ינוח׃ אל תאמר מה היה

טב רגז דרגז מרי עלמא על צדיקיא
בעלמא הדין מן חוכא דהוא מחייך
עם רשיעיא׳ ארום בתנחסות אפי
שכינתא אתי בי צערתא ובורענותא
בעלמא בגין לאוטבא לבא צדיקיא
ויצלון קדם מרי עלמא דהוא מרחים
עליהון׃ לב לבהון דחכימיא אנין
על חורבן בית מקדשא ומניב על
גלות בית ישראל׳ ולבא שטיא בחדות
בית ליבנוהון אכלין ושתן ומתפנקין
ולא יתיבא על לבהון פיגוף אחיסן׃
טוב טב למיהב במדרש בית אולפנא
למשמע נזוף גבר חכים באוריתא
מגבר דאזיל למשמע קל טבלא
דשטיין׃ כי ארום כקל קבילת כובין
דמתוקדין תחות דודא׳ כדין קל
חוכת דשטיא׳ אף דין הבלו׃ כי ארום אנסא יתהל
בחכימתא בגין דלא אזיל באורחתיה ומהובד
במילי שטיא ית חכמתא לבא חכימתא דאתיהיב
ליה במתנה מן שמיא׃ טוב טב סוף עסקא
מן שירוייה׳ דבשירוייה לא אשתמודע לגבר
מה דעתיד למהוי בסופיה׳ ברם אלין סוף מלתא
טב אשתמודע לגבר דטב הוא ומתקין גבר
דשליט ברוחיה ומכביש יצריה׳ מגבר דאזיל בגסות
רוחיה׃ אל ובעדן דתיתי עלך אוכחותא מן שמיא
לא תבהיל בנפשך למרדה ולמימר פתגמי מרגזותא
קדמי שמיא׳ ארום אין תהא סביל ומשתביק לך
ואין את מקביל ומרדה׳ ידע ארום רתחא בעטף
שטיין ינוח עד כדין דיתאבד יתהון׃ אל ובעדן עסקך
לא

רש״י ז״ל

משקין אתה נותן לתוכן מים והם בולעים׃ טוב
שם משמן טוב׃ שמן טוב יורד למטה שנ׳ כשמן
הטוב היורד על הזקן׳ שם טוב עולה למעלה
שנ׳ ואגדלה שמך׳ שמן טוב לשעה ושם טוב
לעולם שנ׳ יהי שמו לעולם׳ שמן טוב הולך
מקיטון לטרקלין ולא יותר׳ ושם טוב לסוף
העולם׳ א״ר יהודה ברבי סימון מצינו בעלי
שמן טוב נכנסו למקום חיים ויצאו שרופים
והם נדב ואביהוא שנמשחו משמן המשחה
ומצינו בעלי שם טוב שנכנסו למקום מיתה
ויצאו חיים והם חנניה מישאל ועזריה שיצאו
מכבשן האש׃ ויום המות מיום הולדו׳ כשנולד
מרים אין הכל יודעין מה היא׳ משמתה נסתלקה
הבאר׳ וכן אהרן בפטירת ענן׳ וכן משה במן׃
טוב ללכת אל בית אבל׳ מדה הנוהגת בחיים
ובמתים׃ מללכת אל בית משתה׳ שהיא מדה
שאינה נוהגת אלא בחיים׃ באשר הוא סוף כל האדם׳ בשביל האבל הוא סוף כל האדם סופו של כל אדם לבוא לידי
כך לפיכך והחי יתן אל לבו כל מה שלא גמל חסד עם מתו אבטיחך אני שיגמלו לי חסד במותי׳ דיזיל יזלוני׳
דיטען יטעונוהו׳ דיקבר יקברוהו׳ דילוי ילווני׳ ד״א באשר הוא סוף כל האדם׳ שהמיתה היא סוף כל יתרי
האדם ואם לא עכשיו גומל לו חסד לא יגמול לו עוד׳ אבל בית המשתה ימתנו ולא הלך יכול לומר לו
כשיולד לך בן ושם אהיה עמך׳ תבוא לך שמחת חתונת בניך ושם אני׳ והחי יתן אל לבו׳ הדבר הזה

שאם

שהימים הראשנים היו טובים מאלה כי לא מחכמה שאלת על זה׃ טובה חכמה עם נחלה ויתר לראי השמש׃ כי בצל החכמה בצל הכסף ויתרון דעת החכמה תחיה בעליה׃ ראה את מעשה האלהים כי מי יוכל לתקן את אשר עותו׃ ביום טובה היה בטוב וביום רעה ראה גם את זה לעמת זה עשה האלהים על דברת שלא ימצא האדם אחריו מאומה׃ את הכל ראיתי

לא תימר מה דהוה מן קדמת דנא ז דיומין קדמאין הוו טבין ואנשי דרה ההוא הוה שפירי עובדא יתיר מן אלין בגין כין טבתא הוה מטי להון ואנת לא מן חכמתא שאילתא על דנא״ טובה טבא חכמתא אוריתא עם אחסנת מחונא ויתיר לגבר למהוי מידבר בענותנותא עם גוברין דיירי ארעא דהכן טב וביש תחזות שמשא בעלמא הדין״ כי ארום כמא דמסתתר גוברא בטלל כספא בעדן ועביר ומנ צדקתא ומותר מנדעם חכמתא דאוריתא תחיי ית מרהם מביר ת קבורתא לעלמא דאתי״ ראה הוי מסתכל ית עובדא דייי וגבורתיה דעבד ית מתיא וית גבינא וחגירא למהויהון כריכן בעלמא ארום מן הוא דייכל לתקנא ית חד מנהון אלהין מרי עלמא דעוותיה״ ביום ביומא דיוטיב לך תהי אף אנת בטיבותא ותוטיב לכל עלמא בגין דלא ייתי עלך יומא בישא הוי ואסתכל דאף ית דין כל קביל דין עבד ייי בגין לאוכחא אנשי עלמא מן בגלל דלא ישכח אנש בתרוהי מדעם ביש לעלמא דאתי״ את ית כולא חזיתי ביומי הבלותי דמן קיים מתגזרין טב וביש למהוי בעלמא על עיסק מזליה ואתבריאו בהון

רש״י

אתם לא עכשיו יתגמול לו עוד״ טוב כעס משחוק׳ מי שרודפת מדבר אחריו ל׳ יצמער׳ טוב היה להם לדור המבול אם הראה הקב״ה פנים זעומות על עבירות שבידם׳ משחוק ששחק עמהם׳ שלו הראה להם רוע פנים היו חוזרים למוטב׳ טוב היה לאדוניהו אם עצבו אביו על כל יתרה שהיה עושה׳ משחוק שהראה לו ולבסוף נהרג עליו״ ייטב לב׳ יתבונן לב האדם להיטיב דרכיו״ לב חכמים בבית אבל׳ מחשבתם על יום המיתה״ ולב כסילים בבית שמחה׳ אין חרדים מיום המיתה ולבם בריא כאולם״ כי כקול הסירים׳ עצי קוצים׳ תחת הסיר׳ תחת סיר נחשת הכפוי על הבערת קוצים והם מקשקשים להוכיח׳ אריב״ל כל קיסיא כד אינון דלקין לית קלהון אזיל ברם היליין קריהא קלהון אזיל למימר אף אנן מן קיסיא מודיעים אף אנו מן העצים ויש צורך בנו׳ אף הכסילים מרבים דברים לומר גם אנו מן החשובים״ גם זה הבל׳ ומשל הוא שמקר הקב״ה לבריות להיות יגיעים ומקנתרים בהם״ כי העושק יהולל חכם׳ כשהכסיל מקנתר את החכם מערבב דעתו וגם קול כבשל׳ דתן ואבירם קנתרו את משה לומר ירא ה׳ עליכם וישפוט׳ וערבבוהו ואבדו את לבו וגרמו לו שהקפיד כנגד הקב״ה ואמר והצל לא הצלת את עמך׳ ונענש בדבר שהשיבוהו עתה תראה ולא תראה במלחמת ל״א מלכים״ לב מתנה׳ לב חכמה שהיא מתנה לאדם שנ׳ כי ה׳ יתן חכמה״ עושק׳ ל׳ ריב וקנתורין׳ יש פנים אחרים אך מפרידין המקראות זו מזו וכי האמור בראש המקרא מוכיח שמחובר למקרא שלפניו״ טוב אחרית דבר׳

בימי הבלי יש צדיק אבד בצדקו ויש
רשע מאריך ברעתו: אל תהי צדיק
הרבה ואל תתחכם יותר למה תשומם:
אל תרשע הרבה ואל תהי סכל למה
תמות בלא עתך: טוב אשר תאחז
בזה וגם מזה אל תנח ידך כי ירא
אלהים יצא את כלם: החכמה תעז
לחכם מעשרה שליטים אשר היו בעיר:
כי אדם אין צדיק בארץ אשר יעשה
טוב ולא יחטא: גם לכל הדברים אשר

תרגום

בהון בני אנשא דהית גבר זכאי אביד
בצדקותיה בעלמא הדין ובזכותיה
מנטרא ליה לעלמא דאתי ואית
גבר חייב דמאריך יומין בחובוהי
ואבן עובדוהי בישיא נטירין ליה
לעלמא דאתי לאתפרעא מניה
ביום דינא רבא: לא תהי זכאי
יתיר בעדן דאתחייב חייבא קטול
בבית דינך בדיל לרחמא עלוהי דלא
לאתקטלא. ולא תתחכם בכן יתיר
חכמת רשיעא דקיימין בדרך ולא
תילף ית אורחתהון למא דין תנדי
ית אורחתך: לא תהך בתר
הרהור ליבך לאתחייבא סגי ולא
תרחיק אורחך מן אלפן אוריתא דין
למהוי שטיא למא תהא גרים מותא לנפשך ויתקצרון שני חייך למתת עד דלא מטא זמנך:
טב דתיחוד בעסקי עלמא הדין למנהג טבא לנפשך כאורח תגריא ואף מדין
סבר אוריתא לא תשבוק הלכתך ארום גבר דחיל מן קדם יי נפיק ית חובת כלהון:
החכמה וחכמת יוסף בר יעקב אסתייעא עלוהי לחכמותיה כל קביל עסרתי אחוהי צדיקיא דשלטין
ברחלתא דיי ולא שלט בהון יצרא בישא בעדן דהוו יתבין בקרתא דמצרים ולא קטלו
ית יוסף אחוהון דהוה מצער להון בתמנא הוא בקל מילוי: ארום לית גבר זכאי
בארעא ועביד טב כל יומוהי ולא יחוב קדם יי אבל גוברא דיחוב קדם יי חזי ליה למהדר
בתיובתא עד דלא ימות: אף כל מליא דיתמללון לך רשיעיא לא תתמר לבך לקבלתהון
דלא

דבר מראשיתו. כמשמעו בראשית הדבר אין אנו יודעים מה יהא בסופו אבל כשאחריתו טוב נגמר
בטובה. ד"א טוב אחרית דבר מראשיתו. בזמן שהוא מראשיתו טוב שנתכוונו לטובה כשהתחילו בו.
ר' מאיר זה קאים ודריש כוליה מילתא דאלישע בן אבויה במדרש קהלת: ארך רוח. המאריך רוגזו ואינו
ממהר לריב: אל תבהל. אל תמהר: אל תאמר מה היה שהימים הראשונים וגו' אל תתמה על הטובה שהיתה
באה על הצדיקים הראשונים בדור המדבר ודורו של יהושע ודורו של דוד: כי לא מחכמה שאלת:
שהכל לפי זכות הדורות: טובה חכמה. חכמתם עמדה להם עם נחלה זכות אבותם: כי טובה היא
החכמה: ויותר לרואי השמש. יתרון יש החכמה לכל הבריות: רואי השמש. הן כל הבריות: כי בצל
הגורר מרואי השמש אסור אף בפוחתין לא נתכוון זה אלא במי שהחזנו:
ויתרון דעת החכמה תחיה בעליה. ועוד החכמה יתירה על הכסף שהחכמה תחיה בעליה: ראה את מעשה
האלהים. ראה כמה מתוקן הכל לפי הטובה שבא אדם גן עדן לצדיקים וגיהנם לרשעים ראה נך באלו:
תדבק:

דלא יהון יומין דתשמע ית עבדך
דילוט לך וליה לך חילא לאשתיזבא
מן יומוי" כי תרום חזי לך למזרק
ית דינא בזמן דילוט לך גבר דלית
בכותך דאף זמנין סגיאין ידע ליבך
דאף אנת הויתא לייט גוברין
אחרנין" כל דאמרית בחכמת
בחכמתא אמרית במימרי אחכים
אף כל חכמת אורייתא והיא רחיקת
מני" רחוק הא כבר אתרחק מבני אנשא
למדע כל מא דהוה מן יומי עלמא
ורז יום מותא ורז יום דייתי מלכא
משיחא מן הוא דישכחניה בחכמתיה׃
סבותי חזרית אנא לחשבא בלבי
למנדע ולאלפא ולמתבע חכמתא
וחושבן אגר עובדי צדיקיא ולמדע
כורענותא חובא דשטיא וסוכלתנו חוכל חוכמתא
דמלכותא" ומוצא ומשכחית אנא פתגם דמריר
על אנש יתיר מן מרירות יום מותא ית אתתא
דהיא עבדת עקן לבעלה ומצדהן ומלין בלבב
כמיתן ירבא בדיל דלא למפלה בהון ׳תקין קדם
גבר

ידברו אל תתן לבך אשר לא תשמע
את עבדך מקללך׃ כי גם פעמים רבות
ידע לבך אשר גם אתה קללת אחרים׃
כל זה נסיתי בחכמה אמרתי אחכמה
והיא רחוקה ממני׃ רחוק מה שהיה
ועמק עמק מי ימצאנו׃ סבותי אני
ולבי לדעת ולתור ובקש חכמה וחשבון
ולדעת רשע כסל והסכלות הוללות׃
ומוצא אני מר ממות את האשה
אשר היא מצודים וחרמים לבה

כי מי יוכל לתקן׳ לאחר מיתה את הדבר אשר
עותו בחייו" ביום טובה היה בטוב׳ ביום שיש בידך
לעשות טובה היה בעושי הטובה" וביום רעה ראה׳
כשתבוא הרעה על הרשעים אתה תהיה מן הרואים
שנ׳ ויצאו וראו בפגרי האנשים וגו׳ ולא תהיה
מן הנראים והיו דראון לכל בשר" גם את זה
לעומת זה׳ הטובה ושכר פעולתה לעומת הרעה
ושכר פעולתה" אשר לא ימצא האדם מאומה
להרהר אחריו של הקב״ה" יש צדיק אובד בצדקו׳ אע״פ שהוא אובד׳ עודנו מותר בצדקו׳ מעשה ביוסף בן
פינחס הכהן שעלתה לו נימא ברגלו׳ קראו לרופא לחתוך לגלו׳ א״ל כשאתה מגיע לחוט השערה הודיעני׳"
וכן עשה׳ קרא לחוניא בנו׳ א״ל בני׳ עד כאן היית חייב ליטפל בי שאין כהן מטמא לאבר מן החי מאביו"
אל תהי צדיק הרבה׳ כשאול שריותה להיות צדיק וריחם על הרשעים" ואל תתחכם יותר׳ לדון ק״ו של שטות׳
ומה על נפש אחת אמרה תורה הבא עגלה ערופה וכו׳" אל תרשע הרבה׳ אם רשעת מעט אל תוסיף להרשיע"
למה תמות בלא עתך׳ כשאול שנ׳ וימת שאול במעלו אשר מעל בנוב עיר הכהנים ובמעלך" טוב אשר
תאחוז בזה׳ אחוז בצדק וברשע׳ אם אמר לך הנביא הצדיק דבר שהוא דומה לך לרשע כגון שאמר שמעו
לשאול אל יקל בעיניך למקפיך בו" יצא את כולם ידי שניהם הצדיק והרשע קיים כהלכתן" החכמה תעוז
לחכם׳ לפי שאמר אל תרשע הרבה אם רשעת מעט אל תשוף עליו שא נפשך במעשיך והוא תודה על החטא
אמור הכתוב תעוז לחכם שהוא ימעבתן לשוב בתשובה" מעשרה שליטים׳ מבינן בין אשיהו שמעיד עליו ה׳
הכתוב וכמוהו לא היה לפניו מלך וגו׳ הרי עמדה לו חכמתו שפשפש במעשיו וטוב לו מעשרה מעלכים
שיגושעו

אסורים ידיה טוב לפני האלהים ימלט
ממנה וחוטא ילכד בה׃ ראה זה
מצאתי אמרה קהלת אחת לאחת
למצא חשבון׃ אשר עוד בקשה
נפשי ולא מצאתי אדם אחד מאלף
מצאתי ואשה בכל אלה לא מצאתי׃
לבד ראה זה מצאתי אשר עשה
האלהים את האדם ישר והמה בקשו
חשבנות רבים׃ מי כהחכם ומי יודע
פשר דבר חכמת אדם תאיר פניו ועז

פניו

תרגום

גבר דיכשר יתה בנכס מיטורין ו
ומשתיזב מינה׳ וחייבא קיים גבר
דיסבינה ויתלכד בזנותה׃ ראה
חזי דין עובדא דאשכחית אמרה
קהלת דמתקרי שלמה מלכא
דישראל׳ מזונית מילתא חדא עם
חברתה׳ לאשכחא חשבון בני אנשא
מה יהי בסופהון׃ אשר חית כתנם
אחרן דעוד תבעית נפשי ולא
אשכחית גבר שלים וזכאי בלא
חיבולא מן יומי אדם עד דאתיליד
אברהם צדיקא דאשתכח מהימן
וזכאי בין אלף מלכין דאתכנשו
למעבד מגדלא בבבל׳ ואתתא
בכל אין נשיהון דמלכיא כשרה
לא אשכחית׃ לבד לחוד חזי דין אשכחית
דעבד יי׳ ית אדם קדמאה תקיף קדמוי
זכאי׳ וחויא וחוה אנון אטעיוהי למיכל
מן אילנא דאכלין פירוהי חכמין למנדע
בין טב לביש׳ וגרמו לאסתקפא עלוהי
יום מותא ולכל דיירי ארעא׳ ואנון
תבעו לאשכחא חשבונין סגיאין בבין
לאיפתה מחתה על דיירי ארעא׃
מי מן הוא חכימא דיכיל למיקם קביל
חכמתה דיין ולמנדע פשר מלה כנבותא
חכמתא דגבר חכים תנהיר זיו אפוהי
כתי

רש״י ז״ל

שהרשיעו ולא שבו מדרכם׃ אשר היו בעיר׳ בירושלים׃
רחבעם׳ אביה׳ אחזיה׳ יואש אחרי מות יהוידע׳ אמציה׳
אחז׳ מנשה׳ אמון׳ יהויקים צדקיהו׃ כי אדם אין צדיק
בארץ׳ לפיכך צריך לגשפש במעשיו׃ גם לכל הדברים׳
לפי שנדבר בשאול שקיבל לה״ר של נוב עיר הכהנים
ועליו נאמר אל תרשע הרבה אמר גם לכל הדברים וגו׳
אשר ידברו אין הולכי רכיל אל תתן לבך לקבלם׃
אשר לא תשמע את עבדך מקללך׳ אין טוב אשר תטב
לאזנך לשמוע את עבדך מקללך׳ ל״א מעשרה שליטים
שן עשרה דברים המחייבים את האדם לדבר עבירה
שתי עיניו מראים אותו דברי עבירה׳ שתי אזניו משמיעים
אותו דברים בטלים׳ שתי ידיו שגוזל וסוחם בהן׳
שתי רגליו שמוליכים אותו לדבר עבירה גפיו ולבו׳
ד״א החכמה תעוז לחכם זה נח׳ מעשרה שליטים׳ מי׳
דורות שלפניו׳ ד״א לחכם׳ זה אברהם׳ מעשרה שליטים׳ מי׳ דורות שלפניו׳ ד״א לחכם זה יוסף׳ מי׳ שליטים
שו אחיו׳ ד״א לחכם זה משה׳ עשרה שליטים׳ י׳ דברים המשמשין את הגוף ע״י המאכל׳ מן מותח לושט׳ ומן
ושט לכריסא כדא׳ במדרש קהלת׳ וחכמתו עומדה לו למשה שלא נצטרך למאכל מ׳ יום ומ׳ לילה׳
כל הכנים הללו במדבר ואיני יכול לישב עליו מקרא של אחריו׃ כי אדם אין צדיק בארץ כל זה נסיתי
בחכמה על מקראות של מעלן ושל מטן׃ נסיתי בחכמה בהודה׃ אמרתי אחכמה לדעת את החכמה׃
והיא רחוקה ממני ומהיא׳ זו רחוק מה שהיה את הדברים כרחוקים שהיו ביצירת בראשית׃ ועמוק עמוק
הוא

בני צדיקיא וחציף אפין מתחלפין
כל אורחתיה מטב לביש׃ אנא
הוי זהיר ית פומך על גזירת מלכא
למטר ומה דמפקיד לך ועל עיסק
מומתא דיי אדכר ולא תימי
בשום מימריה על מגן׃ ובעדן
רוגזא דיי לא תנוח מלצלאה
קדמוהי אתבהיל קדמוהי איזיל וצלי
ובעי רחמין מניה בגין דלא תקום
במתגם ביש ארום רבון כל עלמיא
יי כל דיצבי יעביד׃ באתר באתר
דאית גזירת מלכא מימרא
דמלכא דשליט על כל עלמא
מתעבדא בבבילון ומן הוא גוברא
דיימי בידיה ויימר ליה מה עבדתא׃
גבר דנטיר פקודיא דיי לא ינדע מרעם ביש
לעלמא דאתי ועדן צלותא ודין דקשוט אשתמודע
בלבב חכימא׃ ארום לכל עיסקא אית עדן
טב וביש ועל דין דקשוט אתדן כל עלמא
וכד אתגזר מן קדם יי למהוי פורענותא לעלמא
על חובת אנשין עבדי בישא דסגיאן עליהון׃
ארום ליתוי חכים מה דעתיד למהוי בסוף
עלוהי ארום בעדן דייתי רעוא מן קדם יי לאבאשא ליה
מן הוא דיחוי ליה׃ לית

פניו ישנא׃ אני פי מלך שמר ועל דברת
שבועת אלהים׃ אל תבהל מפניו תלך
אל תעמד בדבר רע כי כל אשר
יחפץ יעשה׃ באשר דבר מלך שלטון
ומי יאמר לו מה תעשה׃ שומר מצוה
לא ידע דבר רע ועת ומשפט ידע
לב חכם׃ כי לכל חפץ יש עת ומשפט
כי רעת האדם רבה עליו׃ כי איננו
ידע מה שיהיה כי כאשר יהיה מי יגיד
לו׃

רש״י ז״ל

הוא מי ימצאנו שאין לי רשות להרהר כגון מה
למעלה מה למטה מה לפנים ומה לאחור׃
ועוד סבותי לדעת ולתור ולבקש חכמת פרשת
פרה אדומה וחשבון קץ הגאולה׃ ולדעת רשע
כסל׳ לעמוד על סוף רעתה של מצותה וסכלות
הוללות מעורבב ומשועמם שבה׃ ומוצא
אני מר ממות את האשה שהיא קשה מן דברים
שנבראו בעולם כדאי׳ בבבא בתרא בהשותפין׃
ומוצא אני מר וקשה ממנה את האשה זו מינות׃
וחרמים לבה לו מכמורות ימגרהו בחכתו
יאסרהו במכמרתו׃ אסורים ידיה׃ ומשהחזיקה
באדם הרי הוא כקשר בקשורי עבותות
אסורים׃ שם של קשורים כמו ויתמו אסוריו
קשוריו כך פי׳ מנחם׃ ראה זה מצאתי אמרה קהלת אחת לאחת למצוא חשבון כל המצות שהצדיקים עושים
והעבירות שהרשעים עוברים נמנים לפני הקב״ה אחת על אחת עד שמצטרפות לחשבון גדול׳ כך פי׳ רבותינו
במס׳ סוטה׃ אמרה קהלת׳ אמרה קבוצת החכמה ואמרה נכסו המשכלת המקבלת החכמה׃ קהלת ל׳
נקבה הוא׃ וכשהוא אומרו בל׳ זכר מוסב על הקובץ והוא שלמה׃ ובמדרש מצינו א״ר ירמיה בן אלעזר
רב״ק פעמים משיחה בל׳ זכר ופעמים בל׳ נקבה׃ כתוב אחד אומר עזרי ומפלטי אל׳ וכתוב אחד אומר
כי אתה עזרתי וכתוב א׳ אומר קול מבשר וכתוב א׳ אומר מבשרת ציון׃ אשר עוד בקשה נפשי׳ לבד זה האמורים
למעלה שבקשתים ולא מצאתים בקשה עוד נפשי כשרה בנשים ולא מצאתי כי כולן רעתן קלה עליהם׃
אדם אחד מאלף מצאתי׃ בנוהג שבעולם אלף נכנסים למקרא אין יוצאין מהם להצליח בראויים למשנ׳
אלא מאה׳ ואותם ק׳ שנכנסו למשנה אין יוצאים מהם לגמרא אלא עשרה׳ ואותן עשרה שנכנסים לגמרה
אין

אין אדם שליט ברוח לכלוא את
הרוח ואין שלטון ביום המות ואין
משלחת במלחמה ולא ימלט רשע
את בעליו: את כל זה ראיתי ונתון את
לבי לכל מעשה אשר נעשה על
הארץ עת אשר שלט האדם באדם
לרע לו: ובכן ראיתי רשעים קברים
ובאו וממקום קדוש יהלכו וישתכחו
בעיר אשר כן עשו גם זה הבל: אשר
אין נעשה פתגם מעשה הרעה מהרה

לית אנש דישלוט ברוח נשמתא
למכלי ית נשמתא דחיי מנין דלא
יפסוק מן גופא דאנשא ולית שולטנותא
ביום מותא לשיזבא גבר לחבריה
ולית מני זיינא מסייעין בקרבא
ולא ישיזיב חוב ית מרוהי ביום
דינא רבא׃ את ית כל דין חזיתי
דהוה בעלמא הדין ויהבית ית לבי
למדע ית כל עובדא דאתעביד
בעלמא הדין תחות שמשא בעדן
דישלוט אנש באנש לאבאשא ליה׃
ובכן ובקושטא חזית חייביא
דאתקברו ואשתיציאו מן עלמא
ומאתר קדיש דצדיקיא שריין תמן
דהוו אזלו לאתוקדא בגיהנם ואתנשיין
מבין יתבי קרתא והיכמא דעבדו אתעביד
להון את דין הבלו׃ אשר ומן בגלל דלית
מתעביד פתגם ביש פורענות רשיעיא
בפריע על עובדיהון בישיא בגין כן
אתמלי ליבא דבני אנשא בהון למעבד
ביש בעלמא הדין׃

אין יוכל מהם שום א׳ להורות הרי אחד מאלף׳ ואשה
בכל אלה לא מצאתי׳ בא״ף לכך אתה צריך להזהר בה׳ לבד
ראה זה מצאתי׳ שבאה לעולם הקלה על ידה׳ אשר
עשה הקב״ה את האדם הראשון ישר׳ והמה׳ משנזדווגה
לו חוה אשתו ונעשו שנים וקראו המה׳ בקשו חשבונות
רבים ומזימות ומחשבות של חטא׳ כך נדרש במדרש׳
מי כהחכם׳ מי בעולם חשוב כאדם חכם׳ ומי יודע
פשר דבר׳ פשרון של דבר כמו שמצינו בדניאל מתוך
חכמתו שהיה חכם ביראת שמים נתגלו לו רזי פשרים׳ ומי כמשה עשה נסים בין ישראל לאביהם שבשמים׳
ועוז פניו ישונא׳ משאר הבריות עד כי יראו מגשת אליו כי קרן עור פניו׳ אני פי מלך שמור׳ לפיכך אני צריך
לשמור פי מלכו של עולם שהיא כטובה שבכולן׳ ועל דברת שבועת אלהים׳ שנשבענו לו בחורב
מצותיו׳ ד״א אני נכון לשמור פי מלכי האומות המושלים בגולגליות וארנוניות׳ ועל דברת שבועת
ובלבד שלא יעבירונו את השבועה שנשבענו למקום׳ ועל דברת׳ ואצל דברת שבועת אלהים אשמור
פי המלכים וכן מצינו בחנניה מישאל ועזריה שאמרו לנבוכדנצר כך אמרין מלכא נבוכדנצר לא חשחין
אנחנו על דא פתגם להתבותך׳ אם מלכא למה נבוכדנצר ואם נבוכדנצר למה מלכא אלא כך אמרו לו
אנו מודים דאת מלכא לנו לעבודה ולמסים ולגולגליות אך על דא שאת אומר עבדנא לנעבוד ע״ז׳ כ
נבוכדנצר את ולא מלכא ואת וכלבא שוין׳ אל תבהל מפניו תלך׳ אל תהי נבהל לומר שתלך ותברח מפניו
למקום שאינו שליט שם שבכל מקום הוא שליט׳ אל תעמוד בדבר רע׳ אל תעמיד עצמך עוסק בדברים
רעים כי כל אשר יחפוץ ליפרע ממך רשות ויכולת בידו לעשות׳ באשר דבר מלך שלטון׳ בשביל אשר
דבר הקב״ה מושל הוא ומי יאמר לו מה תעשה׳ ואם שומר מצוה אתה לא תדע דבר רע ולא תבולך׳ ועת
ומשפט ידע לב חכם׳ החכם יודע שיש עת קבוע לפקודת רשעים ומשפטים לבני הקב״ה שסופו להפרע מהם
והיא הפורענות׳ כי לכל חפץ׳ שהאדם עושה חפצו ועובר על דת׳ יש עת להפרע ומשפט ופורענות
מוכנת

על כן מלא לב בני האדם בהם לעשות
רע: אשר חוטא עשה רע מאת
ומאריך לו כי גם יודע אני אשר
יהיה טוב ליראי האלהים אשר
ייראו מלפניו: וטוב לא יהיה לרשע
ולא יאריך ימים כצל אשר איננו
ירא מלפני אלהים: יש הבל אשר
נעשה על הארץ אשר יש צדיקים
אשר מגיע אלהם כמעשה הרשעים
ויש רשעים שמגיע אליהם כמעשה
הצדיקים אמרתי שגם זה הבל:

אשר ובזמן דחייבא יעביד ביש ומה
זמן וזמן מן קדם יי׳ אתיהיבת ליה ארכא
בגין דיתוב׳ ברם אתגלי לי ברוח
קודשא וידעית אנא דיהי טב
לעלמא דאתי לדחלין מן קדם יי׳ דדחלין
מן קדמוהי ועבדין רעותיה׳ וטוב
וטב לא יהי לרשיעא ולא יהי ליה
ארכא בעלמא דאתי׳ ובעלמא
הדין אתקטעון יומי חיוהי יערקון
ויהלכון כטלל׳ בגין דלית הוי דחיל
מן קדם יי׳ יש אית הבלו דאתגזר
למהוי מתעביד בעלמא על אפי
ארעא דאית צדיקיא דמטי להון
כיש כאלו אנון עבדין כעובדי חייביא
ואית חייבין דמטי להון טב כאלו
אנון עבדין כעובדי צדיקיא׳
וחזית ברוח קודשא׳ דבישא דמטי לצדיקיא
בעלמא הדין לא על חוביהון אהין למתגמי
מנהון חובא קלילא למהוי אגרהון שלים
לעלמא דאתי׳ וטב דמטי לחייביא בעלמא
הדין לא על זכותהון אלא למתפרע להון אגר
על זכותהון קלילא דעבדו למהויהון מכלין
אגרהון בעלמא הדין ולהובדא חולקהון ל
לעלמא דאתי׳ אמרית במימרי דאף דין הבלו׳
ושבחית

רש״י ז״ל

ממשנת׳ כי רעת האדם רבה עליו׳ כאשר רבה רעת
האדם ומתו גדושה אז באה פקודתו׳ כי מה מגש
בלשון כאשר כמו כי יהיה להם דבר בא אלי׳ כי
איננו יודע מה שיהיה׳ כשהרשע עובר עבירה
אינו נותן לבו למה שעתיד הקב״ה להביאו במשפט
ואוי לו בכך׳ כי כאשר יהיה הפורענות מי יגיד לו
שיתלך בו וליטול עצה וליטול רשות מתנו פ
פתאום יבואהו׳ אין אדם שליט ברוח׳ ברוחו ויברח
של מקום לכלותו ולהמנע ממנו את הרוח
שבגופו שלא יטלנו מלאך המות׳ ואין שלטון
על יום מלך ניכר ביום מותו׳ בכל מקום
אתה מוצא והמלך דוד׳ וביום מותו ויקרבו ימי דוד למות׳ לא הוזכר מלכות כאן׳ ואין משלחת במלחמה׳
זו למתר אשלח בני או עבדי במקומי׳ את כל זה ראיתי ואתמור למעלה׳ ונתון את לבי לכל המעשה
וגם לכל מעשה בני אדם נתתי את לבי׳ וראיתי עת אשר שלט אדם בחבירו וגבר עליו וקומו נהפך לרעתו׳
שמלך נתגבר על ישראל וקומו ואחריתו עדי אובד׳ כגון פרעה׳ כגון נבוכדנצר׳ כגון סנחריב׳ ובכן ואז ראיתי
רשעים קבורים בנבואה זו ראיתי רשעים קבורים שהיו ראויים להטמן בעפר שהיו גבוים בין אשר מומו
אני עליהם זה העם לא היה ושלטו בביתו של הקב״ה שהוא מקום קדוש׳ ובלכתם משם של ארנם ה״ין
משתבחים בעירם אשר כך וכך עשו בביתו של מקום של הקרי וישתבחו את וישתבחו כך דרשוהו רז״ל׳
ולמנין השכחה כך נדרש באגדה ומזמן שישתכח שמם ונכרם מן העולם ומן העיר שמצוה אשר כן עשו בה
אנ׳

ושבחתי אני את השמחה אשר
אין טוב לאדם תחת השמש כי אם
לאכול ולשתות ולשמוח והוא ילונו
בעמלו ימי חייו אשר נתן לו האלהים
תחת השמש: כאשר נתתי את לבי
לדעת חכמה ולראות את הענין
אשר נעשה על הארץ כי גם ביום
ובלילה שנה בעיניו איננו ראה:
וראיתי את כל מעשה האלהים
כי לא יוכל האדם למצוא את המעשה
אשר נעשה תחת השמש בשל

אשר

תרגום

ושבחית אנא ית חדות אורייתא
ארום לית טב לאנש בעלמא הדין
תחות שמשא ארום להין למיכל
ולמשתי ולמחדי בטורחיה ובחולקיה
דאתיהיב ליה מן שמיא ולא יושיט
ידיה בחטופין ואניסא והוא ילווניה
לשלם לעלמא הדין ויקביל אגר
שלים על טורחיה דטרח בשלמותא
כל יומי חיוהי דיהב ליה יי בעלמא
הדין תחות שמשא" כאשר כמא
דיהבית ית לבי למנדע חכמת
אורייתא ולמחזי ית קוון דאתעביד
על ארעא' ארום אף חכימא דיעני
למעסק באורייתא לאשכחא
חכמתא' טורחא הוא ליה' ארום
אף ביממא לא ינוח' ובליליא
שינתא בעינוהי לא חזי" וראיתי
וחזית אנא ית כל עובד גבורתא דיי
ארום וחילא היא ולית רשו לאנש ל
לאשכחא ית עובד גבורתא דיי דאתעביד
בעלמא הדין תחות שמשא' כד יטרח
אנש למתבע מא דעתיד למהוי ולא ישכח'
ואף אם ייימר גבר חכים במימריה
למנדע מא דעתיד למהוי בסוף יומיא
ולית ליה רשו למשכח"
אדם

שנ' וקבצתי את כל הגוים ל עמק יהושפט במקום שאמרו לפניו יפרע מהם וכה"א ה' בעיר צלמם תבזה גם זה' אחד מן ההבלים שנמסרו לעולם לייגע את הבריות שאין הקב"ה ממהר להפרע בעושי הרעה והבריות סבורים אין דין ואין דיין" אשר אין נעשה פתגם' משפט מעשה הרעה מהרה' שאין הקב"ה ממהר להיפרע מעושי הרעה ועל כן הם סבורים ומלא לבם בקרבם לעשות רע" אשר חוטא וגו' לפי שרואים שהחוטא עושה רע מאת פעמים ורבואות ומאריך לו הקב"ה ואינו נפרע מיתכו" מאת' מקרא קצר ודרכו לכנוי לומר מאת ימים מאת שנים מאת פ'" וכן וסכורות מקרא קצר וחסר סכורות כשם ולא מיין כאשר סכרות" כי גם יודע אני' כי אף בכל זאת שאינו ממהר להיפרע מן הרשעים ולהיות הפרש בין צדיקים לרשעים" יודע אני' שסוף כל א' וא' ליטול שכרו' וליראיו יהיה טוב" וטוב לא יהיה לרשע' לפי אשר איננו ירא מלפני אלהים" יש הבל' דבר המבהיל את הבריות" אשר יש צדיקים שמגיע אליהם רעה כמעשה הרשעים ויש רשעים שמגיע אליהם טובה כמעשה הצדיקים' אמרתי שגם זה אחד מן ההבלים הנוהגים בעולם' ורבותינו דרשו לדבר אחר במס' הוריות ואינו מיושב לי על סיטת דיבור שקיים החכם לומר שגם זה הבל" את השמחה' שיהא שמח בחלקו ועוסק בפקודים ישרים משמחי לב ולא יהא שטוף אחר הרבות הון בנסף ומרבית וגזל' כל מי שאינו שמח בחלקו ושטוף אחר הממון בא
לידי

אשר יעמל האדם לבקש ולא ימצא וגם אם יאמר החכם לדעת לא יוכל למצא׃ כי את כל זה נתתי אל לבי ולבור את כל זה אשר הצדיקים והחכמים ועבדיהם ביד האלהים גם אהבה גם שנאה אין יודע האדם הכל לפניהם׃ הכל כאשר לכל מקרה אחד לצדיק ולרשע לטוב ולטהור ולטמא ולזבח

ארום ית כל דין יהבית על לבי ולמבלש ית כל דין דצדיקיא וחכימיא ותלמידיהון דמשתעבדין להון על עיסק אולפן אורייתא מסירין בידא דיי׳ ומטיה אתגזר על כל עלמא כל מא דיהי בזמניהון אף רחימותא דירחמנן אף סנאתא דיסנינן גבר לית נביא בעלמא דינדע מה דיהי לאנשא כולא במזלא אתגזר למהוי קדמיהון׃ כולא כמזלא הויא מן שמיא אתגזר מה דעתיד למהוי לכולא חד זכאה ולחייבא לדתקין אורחתיה ולמדכי נפשיה ולמסאב נפשיה ולמקריב נכסת קודשיא ולדליתוהי מקריב נכסת קודשין כזכאה כחייבא כגבר דיומי נסתא כגבר דמומתא דחיל׃

רש״י ז״ל

לפי עבירות גזל ותונאה ורבית ושאינו שמח בחלקו לענין אהבת אשתו ושטוף אחרי נשים להרהר אחר אשת איש׃ לאכול ולשתות ולשמוח משמע שמח בו [...] הקב״ה ולשמוח בחלקו ות״א כל אכילה ושתייה שבקהלת אינה אלא תורה ומעש״ט לכן שברו ואכולו וגו׳׃ והוא ילונו יתחבר עמו במעש״ט והלך לפניך צדקיך׃ ימי חייו אשר נתן לו האלהים יעשה כך וסוף המקרא מוסב על ראשו ומקרא מסורס הוא אין טוב לאדם ימי חייו אשר נתן לו האלהים כי אם לאכול ולשתות ולשמוח והוא ילונו בעמלו׃ כאשר נתתי את לבי אין כאשר זה משמש לשון דוגמת כמו כאשר עשה כן יעשה אלא לשון זמן כאשר בא יוסף כאשר כלו לאכול וגו׳ אף זה כן משמעו כשנתתי נותן לבי לדעת ולתור וגו׳ אז וראיתי את כל מעשים האלהים׃ שנה בעיניו איננו רואה הרשע השוטף אחר הממון והעריות׃ וראיתי את כל מעשה האלהים שמסר לבריות׃ כי לא יוכל האדם למצוא אין הבריות יכולין לעמוד על סוף דרכו של הקב״ה מה שכר כל המעשה שנעשה תחת השמש שרואין רשעים מצליחין וצדיקים יורדין׃ בשל אשר יעמול האדם בשביל אשר ראיתי הרבה עמלים לבקש ולמצוא את סוף המעשה ואינם יכולין׃ וגם אם יאמר החכם שהוא יודע לא יוכל שהרי משה רבינו לא עמד על הדבר באמרו הודיעני נא את דרכיך׃ ולבור ולברר את כל זה בירורי והבחנתי אשר הצדיקים והחכמים ועבדיהם ביד האלהים הוא עוזרם והוא שופטם כדי להיטיבם באחריתם׃ ועבדיהם הם תלמידיהם ומשמשיהם הולכי אורחותם׃ גם אהבה גם שנאה אין יודעין שאר הבריות ואין מכירים את הלב במה יאהבו למקום ובמה הם שנואים׃ הכל לפניהם לפני הצדיקים והחכמים׃ הכל כאשר לכל הכל נותנים ללבם כאשר מגיע לכל אדם מקרה אחד ויודעים שסוף דבר להיות לאיש כדרכיו׃ מקרה אחד ויודעים שסוף הכל אשר צדיק ואשר רשע למות ומקרה אחד יש בעולם הזה לכולם כל זה הם יודעים ואעפ״כ בוחרים להם דרך הטוב לפי שיודעים שיש הפרש ביניהם לעה״ב׃ לצדיק כגון נח׃ לרשע פרעה

ולאשר איננו זבח כטוב כחוטא
הנשבע כאשר שבועה ירא׃
זה רע בכל אשר נעשה תחת
השמש כי מקרה אחד לכל וגם
לב בני האדם מלא רע והוללות
בלבבם בחייהם ואחריו אל המתים׃
כי מי אשר יבחר אל כל החיים יחבר ק׳
יש בטחון כי לכלב חי הוא טוב
מן האריה המת׃ כי החיים יודעים
שימתו והמתים אינם יודעים
מאומה ואין עוד להם שכר כי

דין מרע ביש בכל עלמא דיתעביד
תחות שמשא ארום ארעון חד לכולא
לכל דיירי ארעא ואף לבבא דבני
אנשא אתמלי ביש על דינא
וחולחולתא בלבהון בזמן חייהון
ובתר סופיהי דאנשא נטיר ליה
לאתוכחא עם מיתיא כדין חייבא״
כי מי ארום מן הוא גוברא דאתחבר
לכל מצוותי אורייתא ולמיזכי חיי
עלמא דאתי אית ליה סבר ארום
כלבא חיא הוא טב מן אריא
דהוא מית״ כי ארום צדיקיא ידעין
דאם יחובון עתידין למהוייהון
חשיבין כמיתיא לעלמא דאתי
בגין כן נטרין אורחיהון ולא
חייבין ואין יחובון תייבין ב
בתיובתא וחייביא ליתיהון ידעין
מדעם טב על דלא אוטיבו
עובדיהון בחייהון וליתיהון
ידעין מדעם טב לעלמא דאתי
ולית להון אגר טב בתר מותיהון
ארום אתנשי דכרנהון מביני
צדיקיא״

כרשע נכה זה נבלע וזה נבלע״ לטוב׳ זה משה׳ לטהור זה
אהרן׳ ולטמא אלו מרגלים׳ אלו אמרו שבחה של א״י ואלו אמרו
גנותה׳ אלו לא נכנסו לארץ ואלו לא נכנסו לארץ הרי מקרה
אחד להם״ ולזובח׳ זה יאשיהו שנ׳ ויזבח יאשיהו״ ולאשר
איננו זובח׳ זה אחאב שביטל את ישרא׳ מעלות לרגל׳
זה מת בחצים וזה מת בחצים״ כטוב׳ זה דוד׳ כחוטא׳ זה
נבוכדנצר זה בנה בהמ״ק וזה החריבו׳ זה מלך מ׳ שנה
וזה מלך מ׳ שנה״ הנשבע׳ זה צדקיהו שנשבע לשקר שנ׳
גם במלך נבוכדנצר מרד אשר השביעו וגו׳״ כאשר שבועה ירא׳ זה שמשון שנ׳ ויאמר להם שמשון השבעו
לי פן תפגעון בי אתם למדנו שהיתה שבועה חמורה לו׳ זה מת בניקור עינים וזה מת בניקור עינים״
על כן לב בני האדם מלא רע׳ שאומרים אין דין ופורענות לרשעים אין הכל אלא לפי המקרה פעמים
לצדיק ופעמים לרשע״ ואחריו אל המתים׳ ומשם יורדים לגיהנם״ כי מי אשר יחבר אל כל החיים יש
בטחון׳ כי בעודו בחיים אפי׳ נתחבר לרשעים והוא רשע כמו שנ׳ אל כל החיים אפי׳ לרשעים יש בטחון
שמא ישוב לפני מותו״ כי לכלב חי הוא טוב מן האריה המת׳ ובניהם רשעים׳ טוב היה לו לנבוזראדן
שהיה עבד רשע ונתגייר שלא יקדימתו מיתה מנבוכדנצר רבו שנקרא אריה שנ׳ עלה אריה מסובכו״
ומת ברשעו בגיהנם ועבדו בגן עדן׳ ורבותינו דרשו לענין מחתכין את הנבילה לפני הכלבים בשבת׳
ומת המוטל בחמה אסור לטלטלו אלא אם כן הניחו עליו תינוק או ככר״ כי החיים יודעים שימותו׳ ואולי
ישובו אל לבם יום המיתה וישובו מדרכם׳ ולב׳ משמתו אינם יודעים מאומה ואין עוד להם שכר פעולה

שיעשו

נשכח זכרם׃ גם אהבתם גם שנאתם גם קנאתם כבר אבדה וחלק אין להם עוד לעולם בכל אשר נעשה תחת השמש׃ לך אכל בשמחה לחמך ושתה בלב טוב יינך כי כבר רצה האלהים את מעשיך׃ בכל עת יהיו בגדיך לבנים ושמן על ראשך אל יחסר׃ ראה חיים עם אשה אשר אהבת כל ימי חיי הבלך אשר נתן לך תחת השמש כל ימי הבלך כי הוא חלקך בחיים ובעמלך אשר

בתר מותיהון דרשיעיא לית להון דכרן׃ אף רחימתהון אף סנאתהון אף קנאתהון הא כבר הובדון מן עלמא׳ וחולק טב לית להון מן עם צדיקיא לעלמא דאתי׳ ולית להון הנייה מן כל מה דאתעביד בעלמא הדין תחות שמשא׃ לך

אמר שלמה ברוח נבואה מן קדם יי׳ עתיד מרי עלמא למימר לכל צדיקיא כל חד וחד באנפי נפשיה׳ איזיל טעום בחדוה לחמך ד דאתיהב לך על לחמך דיהבתא לעניי ולחשיכי דהוו כפינין׳ ושתי בלבב טב חמרא דאצטנע לך בגן עדן חלף חמרך דמזגתא לעניא וחשיכא דהוה צחי׳ ארום הא כבר אתרעי קדם יי׳ עובדך טבת׃ בכל

בכל עדן יהוין כסותך חיורין מן כל סואבות חובא׳ ושמא טבא ומשח רבותא קני׳ בגין דינטטון ברכן על רישך׳ וטיבותך לא יחסר׃ ראה

חזי חיין טבין עם איתתא דרחימתא כל יומי חיי הבלותך דיהב יי׳ לך במזלא בעלמא הדין תחות שמשא׳ ארום הוא חולקך בחיין

רש״י ז״ל

שיעשו מן המיתה ואילך שזה מי שטרח בע״ש יאכל בשבת׃ גם אהבתם. שאהבו מקו׳ ולצון׃ גם שנאתם. ששנאו דעת׃ גם קנאתם. שהקניאו הקב״ה במעשה ידיהם׃ וחלק אין להם וגו׳ בכל אשר נעשה ומה לא הועיל להם זכות בן ובת שאותם הטעים שעבדו ע״ז ואין להם כפרה שאחר מיתה׃ לך אכול בשמחה. אבל אתה הצדיק שכבר רצה הקב״ה מעשיך הטובים ותזכה לעה״ב לך אכול בשמחה׃ בכל עת יהיו בגדיך לבנים. התקן עצמך בכל שעה שאם תמות היום תכנס בשלום. ומשל שלמה כמכנס את הדבר הזה לאדם שהזמינו המלך ליום סעודה ולא קבע לו זמן. אם חכם הוא או פקח מיד מכבס כסותו ורוחץ וסך וכן גם תמיד עד עת יקרא אל הסעודה והיו כל שעה בגדיו לבנים והוא רוחץ וסך כך דרשוהו רבותינו במס׳ שבת׃ ראה חיים עם אשה אשר אהבת. ראה והבן ללמוד אומנות להתפרנס ממנו עם מ״ע אשר בידך׃ כי הוא חלקך בחיים. אם עשית כן יהיה חלקך זה חיים בעה״ז להתפרנס מן האומנות ובעה״ב שיגיעת כפיים משכחת עון׃ כל אשר תמצא ידך. לעשות רצון קונך בעוד שאתה בכחך עשה׃ כי אין מעשה בשאול לזכותך משתמות׃ ואם עשית כן אין לך חשבון בשאול שתדאג ממנו וכאן המקרא מסורס כי אין מעשה ודעת וחכמה בשאול לרשעים ולא חשבון לצדיקים כאיתנו בחטאים דין וחשבון וכן נדרש במדרש׳ והבא לפתרו בלא סירוס כמשמעו׳ פותר חשבון לשון מחשבה מה יוכל עוד לעשות להפטר

אתה עמל תחת השמש: כל אשר
תמצא ידך לעשות בכחך עשה
כי אין מעשה וחשבון ודעת
וחכמה בשאול אשר אתה הלך
שמה: שבתי וראה תחת השמש
כי לא לקלים המרוץ ולא לגברים
המלחמה וגם לא לחכמים לחם
וגם לא לנבנים עשר וגם לא
לידעים חן כי עת ופגע יקרה את
כלם: כי גם לא ידע האדם את עתו
כדגים שנאחזים במצודה רעה
ולצפרים האחזות בפח כהם יוקשים
בני האדם לעת רעה כשתפול עליהם
פתאום:

בחיין ובטרחותך דאנת טרח בעלמא
הדין תחות שמשא״ כל דתמטי
ידך למעבד טיבו וצדקתא עבד
ותספינה בכל חילך עמיה׳ ארום
בתר מותה לית לגבר עובד א
וחושבנא ומנדעא וחכמתא בבית
קבורתא דאת אזיל תמן׳ ולא
יסייעון לך אלהין עובדין טבין וצדקתא
בלחודיהון״ אמר שלמה מלכא
כד הויתי יתיב על כורסי מלכותי
אסתכלית וחזית בעלמא הדין
תחות שמשא׳ ארום לא גוברין
דאנון קלילין כנשרין מסתייעין
למרהט לאשתיזבא מן מותא
בקרבא׳ ולא גיבריא מסתייעין
באוכלוסיהון קרבא בגבורתהון׳
ואף לא חכימיא מסתייעין
בחכמתהון למסבע לחמא בערן
כפנא׳ ואף לא סוכלתנין מסתייעין
במנדעתהון למשכח רחמין בעיני מלכא׳
ארום עדן וערעיתא במזליהון יערע ית
כולהון״ ארום אף לא אשתמודע
לגבר ית מותיה בין טב לביש מן מה
דעתיד למהוי בעלמא ולמיתי עלוי׳
כנוני ימא דמתאחדין במצדה ובצפרי
שמיא דמתאחדין בתיקולא׳ כוותהון
מיתקלין בני אנשא לזמן בישא דאתעתדת
למהוי נפלא עליהון ועקא חדת מן שמיא״

רשי ז״ל

להיבטר מן הדין״ שבתי וראה׳ כמו זכור״ לא לקלים
המרוץ לא עמדה לעשהאל קלותו משהגיעה מקודהו׳
ולא לגבורים המלחמה׳ לא עמדה לאבנר גבורתו
משהגיע יומו׳ וגם לא לחכמים לחם׳ כגון אני שהיה
לחמי ליום ששים כור סולת וכו׳ ועכשיו זה חלקי
מכל עמלי מקל ומקידה״ וגם לא לנבונים עושר׳
כגון איוב׳ בתחלה ויהי מקנהו וגו׳ וכשבאה שעתו
אמר חנוני אתם רעי וגו׳״ ולא ליודעים חן׳ הרי
משה אין יודע ונבון ממנו בישראל׳ לא מצא חן
בתפלתו שיכנס לארץ״ כי עת ופגע׳ כמשמעו׳ ד״א
כי עת ופגע יקרה אותם הבקיעה והמחנה יהיו רגילין
בהם שלא יבאו לדברים הללו״ כדגים שנאחזים
במצודה׳ כדגים גדולים שנאחזים במצודה גרועה והמוסב׳ ופי׳ רבותינו היה חכה שאינה אלא כמין מחט
ודג גדול נלכד בה״ כהם יוקשים בני האדם׳ במכשול קטן והלא כמו המצודה הרעה והפח נכשלים
בני אדם בעת פקודת רעתם כשתבוא עתם ליפול הרעה עליהם פתאום כמצודה רעה׳ כהם׳ כמותם׳
ואדם לא זכר לא היה חושבו לכלום״ ואמרתי אני׳ בראותי כן״ טובה חכמה מגבורה׳ והרי חכמתו של

אף

זה

גם זה ראיתי חכמה תחת השמש וגדולה היא אלי׃ עיר קטנה ואנשים בה מעט ובא אליה מלך גדול וסבב אותה ובנה עליה מצודים גדולים׃ ומצא בה איש מסכן חכם ומלט הוא את העיר בחכמתו ואדם לא זכר את האיש המסכן ההוא׃ ואמרתי אני טובה חכמה מגבורה וחכמת המסכן בזויה ודבריו אינם נשמעים׃

תא לדין חזיתי דהיא חכמתא ב
בעלמא הדין תחות שמשא׳ ורבתא
היא לותי׃ ש"ר גוף בר נש דמתיל לקרתא
זעירתא וגוברין גיברי חילא זעיר
בגווה׳ היכמה דקלילן זכוותיה בגו
ליבא דאנשא׳ ויעול לות גופא יצרא
בישא דמתיל למלך רב ותקיף
לאתכמנא ואסחר ית ליבא לאטעאה
יתיה ובנה עלוהי אתר למיתב עד
דיצבי לאסטיותיה מן אורחן דתקנן
קדם ייי למחרבא יתיה במצודין רברבין
דמיתנם לחרלקותיה שבע זמנין
על חובוהי׃ ירושל' והשתכח בגו
גופא יצרא טבא תקיף וחכים׳
ואתגבר עלוהי וכבש יתיה בחכמתיה
ושיזיב ית גופא מן דינא דמיתנם בתוקפיה
ובחכמתיה היכמה דגיברא עניר בקרבא
ושיזיב ית יתבי קרתא בחכמת לביה׳
ואנש לא דכר בתר כין לגברא טבא
דשיזביה׳ שהין ייתור כלביה וכמה אנת׳
היכמה דיתבי קרתא ההיא לא דכירו ית
עניא ההוא דשיזיב יתהון׃ ואמרית
אנא במימרי טבא חכמתא צדיקא מנכסי
גבורת רשיעיא׳ דחכמת צדיקא משתבחא
ליה ולאנשי דריה׳ ותקוף רשיעא דקטיל
בתוקפא ולביה כדיל דלא למקדר בתיובתא
מתקבלא ליה בלחודוהי׳ וחכמת צדיקא ועניא
מזדלזלא בעיני דרא׳ ובעדן דייוכח יתהון
על עובדיהון בישיא׳ פתגמי אוכחותיה ליתהון
מתקבלין׃

רש"י ז"ל

זה בזויה לכולם׳ ועכשיו כולם נמלטו על ידו׳ ומ"א עיר קטנה׳ זה הגוף׳ ואנשים בה מעט׳ אלו איברים של אדם׳ מלך גדול׳ זה יצה"ר שכל האיברים מרגישים בו׳ איש מסכן׳ זה יצה"ט׳ בנחת נשמעים׳ מקובלים הם לבריות׳ מזעקת מושל בכסילים׳ מלכי האומות עע"א׳ מגבורה׳ נבוכד נצר זה כמה שנים וערדין גזרותיו מקובלים על ישראל׳ וכמה מלכי האומות גוזרים גזירות על ישראל ואין דבריהם מתקיימין׳ טובה חכמה מכלי קרב׳ חכמה של סרח שנ' ותבא האשה אל העם בחכמתה עמדה להם יותר מכלי קרב שהיה בידם להלחם עם יואב׳ וחוטא אחד יאבד טובה הרבה׳ הרי שהיו ישראל מחצה צדיקים ומחצה רשעים ובא אחד וחטא ועשאן רובן מרובים נמצא שהכריע את כולם לחובה׳ זבובי מות יבאיש יביע וגו'׳ כגון ביצי החורף שאין נזבובין בה וכשהם קרובים למות׳ גם אם בא לתוך שמן רוקח ומתערב בבשמים הוא מבאישו והוא מעלה קצף ונראה בו כמין אבעבועות וזהו משמעו של יביע׳ יקר מחכמה׳ דבר קל הפסיד דבר חשוב׳ כך יקר מחכמה ומכבוד סכלות מעט שהרי הכריע את כולם׳ הרי שהיה אדם זה שקול במחצה עבירות ומחצה זכיות ובא ועבר עבירה אחת והכריעתו לכף חובה׳ נמצא דבר זה שהוא הסכלות שהוא דבר מועט יקר ושקול וכבד יותר מכל החכמה והכבוד שהיה בו שהרי הכריע את כולם׳ יקר׳ לשון מכבד הוא כבד ושקול יותר מן החכמה וכבוד שבו׳ ומ"א מושלים יצה"ר לזבובי מות׳ יבאיש

דברי חכמים בנחת נשמעים מזעקת
מושל בכסילים׃ טובה חכמה מכלי
קרב וחוטא אחד יאבד טובה הרבה׃
זבובי מות יבאיש יביע שמן רוקח
יקר מחכמה מכבוד סכלות מעט׃ לב
חכם לימינו ולב כסיל לשמאלו׃
וגם בדרך כשהסכל הולך לבו חסר
ואמר לכל סכל הוא׃ אם רוח המושל
תעלה עליך מקומך אל תנח כי מרפא
יניח חטאים גדולים׃ יש רעה ראיתי

תרגום

דברי מילי דצלותא דחכימיא בחשאי
מתקבלין קדם מרי עלמא יתיר
מקבילת רשיעא דהוא שליט על
שטיין דפייגין וליתא מקביל׳׳ טובה
טבא חכמת בריקא בעדן עקתא
יתיר מן מאני קרבא בעדן אגחות
קרבא׳ וגוברא חייבא חד דמתיהיב
בדרת׳ גרים להובדא טבתא
רבתא מן עלמא׳׳ זבובי ויצרא
יקר בישא דשכין על תרעי ליבא הי
כדבבא וגרים מותא בעלמא׳
על דמסר חכימא בעדן דחטי
ומחביל שמא טבא דהוה דמי מן
קדמת דנא למשח רבותא דמתבסם
בבוסמנין׳ וכמה יאי ויקיר יתיר
מן חכמת חכימין ומותר עתירין גבר
דטפשותיה זעיר וקליל׳׳ לב לבא
דחכימא למקני אוריתא ומתיהיבת
ביד ימינה דיין׳ וליבא דשטיא למקני
נכסין כסף ודהב׳׳ וגם ואף באורחא
פריכא בעדן דשטיא אזיל ליביה חסיר
מן חכמתא ועביר מלין דלא תקנין ו
לא תעבדא׳ וכולא אמרין דשטיא הוא׳׳
אם אין רוחא דיצרא בישא מתגבר
ומתגבר למסק עלך׳ אתרך טב דהויתא
נקיט למיקם ביה לא תשבק׳ ארום
פתגמי אוריתא אתבריאו אסו בעלמא
למשבק ולמנשי מן קדם חובין רברבין׳׳
אית

רש״י ז״ל

יבאיש יביע׳ שם טוב שהוא ערב משמן רוקח׳׳ לב חכם
לימינו ׳חכמתו מזומנת להטותו אל דרך המיומנת שהיא
המאורת ונוחה לו׳׳ ואמר לכל סכל הוא׳ כהליכתו ובדיבורו
הכל מבינין בו שהוא שוטה׳׳ אם רוח המושל׳ מושל העולם
תעלה עליך לדקדק אחריך במדה״ד׳׳ מקומך אל תנח׳ מ
מדתך הטובה אל תנח לומר מה מועיל צדקתי לי׳׳ כי מרפא׳
דקדוקי הדין ביסורין הבאים עליך׳ מרפא הוא לעונותיך׳
ויניח לך חטאים הגדולים׳׳ כשגגה שיוצא מלפני השליט׳
דומה הוא לשליט שהודיע דבר שגגה מפיו שוגג ואי אפשר
לחזור׳ כך אמר הקב״ה ואין להשיב׳׳ נתן הסכל במרומים
רבים׳ זו היא הרעה שהיא כשגגה שיוצא מלפני השליט׳ שנתן
הסכלות והרשע במרומים גובה שהגביה הקב״ה את הכסילים
ואת הרשעים שאני רואה ברוה״ק שהם עתידים לפשוט יד
בהיכלו ולשום אותותם אותות׳׳ ועשירים בשפל ישבו׳
ישראל שכל הגדולה והכבוד שיש להם עכשיו מיתי עתידים
לישב בשפל שנ׳ ישבו לארץ ידמו׳׳ ראיתי עבדים על סוסים׳
כשדים הם שנ׳ בהם זה העם לא היה יתעלו להיות על סוסים
מוליכים את שבוי ישראל אסורים בקולרין׳׳ הולכים כעבדים על הארץ׳ לפני קרונין של כשדים׳׳ חופר גומץ׳
בו יפול׳ פעמים שהוא נופל בו כלומר יש לך מורה רעה ומוכן לשוב עליו בסוף שכלה זרעו של
נ״נ ע״י כלי בהמ״ק שנ׳ ועל מרי שמיא התרוממת׳׳ ופורץ גדר׳ סייג של חכמים לעבור על דבריהם׳
ישכנו נחש׳ ומיתה בידי שמים׳ ולפי שדיבר בל׳ פריצת גדר הזכיר בתשלומין ל׳ נשיכת נחש שהוא דר בחורי
נקבי

תחת השמש כשגגה שיוצא מלפני
השליט׃ נתן הסכל במרומים רבים
ועשירים בשפל ישבו׃ ראיתי עבדים
על סוסים ושרים הלכים כעבדים על
הארץ׃ חפר גומץ בו יפול ופרץ גדר
ישכנו נחש׃ מסיע אבנים יעצב בהם
בוקע עצים יסכן בם׃ אם קהה הברזל

ה׳ חית בסתא דחזית בעלמא
הדין תחות שמשא ומתגזרא בעלמא
כפתגמא דשלותא דנפקא מהחדרנא
על גוברא דמן קדם שולטן׳׳ נתן
יהב יי׳ ית מלכא רשיעא ושטיא
למהוי בריה מזולא ומשמיש
באתמלכותא מן שמי מרומא וחילותי
יי׳ גיותכון וסגיאין׳ ועמא בית ישראל
משתעבדין תחותוהי בגלותא׳ ומן
סגיאות חוביכון עתירי נכסין מתמסכנין׳
ובמסכנותא יתבין ביני עממיא׳׳
ראיתי אמר שלמה מלכא ברוח
נבואה חזית עממיא דהוו משתעבדין מן קדמת דנא לעמא בית ישראל מתגברין ורכבין על
סוסוון כרברבנין׳ ועמא בית ישראל ורברבניהון אזלין הי כעבדין על ארעא׳׳ חופר עגת מדית
דינא וכין אתגזרת׳ אנון גרמו להון כל דא׳ היכמא דגבר דכרי שוחא בפרשת אורחא בית
אתחייב למיפל׳ ומשום דעברת על גזירת מימרא דיי׳ ותקיפו גודת דעלמא׳ נכלו ביד
מלכא רשיעא דנכית להון כחויא׳׳ מסיע אמר שלמה מלכא נביא גלי קדמי דמנשה בר
חזקיהו עתיד למהב ולמסגד לצלמא דאבנין בגין כין אתמסר ביד מלכא דאתור ויכפתונה
בשושלוון על דבטיל פתגמי אוריתא דכתיבין בלוחי אבנא מן עיקריהון בגין כין יצטער בהון
ורבשקה אחוהי עתיד לתסגד לצלמיא דקיסין ולמשבק פתגמי אוריתא דאתיהבן בארונא
דקיסי שטין׳ בגין כין עתיד לאתוקדא בנורא על יד מלאכא דיי׳׳ אם וכד ימרדון עמא
בית ישראל ויתעברון שמיא תקיפין כברזלא מלאחתא מטרא׳ והוא דרא לא צלו קדם יי׳ בגין
כין

רש״י ז״ל

יקבו בהם כרובים׳׳ מסיע אבנים יעצב בהם׳ מסיע אבנים ממחצבתם בהרים מתייגע בהם׳׳ יעצב׳ לשון
יגיעה כמו בעצבון תאכלנה׳ כלומר כל אדם לפי מלאכתו עצבונו׳ אף עושה רעה׳ לפי רשעתו יקבור׳׳
יסכן בם׳ יתחמם בם׳ כמו ותהי לו סוכנת׳ אף העוסק בתורה ומצות סופו ליהנות מהם׳׳ אם קהה הברזל׳
חרבות צורים שקהו פיהם וחדודם׳׳ והוא לא פנים קלקל׳ ואינם לטושים ומחטים למען היות להם ברק׳
מעט׳ כן וחילים יגבר מגביר הוא במלחמה את גבורי החיילים לנצח׳׳ ויתרון הכשיר חכמה׳ ומעלת
כשרון יש עוד לחכמה יותר מן הברזל׳ אם הוא משחיר פניו ברעב ואתה רואהו מסכן בין העשירים׳ הרבה
חיילים מתגברים על ידו׳ וא׳ תתמה על ויו של וחילים כי הרבה ווי״ן נופלים כן בלשון עברית כמו אם ראית
גנב ותרץ עמו׳ עזי וזמרת יה ויהי לי לישועה׳ והרבה מפורשים כזה׳׳ אם ישך הנחש׳ את איש בלא לחש׳
ומחמת שלא לחשו החבר שלא ישיך׳׳ ואין יתרון׳ לחבר הרשע שהיה רגיל ללחוש ולא לחש׳ כך אם בני עירך
נכשלים באיסורין מחמת שאין חכם דורש להם ומלמדם את חקי התורה אין יתרון לו בשתיקתו ולא
ישתכר׳׳ דברי פי חכם חן׳ על שומעיהם ונשמעים לו טוב לו שנוטל גדולה עליהם׳׳ ושפתות כסיל תבלענו
זה המסית את חבירו מדרך טובה כגון בלעם שפרץ גדר של אומות שגדרו עצמן מן העריות מדור
המבול

והוא לא פנים קלקל וחילים יגבר
ויתרון הכשיר חכמה׃ אם ישך הנחש
בלא לחש ואין יתרון לבעל הלשון׃
דברי פי חכם חן ושפתות כסיל תבלענו׃
תחלת דברי פיהו סכלות ואחרית פיהו
הוללות רעה׃ והסכל ירבה דברים לא
ידע האדם מה שיהיה ואשר יהיה
מאחריו מי יגיד לו׃ עמל הכסילים
תיגענו אשר לא ידע ללכת אל עיר׃
אילך ארץ שמלכך נער ושריך בבקר
יאכלו׃

המבול ואילך והוא יעץ להם להיות מפקירין נשותיהם
לזנות׳׳ תחלת דברי פיהו סכלות׳ כשא״ל הקב״ה מי האנשים
האלה עמך׳ היה לו להשיב ה׳ אתה יודע׳ והוא אמר
בלק בן צפור מלך מואב שלח אלי׳ כלומר אם בעיניך
אני נבזה׳ חשוב אני בעיני מלכי האומות׳׳ ואחרית
פיהו הוללות שיעץ מום וערבוב לכך איעצך שמת
אולת׳׳ והסכל ירבה דברים׳ שהיה מתפאר בעצמו
שהיה יודע דעת עליון׳׳ כי לא ידע האדם את עתו מה
שיהיה לו לאחר זמן שהרי הלך ליטול שכרו במדין
ולא ידע שיפול בחרב׳ ולפי פשוטו הסכל ירבה דברים
גוזר ואומר מחר אעשה כן לפלוני ואינו יודע מה
יהיה מחר׳׳ ואשר יהיה מאחריו מי יגיד לו׳ כלומר
לאסוף דבר שאינו יודע מה יהיה לאחר זמן׳ אלא אף
יהוה עכשו מאחריו שלא כנגד עיניו אלא מאחורי
ערפו מרחוק וצריך הוא שיהא מי יגיד לו׳׳ עמל
הכסילים תיגענו׳ כסילותם גורם להם עמל המייגען
אשר לא למדו דרכי מבואת העיר ומהייגע ליכנס
דרך פתחים ובנעי המים ויגע בטביעת רגליו בבוץ כלומר עצלות של עוזבי התורה גורם להם
יגיעת עמל בגיהנם אשר לא ידע ללכת אל נתיב אמת לברוח מן העבירה לפי שלא למד תורה
שנ׳ נר לרגלי דבריך׳׳ אי לך ארץ שמלכך נער׳ בזמן שמלכך ודייניך מהנהגים בנערות׳׳ בגבורה ולא
בספר׳ שעוסקין בגבורת הכחות והבינה ולא בשתיית יין׳׳ בעצלתים ימך המקרה׳ כשאדם מתעצל ואינו
מתקן פרצה קטנה שבתקרת הבית׳ ימך המקרה יספל הבנין המקרה את הבית והמעקב עליו׳׳

תרגום

בין אתקלקל כל עלמא בכפנא וכד
תייבין ומתכנשין אכלוסין ומתגברין
על ידיהון ומתמנן גבריליהון למבעי
רחמין קדם שכינתא אית בהון רעוא
על מותר אכשרות חכמתהון׳׳ אם
כד מתגרי חויא קלן לטרקא ולנזקא
בעלמא על חוביהון דבית ישראל
דלא עסקו בפתגמי אורייתא בחשאי
ואף ליה מותר לגבר אכיל קורצין
דמשתעי לישן תליתאי ארום
באישתא דגיהנם עתיד לאתוקדא׳׳ דברי
מלי פום גבר חכים דאשתכח
בדרא כד אתי פורענותא בעלמא
מצלי ומעדי פורענותא ומשכח
רחמין קדמוי ושפוותיה דגוברא שטיא
מלין דנזיפותא ובנן בין כולי עלמא מתגמרין׳׳
התחלה שירוי מילי פומיה שטותא וסוף
מימר פומיה מולהולתא בישא׳׳ והסכל
ושטיא מסגי פתגמין סריקין דלית בהון
צרוך׳ עד דלא ינדע אנש מה דעתיד
למהוי ביומוהי ומה דעתיד למהוי מן
סופיה מן יחוי ליה׳׳ עמל טרחות שטיא
דטרח בשטותא איהו משלהי ליה על
דלא אוליף למיזל לקרתא דחכימא שרי
בגווה למתבע מניה אלפנא׳׳ אי וי לך
ארעא דישראל בזמן דימלוך עלך ירבעם
בר נבט חייבא ויבטיל מנך תקרובתא
דצפרא ורברבניך עד דלא יקרבון תמידא
דצפרא ייכלון לחמא׳׳ טב

אשריך ארץ שמלכך בן חורים ושריך בעת יאכלו בגבורה ולא בשתי׃ בעצלתים ימך המקרה ובשפלות ידים ידלף הבית׃ לשחוק עשים לחם ויין ישמח חיים והכסף יענה את הכל׃ גם במדעך מלך אל תקלל ובחדרי משכבך אל תקלל עשיר כי עוף השמים יוליך את הקול ובעל הכנפים יגיד דבר׃ שלח לחמך על פני המים כי ברוב הימים תמצאנו׃

טב ליך ארעא דישראל בעידן דימלוך עלך חזקיהו בר אחז דהוא מן ייחוס בית דוד מלכא דישראל דהוא גיבר תקיף באוריתא ונפיק ידי חובת פקודיא ורברבניך בתר דמקרבין תמידא אכלין לחמא בזמן ארבע שעין מן עמל ידיהון בגבורת אוריתא ולא בחלשות ובפחדות עינא׃ בחלשות עסק אוריתא ובקודיא מתמכך גבר מסכן׳ ובמכיכות מכילתא דאתפקדת אתתא למנטר מן ריחוק סואבות דמא דלא נטרא ומתעברא דותא בגו ביתה׃ לחוכא עבדין צדיקיא לחים לפרנסא עניין כמינין׳ והמרא כמזגין לרעיהון יהי להון להויא לעלמא דאתי׳ וכסף פורקנהון יסהיד עליהון זכותא לעלמא הוא דאתי באנפי כולא׃ אף במנדעך בחביונך ליבך מלכא לא תלוט׳ ובאדרון בית משכבך לא תלוט חכימא׳ ארום רזיאל מלאכא מכריז בכל יומא מן שמיא על טורא דחורב ומקליה קלים בכל עלמא׳ ואליהו כהנא רבא טייס ופרח באויר שמיא כנשרא מרי גדפין ומחוי מלין דמתעברין בטמירא לכל דיירי ארעא׃ אושיט לחים פרנסתך לעני דאזלין בספינן על אפי מיא׳ ארום בתר עדן יומין סגיאין תשכח אגריה לעלמא דאתי׃

ידלף׳ יטפטף דלף גשמים׳ כלומר כשישראל מתעצלים בתורה הם נמקים ובית קאון טוגם חרב ומך" לשחוק עושים לחם׳ לחדות משמוטי המנים ומלכים עושים סעודה׳ ושהם סעודה גדולה קרויה לחם כד"א בלשצר מלכא עבד לחים רב׳" ויין משקין בסעודה אשר ישמח חיים׳ והכסף יענה את הכל׳ אם אין כסף אין סעודה׳ לפיכך לא יתעצל אדם מן המלאכה כדי שיהא לו מה להוציא" גם במדעך מלך׳ אפילו במחשבותיך בלא דיבור׳ גם אפילו מלך ל׳ תקלל׳ ל׳ הרגיו למלכו של עולם׳ ז"ה כמשמעו מלך בו" עוף השמים׳ נבואה הנתונה כך שסופה לעוף על השמים" ובעל כנפים׳ מלאך המלווה אותך כענ"ש כי מלאכיו יצוה לך׳ ולכי משמעו העוברים והשבים יש לך לדאוג מכל בריה שמא יש שומעין ויגידו לאחרים" שלח לחמך על פני המים׳ עשה טובה וחסד לאדם שיאמר לך לבך עליו ל׳ תראנו עוד כאדם שמשליך מזונותיו על פני המים" כי ברוב הימים תמצאנו׳ עוד ימים באים ותקבל תגמולותיך׳ דאגה מה נאמר ביתרו קראן לו ויאכל לחם וסבור שהוא מצרי ולא יראנו עוד׳ מה היה סופו נעשה חותנו ומלך על ישראל והכניסו תחת כנפי השכינה וזכו בניו ובני בניו לישב בלשכת הגזית" תן חלק לז׳ וגם לשמונה׳ חלקת מלאכתך ומשלך לז׳ צריכי חסד׳ חלק עוד לח׳ סיבואו אחריהם ול׳ תאמר די" כי לא תדע מה יהיה רעה׳ שמא עוד ימים באים ותצטרך לכולם׳ אז הגמל ע"י הצדקה

מן

תן חלק לשבעה וגם לשמונה כי
לא תדע מה יהיה רעה על הארץ:
אם ימלאו העבים גשם על הארץ
יריקו ואם יפול עץ בדרום ואם בצפון
מקום שיפול העץ שם יהוא: שמר
רוח לא יזרע וראה בעבים לא
יקצור: כאשר אינך יודע מה דרך
הרוח כעצמים בבטן המלאה ככה
לא תדע את מעשה האלהים אשר
יעשה את הכל: בבקר זרע את זרעך

תן הב חולק טב מן זרעא לחקלך
בתשרי ולא תתמנע מלמזרע אף
בכסליו ארום לא תנדע מא יהי
בישא על ארעא אי חריפי נצחן או
אפילי׳׳ אם אין מתמליין ענניא
מטרא על ארעא מערין ית מיהון
במן זכותא דצדיקיא ואין לית זכו
בדרא ההוא בימא ובמדברא נחתין
דלא יתהנון מנהון בני אנשא ואי
אתגזר מן שמיא למיפל מלכא
ויעטוהי מן שררותהון מן ק׳ מימרא
דשמיא הוי סבעא וכפנא בדרומא
או בצפונא אתר דאתגזר למהוי
עלוהי ההיא עיטא משתלחא למהוי׳׳
שמר גבר דנטיר חרשין וקסמין
לא יעביד טב לעלם׳ ודמסתכל
במזליא לא מנכי אגר׳ ארום חרשין
מתילין לרוחא דלא מיתפס בידוי דבר נש׳
ומזליא מתילן לענני שמיא דאזלין ולא
תייבין׳׳ כאשר היכמא דליתך ידע מיכדין
יהליך רוח נשמתא דיהי בגוף עולימא
אילא דשרי במעיה דמתי מעוברא
והיכמה דלא תדע או דכר או נוקבא עד
זמן דאתילד׳ היכדין ליתך ידע ית עובדא
דיי׳ דעבד בחכמתה ית כולא׳׳ בבקר במומי
עולימותך תסב אתתא והוליד בנין ולעדן
סיבותך לא תשבוק מתת חולק מלמיליד
בניך

רש״י

יתן הרעה ואם לא עכשיו אימתי׳ ורבותינו אמרו תן
חלק לז׳ אלו ז׳ ימי בראשית׳ תן אף מהם חלק לנוצרך
לנוח בשבת׳ וגם לשמונה׳ לח׳ ימי המילה׳ ד״א תן
חלק לז׳ קרבנות צבור של ז׳ ימי הפסח׳ וגם לשמונה׳
אלו ח׳ ימי החג׳׳ כי לא תדע מה יהיה רעה׳ אם יחרב
הבית ולא תקריבו עוד ויועילו הקרבנות הראשונים
לבטל הגזירה הרעה׳ ד״א כי לא תדע מה יהיה רעה׳
לא ידעת מה נגזר על הגשמים בחג ויועילו ה
הקרבנות ויבטלו גזירות רעות׳׳ אם ימלאו העבים
גשם׳ אם ראית עבים מלאים גשם ידעת שסופם
יריקו גשמיהם על הארץ במקום שהטובה צומחת
וניכרת שם סופם לנוח׳ אף כן רע שאם יפול עץ וגו׳
אם ישכון אדם חכם וצדיק בעיר או במדינה מקום
שישכון שם יהו נראין מעשיו אחרי מותו וחכמותיו
ומדות תרומותיו והשלום טובה ליושבי המקום על
מנהג הטוב שהנהיגם בדרך ישרה׳׳ יהוא׳ ישכון כמו על פני כל אחיו נפל׳׳ עץ׳ ת״ח שמשלין בגבוהו כעץ המוקף
על הארץ׳׳ שומר רוח׳ ממתין ומצפה עד בוא הרוח׳׳ לא יזרע׳ בעונים מתמהין ואינו בא׳׳ ורואה בעבים׳
נותן עיניו בעבים ומבשרותם אותם קוררין ירא לקצור מפני הגשמים ולעולם לא יקצור לפי שירא תמיד׳׳
כאשר אינך יודע כעצמים בבטן המלאה׳ דברים הנסתרים והנעלמים בבטן שהיא מלאה׳ ואעפ׳
שבולטת לחוץ׳׳ כאשר אינך יודע׳ הרי זה מקרא מסורס נדרש מסופו לראשו׳ כאשר אינך יודע דרך הרוח
כלומר

בגין ארום לא אשתמודע לך אידין
מנהון אתבחר למהוי טב הדין או דין
או תרויהון כחדא טבין" ומתוק ובקס
נהורא דאורייתא וטב לאנהרא
עיינין חשיבין למחזי יקרא די שכינתא
דעתיד לאנהרא אפי צדיקיא מזיו
שכינתא ולמהוי שופריהון כשמשא"
כי ארום אם שנין סגיאין יחי אנשא
בכולהון חזי ליה למחדי ולמעסק
באורייתא דיי׳ ויהי דכיר ית יומי
חשוכא דמותא ולא יחוב ארום
סגיאין אינון יומיא דישכוב שכיבא
בבית קבורתא לקבלא דינא מן
שמיא בחיוהי ברחים כל זמן דייתי
עלוהי פורענותא מן שמיא על
הבלותא דעבד" שמח חדי עולימא
ביומי עולימותך ויהי ליבך טב ביומי
רביותך ואיזיל בענותנותא עם אורחי
ליבך והוי זהיר בחיזוני עינך ולא
תסתכל בביש ואשתמודע לך ארום על כל
אלין עתיד יי׳ לאעלותך בדינא" והעדי

ולערב אל תנח ידך כי אינך יודע
אי זה יכשר הזה או זה ואם שניהם
כאחד טובים׃ ומתוק האור וטוב
לעינים לראות את השמש׃ כי אם
שנים הרבה יחיה האדם בכלם ישמח
ויזכר את ימי החשך כי הרבה יהיו
כל שבא הבל׃ שמח בחור בילדותך
ויטיבך לבך בימי בחורותיך והלך
בדרכי לבך ובמראה עיניך ודע כי על
כל אלה יביאך האלהים במשפט׃

רש״י

כלומר ידיעות שתי או שוות לא נגלויה לך ולא נגלוי
לך מעונים אלה סובר להכיר כעבים שיבוא הרוח ואינו
כל כאן כי עובר והולך לו ל ארץ אחרת׳ והרי לאון זה
כמו בנן ה׳ כארץ מצרים כספחת בגבורתה בקונבר
כמוכר׳ וכעמים שהוא מגוה מוקדם למאוחר
וכעמים שהוא מגוה מאוחר למוקדם׳ אף כאן לימד
ידיעת הרוח מידיעת הבטן כלומר אין לך נשמור
את הרוח לראות בעבים" בעצמים׳ כמו עוצם עיני"
בכה לא הדע וגו׳ אף גזרותיו של מקום לענין עניות ועשרות כך עלומות הם ממך ולא תמנע מן הספק
לדאג שמא אחסר מנכסי ואעני׳ לא אעסוק בתורה ואבטל ממלאכתי ואעני׳ לא אשא אשה ויהיו לי
בנים ואצטרך להוציא עליהם" בבקר זרע את זרעך׳ אם למדת תורה בילדותך למוד תורה בזקנותך
אם היו לך תלמידים בילדותך יהיו לך תלמידים בזקנותך׳ נשאת אשה בת בנים בילדותך שא אשה בת
בנים׳ עשית צדקה בילדותך עשה צדקה בזקנותך׳ כי אינך יודע אי זה יכשר׳ אם התלמידים ובנים שבילדותך
יתקיימו לך או שמא לא יתקיימו של שבזקנותך׳ מצינו בר״ע שהיו לו כ״ד אלף תלמידים מגבת עד
אנטיפרס וכולן מתו מפסח ועד עצרת ובא אצל רבותינו ושנה להם׳ ולענין הבנים מצינו באבצן
ל׳ בנות שלח חוצה ול׳ בנות הביא לבניו וכולם מתו בחייו׳ ובזקנותו הוליד את עובד ונתקיים לו"
ומתוק האור׳ ומתוק הוא אורה של תורה" וטוב לעינים לראות את השמש׳ ואשריהם תלמידים שעיניהם
רואים הלכה מלובנת ומחוורת על בוריה כך נדרש באגדת תלים" בכלם ישמח׳ יהי שמח בחלקו׳ ובנגד
שיזכור ימי החשך וייטיב מעשיו שינצל מהם והם ימי מיתת עולם הם ימי הרשעים" כי הרבה יהיו
באותן הימים יותר מימי החיים" כל שבא׳ עליו יהיה הבל והבל׳ יש הבל שהוא לו פורענות ומדות כמו
כי בהבל בא ובחשך ילך" שמח בחור בילדותיך׳ כאדם שאומר לעבדו ולבנו חטא חטא כי פעם אחרת
תלקה

והסר כעס מלבך והעבר רעה מבשרך
יב כי הילדות והשחרות הבל׃ וזכור את
בוראיך בימי בחורותיך עד אשר לא
יבאו ימי הרעה והגיעו שנים אשר
תאמר אין לי בהם חפץ׃ עד אשר
לא תחשך השמש והאור והירח
והכוכבים ושבו העבים אחר הגשם׃
ביום שיזעו שמרי הבית והתעותו
אנשי החיל ובטלו הטחנות כי מעטו
וחשכו הראות בארבות׃ וסגרו דלתים
בשוק בשפל קול הטחנה ויקום לקול
הצפור וישחו כל בנות השיר׃ גם

והסר ואעדי רגז מליבך ולא תברום
בישא על בסרך ארום עולימות ויומי
אוכמות שער הבלו׃ וזכור ותהי דכיר
ית ברייך ליקרותיה ביומי רביותך
עד דלא ייתון לותך יומי בסתא
וימטון עלך שנין דתימר לית לי
בהון רעות׃ עד עד דלא יתחשך זיו
יקרה דאפך ומהיל לשמשא ונהורא
דעינך עד דלא יתחתון והדר
ליסתך עד דלא יתקדרון וגבני עינך
דמתילין לכוכבא עד דלא יתעמטון
וריסי עינך יהון זלגין דמעין כ
כעננין בתר מטרא׃ ביום ביומא
דיזועון ארכובתך ויתנקשון חדרעך
ויתבטלון ככי פומך עד דלא יכלין
למלעס מיכלא ויתעמטון עינך
דמסתכלין בחרכי רישך׃ ויסגרו
ויהון רגלך כבילין מלמיפק בשוקא ויעדי
מינך רעות מיכלא והוי מיתער
משינתך על עיסק קל עופא כאלו על גנבין
דאזלין בליליא ויתרפסון ספוותך מלמימר
שירתא׃ אף

רש״י ז״ל

תלויה על הכל׳ אף כאן החכם אומר שמח בחור בילדותך והלך בדרכי לבך ובטוח תהיה כי על כל אלה יביאך השופט במשפט׳ והסר כעס׳ דברים המכעיסים את המקום׳ והעבר רעה׳ יצה״ר מבשרך׳ שיהיה לך לב בשר׳ והשחרות׳ נערות שרא״ש אדם שחור בימי עלומיו׳ וזכור את בוראיך׳ שתתן דין וחשבון לפניו׳ וזכור את בוריך׳ קברך מקום עפר רמה ותולעה׳ וזכור בארך׳ באר שנבעת ממקורה היא טפה סרוחה של זרע ושל לובן׳ ימי הרעה׳ ימי הזקנה והחלשות׳ עד אשר לא תחשך השמש׳ אמרו רבותינו זו פדחת שהיא מאירה ומצהבת באדם בחור׳ וכשמזקין היא משלה קמטים ואינה מצהבת׳ והאור׳ זה החוטם שהוא תואר קלסתר פנים׳ והירח׳ זו נשמה שמאירה לאדם׳ שכיון שניטלה ממנו אין לו מאור עינים׳ והכוכבים׳ אלו בלקחות רוממי לחיים של לחיים שמצהיבין׳ ושבו העבים אחר הגשם׳ הבאות בקיית המאור אחר דמעת הבכי מכאובי צרות שעברו עליו׳ שיזועו׳ ירתיתו׳ שומרי הבית׳ אלו הצלעות והכסלים המגינים של כל חלל הגוף׳ והתעותו׳ יאחזם עוית׳ אנשי החיל׳ אלו השוקים שנשען כל הגוף עליהם׳ ובטלו הטוחנות׳ אלו השינים׳ כי מיעטו׳ לעת זקנה רוב שיניו נושרות׳ הרואות בארבות׳ אלו העינים׳ וסוגרו דלתים׳ אלו נקביו׳ בשפל קול הטחנה׳ קול רחיים הטוחנים מאכל שבמעיו׳ והוא הקרקבן והמסס׳ ויקום לקול הצפור׳ שאפי׳ קול הצפור מעירו משנתו כ כשהזקין׳ וישחו כל בנות השיר׳ כל קולות של כלי השיר דומות עליו כשיחה׳ ולפי פשוטו משמעו׳ ישחו׳ ישפלו׳ כל שרים ושרות יהיו שפלים בעיניו וכן ברזלי הגלעדי אומר לדוד אם אשמע עוד בקול שרים ושרות׳ גם מגבוה ייראו׳ מגבשושיות ותלוליות שברחובות הוא דואג לצאת לשוק פן יכשל בהם׳ וחתחתים בדרך׳ אימות

גם מגבה יראו וחתחתים בדרך וינאץ השקד ויסתבל החגב ותפר האביונה כי הולך האדם אל בית עולמו וסבבו בשוק הסופדים׃ עד אשר לא ירחק חבל הכסף ותרץ גלת הזהב ותשבר כד על המבוע ונרץ הגלגל אל הבור׃ וישב העפר על הארץ כשהיה והרוח תשוב אל האלהים אשר נתנה׃ הבל הבלים אמר הקוהלת הכל הבל׃ ויתר שהיה קהלת

חכם

גם אף מן עובדין דהוו מן קדמת דנא תהי דחיל למדכר יתהון׳ וגבשושיתא קלילא מהילא בתנוי נכסך לטורס בעדן דאנת מהליך באורחא׳ והנפיש ריש שדרתך מן כסישותא כשגדא׳ ויתנפחון מסתוורי רגלך והתמנעון מן משכבא׳ ארום אתפני אנשא למהך לבית קבורתיה׳ ויסחרון מלאכיא תבעי דינך כסוגריא דמסחרין בשוקא למכתב דין חשבנך׳׳

עד עד דלא יתבלם לישנך מלממללא והי רמיעא מוקרא דרישך׳ ותתבר מרירתך על כבדך׳ ויתהט גופך בגו קברך׳׳

וישב ויתוב בסרך דאתברי מן עפרא על ארעא היכמא דהוה מלקדמין׳ ורוח נשמתך תתוב למיקם בדינא קדם מרי עלמא דיהבה לך׳׳

הבל כד אסתכל שלמה מלכא דישראל בהבלו דעלמא הדין ובהבלין דעבדין בני אנשא אמר קהלת במימריה כולא הבלו׳׳

ויתר ויתיר מן כל בני אנשא הוה שלמה דמתקרי קהלת חכים׳ ותוב הוא מאליף מנדעא ית עמא בית ישראל׳ וחוית לכל חכימיא

ובלש

רש״י

איומות וחתות הרבה בדרכים יש לו׳׳ חתחתים׳ לשון כגון הוא בתיבה כמו קשקשים גלגלים גלגלים׳׳ וינאץ השקד׳ לשון הנצו הרמונים׳ שהרי האלף לא נקראת בה׳ אמרו רבותינו זו קליבוסת שעצם הירך תקוע בה׳ ובזקנותו בשרו כחוש והעצם בולט כמו כן האילן שהוא בולט׳ השקד׳ אילן של שקדים׳ כלומר שתקפוץ הזקנה עליו כשקד זה הממהר להנץ לפני כל האילנות׳׳ ויסתבל החגב׳ אלו העגבות שיהיו עגבותיו דומות עליו כסבל משא כבד׳׳ ותפר האביונה׳ תופרת תאוות נשים שאינו נזקק לנשים לתשמיש׳ אביונה׳ תאוה כמו ולא אביתם ׳תאבתי לישועתך׳׳ עד אשר לא ירתק חבל הכסף׳ זה חוט השדרה שהוא לבן ככסף ובמותו חסר תנועה ממנו ומתריקן וייבש ומתעקם בתוך החוליות ונעשה כשלשלת׳׳ ירתק׳ ל׳ רתוקות כסף׳׳ ותרוץ גולת הזהב׳ זו האמה שהיתה מקלחת מים ונובעת כמעיין כמו גולות עליות׳׳ ותרוץ׳ ל׳ רציצה׳׳ ותשבר כד על המבוע׳ זו הכרס שהיא טבה ונבקעת במותו׳׳ ונרוץ הגלגל אל הבור׳ יתרוצץ גלגל העין בתוך גומא שלו׳ ולפי משוטו כגלגל הדולין בו מים מן הבור׳ כך נדרש הענין בגמרא במס׳ שבת׳׳ ומדרש קינות פותרו כנגד כל ישראל׳ וזכור את בוראיך בימי בחורותיך׳ בעוד שהבחירות שלכם קיימות בעוד שהכהונה קיימת שנ׳ בה ובחור אותו מכל שבטי ישראל לי לכהן׳ בעוד שהלויה קיימת שנ׳ כי בו בחר ה׳ אלהיך מכל שבטיך׳ בעוד שמלכות בית דוד קיימת שנ׳ ויבחר בדוד עבדו׳ בעוד שירושלים קיימת שנ׳ בה העיר אשר בחרתי בה׳ בעוד שבית הבחירה קיימת שנ׳ בה עתה בחרתי והקדשתי את הבית הזה׳ בעוד שאתם קיימים שנ׳ ובך בחר ה׳׳ עד אשר לא יבאו ימי הרעה׳ אלו ימי הגלות׳׳ עד אשר לא תחשך השמש׳ זו מלכות בית דוד שנ׳ וכסאו כשמש נגדי׳ והאור זו

הורה

וְיֹתֵר שֶׁהָיָה קֹהֶלֶת חָכָם עוֹד לִמַּד דַּעַת אֶת הָעָם וְאִזֵּן וְחִקֵּר תִּקֵּן מְשָׁלִים הַרְבֵּה׃ בִּקֵּשׁ קֹהֶלֶת לִמְצֹא דִּבְרֵי חֵפֶץ וְכָתוּב יֹשֶׁר דִּבְרֵי אֱמֶת׃ דִּבְרֵי חֲכָמִים כַּדָּרְבֹנוֹת וּכְמַשְׂמְרוֹת נְטוּעִים בַּעֲלֵי אֲסֻפּוֹת נִתְּנוּ מֵרֹעֶה אֶחָד׃ וְיֹתֵר מֵהֵמָּה בְּנִי הִזָּהֵר עֲשׂוֹת סְפָרִים הַרְבֵּה אֵין קֵץ וְלַהַג הַרְבֵּה יְגִעַת בָּשָׂר׃ סוֹף דָּבָר הַכֹּל נִשְׁמָע אֶת הָאֱלֹהִים יְרָא וְאֶת מִצְוֹתָיו שְׁמוֹר כִּי זֶה כָּל הָאָדָם׃ כִּי אֶת כָּל מַעֲשֶׂה הָאֱלֹהִים יָבִא בְמִשְׁפָּט עַל כָּל נֶעְלָם אִם טוֹב וְאִם רָע׃ סוף דבר וגו׳

ובכל בספרי חכמתא וברוח נבואה מן קדם יי׳ תקין ספרי חכמתא ומתלין דסוכלתנו סגיאין לחדא·· בקש בעא שלמה מלכא דמתקרי קהלת בחכמתיה לאשכחא דינין על הרהורי ליבא ומנא וכלא ספדין· בכין אתאמר ליה ברוח נבואה מן קדם יי׳ הא כבר כתיב בספר אוריתא על ידוי דמשה נביא רבהון דישראל תקנין פתגמין ומהימנין על מימר פתגמיא יקום פתגם·· דברי פתגמין דחכימיא מתילין לזקתין ולקלשונין דמעיתין דמעדין לנסא חכמתא לפריקי מנדעא היכמה דמעיל זיקה לתורתא· ורבני סנהדרין מרי הלכתין ומדרשין דאתיהיבו על ידוהי דמשה נביא· דרעא בלחודוהי ית עמא בית ישראל במדברא במנא ובזגוגין·· ויותר ויתיר מנהון ברי אזדהר למעבד ספרי חכמתא עד לית סוף ולמעסק בפתגמי אוריתא ולאסתכלא בליאות בסרא·· סוף סוף פתגם דאתעביד בעלמא בצינעא כולא עתיד לאתפרסמא ולאשתמעא לכל בני אנשא· בגין כן ית מימרא דיי׳ הוי דחיל והוי נטיר דלא למחב בסתרא· ואין תחוב הוי זהיר למתב ארום בדין חוי למקוי אורח כל אנש·· כי ארום ית כל עובדא· יי׳ יעיל ליום דינא רבא· ועתיד לפרקמא על כל פתגם דאתכסי מבני אנשא אין טב ואין ביש׃ סוף דבר וגו׳

תורה שני ותורה אור· והירח· זו סנהדרין שהיתה כחצי גורן עגולה·· והכוכבים· אלו הרבנים שני ותלמידי הרבים ככוכבים·· ושבו העבים אחר הגשם· צרה אחר צרה קשה לא מוצא בכל הנבואות הקשות שנתנבא עליהם ירמיה לא באו עליהם אלא לאחר חרבן הבית·· ביום שיזעו שומרי הבית· אלו משמרות כהונה ולויה·· והתעוותו אנשי החיל· אלו הכהנים שהם גבורי החיל· א״ר אבא בר כהנא כ״ב אלף לויים הניף אהרן ביום אחד· א״ר אבא המוראה· כגון דבר קל הוא והכהן זורקו יותר מל׳ אמה·· ובטלו הטוחנות· אלו המשניות הגדולות משנת ר״ע ומשנת רבי חייא ומשנת בר קפרא·· וחשכו הרואות· שיתחכה התלמוד מן הלב·· וסוגרו דלתים בשוק· כגון דלת נחושתם כן שנתן שהיו פתוחים לרווחה·· בשפל קול הטחנה· ע״י שלא נתעסקו בתורה· א״ר שמואל נתבטלו ישראל לטחינת הרחיים· יתה דיחיים אינן בטלות לא ביום ולא בלילה אף כאן דכתיב והגית בו יומם ולילה·· ויקום לקול הצפור· זה נבוכד נצר הרשע· א״ר לוי י״ח שנה היתה בת קול יוצאה ומפוצצת בפלטין דנבוכד נצר· עבדא בישא זיל אחריב ביתיה דמרך· דבני מרך לא שמעין ליה·· וישחו כל בנות השיר· בשיר לא ישתו יין·· גם מגבוה יראו· מגבוה של עולם יתיירא וירתע לבו פן יעשה בו כאשר עשה בראשונים·· והתחתים בדרך· ומתון

כך יבקש לו אותות ורמזים אם יצליח בדרך שילך כמשמעו כי עמד מלך בבל על אם הדרך לקסם־
קסם קלקל בחצים שאל בתרפים" וינאץ השקד' תמהר נבואת ירמיה שאמר מקל שקד אני רואה־
מ"ר שמהר השקד הזה משעה שהוא מציץ עד גמר פירותיו כ"א יום' כך מי"ז בתמוז עד ט"ב כ"א יום"
ויסתבל החגב' זה צלמו של נ"נ רומיה אמין שתין פותייה אמין שית ואם אין עביו שית אינו יכול
לעמוד ואת אמרת לוקמיה בבקעת דורא' אמר רב ביבי מעמידין אותו ונופל עד שהביאו כל הזהב
שבירושלים ושפכו דימוס על רגליו לקיים מה שנ' כספם וזהבם לנדה ולשם יהיה" ותפר האביונה'
זו זכות אבות תופר משענת אבות שלהם 'ויהיה אביונה של' אב" כי הולך האדם' ישראל שנקראו צאן
אדם' אדם אתם" אל בית עולמו' מבבל באו לבבל חזרו' תרח אבי אברהם מעבר הנהר היה: וסבבו
בשוק הסופדים' גלות יכניה קדמה לגלות צדקיה י"א שנה כשהגלה נבוכדנצר את גלות צדקיהו
בקולרין' היו יוצאין גלות יכניה לקראת נבוכדנצר של כרחם עם שאר בני מדינ' לקלסו שהוא גבור
ומצליח והיו רואים את השבויים ונושאים אותם איש על קרובו מה נעשה בו' והיו מראין אותם
את אשר למות למות ואשר לשבי לשבי ואשר לחרב לחרב והיו מקלסים בידם אחת ובידם
אחרת מספקין ומטפחין וסופדים על אחיהם ועל בניהם" עד אשר לא ירתק חבל הכסף' זו שלשלת
יוחסין" ותרוץ גולת הזהב' זו ד"ת שנ' בה הנחמדים מזהב ומפז רב" ותשבר כד על המבוע' כדו
של ברוך בן נריה על מבועו של ירמיה שבימיהם גלו לבבל ופסקו מלימודם בטוני הדר־ך
תחלה גלו למצרים שהגלם יוחנן בן קרח' וכשהחריב נ"נ את מצרים הגלם לבבל" ותרוץ הגלגל
אל הבור' זו בבל שהיא גומו של עולם" וישוב העפר וגו' מבבל באו לבבל חזרו" והרוח תשוב' זו
רה"ק שכיון שנסתלקה רה"ק גלו" הבל הבלים' אני רואה בעולם" אמר קהלת' מי שיש בו קבוצת
החכמה" הבל הבלים' כל מה שנברא בו' ימי בראשית" ויותר שהיה קהלת חכם' ויותר מה־
שנכתב בספר זה היה קהלת חכם" ואזן' עשה אזנים לתורה כקופה שאין לה אזנים לאחוז בה
ובא ועשה לה אזנים שתיקן עירובין לקיים שמירת שבת ותיקן נט"י קיום לטהרה וגזר על השניות
קיום לעריות" בקש קהלת' נתן לבו וחזר על הדבר ומצאו" דברי חפץ' הלכה למשה מסיני" וכתוב
יושר' זו תורה שבכתב ונביאים" דברי חכמים' שעשו סייג לתורה בגזירות להרחיק את האדם לדרכי
חיים" וכמסמרות נטועים' מה מסמר זה קבוע אף דבריהם קבועים' ומה נטיעה פרה ורבה' אף
דבריהם פרים ורבים למצוא בהם טעם" בעלי אסופות' מסמרים שיש להם גולגולות' אסופה ובגמ'
כן פירשו דונש בן לברט" ניתנו מרועה אחד' כל דבריהם דברי אלהים חיים הוא אומר ורועה אחד נתנן
מפה מפי הגבורה" וכמשמרות' כתוב בסי"ן שהתורה בכ"ד ספרים וכמנין משמרות כהונה ולוייה"
ויותר מהמה בני הזהר' ויותר מיושר דברי אמת דברים הכתובים בספרים הנזכרים למעלה בני הזהר
לשמור דברי חכמים' ולא"ה אם יש בהם צורך למה לא נכתבו' עשות ספרים הרבה אין קץ' ואם
באנו לכתוב לא הספקנו" ולהג הרבה יגיעת בשר' ואם לתת לב לקריאת חכמות יותר
ממה שאין הלב משיג' יגיעה היא לבריות שאין להשיג' וכן יאמר המחיל ולא
אוכל לגמור המלאכה למה אתחיל' אך סוף דבר הכל נשמע את האלהים
ירא מה שתוכל עשה ולבך לשמים" ואת מצותיו שמור כי זה כל
האדם' כי לדבר זה נברא כל האדם" כי את כל מעשה אשר אדם
עושה' יביא האלהים במשפט ולכך נקוד מעשה בפת"ח והטעם
למעלה לפי שאינו דבוק לסמ"ך על כל נעלם' אמ' על השוגג" אם טוב ואם רע' אפי' נכשל במצות כגון נותן צדקה לעני
בפרהסיא"

תושלבע

חזק

תקון ליל שבועות

תפלה לליל שבועות לאומרה קודם הלימוד · וזהי

אתה בחרתנו מכל העמים אהבת אותנו ורצית בנו ורוממתנו
מכל הלשונות והבדלתנו מן הטומאה טומאת מצרים מחמשים
שערי טומאה והכנסתנו לחמשים שערי קדושה ביום הזה ותתן לנו יי׳ אלהינו התורה
הקדושה וחוקים ישרים בהר סיני ביום הקדוש הזה וצויתנו יי׳ אלהינו להגות באמרי
תורתך יומם ולילה כי הם חיינו ואורך ימינו לחבר הרקיעים והדודים ליחד ד׳ אותיות
של שמך הגדול ולכל המצות על ידי עסק תורתנו · ובכן יהי רצון מלפניך יי׳ אלהינו
שיהא בנו ספוק וכח להמשיך כתר לרישא דזעיר ולעשות ארבעה ועשרים קשוטין
לשכינה על ידי ארבעה ועשרים ספריך שהם כנגד עשרים וארבעה צירופי שמך הגדול
בזכות התיבות ובזכות האותיות ובזכות שמות היוצאים מראשי תיבות וסופי תיבות
וחילופי תיבות ואמצעי תיבות ובכללן ובפרטן שתתן בנו רוח קדשך כדי שנשמור ונקיים
את כל דברי תורתך ונהיה מהעובדים באהבה בארץ החיים אמן · ונזכה להיות משושביני
דמטרוניתא · ומשפע שתשפיע בשכינתך מאחר ממש ישפיע לנו לנפש רוח ונשמה
לטהרנו מעונינו · ולהכנס בהיכלא דמלכא לעול ולא לנפק׳ ויקויים בנו מה שכתוב
וזרקתי עליכם מים טהורים וטהרתם מכל טומאותיכם ומכל גלוליכם אטהר אתכם״
ליחדא שמיה דקב״ה ושכינתיה בדחילו ורחימו ובדחילו ורחימו לחברא י״ה בו״ה
ביחודא שלים בשם כל ישראל לתקן כתר לזעיר אנפין ולנוקביה בלימוד הזה״

ומתחיל תורה צוה לנו וגו׳

בראשית ברא אלהים את השמים ואת הארץ: והארץ היתה
תהו ובהו וחשך על פני תהום ורוח אלהים מרחפת
על פני המים: ויאמר אלהים יהי אור ויהי אור: וינחם יהוה כי
עשה את האדם בארץ ויתעצב אל לבו: ויאמר יהוה אמחה את האדם

אשר

אשר בראתי מעל פני האדמה מאדם עד בהמה עד רמש ועד
עוף השמים כי נחמתי כי עשיתם: ונח מצא חן בעיני יהוה:
אלה תולדת נח נח איש צדיק תמים היה בדרתיו את האלהים
התהלך נח: ויולד נח שלשה בנים את שם את חם ואת
יפת: ותשחת הארץ לפני האלהים ותמלא הארץ חמס: ותהי שרי
עקרה אין לה ולד: ויקח תרח את אברם בנו ואת לוט בן הרן בן
בנו ואת שרי כלתו אשת אברם בנו ויצאו אתם מאור כשדים
ללכת ארצה כנען ויבאו עד חרן וישבו שם: ויהיו ימי תרח חמש שנים
ומאתים שנה וימת תרח בחרן: ויאמר יהוה אל אברם
לך לך מארצך וממולדתך ומבית אביך אל הארץ
אשר אראך: ואעשך לגוי גדול ואברכך ואגדלה שמך והיה ברכה:
ואברכה מברכיך ומקללך אאר ונברכו בך כל משפחות האדמה:
וישמעאל בנו בן שלש עשרה שנה בהמלו את בשר ערלתו: בעצם
היום הזה נמול אברהם וישמעאל בנו: וכל אנשי ביתו יליד בית
ומקנת כסף מאת בן נכר נמלו אתו:
וירא אליו יהוה באלני ממרא והוא ישב פתח האהל כחם היום:
וישא עיניו וירא והנה שלשה אנשים נצבים עליו וירא
וירץ לקראתם מפתח האהל וישתחו ארצה: ויאמר אדני אם נא
מצאתי חן בעיניך אל נא תעבר מעל עבדך: ואת כשד ואת חזו
ואת פלדש ואת ידלף ואת בתואל: ובתואל ילד את רבקה שמנה
אלה ילדה מלכה לנחור אחי אברהם: ופילגשו ושמה ראומה ותלד גם
הוא את טבח ואת גחם ואת תחש ואת מעכה:
ויהיו חיי שרה מאה שנה ועשרים שנה ושבע שנים שני חיי שרה:

ותמת

ותמת שרה בקרית ארבע הוא חברון בארץ כנען ויבא אברהם לספד
לשרה ולבכתה׃ ויקם אברהם מעל פני מתו וידבר אל בני חת לאמר׃
אלה הם בני ישמעאל ואלה שמתם בחצריהם ובטירתם שנים עשר
נשיאם לאמתם׃ ואלה שני חיי ישמעאל מאת שנה ושלשים שנה
ושבע שנים ויגוע וימת ויאסף אל עמיו׃ וישכנו מחוילה עד שור אשר
על פני מצרים באכה אשורה על פני כל אחיו נפל׃

ואלה תולדת יצחק בן אברהם אברהם הוליד את יצחק׃ ויהי
יצחק בן ארבעים שנה בקחתו את רבקה בת בתואל הארמי
מפדן ארם אחות לבן הארמי לו לאשה׃ ויעתר יצחק ליהוה לנכח אשתו
כי עקרה הוא ויעתר לו יהוה ותהר רבקה אשתו׃ וישמע יעקב אל
אביו ואל אמו וילך פדנה ארם׃ וירא עשו כי רעות בנות כנען בעיני יצחק
אביו׃ וילך עשו אל ישמעאל ויקח את מחלת בת ישמעאל בן אברהם
אחות נביות על נשיו לו לאשה׃ **ויצא** יעקב מבאר שבע וילך
חרנה׃ ויפגע במקום וילן שם כי בא השמש ויקח מאבני
המקום וישם מראשתיו וישכב במקום ההוא׃ ויחלם והנה סלם מצב
ארצה וראשו מגיע השמימה והנה מלאכי אלהים עלים וירדים בו׃
וישכם לבן בבקר וינשק לבניו ולבנתיו ויברך אתהם וילך וישב לבן
למקמו׃ ויעקב הלך לדרכו ויפגעו בו מלאכי אלהים׃ ויאמר יעקב כאשר
ראם מחנה אלהים זה ויקרא שם המקום ההוא מחנים׃

וישלח יעקב מלאכים לפניו אל עשו אחיו ארצה שעיר שדה אדום׃
ויצו אתם לאמר כה תאמרון לאדני לעשו כה אמר עבדך
יעקב עם לבן גרתי ואחר עד עתה׃ ויהי לי שור וחמור צאן ועבד ושפחה
ואשלחה להגיד לאדני למצא חן בעיניך׃ אלוף אהליבמה אלוף אלה
אלוף פינן׃ אלוף קנז אלוף תימן אלוף מבצר׃

אלוף מגדיאל אלוף עירם אלה אלופי אדום למשבתם בארץ אחזתם
הוא עשו אבי אדום׃ **וישב** יעקב בארץ מגורי אביו בארץ
כנען׃ אלה תלדות יעקב יוסף בן שבע עשרה שנה היה רעה
את אחיו בצאן והוא נער את בני בלהה ואת בני זלפה נשי אביו ויבא
יוסף את דבתם רעה אל אביהם׃ וישראל אהב את יוסף מכל בניו כי בן
זקנים הוא לו ועשה לו כתנת פסים׃ וישב את שר המשקים על
משקהו ויתן הכוס על כף פרעה׃ ואת שר האפים תלה כאשר פתר להם
יוסף׃ ולא זכר שר המשקים את יוסף וישכחהו׃

ויהי מקץ שנתים ימים ופרעה חלם והנה עמד על היאר׃ והנה מן
היאר עלת שבע פרות יפות מראה ובריאת בשר ותרעינה באחו׃
והנה שבע פרות אחרות עלות אחריהן מן היאר רעות מראה ודקות בשר
ותעמדנה אצל הפרות על שפת היאר׃ ויאמר להם יוסף מה המעשה הזה
אשר עשיתם הלא ידעתם כי נחש ינחש איש אשר כמני׃ ויאמר יהודה
מה נאמר לאדני מה נדבר ומה נצטדק האלהים מצא את עון עבדיך הננו
עבדים לאדני גם אנחנו גם אשר נמצא הגביע בידו׃ ויאמר חלילה לי
מעשות זאת האיש אשר נמצא הגביע בידו הוא יהיה לי עבד ואתם
עלו לשלום אל אביכם׃ אליו יהודה ויאמר בי אדני
ידבר נא עבדך דבר באזני אדני ואל יחר אפך בעבדך כי
כמוך כפרעה׃ אדני שאל את עבדיו לאמר היש לכם אב או אח׃ ונאמר
אל אדני יש לנו אב זקן וילד זקנים קטן ואחיו מת ויותר הוא לבדו לאמו
ואביו אהבו׃ ויאמרו החיתנו נמצא חן בעיני אדני והיינו עבדים לפרעה׃
וישם אתה יוסף לחק עד היום הזה על אדמת מצרים לפרעה לחמש רק
אדמת הכהנים לבדם לא היתה לפרעה׃ וישב ישראל בארץ מצרים

בארץ גשן ויאחזו בה ויפרו וירבו מאד׃ ויחי יעקב בארץ מצרים
שבע עשרה שנה ויהי ימי יעקב שני חייו שבע שנים וארבעים
ומאת שנה׃ ויקרבו ימי ישראל למות ויקרא לבנו ליוסף ויאמר לו אם נא
מצאתי חן בעיניך שים נא ידך תחת ירכי ועשית עמדי חסד ואמת אל נא
תקברני במצרים׃ ושכבתי עם אבתי ונשאתני ממצרים וקברתני בקברתם
ויאמר אנכי אעשה כדברך׃ ויאמר יוסף אל אחיו אנכי מת ואלהים
פקד יפקד אתכם והעלה אתכם מן הארץ הזאת אל הארץ אשר נשבע
לאברהם ליצחק וליעקב׃ וישבע יוסף את בני ישראל לאמר פקד
יפקד אלהים אתכם והעלתם את עצמתי מזה׃ וימת יוסף בן מאה ועשר
שנים ויחנטו אתו ויישם בארון במצרים׃

ספר שמות

ואלה שמות בני ישראל הבאים מצרימה את יעקב איש וביתו
באו׃ ראובן שמעון לוי ויהודה׃ יששכר זבולן ובנימן׃
וישב משה אל יהוה ויאמר אדני למה הרעתה לעם הזה למה זה
שלחתני׃ ומאז באתי אל פרעה לדבר בשמך הרע לעם הזה והצל לא
הצלת את עמך׃ ויאמר יהוה אל משה עתה תראה אשר אעשה לפרעה
כי ביד חזקה ישלחם וביד חזקה יגרשם מארצו׃ וידבר
אלהים אל משה ויאמר אליו אני יהוה׃ וארא אל אברהם
אל יצחק ואל יעקב באל שדי ושמי יהוה לא נודעתי להם׃ וגם הקמתי את
בריתי אתם לתת להם את ארץ כנען את ארץ מגריהם אשר גרו בה׃
ויצא משה מעם פרעה את העיר ויפרש כפיו אל יהוה ויחדלו הקלות
והברד ומטר לא נתך ארצה׃ וירא פרעה כי חדל המטר והברד והקלות

וַיֹּסֶף לַחֲטֹא וַיַּכְבֵּד לִבּוֹ הוּא וַעֲבָדָיו׃ וַיֶּחֱזַק לֵב פַּרְעֹה וְלֹא שִׁלַּח אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה בְּיַד מֹשֶׁה׃ **וַיֹּאמֶר** יְהוָה אֶל מֹשֶׁה בֹּא אֶל
פַּרְעֹה כִּי אֲנִי הִכְבַּדְתִּי אֶת לִבּוֹ וְאֶת לֵב עֲבָדָיו לְמַעַן שִׁתִי
אֹתֹתַי אֵלֶּה בְּקִרְבּוֹ׃ וּלְמַעַן תְּסַפֵּר בְּאָזְנֵי בִנְךָ וּבֶן בִּנְךָ אֵת אֲשֶׁר הִתְעַלַּלְתִּי
בְּמִצְרַיִם וְאֶת אֹתֹתַי אֲשֶׁר שַׂמְתִּי בָם וִידַעְתֶּם כִּי אֲנִי יְהוָה׃ וַיָּבֹא מֹשֶׁה
וְאַהֲרֹן אֶל פַּרְעֹה וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו כֹּה אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי הָעִבְרִים עַד מָתַי
מֵאַנְתָּ לֵעָנֹת מִפָּנָי שַׁלַּח עַמִּי וְיַעַבְדֻנִי׃ וְהָיָה כִּי יִשְׁאָלְךָ בִנְךָ מָחָר
לֵאמֹר מַה זֹּאת וְאָמַרְתָּ אֵלָיו בְּחֹזֶק יָד הוֹצִיאָנוּ יְהוָה מִמִּצְרַיִם מִבֵּית
עֲבָדִים׃ וַיְהִי כִּי הִקְשָׁה פַרְעֹה לְשַׁלְּחֵנוּ וַיַּהֲרֹג יְהוָה כָּל בְּכוֹר בְּאֶרֶץ
מִצְרַיִם מִבְּכֹר אָדָם וְעַד בְּכוֹר בְּהֵמָה עַל כֵּן אֲנִי זֹבֵחַ לַיהוָה כָּל פֶּטֶר רֶחֶם
הַזְּכָרִים וְכָל בְּכוֹר בָּנַי אֶפְדֶּה׃ וְהָיָה לְאוֹת עַל יָדְכָה וּלְטוֹטָפֹת בֵּין עֵינֶיךָ כִּי
בְּחֹזֶק יָד הוֹצִיאָנוּ יְהוָה מִמִּצְרָיִם׃ **וַיְהִי** בְּשַׁלַּח פַּרְעֹה אֶת
הָעָם וְלֹא נָחָם אֱלֹהִים דֶּרֶךְ אֶרֶץ פְּלִשְׁתִּים כִּי קָרוֹב הוּא כִּי
אָמַר אֱלֹהִים פֶּן יִנָּחֵם הָעָם בִּרְאֹתָם מִלְחָמָה וְשָׁבוּ מִצְרָיְמָה׃ וַיַּסֵּב אֱלֹהִים
אֶת הָעָם דֶּרֶךְ הַמִּדְבָּר יַם סוּף וַחֲמֻשִׁים עָלוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם׃
וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת עַצְמוֹת יוֹסֵף עִמּוֹ כִּי הַשְׁבֵּעַ הִשְׁבִּיעַ אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
לֵאמֹר פָּקֹד יִפְקֹד אֱלֹהִים אֶתְכֶם וְהַעֲלִיתֶם אֶת עַצְמֹתַי מִזֶּה אִתְּכֶם׃
וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל מֹשֶׁה כְּתֹב זֹאת זִכָּרוֹן בַּסֵּפֶר וְשִׂים בְּאָזְנֵי יְהוֹשֻׁעַ כִּי מָחֹה
אֶמְחֶה אֶת זֵכֶר עֲמָלֵק מִתַּחַת הַשָּׁמָיִם׃ וַיִּבֶן מֹשֶׁה מִזְבֵּחַ וַיִּקְרָא שְׁמוֹ יְהוָה נִסִּי׃
וַיֹּאמֶר כִּי יָד עַל כֵּס יָהּ מִלְחָמָה לַיהוָה בַּעֲמָלֵק מִדֹּר דֹּר׃

וַיִּשְׁמַע יִתְרוֹ כֹהֵן מִדְיָן חֹתֵן מֹשֶׁה אֵת כָּל אֲשֶׁר עָשָׂה אֱלֹהִים לְמֹשֶׁה
וּלְיִשְׂרָאֵל עַמּוֹ כִּי הוֹצִיא יְהוָה אֶת יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרָיִם׃ וַיִּקַּח
יִתְרוֹ חֹתֵן מֹשֶׁה אֶת צִפֹּרָה אֵשֶׁת מֹשֶׁה אַחַר שִׁלּוּחֶיהָ׃ וְאֵת שְׁנֵי בָנֶיהָ אֲשֶׁר

שם האחד גרשם כי אמר גר הייתי בארץ נכריה׃
בחדש השלישי לצאת בני ישראל מארץ מצרים ביום הזה באו
מדבר סיני׃ ויסעו מרפידים ויבאו מדבר סיני ויחנו במדבר
ויחן שם ישראל נגד ההר׃ ומשה עלה אל האלהים ויקרא אליו יהוה מן
ההר לאמר כה תאמר לבית יעקב ותגיד לבני ישראל׃ אתם ראיתם אשר
עשיתי למצרים ואשא אתכם על כנפי נשרים ואבא אתכם אלי׃ ועתה
אם שמוע תשמעו בקלי ושמרתם את בריתי והייתם לי סגלה מכל העמים
כי לי כל הארץ׃ ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש אלה הדברים
אשר תדבר אל בני ישראל׃ ויבא משה ויקרא לזקני העם וישם לפניהם ב
את כל הדברים האלה אשר צוהו יהוה׃ ויענו כל העם יחדו ויאמרו כל
אשר דבר יהוה נעשה וישב משה את דברי העם אל יהוה׃ ויאמר
יהוה אל משה הנה אנכי בא אליך בעב הענן בעבור ישמע העם
בדברי עמך וגם בך יאמינו לעולם ויגד משה את דברי העם אל יהוה׃
ויאמר יהוה אל משה לך אל העם וקדשתם היום ומחר וכבסו ג
שמלתם׃ והיו נכנים ליום השלישי כי ביום השלישי ירד יהוה לעיני
כל העם אל הר סיני׃ והגבלת את העם סביב לאמר השמרו לכם עלות
בהר ונגע בקצהו כל הנגע בהר מות יומת׃ לא תגע בו יד כי סקול
יסקל או ירה יירה אם בהמה אם איש לא יחיה במשך היבל המה
יעלו בהר׃ וירד משה מן ההר אל העם ויקדש את העם ויכבסו שמלתם׃ ד
ויאמר אל העם היו נכנים לשלשת ימים אל תגשו אל אשה׃ ויהי
ביום השלישי בהית הבקר ויהי קלת וברקים וענן כבד אל ההר וקל
שפר חזק מאד ויחרד כל העם אשר במחנה׃ ויוצא משה את העם

לקראת

לקראת האלהים מן המחנה ויתיצבו בתחתית ההר׃ והר סיני עשן כלו
מפני אשר ירד עליו יהוה באש ויעל עשנו כעשן הכבשן ויחרד כל
ההר מאד׃ ויהי קול השופר הולך וחזק מאד משה ידבר והאלהים יעננו
ה בקול׃ וירד יהוה על הר סיני אל ראש ההר ויקרא יהוה למשה אל
ראש ההר ויעל משה׃ ויאמר יהוה אל משה רד העד בעם פן יהרסו אל
יהוה לראות ונפל ממנו רב׃ וגם הכהנים הנגשים אל יהוה יתקדשו פן
יפרץ בהם יהוה׃ ויאמר משה אל יהוה לא יוכל העם לעלת אל הר סיני
כי אתה העדתה בנו לאמר הגבל את ההר וקדשתו׃ ויאמר אליו יהוה לך
רד ועלית אתה ואהרן עמך והכהנים והעם אל יהרסו לעלת אל יהוה
פן יפרץ בם׃ וירד משה אל העם ויאמר אלהם׃

וידבר אלהים את כל הדברים האלה לאמר׃

אנכי יהוה אלהיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים מבית
עבדים׃ לא יהיה לך אלהים אחרים על פני לא תעשה לך
פסל וכל תמונה אשר בשמים ממעל ואשר בארץ מתחת ואשר במים
מתחת לארץ לא תשתחוה להם ולא תעבדם כי אנכי יהוה אלהיך אל
קנא פקד עון אבת על בנים על שלשים ועל רבעים לשנאי ועשה חסד
לאלפים לאהבי ולשמרי מצותי׃ לא תשא את שם
יהוה אלהיך לשוא כי לא ינקה יהוה את אשר ישא את שמו לשוא׃

זכור את יום השבת לקדשו׃ ששת ימים תעבד
ועשית כל מלאכתך׃ ויום השביעי שבת ליהוה אלהיך
לא תעשה כל מלאכה אתה ובנך ובתך עבדך ואמתך ובהמתך וגרך אשר
בשעריך כי ששת ימים עשה יהוה את השמים ואת הארץ את הים ואת

כל אשר בם וינח ביום השביעי על כן ברך יהוה את יום השבת ויקדשהו׃
כבד את אביך ואת אמך למען יארכון ימיך על ה
האדמה אשר יהוה אלהיך נתן לך׃ לא תרצח׃
לא תנאף׃ לא תגנב׃ לא תענה ברעך עד
שקר׃ לא תחמד בית רעך לא תחמד אשת רעך
ועבדו ואמתו ושורו וחמרו וכל אשר לרעך׃ וכל העם
ראים את הקולת ואת הלפידם ואת קול השופר ואת ההר עשן וירא העם
וינעו ויעמדו מרחק׃ ויאמרו אל משה דבר אתה עמנו ונשמעה ואל
ידבר עמנו אלהים פן נמות׃ ויאמר משה אל העם אל תיראו כי לבעבור
נסות אתכם בא האלהים ובעבור תהיה יראתו על פניכם לבלתי תחטאו׃
ויעמד העם מרחק ומשה נגש אל הערפל אשר שם האלהים׃
ויאמר יהוה אל משה כה תאמר אל בני ישראל אתם
ראיתם כי מן השמים דברתי עמכם׃ לא תעשון אתי אלהי כסף ואלהי
זהב לא תעשו לכם׃ מזבח אדמה תעשה לי וזבחת עליו את עלתיך ואת
שלמיך את צאנך ואת בקרך בכל המקום אשר אזכיר את שמי אבוא
אליך וברכתיך׃ ואם מזבח אבנים תעשה לי לא תבנה אתהן גזית
כי חרבך הנפת עליה ותחללה׃ ולא תעלה במעלת על מזבחי אשר
לא תגלה ערותך עליו׃ ואלה המשפטים אשר תשים
לפניהם׃ כי תקנה עבד עברי שש שנים יעבד ובשבעת
יצא לחפשי חנם׃ אם בגפו יבא בגפו יצא אם בעל אשה הוא ויצאה
אשתו עמו׃ וישכן כבוד יהוה על הר סיני ויכסהו הענן ששת
ימים ויקרא אל משה ביום השביעי מתוך הענן׃ ומראה כבוד יהוה כאש
אכלת בראש ההר לעיני בני ישראל׃ ויבא משה בתוך הענן ויעל אל

ההר ויהי משה בהר ארבעים יום וארבעים לילה׃

וידבר יהוה אל משה לאמר׃ דבר אל בני ישראל ויקחו לי
תרומה מאת כל איש אשר ידבנו לבו תקחו את תרומתי׃
וזאת התרומה אשר תקחו מאתם זהב וכסף ונחשת׃ כל עמודי החצר
סביב מחשקים כסף וויהם כסף ואדניהם נחשת׃ ארך החצר מאה
באמה ורחב חמשים בחמשים וקמה חמש אמות שש משזר ואדניהם
נחשת׃ לכל כלי המשכן בכל עבדתו וכל יתדתיו וכל יתדת החצר נחשת׃

ואתה תצוה את בני ישראל ויקחו אליך שמן זית זך כתית
למאור להעלת נר תמיד׃ באהל מועד מחוץ לפרכת אשר
על העדת יערך אתו אהרן ובניו מערב עד בקר לפני יהוה חקת עולם
לדרתם מאת בני ישראל׃ ואתה הקרב אליך את אהרן אחיך ואת בניו
אתו מתוך בני ישראל לכהנו לי אהרן נדב ואביהוא אלעזר ואיתמר
בני אהרן׃ ובהעלת אהרן את הנרת בין הערבים יקטירנה קטרת
תמיד לפני יהוה לדרתיכם׃ לא תעלו עליו קטרת זרה ועלה ומנחה ונסך
לא תסכו עליו׃ וכפר אהרן על קרנתיו אחת בשנה מדם חטאת הכפרים
אחת בשנה יכפר עליו לדרתיכם קדש קדשים הוא ליהוה׃

וידבר יהוה אל משה לאמר׃ כי תשא את ראש בני ישראל
לפקדיהם ונתנו איש כפר נפשו ליהוה בפקד אתם ולא יהיה
בהם נגף בפקד אתם׃ זה יתנו כל העבר על הפקדים מחצית השקל בשקל
הקדש עשרים גרה השקל מחצית השקל תרומה ליהוה׃ ויכל
משה מדבר אתם ויתן על פניו מסוה׃ ובבא משה לפני יהוה לדבר אתו
יסיר את המסוה עד צאתו ויצא ודבר אל בני ישראל את אשר יצוה׃ וראו
בני ישראל את פני משה כי קרן עור פני משה והשיב משה את המסוה

על פניו עד באו לדבר אתו׃ ויקהל משה את כל עדת בני ישראל
ויאמר אלהם אלה הדברים אשר צוה יהוה לעשת אתם׃
ששת ימים תעשה מלאכה וביום השביעי יהיה לכם קדש שבת שבתון
ליהוה כל העשה בו מלאכה יומת׃ לא תבערו אש בכל משבתיכם ביום
השבת׃ ומסך שער החצר מעשה רקם תכלת וארגמן ותולעת שני
ושש משזר ועשרים אמה ארך וקומה ברחב חמש אמות לעמת קלעי
החצר׃ ועמדיהם ארבעה ואדניהם ארבעה נחשת וויהם כסף וצפוי ראשיהם
וחשקיהם כסף׃ וכל היתדת למשכן ולחצר סביב נחשת׃
אלה פקודי המשכן משכן העדת אשר פקד על פי משה עבדת
הלוים ביד איתמר בן אהרן הכהן׃ ובצלאל בן אורי בן חור
למטה יהודה עשה את כל אשר צוה יהוה את משה׃ ואתו אהליאב בן
אחיסמך למטה דן חרש וחשב ורקם בתכלת ובארגמן ובתולעת השני
ובשש׃ ובהעלות הענן מעל המשכן יסעו בני ישראל בכל מסעיהם׃
ואם לא יעלה הענן ולא יסעו עד יום העלתו׃ כי ענן יהוה על המשכן יומם
ואש תהיה לילה בו לעיני כל בית ישראל בכל מסעיהם׃

ספר ויקרא

ויקרא אל משה וידבר יהוה אליו מאהל מועד לאמר׃ דבר אל בני
ישראל ואמרת אלהם אדם כי יקריב מכם קרבן ליהוה מן
הבהמה מן הבקר ומן הצאן תקריבו את קרבנכם׃ אם עלה קרבנו מן הבקר
זכר תמים יקריבנו אל פתח אהל מועד יקריב אתו לרצנו לפני יהוה׃
או מכל אשר ישבע עליו לשקר ושלם אתו בראשו וחמשתיו יסף עליו
לאשר הוא לו יתננו ביום אשמתו׃ ואת אשמו יביא ליהוה איל תמים מן
הצאן

הצאן בערכך לאשם אל הכהן: וכפר עליו הכהן לפני יהוה ונסלח לו על
אחת מכל אשר יעשה לאשמה בה: **וידבר** יהוה אל משה
לאמר: צו את אהרן ואת בניו לאמר זאת תורת העלה הוא
העלה על מוקדה על המזבח כל הלילה עד הבקר ואש המזבח תוקד בו:
ולבש הכהן מדו בד ומכנסי בד ילבש על בשרו והרים את הדשן אשר
תאכל האש את העלה על המזבח ושמו אצל המזבח: כאשר עשה
ביום הזה צוה יהוה לעשת לכפר עליכם: ופתח אהל מועד תשבו יומם
ולילה שבעת ימים ושמרתם את משמרת יהוה ולא תמותו כי כן צויתי:
ויעש אהרן ובניו את כל הדברים אשר צוה יהוה את משה:
ויהי ביום השמיני קרא משה לאהרן ולבניו ולזקני ישראל ויאמר
אל אהרן קח לך עגל בן בקר לחטאת ואיל לעלה תמימם והקרב
לפני יהוה: ואל בני ישראל תדבר לאמר קחו שעיר עזים לחטאת ועגל
וכבש בני שנה תמימם לעלה: כי אני יהוה המעלה אתכם מארץ
מצרים להיות לכם לאלהים והייתם קדשים כי קדוש אני: זאת תורת
הבהמה והעוף וכל נפש החיה הרמשת במים ולכל נפש השרצת על
הארץ: להבדיל בין הטמא ובין הטהור ובין החיה הנאכלת ובין החיה
אשר לא תאכל: **וידבר** יהוה אל משה לאמר: דבר אל בני
ישראל לאמר אשה כי תזריע וילדה זכר וטמאה שבעת
ימים כימי נדת דותה תטמא: וביום השמיני ימול בשר ערלתו: ואם
תראה עוד בבגד או בשתי או בערב או בכל כלי עור פרחת הוא באש
תשרפנו את אשר בו הנגע: והבגד או השתי או הערב או כל כלי העור אשר
תכבס וסר מהם הנגע וכבס שנית וטהר: זאת תורת נגע צרעת בגד הצמר
או הפשתים או השתי או הערב או כל כלי עור לטהרו או לטמאו:

וידבר יהוה אל משה לאמר: זאת תהיה תורת המצרע ביום טהרתו
והובא אל הכהן: ויצא הכהן אל מחוץ למחנה וראה הכהן והנה
נרפא נגע הצרעת מן הצרוע: והזרתם את בני ישראל מטמאתם
ולא ימתו בטמאתם בטמאם את משכני אשר בתוכם: זאת תורת הזב
ואשר תצא ממנו שכבת זרע לטמאה בה: והדוה בנדתה והזב את זובו
לזכר ולנקבה ולאיש אשר ישכב עם טמאה:

וידבר יהוה אל משה אחרי מות שני בני אהרן בקרבתם לפני יהוה
וימתו: ויאמר יהוה אל משה דבר אל אהרן אחיך ואל יבא
בכל עת אל הקדש מבית לפרכת אל פני הכפרת אשר על הארן ולא
ימות כי בענן אראה על הכפרת: בזאת יבא אהרן אל הקדש בפר בן
בקר לחטאת ואיל לעלה: ולא תקיא הארץ אתכם בטמאכם
אתה כאשר קאה את הגוי אשר לפניכם: כי כל אשר יעשה מכל
התועבת האלה ונכרתו הנפשות העשת מקרב עמם: ושמרתם את
משמרתי לבלתי עשות מחקות התועבת אשר נעשו לפניכם ולא
תטמאו בהם אני יהוה אלהיכם:

וידבר יהוה אל משה לאמר: דבר אל כל עדת בני ישראל ואמרת
אלהם קדשים תהיו כי קדוש אני יהוה אלהיכם: איש
אמו ואביו תיראו ואת שבתתי תשמרו אני יהוה אלהיכם: והבדלתם
בין הבהמה הטהרה לטמאה ובין העוף הטמא לטהר ולא תשקצו את
נפשתיכם בבהמה ובעוף ובכל אשר תרמש האדמה אשר הבדלתי לכם
לטמא: והייתם לי קדשים כי קדוש אני יהוה ואבדל אתכם מן העמים
להיות לי: ואיש או אשה כי יהיה בהם אוב או ידעני מות יומתו באבן
ירגמו אתם דמיהם בם: ויאמר יהוה אל משה אמר אל
הכהנים בני אהרן ואמרת אלהם לנפש לא יטמא בעמיו:

כי אם לשארו הקרב אליו לאמו ולאביו ולבנו ולבתו ולאחיו: ולאחתו
הבתולה הקרובה אליו אשר לא היתה לאיש לה יטמא: ומכה בהמה
ישלמנה ומכה אדם יומת: משפט אחד יהיה לכם כגר כאזרח יהיה כי אני
יהוה אלהיכם: וידבר משה אל בני ישראל ויוציאו את המקלל אל מחוץ
למחנה וירגמו אתו אבן ובני ישראל עשו כאשר צוה יהוה את משה:

וידבר יהוה אל משה בהר סיני לאמר: דבר אל בני ישראל ואמרת
אלהם כי תבאו אל הארץ אשר אני נתן לכם ושבתה
הארץ שבת ליהוה: שש שנים תזרע שדך ושש שנים תזמר כרמך
ואספת את תבואתה: כי לי בני ישראל עבדים עבדי הם אשר הוצאתי
אותם מארץ מצרים אני יהוה אלהיכם: לא תעשו לכם אלילם ופסל ומצבה
לא תקימו לכם ואבן משכית לא תתנו בארצכם להשתחות עליה כי אני
יהוה אלהיכם: את שבתתי תשמרו ומקדשי תיראו אני יהוה:

אם בחקתי תלכו ואת מצותי תשמרו ועשיתם אתם: ונתתי גשמיכם
בעתם ונתנה הארץ יבולה ועץ השדה יתן פריו: והשיג לכם
דיש את בציר ובציר ישיג את זרע ואכלתם לחמכם לשבע וישבתם
לבטח בארצכם: וכל מעשר בקר וצאן כל אשר יעבר תחת השבט
העשירי יהיה קדש ליהוה: לא יבקר בין טוב לרע ולא ימירנו ואם המר
ימירנו והיה הוא ותמורתו יהיה קדש לא יגאל: אלה המצות אשר צוה
יהוה את משה אל בני ישראל בהר סיני:

ספר במדבר

וידבר יהוה אל משה במדבר סיני באהל מועד באחד לחדש השני בשנה
השנית לצאתם מארץ מצרים לאמר: שאו את ראש כל עדת

בני ישראל למשפחתם לבית אבתם במספר שמות כל זכר לגלגלתם:
מבן עשרים שנה ומעלה כל יצא צבא בישראל תפקדו אתם לצבאתם
אתה ואהרן: אל תכריתו את שבט משפחת הקהתי מתוך הלוים: וזאת
עשו להם וחיו ולא ימתו בגשתם את קדש הקדשים אהרן ובניו יבאו ושמו
אותם איש איש על עבדתו ואל משאו: ולא יבאו לראות כבלע את
הקדש ומתו: **וידבר** יהוה אל משה לאמר: נשא את
ראש בני גרשון גם הם לבית אבתם למשפחתם: מבן שלשים
שנה ומעלה עד בן חמשים שנה תפקד אותם כל הבא לצבא צבא לעבד
עבדה באהל מועד: כל הבקר לעלה שנים עשר פרים אילם שנים עשר
כבשים בני שנה שנים עשר ומנחתם ושעירי עזים שנים עשר לחטאת:
וכל בקר זבח השלמים עשרים וארבעה פרים אילם ששים עתודים ששים
כבשים בני שנה ששים זאת חנכת המזבח אחרי המשח אתו: ובבא משה
אל אהל מועד לדבר אתו וישמע את הקול מדבר אליו מעל הכפרת אשר
על ארן העדת מבין שני הכרבים וידבר אליו:

וידבר יהוה אל משה לאמר: דבר אל אהרן ואמרת אליו בהעלתך
את הנרת אל מול פני המנורה יאירו שבעת הנרות: ויעש כן
אהרן אל מול פני המנורה העלה נרתיה כאשר צוה יהוה את משה:
ויאמר יהוה אל משה ואביה ירק ירק בפניה הלא תכלם שבעת ימים ת
הסגר שבעת ימים מחוץ למחנה ואחר תאסף: ותסגר מרים מחוץ למחנה
שבעת ימים והעם לא נסע עד האסף מרים: ואחר נסעו העם מחצרות
ויחנו במדבר פארן: **וידבר** יהוה אל משה לאמר: שלח לך
אנשים ויתרו את ארץ כנען אשר אני נתן לבני ישראל

איש אחד איש אחד למטה אבתיו תשלחו כל נשיא בהם: וישלח אתם
משה ממדבר פארן על פי יהוה כלם אנשים ראשי בני ישראל המה:
והיה לכם לציצת וראיתם אתו וזכרתם את כל מצות יהוה ועשיתם אתם
ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם אשר אתם זנים אחריהם: למען
תזכרו ועשיתם את כל מצותי והייתם קדשים לאלהיכם: אני יהוה אלהיכם
אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים להיות לכם לאלהים אני יהוה אלהיכם:
ויקח קרח בן יצהר בן קהת בן לוי ודתן ואבירם בני אליאב ואון בן פלת
בני ראובן: ויקמו לפני משה ואנשים מבני ישראל חמשים
ומאתים נשיאי עדה קראי מועד אנשי שם: ויקהלו על משה ועל אהרן
ויאמרו אלהם רב לכם כי כל העדה כלם קדשים ובתוכם יהוה ומדוע
תתנשאו על קהל יהוה: ואמרת אלהם בהרימכם את חלבו
ממנו ונחשב ללוים כתבואת גרן וכתבואת יקב: ואכלתם אתו בכל מקום
אתם וביתכם כי שכר הוא לכם חלף עבדתכם באהל מועד: ולא תשאו
עליו חטא בהרימכם את חלבו ממנו ואת קדשי בני ישראל לא תחללו
ולא תמותו: וידבר יהוה אל משה ואל אהרן לאמר:
זאת חקת התורה אשר צוה יהוה לאמר דבר אל בני ישראל
ויקחו אליך פרה אדמה תמימה אשר אין בה מום אשר לא עלה עליה על:
ונתתם אתה אל אלעזר הכהן והוציא אתה אל מחוץ למחנה ושחט אתה
לפניו: ויאמר יהוה אל משה אל תירא אתו כי בידך נתתי אתו ואת
כל עמו ואת ארצו ועשית לו כאשר עשית לסיחן מלך האמרי אשר יושב
בחשבון: ויכו אתו ואת בניו ואת כל עמו עד בלתי השאיר לו שריד ויירשו בניו
את ארצו: ויסעו בני ישראל ויחנו בערבות מואב מעבר לירדן ירחו:
וירא בלק בן צפור את כל אשר עשה ישראל לאמרי: ויגר מואב

מפני

מפני העם מאד כי רב הוא ויקץ מואב מפני בני ישראל: ויאמר מואב אל
זקני מדין עתה ילחכו הקהל את כל סביבתינו כלחך השור את ירק השדה
ובלק בן צפור מלך למואב בעת ההוא: וירא פינחס בן אלעזר בן אהרן
הכהן ויקם מתוך העדה ויקח רמח בידו: ויבא אחר איש ישראל אל הקבה
וידקר את שניהם את איש ישראל ואת האשה אל קבתה ותעצר המגפה
מעל בני ישראל: ויהיו המתים במגפה ארבעה ועשרים אלף:

וידבר יהוה אל משה לאמר: פינחס בן אלעזר בן אהרן הכהן השיב
את חמתי מעל בני ישראל בקנאו את קנאתי בתוכם ולא
כליתי את בני ישראל בקנאתי: לכן אמר הנני נתן לו את בריתי שלום:
ושעיר חטאת אחד לכפר עליכם מלבד עלת התמיד ומנחתה ונסכה: אלה
תעשו ליהוה במועדיכם לבד מנדריכם ונדבתיכם לעלתיכם ולמנחתיכם
ולנסכיכם ולשלמיכם: ויאמר משה אל בני ישראל ככל אשר צוה
יהוה את משה:

וידבר משה אל ראשי המטות לבני ישראל
לאמר זה הדבר אשר צוה יהוה: איש כי ידר נדר ליהוה או
השבע שבעה לאסר אסר על נפשו לא יחל דברו ככל היצא מפיו יעשה:
ואשה כי תדר נדר ליהוה ואסרה אסר בבית אביה בנעריה: ויתן משה
את הגלעד למכיר בן מנשה וישב בה: ויאיר בן מנשה הלך וילכד את
חותיהם ויקרא אתהן חות יאיר: ונבח הלך וילכד את קנת ואת בנתיה
ויקרא לה נבח בשמו:

אלה מסעי בני ישראל אשר יצאו
מארץ מצרים לצבאתם ביד משה ואהרן: ויכתב משה
את מוצאיהם למסעיהם על פי יהוה ואלה מסעיהם למוצאיהם: ויסעו
מרעמסס בחדש הראשון בחמשה עשר יום לחדש הראשון ממחרת

הפסח יצאו בני ישראל ביד רמה לעיני כל מצרים׃ ותהיינה מחלה תרצה
וחגלה ומלכה ונעה בנות צלפחד לבני דדיהן לנשים׃ ממשפחת בני מנשה בן
יוסף היו לנשים ותהי נחלתן על מטה משפחת אביהן׃ אלה המצות
והמשפטים אשר צוה יהוה ביד משה אל בני ישראל בערבת מואב על
ירדן ירחו׃

ספר דברים

אלה הדברים אשר דבר משה אל כל ישראל בעבר הירדן במדבר
בערבה מול סוף בין פארן ובין תפל ולבן וחצרת ודי זהב׃ אחד
עשר יום מחרב דרך הר שעיר עד קדש ברנע׃ ויהי בארבעים שנה בעשתי
עשר חדש באחד לחדש דבר משה אל בני ישראל ככל אשר צוה יהוה
אתו אלהם׃ עד אשר יניח יהוה לאחיכם ככם וירשו גם הם את הארץ
אשר יהוה אלהיכם נתן להם בעבר הירדן ושבתם איש לירשתו אשר
נתתי לכם׃ ואת יהושע צויתי בעת ההוא לאמר עיניך הראת את כל
אשר עשה יהוה אלהיכם לשני המלכים האלה כן יעשה יהוה לכל
הממלכות אשר אתה עבר שמה׃ לא תיראם כי יהוה אלהיכם הוא הנלחם
לכם׃ ואתחנן אל יהוה בעת ההוא לאמר׃ אדני יהוה אתה
החלות להראות את עבדך את גדלך ואת ידך החזקה
אשר מי אל בשמים ובארץ אשר יעשה כמעשיך וכגבורתך׃ אעברה נא
ואראה את הארץ הטובה אשר בעבר הירדן ההר הטוב הזה והלבנן׃
וידעת כי יהוה אלהיך הוא האלהים האל הנאמן שמר הברית והחסד
לאהביו ולשמרי מצותו לאלף דור׃ ומשלם לשנאיו אל פניו להאבידו
לא יאחר לשנאו אל פניו ישלם לו׃ ושמרת את המצוה ואת החקים
ואת המשפטים אשר אנכי מצוך היום לעשותם׃

והיה עקב תשמעון את המשפטים האלה ושמרתם ועשיתם אתם
ושמר יהוה אלהיך לך את הברית ואת החסד אשר נשבע
לאבתיך: ואהבך וברכך והרבך וברך פרי בטנך ופרי אדמתך דגנך
ותירשך ויצהרך שגר אלפיך ועשתרת צאנך על האדמה אשר נשבע
לאבתיך לתת לך: ברוך תהיה מכל העמים לא יהיה בך עקר ועקרה
ובבהמתך: והוריש יהוה את כל הגוים האלה מלפניכם וירשתם
גוים גדלים ועצמים מכם: כל המקום אשר תדרך כף רגלכם בו לכם
נתתיו מן המדבר והלבנון מן הנהר נהר פרת ועד הים האחרון יהיה
גבלכם: לא יתיצב איש בפניכם פחדכם ומוראכם יתן יהוה אלהיכם על
פני כל הארץ אשר תדרכו בה כאשר דבר לכם:

ראה אנכי נתן לפניכם היום ברכה וקללה: את הברכה אשר
תשמעו אל מצות יהוה אלהיכם אשר אנכי מצוה אתכם היום:
והקללה אם לא תשמעו אל מצות יהוה אלהיכם וסרתם מן הדרך אשר
אנכי מצוה אתכם היום ללכת אחרי אלהים אחרים אשר לא ידעתם:
שבעת ימים תחג ליהוה אלהיך במקום אשר יבחר יהוה כי יברכך יהוה
אלהיך בכל תבואתך ובכל מעשה ידיך והיית אך שמח: שלש פעמים
בשנה יראה כל זכורך את פני יהוה אלהיך במקום אשר יבחר בחג המצות
ובחג השבעות ובחג הסכות ולא יראה את פני יהוה ריקם: איש כמתנת
ידו כברכת יהוה אלהיך אשר נתן לך:

שפטים ושטרים תתן לך בכל שעריך אשר יהוה אלהיך נתן
לך לשבטיך ושפטו את העם משפט צדק: לא תטה
משפט לא תכיר פנים ולא תקח שחד כי השחד יעור עיני חכמים ויסלף
דברי

דברי צדיקם: צדק צדק תרדף למען תחיה וירשת את הארץ אשר
יהוה אלהיך נתן לך: ועני ואמרו ידינו לא שפכה את הדם הזה סברן ל
ועינינו לא ראו: כפר לעמך ישראל אשר פדית יהוה ואל תתן דם נקי
בקרב עמך ישראל ונכפר להם הדם: ואתה תבער הדם הנקי מקרבך כי
תעשה הישר בעיני יהוה: כי תצא למלחמה על איביך ונתנו יהוה
אלהיך בידך ושבית שביו: וראית בשביה אשת יפת תאר וחשקת
בה ולקחת לך לאשה: והבאתה אל תוך ביתך וגלחה את ראשה ועשתה
את צפרניה: זכור את אשר עשה לך עמלק בדרך בצאתכם ממצרים:
אשר קרך בדרך ויזנב בך כל הנחשלים אחריך ואתה עיף ויגע ולא ירא
אלהים: והיה בהניח יהוה אלהיך לך מכל איביך מסביב בארץ אשר יהוה
אלהיך נתן לך נחלה לרשתה תמחה את זכר עמלק מתחת השמים לא
תשכח: והיה כי תבוא אל הארץ אשר יהוה אלהיך
נתן לך נחלה וירשתה וישבת בה: ולקחת מראשית
כל פרי האדמה אשר תביא מארצך אשר יהוה אלהיך נתן לך ושמת
בטנא והלכת אל המקום אשר יבחר יהוה אלהיך לשכן שמו שם: ובאת
אל הכהן אשר יהיה בימים ההם ואמרת אליו הגדתי היום ליהוה אלהיך
כי באתי אל הארץ אשר נשבע יהוה לאבתינו לתת לנו: ותבאו אל
המקום הזה ויצא סיחן מלך חשבון ועוג מלך הבשן לקראתנו למלחמה
ונכם: ונקח את ארצם ונתנה לנחלה לראובני ולגדי ולחצי שבט המנשי:
ושמרתם את דברי הברית הזאת ועשיתם אתם למען תשכילו את כל
אשר תעשון: אתם נצבים היום כלכם לפני יהוה אלהיכם
ראשיכם שבטיכם זקניכם ושטריכם כל איש ישראל:

טפכם נשיכם וגרך אשר בקרב מחניך מחטב עציך עד שאב מימיך:
לעברך בברית יהוה אלהיך ובאלתו אשר יהוה אלהיך כרת עמך היום:
הגדתי לכם היום כי אבד תאבדון לא תאריכן ימים על האדמה אשר
אתה עבר את הירדן לבא שמה לרשתה: העדתי בכם היום את השמים
ואת הארץ החיים והמות נתתי לפניך הברכה והקללה ובחרת בחיים למען
תחיה אתה וזרעך: לאהבה את יהוה אלהיך לשמע בקלו ולדבקה בו כי
הוא חייך וארך ימיך לשבת על האדמה אשר נשבע יהוה לאבתיך ל
לאברהם ליצחק וליעקב לתת להם: **וילך** משה וידבר את
הדברים האלה אל כל ישראל: ויאמר אלהם בן מאה
ועשרים שנה אנכי היום לא אוכל עוד לצאת ולבוא ויהוה אמר אלי
לא תעבר את הירדן הזה: יהוה אלהיך הוא עבר לפניך הוא ישמיד את
הגוים האלה מלפניך וירשתם יהושע הוא עבר לפניך כאשר דבר יהוה:
הקהילו אלי את כל זקני שבטיכם ושטריכם ואדברה באזניהם את
הדברים האלה ואעידה בם את השמים ואת הארץ: כי ידעתי אחרי
מותי כי השחת תשחתון וסרתם מן הדרך אשר צויתי אתכם וקראת
אתכם הרעה באחרית הימים כי תעשו את הרע בעיני יהוה להכעיסו
במעשה ידיכם: וידבר משה באזני כל קהל ישראל את דברי השירה
הזאת עד תמם: **האזינו** השמים ואדברה
ותשמע הארץ אמרי פי: יערף כמטר
לקחי תזל כטל אמרתי כשעירם עלי דשא
וכרביבים עלי עשב: כי שם יהוה אקרא
הבו גדל לאלהינו: ומת בהר אשר אתה עלה שמה והאסף
אל

אל עמיך כאשר מת אהרן אחיך בהר ההר ויאסף אל עמיו: על אשר
מעלתם בי בתוך בני ישראל במי מריבת קדש מדבר צן על אשר לא
קדשתם אותי בתוך בני ישראל: כי מנגד תראה את הארץ ושמה לא
תבוא אל הארץ אשר אני נתן לבני ישראל:

וזאת
הברכה אשר ברך משה איש האלהים את בני ישראל לפני
מותו: ויאמר יהוה מסיני בא וזרח משעיר למו הופיע מהר פארן ואתה
מרבבת קדש מימינו אשדת למו: אף חבב עמים כל קדשיו בידך והם
תכו לרגליך ישא מדברתיך: ולא קם נביא עוד בישראל כמשה
אשר ידעו יהוה פנים אל פנים: לכל האתת והמופתים אשר שלחו יהוה
לעשות בארץ מצרים לפרעה ולכל עבדיו ולכל ארצו: ולכל היד
החזקה ולכל המורא הגדול אשר עשה משה לעיני כל ישראל:

ואומרים ברוך קדש נותן התורה וכו' והחכ״ה ודברי על וגו'

נביאים ראשונים

יהושע ויהי אחרי מות משה עבד יהוה ויאמר יהוה אל יהושע בן
נון משרת משה לאמר: משה עבדי מת ועתה קום
עבר את הירדן הזה אתה וכל העם הזה אל הארץ אשר אנכי נתן להם
לבני ישראל: כל מקום אשר תדרך כף רגלכם בו לכם נתתיו כאשר
דברתי אל משה: ויעבד ישראל את יהוה כל ימי יהושע וכל ימי
הזקנים אשר האריכו ימים אחרי יהושע ואשר ידעו את כל מעשה
יהוה אשר עשה לישראל: ואת עצמות יוסף אשר העלו בני ישראל
ממצרים קברו בשכם בחלקת השדה אשר קנה יעקב מאת בני חמור אבי
שכם במאה קשיטה ויהיו לבני יוסף לנחלה: ואלעזר בן אהרן מת ויקברו

אתו

אתו בגבעת פינחס בנו אשר נתן לו בהר אפרים׃ שפטים

ויהי אחרי מות יהושע וישאלו בני ישראל ביהוה לאמר מי יעלה לנו
אל הכנעני בתחלה להלחם בו׃ ויאמר יהוה יהודה יעלה הנה
נתתי את הארץ בידו׃ ויאמר יהודה לשמעון אחיו עלה אתי בגורלי ונלחמה
בכנעני והלכתי גם אני אתך בגורלך וילך אתו שמעון׃ ויעשו כן בני
בנימן וישאו נשים למספרם מן המחללות אשר גזלו וילכו וישובו אל נחלתם
ויבנו את הערים וישבו בהם׃ ויתהלכו משם בני ישראל בעת ההוא איש
לשבטו ולמשפחתו ויצאו משם איש לנחלתו׃ בימים ההם אין מלך בישראל
איש הישר בעיניו יעשה׃ שמואל א׳

ויהי איש אחד מן הרמתים צופים מהר אפרים ושמו אלקנה בן ירחם בן
אליהוא בן תחו בן צוף אפרתי׃ ולו שתי נשים שם אחת חנה ושם
השנית פננה ויהי לפננה ילדים ולחנה אין ילדים׃ ועלה האיש ההוא מ
מעירו מימים ימימה להשתחות ולזבח ליהוה צבאות בשלה ושם שני
בני עלי חפני ופנחס כהנים ליהוה׃ וישמעו אליו ישבי יבש גלעד
את אשר עשו פלשתים לשאול׃ ויקומו כל איש חיל וילכו כל הלילה
ויקחו את גוית שאול ואת גוית בניו מחומת בית שן ויבאו יבשה וישרפו
אתם שם׃ ויקחו את עצמתיהם ויקברו תחת האשל ביבשה ויצמו שבעת
ימים׃ שמואל ב׳

ויהי אחרי מות שאול ודוד שב מהכות את העמלק וישב דוד בצקלג
ימים שנים׃ ויהי ביום השלישי והנה איש בא מן המחנה מעם
שאול ובגדיו קרעים ואדמה על ראשו ויהי בבאו אל דוד ויפל ארצה
וישתחו׃ ויאמר לו דוד אי מזה תבוא ויאמר אליו ממחנה ישראל
נמלטתי׃ הכל נתן ארונה המלך ויאמר ארונה אל המלך יהוה
למלך

אלהיך ירצך: ויאמר המלך אל ארונה לא כי קנה אקנה מאותך במחיר
ולא אעלה ליהוה אלהי עלות חנם ויקן דוד את הגרן ואת הבקר בכסף
שקלים חמשים: ויבן שם דוד מזבח ליהוה ויעל עלות ושלמים ויעתר
יהוה לארץ ותעצר המגפה מעל ישראל: ומלכים א׳

והמלך דוד זקן בא בימים ויכסהו בבגדים ולא יחם לו: ויאמרו
לו עבדיו יבקשו לאדני המלך נערה בתולה ועמדה לפני
המלך ותהי לו סכנת ושכבה בחיקך וחם לאדני המלך: ויבקשו נערה
יפה בכל גבול ישראל וימצאו את אבישג השונמית ויבאו אתה
למלך: אחזיהו בן אחאב מלך על ישראל בשומרון בשנת שבע
עשרה ליהושפט מלך יהודה וימלך על ישראל שנתים: ויעש הרע
בעיני יהוה וילך בדרך אביו ובדרך אמו ובדרך ירבעם בן נבט אשר
החטיא את ישראל: ויעבד את הבעל וישתחוה לו ויכעס את יהוה
אלהי ישראל ככל אשר עשה אביו: ומלכים ב׳

ויפשע מואב בישראל אחרי מות אחאב: ויפל אחזיה בעד
השבכה בעליתו אשר בשמרון ויחל וישלח מלאכים
ויאמר אלהם לכו דרשו בבעל זבוב אלהי עקרון אם אחיה מחלי זה:
ומלאך יהוה דבר אל אליהו התשבי קום עלה לקראת מלאכי מלך
שמרון ודבר אלהם המבלי אין אלהים בישראל אתם הלכים לדרש
בבעל זבוב אלהי עקרון: וידבר אתו טבות ויתן את כסאו מעל כסא
המלכים אשר אתו בבבל: ושנא את בגדי כלאו ואכל לחם תמיד
לפניו כל ימי חייו: וארחתו ארחת תמיד נתנה לו מאת המלך דבר יום
ביומו כל ימי חייו: ושע״ב נביאים אחרונים

נביאים אחרונים

ישעי׳

חזון ישעיהו בן אמוץ אשר חזה על יהודה וירושלם בימי עזיהו
יותם אחז יחזקיהו מלכי יהודה: שמעו שמים והאזיני ארץ
כי יהוה דבר בנים גדלתי ורוממתי והם פשעו בי: ידע שור קנהו וחמור
אבוס בעליו ישראל לא ידע עמי לא התבונן: כי כאשר השמים
החדשים והארץ החדשה אשר אני עשה עמדים לפני נאם יהוה כן
יעמד זרעכם ושמכם: והיה מדי חדש בחדשו ומדי שבת בשבתו
יבא כל בשר להשתחות לפני אמר יהוה: ויצאו וראו בפגרי האנשים
הפשעים בי כי תולעתם לא תמות ואשם לא תכבה והיו דראון לכל
בשר: והי׳ מדי חדש בחדשו וגו׳

ירמי׳

דברי ירמיהו בן חלקיהו מן הכהנים אשר בענתות בארץ בנימן:
אשר היה דבר יהוה אליו בימי יאשיהו בן אמון מלך יהודה
בשלש עשרה שנה למלכו: ויהי בימי יהויקים בן יאשיהו מלך יהודה
עד תם עשתי עשרה שנה לצדקיהו בן יאשיהו מלך יהודה עד גלות
ירושלם בחדש החמישי: וידבר אתו טבות ויתן את כסאו ממעל
לכסא המלכים אשר אתו בבבל: ושנא את בגדי כלאו ואכל לחם לפניו
תמיד כל ימי חייו: וארחתו ארחת תמיד נתנה לו מאת מלך בבל דבר יום
ביומו עד יום מותו כל ימי חייו:

יחזקאל

ויהי בשלשים שנה ברביעי בחמשה לחדש ואני בתוך הגולה על
נהר כבר נפתחו השמים ואראה מראות אלהים: בחמשה לחדש
היא השנה החמישית לגלות המלך יויכין: היה היה דבר יהוה אל
יחזקאל בן בוזי הכהן בארץ כשדים על נהר כבר ותהי עליו שם יד
יהוה:

וארא והנה רוח סערה באה מן הצפון ענן גדול ואש מתלקחת ונגה לו
סביב ומתוכה כעין החשמל מתוך האש: ומתוכה דמות ארבע חיות וזה
מראיהן דמות אדם להנה: וארבעה פנים לאחת וארבע כנפים לאחת להם:
ורגליהם רגל ישרה וכף רגליהם ככף רגל עגל ונצצים כעין נחשת קלל:
וידי אדם מתחת כנפיהם על ארבעת רבעיהם ופניהם וכנפיהם לארבעתם:
חברת אשה אל אחתה כנפיהם לא יסבו בלכתן איש אל עבר פניו
ילכו: ודמות פניהם פני אדם ופני אריה אל הימין לארבעתם ופני שור
מהשמאל לארבעתן ופני נשר לארבעתן: ופניהם וכנפיהם פרדות
מלמעלה לאיש שתים חברת איש ושתים מכסות את גויתיהנה: ואיש
אל עבר פניו ילכו אל אשר יהיה שמה הרוח ללכת ילכו לא יסבו
בלכתן: ודמות החיות מראיהם כגחלי אש בערות כמראה הלפידים
היא מתהלכת בין החיות ונגה לאש ומן האש יוצא ברק: והחיות רצוא
ושוב כמראה הבזק: וארא החיות והנה אופן אחד בארץ אצל החיות
לארבעת פניו: מראה האופנים ומעשיהם כעין תרשיש ודמות אחד
לארבעתן ומראיהם ומעשיהם כאשר יהיה האופן בתוך האופן: על
ארבעת רבעיהן בלכתם ילכו לא יסבו בלכתן: וגביהן וגבה להם ויראה
להם וגבתם מלאת עינים סביב לארבעתן: ובלכת החיות ילכו
האופנים אצלם ובהנשא החיות מעל הארץ ינשאו האופנים: על אשר
יהיה שם הרוח ללכת ילכו שמה הרוח ללכת והאופנים ינשאו לעמתם
כי רוח החיה באופנים: בלכתם ילכו ובעמדם יעמדו ובהנשאם מעל הארץ
ינשאו האופנים לעמתם כי רוח החיה באופנים: ודמות על ראשי החיה רקיע
כעין הקרח הנורא נטוי על ראשיהם מלמעלה: ותחת הרקיע כנפיהם ישרות

אשה אל אחותה לאיש שתים מכסות להנה ולאיש שתים מכסות להנה
את גויתיהם ׃ ואשמע את קול כנפיהם כקול מים רבים כקול שדי בלכתם
קול המלה כקול מחנה בעמדם תרפינה כנפיהם ׃ ויהי קול מעל לרקיע אשר
על ראשם בעמדם תרפינה כנפיהם ׃ וממעל לרקיע אשר על ראשם
כמראה אבן ספיר דמות כסא ועל דמות הכסא דמות כמראה אדם
עליו מלמעלה ׃ וארא כעין חשמל כמראה אש בית לה סביב ממראה
מתניו ולמעלה וממראה מתניו ולמטה ראיתי כמראה אש ונגה לו סביב ׃
כמראה הקשת אשר יהיה בענן ביום הגשם כן מראה הנגה סביב הוא
מראה דמות כבוד יהוה ואראה ואפל על פני ואשמע קול מדבר ׃ +

+ ויאמר אלי בן אדם עמד על רגליך ואדבר אתך ׃ ותבא
בי רוח כאשר דבר אלי ותעמדני על רגלי ואשמע את מדבר אלי ׃
ותשאני רוח ואשמע אחרי קול רעש גדול ברוך כבוד יהוה ממקומו ׃
ופאת נגבה חמש מאות וארבעת אלפים מדה ושערים שלשה שער
שמעון אחד שער יששכר אחד שער זבלון אחד ׃ פאת ימה חמש מאות
וארבעת אלפים שעריהם שלשה שער גד אחד שער אשר אחד שער
נפתלי אחד ׃ סביב שמנה עשר אלף ושם העיר מיום יהוה שמה ׃

הושע יו׳ **דבר** יהוה אשר היה אל יואל בן פתואל ׃ שמעו זאת ה
הזקנים והאזינו כל יושבי הארץ ההיתה זאת בימיכם
ואם בימי אבתיכם ׃ עליה לבניכם ספרו ובניכם לבניהם ובניהם לדור אחר ׃
מצרים לשממה תהיה ואדום למדבר שממה תהיה מחמס בני יהודה
אשר שפכו דם נקי בארצם ׃ ויהודה לעולם תשב וירושלם לדור ודור ׃
ונקיתי דמם לא נקיתי ויהוה שכן בציון ׃

עמוס

דברי

דבר יהוה אשר היה אל הושע בן בארי בימי עזיה יותם אחז יחזקיה מלכי יהודה ובימי ירבעם בן יואש מלך ישראל ; תחלת דבר יהוה בהושע ויאמר יי׳ אל הושע לך קח לך אשת זנונים וילדי
זנונים כי זנה תזנה הארץ מאחרי יהוה ׃ וילך ויקח את גמר בת דבלים ותהר ותלד לו בן ׃ ישבו יושבי בצלו יחיו דגן ויפרחו
כגפן זכרו כיין לבנון ׃ אפרים מה לי עוד לעצבים אני עניתי ואשורנו אני כברוש רענן ממני פריך נמצא ׃ מי חכם ויבן
אלה נבון וידעם כי ישרים דרכי יי׳ וצדיקים ילכו בם ופשעים יכשלו בם ׃ יואל דבר׳

דברי עמוס אשר היה בנקדים מתקוע אשר חזה על ישראל
בימי עזיה מלך יהודה ובימי ירבעם בן יואש מלך ישראל
שנתים לפני הרעש: ויאמר יהוה מציון ישאג ומירושלם יתן קולו
ואבלו נאות הרעים ויבש ראש הכרמל: כה אמר יהוה על שלשה
פשעי דמשק ועל ארבעה לא אשיבנו על דושם בחרצות הברזל את
הגלעד: הנה ימים באים נאם יהוה ונגש חורש בקוצר ודרך ענבים
במשך הזרע והטיפו ההרים עסיס וכל הגבעות תתמוגגנה: ושבתי את
שבות עמי ישראל ובנו ערים נשמות וישבו ונטעו כרמים ושתו את
יינם ועשו גנות ואכלו את פריהם: ונטעתים על אדמתם ולא ינתשו עוד
מעל אדמתם אשר נתתי להם אמר יהוה אלהיך:

חזון עבדיה כה אמר אדני יהוה לאדום שמועה ש עובדי׳
שמענו מאת יהוה וציר בגוים שלח קומו ונקומה
עליה למלחמה: הנה קטן נתתיך בגוים בזוי אתה מאד: זדון לבך השיאך
שכני בחגוי סלע מרום שבתו אמר בלבו מי יורדני ארץ: וירשו
הנגב את הר עשו והשפלה את פלשתים וירשו את שדה אפרים ואת
שדה שמרון ובנימן את הגלעד: וגלות החל הזה לבני ישראל אשר
כנענים עד צרפת וגלות ירושלם אשר בספרד ירשו את ערי הנגב:
ועלו מושיעים בהר ציון לשפט את הר עשו והיתה ליהוה המלוכה:

ויהי דבר יהוה אל יונה בן אמתי לאמר: קום לך אל נינוה יונה
העיר הגדולה וקרא עליה כי עלתה רעתם לפני: ויקם
יונה לברח תרשישה מלפני יהוה וירד יפו וימצא אניה באה תרשיש ויתן
שכרה וירד בה לבוא עמהם תרשישה מלפני יהוה: ויאמר אלהים אל

יונה

יונה ההיטב חרה לך על הקיקיון ויאמר היטב חרה לי עד מות: ויאמר יהוה
אתה חסת על הקיקיון אשר לא עמלת בו ולא גדלתו שבן לילה היה ובן
לילה אבד: ואני לא אחוס על נינוה העיר הגדולה אשר יש בה הרבה מ
משתים עשרה רבוא אדם אשר לא ידע בין ימינו לשמאלו ובהמה רבה:

מיכה

דבר יהוה אשר היה אל מיכה המורשתי בימי יותם אחז
יחזקיה מלכי יהודה אשר חזה על שמרון וירושלם:
שמעו עמים כלם הקשיבי ארץ ומלאה ויהי אדני יהוה בכם לעד אדני
מהיכל קדשו: כי הנה יהוה יוצא ממקומו וירד ודרך על במתי ארץ:
מי אל כמוך נשא עון ועבר על פשע לשארית נחלתו לא החזיק לעד אפו
כי חפץ חסד הוא: ישוב ירחמנו יכבוש עונתינו ותשליך במצלות ים כל
חטאתם: תתן אמת ליעקב חסד לאברהם אשר נשבעת לאבתינו מימי
קדם:

נחום

משא נינוה ספר חזון נחום האלקושי: אל
קנוא ונוקם יהוה נקם יהוה ובעל חמה נקם יהוה לצריו
ונוטר הוא לאיביו: יהוה ארך אפים וגדל כח ונקה לא ינקה יהוה בסופה
ובשערה דרכו וענן אבק רגליו: מטריך כארבה וטפסריך כגוב גובי
החונים בגדרות ביום קרה שמש זרחה ונודד ולא נודע מקומו אים: נמו
רעיך מלך אשור ישכנו אדיריך נפשו עמך על ההרים ואין מקבץ: אין כהה
לשברך נחלה מכתך כל שמעי שמעך תקעו כף עליך כי על מי לא עברה
רעתך תמיד:

חבקוק

המשא אשר חזה חבקוק הנביא: עד אנה יהוה שועתי ולא תשמע ז
אזעק אליך חמס ולא תושיע: למה תראני און ועמל תביט
ושד וחמס לנגדי ויהי ריב ומדון ישא:

הפטרה יום שני דשבועות
ר״ע בהיכל וגו׳

ויהוה בהיכל קדשו הס מפניו כל הארץ: תפלה לחבקוק
הנביא על שגינות: יהוה שמעתי שמעך יראתי יהוה פעלך
בקרב שנים חייהו בקרב שנים תודיע ברגז רחם תזכור: אלוה מתימן ב
יבוא וקדוש מהר פארן סלה כסה שמים הודו ותהלתו מלאה הארץ:
ונגה כאור תהיה קרנים מידו לו ושם חביון עזו: לפניו ילך דבר ויצא
רשף לרגליו: עמד וימדד ארץ ראה ויתר גוים ויתפצצו הררי עד שחו
גבעות עולם הליכות עולם לו: תחת און ראיתי אהלי כושן ירגזון יריעות
ארץ מדין: הבנהרים חרה יהוה אם בנהרים אפך אם
בים עברתך כי תרכב על סוסיך מרכבתיך ישועה: עריה תעור קשתך
שבעות מטות אמר סלה נהרות תבקע ארץ: ראוך יחילו הרים זרם מים
עבר נתן תהום קולו רום ידיהו נשא: שמש ירח עמד זבלה לאור
חציך יהלכו לנגה ברק חניתך: בזעם תצעד ארץ באף תדוש גוים: יצאת
לישע עמך לישע את משיחך מחצת ראש מבית רשע ערות יסוד עד
צואר סלה: נקבת במטיו ראש פרזיו יסערו להפיצני
עליצתם כמו לאכל עני במסתר: דרכת בים סוסיך חמר מים רבים:
שמעתי ותרגז בטני לקול צללו שפתי יבא רקב בעצמי ותחתי ארגז
אשר אנוח ליום צרה לעלות לעם יגודנו: כי תאנה לא תפרח ואין יבול
בגפנים כחש מעשה זית ושדמות לא עשה אכל גזר ממכלה צאן ואין
בקר ברפתים: ואני ביהוה אעלוזה אגילה באלהי ישעי: יהוה אדני חילי
וישם רגלי כאילות ועל במותי ידרכני למנצח בנגינותי:

צפניה: דבר יהוה אשר היה אל צפניה בן כושי בן גדליה בן
אמריה בן חזקיה בימי יאשיהו בן אמון מלך יהודה:

אסף אסף כל מעל פני האדמה נאם יהוה׃ אסף אדם ובהמה אסף עוף ה
השמים ודגי הים והמכשלות את הרשעים והכרתי את האדם מעל פני
האדמה נאם יהוה׃ נוגי ממועד אספתי ממך היו משאת עליה חרפה׃ הנני
עשה את כל מעניך בעת ההיא והושעתי את הצלעה והנדחה אקבץ ש
ושמתים לתהלה ולשם בכל הארץ בשתם׃ בעת ההיא אביא אתכם ובעת
קבצי אתכם כי אתן אתכם לשם ולתהלה בכל עמי הארץ בשובי את
שבותיכם לעיניכם אמר יהוה׃

חגי

בשנת שתים לדריוש המלך בחדש הששי ביום אחד לחדש היה
דבר יהוה ביד חגי הנביא אל זרבבל בן שאלתיאל פחת יהודה
ואל יהושע בן יהוצדק הכהן הגדול לאמר׃ כה אמר יהוה צבאות אלהי ישראל
העם הזה אמרו לא עת בא עת בית יהוה להבנות׃ ויהי דבר יהוה ביד חגי
הנביא לאמר׃ אמור אל זרבבל פחת יהודה לאמר אני מרעיש את
השמים ואת הארץ׃ והפכתי כסא ממלכות והשמדתי חזק ממלכות הגוים
והפכתי מרכבה ורכביה וירדו סוסים ורכביהם איש בחרב אחיו׃ ביום ההוא
נאם יהוה צבאות אקחך זרבבל בן שאלתיאל עבדי נאם יהוה ושמתיך
כחותם כי בך בחרתי נאם יהוה צבאות׃

זכריה

בחדש השמיני בשנת שתים לדריוש היה דבר יהוה אל זכריה בן
ברכיה בן עדו הנביא לאמר׃ קצף יהוה על אבותיכם קצף׃
ואמרת אליהם כה אמר יהוה צבאות שובו אלי נאם יהוה צבאות ואשוב
אליכם אמר יהוה צבאות׃ זאת תהיה חטאת מצרים וחטאת כל הגוים
אשר לא יעלו לחג את חג הסכות׃ ביום ההוא יהיה על מצלות הסוס קדש
ליהוה והיה הסירות בבית יהוה כמזרקים לפני המזבח׃ והיה כל סיר בירושלם
וביהודה קדש ליהוה צבאות ובאו כל הזבחים ולקחו מהם ובשלו בהם ולא

יהיה כנעני עוד בבית יהוה צבאות ביום ההוא׃ ומלאכי

משא דבר יהוה אל ישראל ביד מלאכי׃ אהבתי אתכם אמר
יהוה ואמרתם במה אהבתנו הלא אח עשו ליעקב נאם
יהוה ואהב את יעקב׃ ואת עשו שנאתי ואשים את הריו שממה ואת
נחלתו לתנות מדבר׃ זכרו תורת משה עבדי אשר צויתי אותו בחרב
על כל ישראל חקים ומשפטים׃ הנה אנכי שלח לכם את אליה הנביא
לפני בוא יום יהוה הגדול והנורא׃ והשיב לב אבות על בנים ולב בנים על
אבותם פן אבוא והכיתי את הארץ חרם׃ הנה אנכי שולח לכם וגו׳

כתובים **שיר** השירים אשר לשלמה׃ ישקני מנשיקות פיהו כי
טובים דדיך מיין׃ לריח שמניך טובים שמן תורק
שמך על כן עלמות אהבוך׃ כרמי שלי לפני האלף לך שלמה ומאתים
לנטרים את פריו׃ היושבת בגנים חברים מקשיבים לקולך השמיעני׃ ברח
דודי ודמה לך לצבי או לעפר האילים על הרי בשמים׃

ויהי בימי שפט השפטים ויהי רעב בארץ וילך איש מבית לחם יהודה
לגור בשדי מואב הוא ואשתו ושני בניו׃ ושם האיש אלימלך
ושם אשתו נעמי לגו שם שני בניו מחלון וכליון אפרתים מבית לחם יהודה
ויבאו שדי מואב ויהיו שם׃ וימת אלימלך איש נעמי ותשאר היא ושני
בניה׃ ועמינדב הוליד את נחשון ונחשון הוליד את שלמה׃ ושלמון
הוליד את בעז ובעז הוליד את עובד׃ ועובד הוליד את ישי וישי הוליד
את דוד׃

איכה

יקורין איכה בלחש ומפני כבוד יום טוב

איכה ישבה בדד העיר רבתי עם היתה כאלמנה רבתי
בגוים שרתי במדינות היתה למס׃ בכה תבכה בלילה ודמעתה
על לחיה אין לה מנחם מכל אהביה כל רעיה בגדו בה היו לה לאיבים׃ גלתה
יהודה מעני ומרב עבדה היא ישבה בגוים לא מצאה מנוח כל רדפיה השיגוה

בין המצרים׃ למה לנצח תשכחנו תעזבנו לארך ימים׃ השיבנו יהוה אליך
ונשובה חדש ימינו כקדם׃ כי אם מאס מאסתנו קצפת עלינו עד מאד׃ השיבנו חז׳ בקול רם השיבנו
יי׳ אליך ונשובה חדש ימינו כקדם״

קהלת

דברי קהלת בן דוד מלך בירושלם׃ הבל הבלים אמר
קהלת הבל הבלים הכל הבל׃ מה יתרון לאדם בכל עמלו
שיעמל תחת השמש׃ ויתר מהמה בני הזהר עשות ספרים הרבה אין
קץ ולהג הרבה יגעת בשר׃ סוף דבר הכל נשמע את האלהים ירא ואת
מצותיו שמור כי זה כל האדם׃ כי את כל מעשה האלהים יבא במשפט על
כל נעלם אם טוב ואם רע׃ סוף דבר וגו׳״

מגילה

ויהי בימי אחשורוש הוא אחשורוש המלך מהדו ועד כוש
שבע ועשרים ומאה מדינה׃ בימים ההם כשבת המלך אחשורוש
על כסא מלכותו אשר בשושן הבירה׃ בשנת שלוש למלכו עשה משתה
לכל שריו ועבדיו חיל פרס ומדי הפרתמים ושרי המדינות לפניו׃ וישם
המלך אחשורוש מס על הארץ ואיי הים׃ וכל מעשה תקפו וגבורתו
ופרשת גדלת מרדכי אשר גדלו המלך הלא הם כתובים על ספר דברי
הימים למלכי מדי ופרס׃ כי מרדכי היהודי משנה למלך אחשורוש
וגדול ליהודים ורצוי לרב אחיו דרש טוב לעמו ודבר שלום לכל זרעו׃

תהלים

אשרי האיש וגו׳ למה רגשו גוים וגו׳ (ויא למנצח ושמור לדוד וגו׳ השמים
מספרים וגו׳״ למנצח לדוד ומזמור שיר יקום אלהים וגו׳) הללויה הללו אל בקדשו״

משלי

משלי שלמה בן דוד מלך ישראל׃ לדעת חכמה
ומוסר להבין אמרי בינה׃ לקחת מוסר השכל
צדק ומשפט ומישרים׃ רבות בנות עשו חיל ואת עלית על כלנה׃ שקר
החן והבל היפי אשה יראת יהוה היא תתהלל׃ תנו לה מפרי ידיה ויהללוה
בשערים מעשיה׃

איוב

איוב״

איש היה בארץ עוץ איוב שמו והיה האיש ההוא תם וישר וירא א
אלהים וסר מרע׃ ויולדו לו שבעה בנים ושלוש בנות׃ ויהי מ
מקנהו שבעת אלפי צאן ושלשת אלפי גמלים וחמש מאות צמד בקר
וחמש מאות אתונות ועבדה רבה מאד ויהי האיש ההוא גדול מכל בני קדם׃
ולא נמצא נשים יפות כבנות איוב בכל הארץ ויתן להם אביהם נחלה בתוך
אחיהם׃ ויחי איוב אחרי זאת מאה וארבעים שנה ויראה את בניו ואת בני
בניו ארבעה דורות׃ וימת איוב זקן ושבע ימים׃

שיר השירים

בשנת שלוש למלכות יהויקים מלך יהודה בא נבוכדנאצר
מלך בבל ירושלים ויצר עליה׃ ויתן אדני בידו
את יהויקים מלך יהודה ומקצת כלי בית האלהים ויביאם ארץ שנער בית
אלהיו ואת הכלים הביא בית אוצר אלהיו׃ ויאמר המלך לאשפנז רב ס
סריסיו להביא מבני ישראל ומזרע המלוכה ומן הפרתמים׃ ומעת הוסר
התמיד ולתת שקוץ שומם ימים אלף מאתים ותשעים׃ אשרי המחכה
ויגיע לימים שלש מאות שלשים וחמשה׃ ואתה לך לקץ ותנוח ותעמד
לגורלך לקץ הימין׃

עזרא

ובשנת אחת לכורש מלך פרס לכלות דבר יהוה מפי ירמיה העיר
יהוה את רוח כורש מלך פרס ויעבר קול בכל מלכותו וגם
במכתב לאמר׃ כה אמר כורש מלך פרס כל ממלכות הארץ נתן לי יהוה אלהי
השמים והוא פקד עלי לבנות לו בית בירושלם אשר ביהודה׃ מי בכם מכל
עמו יהוה אלהיו עמו ויעל לירושלם אשר ביהודה ויבן את בית יהוה אלהי
ישראל הוא האלהים אשר בירושלם׃ שלום אמריה יוסף׃ מבני נבו יעיאל
מתתיה זבד זבינא ידי ויואל בניה׃ כל אלה נשאו נשים נכריות ויש מהם
נשים וישימו בנים׃ נחעי״ה

דברי נחמיה בן חכליה ויהי בחדש כסלו שנת עשרים ואני הייתי
בשושן הבירה: ויבא חנני אחד מאחי הוא ואנשים מיהודה
ואשאלם על היהודים הפליטה אשר נשארו מן השבי ועל ירושלם:
ויאמרו לי הנשארים אשר נשארו מן השבי שם במדינה ברעה גדולה
ובחרפה וחומת ירושלם מפרצת ושעריה נצתו באש: זכרה להם אלהי
על גאלי הכהנה וברית הכהנה והלוים: וטהרתים מכל נכר ואעמידה
משמרות לכהנים וללוים איש במלאכתו: ולקרבן העצים בעתים מזמנות
ולבכורים זכרה לי אלהי לטובה:

דברי הימים א

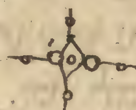
אדם שת אנוש: קינן מהללאל ירד: חנוך מתושלח למך: וימת
בשיבה טובה שבע ימים עשר וכבוד וימלך שלמה בנו
תחתיו: ודברי דויד המלך הראשנים והאחרנים הנם כתובים על דברי
שמואל הראה ועל דברי נתן הנביא ועל דברי גד החזה: עם כל
מלכותו וגבורתו והעתים אשר עברו עליו ועל ישראל ועל כל ממלכות
הארצות:

דברי הימים ב

ויתחזק שלמה בן דויד על מלכותו ויהוה אלהיו עמו ויגדלהו למעלה:
ויאמר שלמה לכל ישראל לשרי האלפים והמאות ולשפטים
ולכל נשיא לכל ישראל ראשי האבות: וילכו שלמה וכל הקהל עמו
לבמה אשר בגבעון כי שם היה אהל מועד האלהים אשר עשה משה עבד
יהוה במדבר: למלאות דבר יהוה בפי ירמיהו עד רצתה הארץ את
שבתותיה כל ימי השמה שבתה למלאות שבעים שנה: ובשנת אחת
לכורש מלך פרס לכלות דבר יהוה בפי ירמיהו העיר יהוה את רוח כורש
מלך פרס ויעבר קול בכל מלכותו וגם במכתב לאמר: כה אמר כורש

מלך

מלך פרס כל ממלכות הארץ נתן לי יהוה אלהי השמים והוא פקד עלי
לבנות לו בית בירושלם אשר ביהודה מי בכם מכל עמו יהוה אלהיו עמו
ויעל׃ קדיש יהא שלמא

משניות

סדר זרעים

ויהי מסכת ברכות יהי רצון וגו׳

מאימתי קורין את שמע בערבית משעה שהכהנים נכנסים לאכול בתרומתן עד סוף האשמורה הראשונה דברי רבי אליעזר׳ וחכמים אומרים עד חצות׳ רבן גמליאל אומר עד שיעלה עמוד השחר׳ מעשה שבאו בניו מבית המשתה׳ אמרו לו לא קרינו את שמע׳ אמר להם אם לא עלה עמוד השחר חייבים אתם לקרות׳ ולא זו בלבד אלא כל מה שאמרו חכמים עד חצות מצותן עד שיעלה עמוד השחר׳ הקטר חלבים ואיברים מצותן עד שיעלה עמוד השחר׳ וכל הנאכלים ליום אחד מצותן עד שיעלה עמוד השחר׳ אם כן למה אמרו חכמים עד חצות כדי להרחיק אדם מן העבירה׃

חייב אדם לברך על הרעה כשם שהוא מברך על הטובה שנ׳ ואהבת את יי׳ אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך׳ בכל לבבך בשני יצריך ביצר טוב וביצר רע׳ ובכל מאדך בכל מדה ומדה שהוא מודד לך הוי מודה לו במאד מאד׳ לא יקל אדם את ראשו כנגד שער המזרח שהוא מכוון כנגד בית קדשי הקדשים׳ לא יכנס להר הבית לא במקלו ובמנעלו ובאפונדתו ובאבק שעל רגליו ולא יעשנו קפנדריא׳ ורקיקה מקל וחומר׳ כל חותמי ברכות שהיו במקדש היו אומרים מן העולם׳

משקלקלו המינים ואמרו אין עולם אלא אחד התקינו שיהו אומרים מן העולם ועד העולם׳ והתקינו שיהא אדם שואל את שלום חבירו בשם שנ׳ והנה בועז בא מבית לחם ויאמר לקוצרים י״י עמכם ויאמרו לו יברכך י״י׳ ואומר י״י עמך גבור החיל ואומר אל תבוז כי זקנה אמך ואומר עת לעשות לי״י הפרו תורתך׳ רבי נתן אומר הפרו תורתך משום עת לעשות לי״י:

פאה

אלו דברים שאין להם שיעור׳ הפאה והבכורים והראיון וגמילות חסדים ותלמוד תורה׳ ואלו דברים שאדם אוכל פירותיהן בעולם הזה והקרן קיימת לו לעולם הבא׳ כבוד אב ואם וגמילות חסדים והבאת שלום בין אדם לחברו ותלמוד תורה כנגד כולם:

מי שיש לו חמשים זוז והוא נושא ונותן בהם הרי זה לא יטול׳ וכל מי שאינו צריך ליטול ונוטל אינו מת מן הזקנה עד שיצטרך לבריות׳ וכל מי שצריך ליטול ואינו נוטל אינו מת מן הזקנה עד שיפרנס אחרים משלו׳ ועליו הכתוב אומר ברוך הגבר אשר יבטח בי״י והיה י״י מבטחו׳ וכן דיין שדן דין אמת לאמתו׳ וכל מי שאינו לא חגר ולא סומא ולא פסח ועושה עצמו כאחד מהם אינו מת מן הזקנה עד שיהיה כאחד מהם שנ׳ ודורש רעה תבואנו׳ ונאמר צדק צדק תרדוף׳ וכל דיין שלוקח שחד ומטה את הדין אינו מת מן הזקנה עד שעיניו כהות שנ׳ ושחד לא תקח כי השחד יעור פקחים:

דמאי

הקלין שבדמאי׳ השיתין והרימין והעוזרדין ובנות שוח ובנות שקמה ונובלות התמרה והגופנין והנצפה׳ וביהודה האוג והחומץ והכסבר׳ רבי יהודה אומר כל השיתין פטורים חוץ משל דופרה׳ כל הרימין פטורות חוץ מרימי שקמונה׳ כל בנות שקמה פטורות חוץ מן המוקטפות:

מי שהיו לו עשר שורות של עשר עשר כרי יין ואמר שורה החיצונה
אחת מעשר ואין ידוע איזוהי נוטל שתי חביות לוכסן חצי שורה
החיצונה אחת מעשר ואין ידוע איזוהי נוטל ארבע חביות מארבע זויות
שורה אחת מעשר ואין ידוע איזוהי נוטל שורה אחת לוכסן חצי שורה
אחת מעשר ואין ידוע איזוהי נוטל שתי שורות לוכסן חבית אחת מ
מעשר ואין ידוע איזוהי נוטל מכל חבית וחבית;

כלאים החטים והזונין אינן כלאים זה בזה השעורים ושבולת
שועל הכוסמין והשיפון הפול והספיר הפורקדן
והטופח ופול הלבן והשעועית אינן כלאים זה בזה; אותות הגרדין
ואותות הכובסין אסורות משום כלאים התוכף תכיפה אחת אינה חיבור
ואין בה משום כלאים והשומטה בשבת פטור עשה שני ראשיה לצד
אחד חיבור ויש בה משום כלאים והשומטה בשבת חייב רבי יהודה אומר
עד שישלש השק והקופה מצטרפין לכלאים;

שביעית עד אימתי חורשין בשדה האילן ערב שביעית בש"א כל
זמן שהוא יפה לפרי ובה"א עד העצרת וקרובין דברי אלו להיות כדברי
אלו; המחזיר חוב בשביעית רוח חכמים נוחה הימנו הלווה מן הגר
שנתגיירו בניו עמו לא יחזיר לבניו ואם החזיר רוח חכמים נוחה הימנו כל
המטלטלין נקנין במשיכה וכל המקיים את דבריו רוח חכמים נוחה הימנו;

חמשה לא יתרומו ואם תרמו אין תרומתן תרומה החרש והשוטה
והקטן והתורם את שאינו שלו גוי שתרם את של ישראל אפילו
ברשות אין תרומתו תרומה; מדליקין שמן שריפה בבתי כנסיות ב
ובבתי מדרשות ובמבואות האפלים ועל גבי החולים ברשות כהן בת ישראל
שנשאת לכהן והיא למודה לבוא אצל אביה אביה מדליק ברשותה מ
מדליקין בבית המשתה אבל לא בבית האבל דברי ר' יהודה ורבי יוסי אומר

בבית האכל אבל לא בבית המשתה׳ רבי מאיר אוסר כאן וכאן׳ ר׳ שמעון מתיר כאן וכאן:

מעשרות

כלל אמרו במעשרות כל שהוא אוכל ונשמר וגדוליו מן הארץ חייב במעשרות׳ ועוד כלל אחר אמרו כל שתחלתו אוכל וסופו אוכל אעפ״י שהוא שומרו להוסיף אוכל חייב קטן וגדול׳ וכל שאין תחלתו אוכל אבל סופו אוכל אינו חייב עד שייעשה אוכל: שום בעל בכי ובצל של ריכפא וגריסין הקילקין והעדשים המצריות׳ רבי מאיר אומר אף הקרקס׳ רבי יוסי אומר אף הקוטנים פטורין מן המעשרות ונלקחין מכל אדם בשביעית׳ זרע לוף העליון זרע כרישים זרע בצלים זרע לפת וצנונות ושאר זרעוני גינה שאין נאכלין פטורים מן המעשרות ונלקחין מכל אדם בשביעית שאעפ״י שאביהן תרומה הרי אלו יאכלו:

מעשר שני

מעשר שני אין מוכרין אותו ואין ממשכנין אותו ואין מחליפין אותו ולא שוקלין כנגדו׳ ולא יאמר אדם לחבירו בירושלם הילך יין ותן לי שמן וכן שאר כל הפירות אבל נותנין זה לזה מתנת חנם: יוחנן כהן גדול העביר הודיית המעשר׳ אף הוא ביטל את המעוררים ואת הנוקפין׳ ועד ימיו היה פטיש מכה בירושלים׳ ובימיו אין אדם צריך לשאול על הדמאי:

חלה

חמשה דברים חייבין בחלה׳ החטים והשעורים והכוסמין ושבולת שועל ושיפון הרי אלו חייבין בחלה ומצטרפין זה עם זה ואסורין בחדש מלפני הפסח ומלקצור מלפני העומר׳ ואם השרישו קודם לעומר העומר מתירן׳ ואם לאו אסורין עד שיבא העומר הבא: בן אנטיגנוס העלה בכורות מבבל ולא קיבלו ממנו׳ יוסף הכהן הביא בכוריו יין ושמן ולא קיבלו ממנו׳ אף הוא העלה את בניו ואת ביתו לעשות פסח קטן בירושלם והחזירוהו שלא יקבע הדבר חובה׳ אריסטון הביא בכוריו מאפמיא

וקיבלן ממנן מפני שאמרו הקונה בסוריא כקונה בפרוור שבירושלם:

ערלה הנוטע לסייג ולקורות פטור מן הערלה ר׳ יוסי אומר אפילו אמר הפנימי למאכל והחיצון לסייג הפנימי חייב והחיצון פטור: ספק ערלה בארץ ישראל אסור ובסוריא מותר ובחוצה לארץ יורד ולוקח ובלבד שלא יראנו לוקט. כרם נטוע ירק וירק נמכר חוצה לו בארץ ישראל אסור ובסוריא מותר ובחוצה לארץ יורד ולוקט ובלבד שלא ילקוט ביד. החדש אסור מן התורה בכל מקום והערלה הלכה והכלאים מדברי סופרים:

בכורים

יש מביאין בכורים וקורין. מביאין ולא קורין. ויש שאינן מביאין אלו שאינן מביאין. הנוטע לתוך שלו והבריך לתוך של יחיד או לתוך של רבים וכן המבריך מתוך של יחיד או מתוך של רבים לתוך שלו. הנוטע לתוך שלו והבריך לתוך שלו ודרך היחיד ודרך הרבים באמצע הרי זה אינו מביא. רבי יהודה אומר כזה מביא: למה אמרו הבכורים כנכסי כהן שהוא קונה מהם עבדים וקרקעות ובהמה טמאה ובעל חוב נוטלן בחובו ואשה בכתובתה כספר תורה. ורבי יהודה אומר אין נותנין אותן אלא לחבר כטובה. וחכמים אומרים נותנין אותן לאנשי משמר והם מחלקים ביניהם כקדשי המקדש:

סדר מועד

מסכת שבת

יציאות השבת שתים שהן ארבע בפנים ושתים שהן ארבע בחוץ. כיצד. העני עומד בחוץ ובעל הבית בפנים. פשט העני את ידו לפנים ונתן לתוך ידו של בעל הבית או שנטל מתוכה והוציא. העני חייב ובעל הבית פטור. פשט בעל הבית את ידו לפנים ונתן לתוך ידו של עני או שנטל מתוכה והכניס. בעל הבית חייב לחוץ
והעני פטור. פשט העני את ידו לפנים ונטל בעל הבית מתוכה או שנתן לתוכה והוציא שניהם פטורים. פשט בעל הבית את ידו לחוץ ונטל העני מתוכה או שנתן

לתוכה

לתוכה והכנס שנהם פטורים׃ מפירין נדרים בשבת ומשאלין לנדרים
שהן לצורך השבת׳ פוקקין את המאור ומודדין את המטלית ואת המקוה׳ ומ
ומעשה בימי אביו של רבי צדוק ובימי אבא שאול בן בטנית שפקקו את
המאור בטפיח׳ (מעשה בימי אביו של רבי צדוק) וקשרו את המקידה בגמי
לידע אם יש בגיגית פותח טפח אם לאו׳ ומדבריהם למדנו שפוקקין ומודדין וק
וקושרין בשבת׃

עירובין **מבוי** שהוא גבוה למעלה מעשרים
אמה ימעט׳ ואם יש לו צורת פתח אעפ״י שהוא
רחב מעשר אמות אין צריך למעט׃ שרץ שנמצא במקדש כהן מוציאו
בהמיינו שלא לשהות את הטומאה׳ מהיכן מוציאין אותו מן ההיכל ומן האולם
ומבין האולם ולמזבח דברי רבי שמעון בן ננס׳ ר׳ עקיבא אומר מקום שחייבין על
זדונו כרת ועל שגגתו חטאת משם מוציאין אותו׳ ושאר כל המקומות כופין עליו
פסכתר׳ ר׳ שמעון אומר מקום שהתירו לך חכמים משלך נתנו לך שלא התירו לך
אלא משום שבות׃

פסחים **אור** לארבעה עשר בודקין
את החמץ לאור הנר׳ כל מקום שאין מכניסין בו חמץ אין צריך
בדיקה׳ ולמה אמרו שתי שורות במרתף׳ מקום שמכניסין בו חמץ׳ בש״א שתי
שורות על פני כל המרתף׳ ובית הלל אומרים שתי שורות החיצונות שהן העליונות׃
הפסח אחר חצות מטמא את הידים׳ הפגול והנותר מטמאין את הידים׳ בירך
ברכת הפסח פטר את של זבח׳ בירך את של זבח לא פטר את של
פסח דברי רבי ישמעאל׳ רבי עקיבא אומר לא זו פוטרת זו ולא זו פוטרת זו׃

חגיגה **הכל** חייבין בראייה חוץ מחרש שוטה וקטן וטומטום
ואנדרוגינוס ונשים ועבדים שאינם משוחררים
החגר והסומא והחולה והזקן ומי שאינו יכול לעלות ברגליו׳ איזהו קטן׳ כל
שאינו יכול לרכוב על כתיפו של אביו ולעלות מירושלים להר הבית דברי
בית שמאי׳ ובית הלל אומרים כל שאינו יכול לאחוז בידו של אביו ולעלות
מירושלים להר הבית שנ׳ שלש רגלים׃ כיצד מעבירין על טהרת

העזרה מטבילין את הכלים שהיו במקדש ואומרים להם הזהרו שלא תגעו בשלחן ותטמאוהו׳ כל הכלים שהיו במקדש יש להם שניים ושלישים׳ שאם נטמאו הראשונים יביאו שניים תחתיהם׳ כל הכלים שהיו במקדש טעונין טבילה חוץ ממזבח הזהב ומזבח הנחשת מפני שהן כקרקע דברי ר׳ אליעזר׳ וחכמים אומרין מפני שהם מצופין׃

ביצה

ביצה שנולדה ביום טוב׳ בית שמאי אומרים תאכל ובית הלל אומרים לא תאכל׳ בית שמאי אומרים שאור בכזית׳ וחמץ בככותבת׳ ובה״א זה וזה בכזית׃ מי שזימן אצלו אורחים לא יוליכו בידם מנות אא״כ זיכה להם מנותיהם מערב יום טוב׳ אין משקין ושוחטין את המדבריות אבל משקין ושוחטין את הבייתיות׃ אלו הן בייתיות הלנות בעיר׳ מדבריות הלנות באפר׃

מועד קטן

משקין בית השלחין במועד ובשביעית בין ממעין שיצא בתחלה בין ממעין שלא יצא בתחלה׳ אבל אין משקין לא ממי הגשמים ולא ממי הקילון׳ ואין עושין עוגיות לגפנים׃ בראשי חדשים בחנוכה ובפורים מענות ומטפחות בזה ובזה אבל לא מקוננות׳ נקבר המת לא מענות ולא מטפחות׳ איזהו ענוי שכולן עונות כאחת׳ קינה שאחת מדברת וכולן עונות אחריה שנ׳ ולמדנה בנתיכם נהי ואשה רעותה קינה׳ אבל לעתיד לבוא הוא אומר בלע המות לנצח ומחה יי׳ אלהים דמעה מעל כל פנים וגו׳׃

ר״ה

ארבעה ראשי שנים הם׳ באחד בניסן ר״ה למלכים ולרגלים באחד באלול ר״ה למעשר בהמה׳ רבי אלעזר ורבי שמעון אומרים באחד בתשרי׳ באחד בתשרי ר״ה לשנים ולשמטין וליובלות לנטיעה ולירקות׳ באחד בשבט ר״ה לאילן כדברי בית שמאי׳ בה״א בחמשה עשר בו׃ סדר תקיעות שלש של שלש שלש׳ שיעור תקיעה כשלוש ב יבבות׳ תקע בראשונה ומשך בשניה כשתים אין בידו אלא אחת׳ מי שבירך ואח״כ נתמנה לו שופר תוקע ומריע ותוקע שלשה פעמים׳ כשם ששליח צבור חייב כך

כל יחיד ויחיד חייב׳ רבן גמליאל אומר שליח צבור מוציא את הרבים ידי חובתן:

יומא **שבעת** ימים קודם יום הכפורים מפרישין כהן גדול מביתו ללשכת פלהדרין ומתקינין לו כהן אחר תחתיו ש שמא יארע בו פיסול׳ רבי יהודה אומר אף אשה אחרת מתקינין לו שמא תמות אשתו שנאמר וכפר בעדו ובעד ביתו׳ ביתו זו אשתו׳ אמרו לו אם כן אין לדבר סוף:

האומר אחטא ואשוב אחטא ואשוב אין מספיקין בידו לעשות תשובה׳ אחטא ויום הכפורים מכפר אין יום הכפורים מכפר׳ עבירות ש שבין אדם למקום יום הכפורים מכפר׳ עבירות שבין אדם לחבירו אין יום הכפורים מכפר עד שירצה את חבירו׳ את זו דרש רבי א״עזר בן עזריה מכל חטאתיכם לפני י״י תטהרו׳ עבירות שבין אדם למקום יום הכפורים מכפר׳ עבירות שבין אדם לחבירו אין יום הכפורים מכפר עד שירצה את חבירו׳ אמר רבי עקיבא אשריכם ישר״ל לפני מי אתם מיטהרין מי מטהר אתכם אביכם שבשמים שנאמר וזרקתי עליכם מים טהורים וטהרתם׳ ואומר מקוה ישר״ל י״י׳ מה מקוה מטהר את הטמאים׳ אף הקב״ה מטהר את ישר״ל:

סוכה **סוכה** שהיא גבוהה למעלה מעשרים אמה פסולה׳ רבי יהודה מכשיר׳ ושאינה גבוהה עשרה טפחים ושאין לה שלש דפנות ושחמתה מרובה מצלתה פסולה׳ סוכה ישנה בית שמאי פוסלין ובה״ מכשירין׳ ואיזוהי סוכה ישנה׳ כל שעשאה קודם לחג שלשים יום׳ אבל אם עשאה לשם חג אפילו מתחלת השנה כשרה:

חל יום אחד להפסיק בנתים׳ משמר שזמנו קבוע היה נוטל עשר חלות׳ והמתעכב נוטל שתים׳ ובשאר ימות השנה הנכנס נוטל שש והיוצא נוטל שש׳ רבי יהודה אומר הנכנס נוטל שבע והיוצא נוטל חמש׳ הנכנסין חולקין בצפון והיוצאין בדרום׳ בילגה לעולם חולקת בדרום וטבעתה קבועה וחלונה סתומה:

תענית **מאימתי** מזכירין גבורות גשמים׳ רבי א״יעזר אומר

מיום טוב הראשון של חג ׳ רבי יהושע אומר מיום טוב האחרון של חג ׳ אמר רבי יהושע הואיל ואין הגשמים סימן ברכה בחג למה הוא מזכיר ׳ אמר לו רבי אליעזר אף אני לא אמרתי לשאול אלא להזכיר משיב הרוח ומוריד הגשם בעונתו ׳ אמר לו אם כן לעולם יהא מזכיר׃ אמר רבן שמעון בן גמליאל לא היו ימים טובים לישראל כחמשה עשר באב וכיום הכפורים שבהן בנות ירושלים יוצאות בכלי לבן שאולין שלא לבייש את מי שאין לו ׳ כל הכלים טעונין טבילה ׳ ובנות ירושלים יוצאות וחולות בכרמים ׳ ומה היו אומרות בחור שא נא עיניך וראה מה אתה בורר לך אל תתן עיניך בנוי תן עיניך במשפחה ׳ שקר החן והבל היופי אשה יראת יי׳ היא תתהלל ׳ ואומר תנו לה מפרי ידיה ויהללוה בשערים מעשיה ׳ וכן הוא אומר צאינה וראינה בנות ציון במלך שלמה בעטרה שעטרה לו אמו ביום חתונתו וביום שמחת לבו ׳ ביום חתונתו זה מתן תורה ׳ וביום שמחת לבו זה בנין בית המקדש שיבנה במהרה בימינו אמן׃

שקלים

באחד באדר משמיעין על השקלים ועל הכלאים ׳ בט״ו בו קורין את המגילה בכרכים ומתקנין את הדרכים ואת הרחובות ואת מקואות המים ועושין כל צרכי הרבים ומציינין את הקברות ויוצאין אף על הכלאים׃ איברי התמיד ניתנים מחצי כבש ולמטה במערב ושל מוספין ניתנין מחצי כבש ולמטה במזרח ׳ ושל ראשי חדשים ניתנין על כרכוב המזבח מלמעלה ׳ השקלים והבכורים אין נוהגין אלא בפני הבית ׳ אבל מעשר דגן ומעשר בהמה והבכורות נוהגין בין בפני הבית בין שלא בפני הבית ׳ המקדיש שקלים ובכורים הרי זה קודש ׳ רבי שמעון אומר האומר בכורים קודש אין קודש׃

מגילה

נקראת באחד עשר בשנים עשר בשלשה עשר בארבעה עשר בחמשה עשר לא פחות ולא יותר ׳ כרכים המוקפין חומה מימות יהושע בנון קורין

בט״ו כפרים ועיירות גדולות קורין ביו״ם אלא שהכפרים מקדימין ליום ה
הכניסה: מעשה ראובן נקרא ולא מיתרגם· מעשה תמר נקרא ומיתרגם· מעשה עגל הראשון נקרא ומיתרגם· והשני נקרא ולא מיתרגם· ברכת כהנים מעשה דוד ואמנון נקראין ולא מיתרגמין· אין מפטירין במרכבה· ורבי יהודה מתיר· רבי אליעזר אומר אין מפטירין בהודע את ירושלם:

סדר נשים

מסכת יבמות

חמש עשרה נשים פוטרות צרותיהן וצרות צרותיהן מן החליצה ומן היבום עד סוף העולם ואלו הן· בתו· ובת בתו· ובת בנו· בת אשתו ובת בנה ובת בתה· חמותו ואם חמותו ואם חמיו אחותו מאמו ואחות אמו ואחות אשתו ואשת אחיו מאמו ואשת אחיו שלא היה בעולמו וכלתו הרי אלו פוטרות צרותיהן וצרות צרותיהן מן החליצה ומן היבום עד סוף העולם וכולם אם מתו או מיאנו או נתגרשו או שנמצאו אילוניות צרותיהן מותרות ואי אתה יכול לומר בחמותו ובאם חמותו ובאם חמיו שנמצאו א
אילוניות או שמיאנו: אמר רבי עקיבא כשירדתי לנהרדעא לעבר השנה מצאני נחמיה איש בית דלי ואמר לי שמעתי שאין משיאין את האשה בארץ ישראל על פי עד אחד אלא רבי יהודה בן בבא ונומיתי לו כן הדברים· אמר לי אמור להם משמי אתם יודעים שהמדינה הזאת משובשת בגייסות· מקובל אני מרבן גמליאל הזקן שמשיאין את האשה על פי עד אחד וכשבאתי והרציתי הדברים לפני ר״ג שמח לדברי ואמר מצאנו חבר לרבי יהודה בן בבא· מתוך הדברים נזכר רבן גמליאל שנהרגו הרוגים בתל ארזא והשיא ר״ג הזקן נשותיהם על פי עד אחד והוחזקו להיות משיאין את האשה עד מפי עד מפי עבד מפי אשה מפי שפחה· רבי אליעזר ורבי יהושע אומרים אין משיאין את האשה על מפי עד (מפי עבד מפי אשה) אחד· ר׳ עקיבא אומר

לא על פי אשה ולא על פי קרובים· אמרו לו מעשה בבני לוי שהלכו לצוער עיר התמרים וחלה אחד מהם בדרך והביאוהו בפונדק· ובחזרתם אמרו לפונדקית איה חבירנו אמרה להם מת וקברתיו והשיאו את אשתו אמרו לו ולא תהא כהנת כפונדקית· אמר להם לכשתהא כפונדקית נאמנת· הפונדקית הוציאה להם מקלו ותרמילו וספר תורה שהיה בידו:

כתובות בתולה נשאת ביום הרביעי ואלמנה ליום החמישי שפעמים בשבת בתי דינין יושבין בעיירות ביום השני וביום החמישי שאם היה לו טענת בתולים היה משכים לבית דין:

הכל מעלין לארץ ישראל ואין הכל מוציאין· הכל מעלין לירושלים ואין הכל מוציאין· אחד אנשים ואחד נשים (נ״א ואחד עבדים) נשא אשה בא״י וגירשה בא״י נותן לה ממעות ארץ ישראל· נשא אשה בא״י וגירשה בקפוטקיא נותן לה ממעות א״י· נשא אשה בקפוטקיא וגירשה בא״י נותן לה ממעות א״י· רבן שמעון בן גמליאל אומר נותן לה ממעות קפוטקיא· נשא אשה בקפוטקיא וגירשה בקפוטקיא נותן לה ממעות קפוטקיא:

קידושין האשה נקנית בשלשה דרכים וקונה את עצמה בשתי דרכים· נקנית בכסף בשטר ובביאה· בכסף· בית שמאי אומרים בדינר ובשוה דינר· ובה״א בפרוטה ובשוה פרוטה וכמה היא פרוטה אחד משמונה באיסר האיטלקי· וקונה את עצמה בגט ובמיתת הבעל· והיבמה נקנית בביאה וקונה את עצמה בחליצה ובמיתת היבם:

רבי יהודה אומר לא ירעה רווק בהמה ולא יישנו שני רווקים בטלית אחד· וחכמים מתירים· כל שעסקו עם הנשים לא יתייחד עם הנשים· ולא ילמד אדם את בנו אומנות בין הנשים· רבי מאיר אומר לעולם ילמד אדם את בנו אומנות נקייה וקלה ויתפלל למי שהעושר והנכסים שלו שאין אומנות שאין בה עניות ועשירות· שלא עניות מן האומנות ולא עשירות מן האומנות אלא הכל לפי זכותו· רבי שמעון בן אלעזר אומר ראית מימיך חיה

ועוף

ועוף שיש להם אומנות והן מתפרנסין שלא בצער והלא לא נבראו אל״א לשמשני ואני נבראתי לשמש את קוני ומה אלו שנבראו לשמשני הן מתפרנסין שלא בצער אני שנבראתי לשמש את קוני אינו דין שאתפרנס שלא בצער א״א שהרעתי מעשי וקפחתי את פרנסתי אבא גורין איש ציין אומר משום אבא גוריא לא ילמד אדם את בנו חמר גמל ספר ספן רועה וחנוני שאומנותן אומנות לסטים רבי יהודה אומר משמו החמרים רובן רשעים הגמלים רובן כשרים הספנים רובן חסידים טוב שברופאים לגיהנם והכשר שבטבחים שותפו של עמלק רבי נהוראי אומר מניח אני כל אומניות שבעולם ואיני מ מלמד את בני א״א תורה שאדם אוכל משכרה בעולם הזה והקרן קיימת לו לעולם הבא ושאר אומנות אינן כן כשאדם בא לידי חולי או לידי זקנה או לידי יסורין ואינו יכול לעסוק במלאכתו הרי הוא מת ברעב אבל התורה אינה כן א״א משמרתו מכל רע בנערותו ונותנת לו אחרית ותקוה בזקנותו ב בנערותו מהו אומר וקוי י״י יחליפו כח בזקנותו מהו אומר עוד ינובון בשיבה וכן הוא אומר באברהם אבינו ואברהם זקן בא בימים וי״י ברך את א אברהם בכל מצינו שקיים אברהם אבינו את כל התורה כולה עד שלא ניתנה שנ׳ עקב אשר שמע אברהם בקולי וישמור משמרתי מצותי חקותי ותורותי:

גטין המביא

גט ממדינת הים צריך שיאמר בפני נכתב ובפני נחתם רבן גמליאל אומר אף המביא מרקם ומחגרא ר׳ אליעזר אומר אפילו מכפר לודים ללוד וחכ״א אינו צריך שיאמר בפני נכתב ובפני נחתם א״א המביא ממדינת הים והמוליך והמביא ממדינה למדינה במדינת הים צריך שיאמר בפני נכתב ובפני נחתם רבן שמעון בן גמליאל אומר אפילו מהגמוניא להגמוניא:

בית שמאי או׳ לא יגרש אדם את אשתו א״א אם כן מצא בה ערות דבר ובה״א אפילו הקדיחה תבשילו שנ׳ כי מצא בה ערות דבר רבי עקיבא אומר אפילו מצא אחרת נאה הימנה שנ׳ והיה אם לא תמצא חן בעיניו:

סוטה המקנא

לאשתו ׳ ר׳ אליעזר אומר מקנא לה על פי
שנים ומשקה על פי עד אחד או על פי
עצמו ׳ רבי יהושע אומר מקנא לה על פי שנים ומשקה על פי שנים׃
משמת רבי מאיר בטלו מושלי משלים׳ משמת בן עזאי בטלו השקדנים׳
משמת בן זומא בטלו הדרשנים ׳משמת רבי יהושע פסקה טובה
מן העולם ׳ משמת רבן שמעון בן גמליאל בא גובאי ורבו צרות׳ משמת רבי
אלעזר בן עזריה פסק העושר מן החכמים׳ משמת רבי עקיבא בטל כבוד
התורה ׳ משמת רבי חנינא בן דוסא בטלו אנשי מעשה׳ משמת רבי יוסי
קטנותא פסקו חסידים ׳ ולמה נקרא שמו קטנותא שהיה קטנותן של
חסידים ׳משמת רבן יוחנן בן זכאי בטל זיו החכמה ׳משמת רבן גמליאל
הזקן בטל כבוד התורה ומתה טהרה ופרישות׳ משמת רבי ישמעאל בן
פיאבי בטל זיו הכהונה ׳משמת רבי בטלה ענוה ויראת חטא ׳רבי פנחס
בן יאיר אומר משחרב בית המקדש בושו חברים ובני חורין וחפו ראשם
ונדלדלו אנשי מעשה וגברו בעלי זרוע ובעלי לשון ואין דורש ואין
מבקש ואין שואל על מי לנו להשען על אבינו שבשמים ׳ רבי אליעזר
הגדול אומר מיום שחרב בית המקדש שרו חכימיא למהוי כספריא וספריא
כחזנא וחזנא כעמא דארעא ׳ ועמא דארעא אזלא ונדלדלא ׳ואין שואל
ואין מבקש׳ על מי יש לנו להשען על אבינו שבשמים ׳בעקבות משיחא
חוצפא יסגי ׳ ויוקר יאמיר ׳ הגפן תתן פריה והיין ביוקר ׳והמלכות תיהפך ל
למינות׳ ואין תוכחת ׳בית ועד יהיה לזנות ׳ והגליל יחרב ׳ והגבלן ישום ׳ א
ואנשי הגבול יסובבו מעיר לעיר ולא יחוננו ׳וחכמת סופרים תסרח׳ ויראי
חטא ימאסו ׳והאמת תהא נעדרת׳ נערים פני זקנים ילבינו ׳ זקנים יעמדו
מפני קטנים ׳בן מנוול אב ׳בת קמה באמה ׳ כלה בחמותה׳ אויבי איש א
אנשי ביתו ׳פני הדור כפני הכלב ׳ הבן אינו מתבייש מאביו ׳ועל מי יש לנו

להשען על אבינו שבשמים ׳ רבי פנחס בן יאיר אומר זריזות מביאה לידי נקיות ונקיות מביאה לידי טהרה ׳ וטהרה מביאה לידי פרישות ׳ ופרישות מביאה לידי קדושה ׳ וקדושה מביאה לידי ענוה וענוה מביאה לידי יראת חטא ׳ ויראת חטא מביאה לידי חסידות ׳ וחסידות מביאה לידי רוח הקדש ורוח הקדש מביאה לידי תחיית המתים ׳ ותחיית המתים באה על ידי אליהו זכור לטוב אמן:

נדרים

כל כינויי נדרים כנדרים והרמים כחרמים ושבועות כשבועות ונזירות כנזירות ׳ האומר לחבירו מודרני ממך מופרשני ממך מרוחקני ממך שאיני אוכל לך שאיני טועם לך אסור ׳ מנודה אני לך ׳ רבי עקיבה היה חוכך בזה להחמיר כנדרי רשעים נדר בנזיר ובקרבן ובשבועה ׳ כנדרי כשרים לא אמר כלום ׳ כנדבותם נדר בנזיר ובקרבן: בראשונה היו אומרים שלש נשים יוצאות ונוטלות כתובה ׳ האומרת טמאה אני לך שמים ביני לבינך נטולה אני מן היהודים ׳ חזרו לומר שלא תהא אשה נותנת עיניה באחר ומקלקלת על בעלה ׳ אלא האומרת טמאה אני לך תביא ראייה לדבריה ׳ שמים ביני לבינך יעשו דרך בקשה ׳ נטולה אני מן היהודים יפר חלקו ותהא משמשתו ותהא נטולה מן היהודים:

נזיר

כל כינויי נזירות כנזירות ׳ האומר אהא הרי זה נזיר ׳ או אהא נוה נזיר נזיק פזיח הרי זה נזיר ׳ הריני כזה הריני מסלסל הריני מכלכל הרי עלי לשלח פרע הרי זה נזיר ׳ הרי עלי צפרים ׳ רבי מאיר אומר נזיר וחכ״א אינו נזיר: נזיר היה שמואל כדברי רבי נהוראי שנ׳ ומורה לא יעלה על ראשו ׳ נאמר בשמשון מורה ונאמר בשמואל מורה ׳ מה מורה האמורה בשמשון נזיר אף מורה האמורה בשמואל נזיר ׳ אמר לו רבי יוסי והלא אין מורה אלא של בשר ודם ׳ אמר לו רבי נהוראי והלא כבר נאמר ויאמר שמואל איך אלך ושמע שאול והרגני שכבר היה עליו מורה של בשר ודם:

סדר נזיקין

מסכת בבא מציעא

ארבע אבות נזקין השור והבור והמבעה וההבער לא הרי השור כהרי המבעה ולא הרי המבעה כהרי השור ולא זה וזה שיש בהן רוח חיים כהרי האש שאין בו רוח חיים ולא זה וזה שדרכן לילך ולהזיק כהרי הבור שאין דרכו לילך ולהזיק הצד השווה שבהן שדרכן להזיק ושמירתן עליך וכשהזיק חב המזיק לשלם תשלומי נזק במיטב הארץ:

מוכין שהכובס מוציא הרי אלו שלו ושהסורק מוציא הרי אלו של בעל הבית אם היה השחור על גבי הלבן נוטל את הכל והן שלו החייט ששייר מן החוט כדי לתפור בו ומטלית שהיא שלוש על שלוש הרי אלו של בעל הבית מה שהחרש מוציא במעצד הרי אלו שלו ובכשיל של בעל הבית ואם היה עושה אצל בעל הבית אף הנסורת של בעל הבית:

בבא מציעא

שנים אוחזין בטלית זה אומר אני מצאתיה וזה אומר אני מצאתיה זה אומר כולה שלי וזה אומר כולה שלי זה ישבע שאין לו בה פחות מחציה וזה ישבע שאין לו בה פחות מחציה ויחלוקו זה אומר כולה שלי וזה אומר חציה שלי האומר כולה שלי ישבע שאין לו בה פחות משלשה חלקים והאומר חציה שלי ישבע שאין לו בה פחות מרביע זה נוטל שלשה חלקים וזה נוטל רביע:

שתי גנות זו על גב זו והירק בנתים ר' מאיר אומר של עליון רבי יהודה אומר של תחתון אמר רבי מאיר אם ירצה העליון ליקח את עפרו אין כאן ירק אמר רבי יהודה אם ירצה התחתון למלאת את גנתו עפר אין כאן ירק א"ר מאיר מאחר ששניהם יכולין למחות זה על זה רואין מהיכן ירק זה חי א"ר שמעון כל שהעליון יכול לפשוט את ידו וליטול הרי הוא שלו והשאר של תחתון:

בבא בתרא

השותפין שרצו לעשות מחצה

בחצר בונין את הכותל באמצע׳ מקום שנהגו לבנות גויל גזית כפיסין לבנים בונין הכל כמנהג המדינה׳ בגויל זה נותן שלשה טפחים וזה נותן שלשה טפחים׳ בגזית זה נותן טפחיים ומחצה וזה נותן טפחיים ומחצה׳ בכפיסין זה נותן טפחיים וזה נותן טפחיים׳ בלבנים זה נותן טפח ומחצה וזה נותן טפח ומחצה לפיכך אם נפל הכותל המקום והאבנים של שניהם׃ המלוה את חבירו בשטר גובה מנכסים משועבדים׳ על ידי עדים גובה מנכסים בני חורין׳ הוציא עליו כתב ידו שהוא חייב לו גובה מנכסים בני חורין׳ ערב היוצא לאחר חיתום שטרות גובה מנכסים בני חורין׳ מעשה בא לפני רבי ישמעאל ואמר גובה מנכסים בני חורין׳ אמר לו בן ננס אינו גובה׃ לא מנכסים משועבדים ולא מנכסים בני חורין׳ אמר לו למה׳ אמר לו הרי החונק את אחד בשוק ומצאו חבירו ואמר לו הנח לו ואני נותן לך פטור שלא על אמונתו הלוהו׳ ואיזהו ערב שהוא חייב הלוהו ואני נותן לך חייב שכן על אמונתו הלוהו׳ אמר לו רבי ישמעאל הרוצה שיחכים יעסוק בדיני ממונות שאין לך מקצוע בתורה גדול מהן שהן כמעין הנובע׳ והרוצה שיעסוק בדיני מ ממונות ישמש את שמעון בן ננס׃

סנהדרין

דיני ממונות בשלשה׳ גזלות וחבלות בשלשה נזק וחצי נזק תשלומי כפל ותשלומי ארבעה וחמשה בשלשה׳ האונס והמפתה והמוציא שם רע בשלשה דברי ר׳ מאיר׳ וחכ״א מוציא שם רע בשלשה ועשרים מפני שיש בו דיני נפשות׃ והמתנבא בשם ע״ז ואומר כך אמרה ע״ז אפילו כיון את ההלכה לטמא את הטמא ולטהר את הטהור הבא על אשת איש כיון שנכנסה לרשות הבעל לנישואין אעפ״י שלא נבעלה הבא עליה הרי זה בחנק׳ וזוממי בת כהן ובועלה שכל הזוממין מקדימין לאותה מיתה חוץ מזוממי בת כהן ובועלה׃

מכות

העדים נעשים זוממין׳ מעידין אנו באיש פלוני שהוא בן גרושה או בן חלוצה׳ אין אומרין ייעשה זה בן

גרושה או בן חלוצה תחתיו שא לוקה ארבעים ׃ מעידין אנו באיש פלוני שהוא
חייב לגלות אין אומרים יגלה זה תחתיו שא לוקה ארבעים ׃ מעידין אנו באיש
פלוני שגירש את אשתו ולא נתן לה כתובתה והלא בין היום ובין למחר סופו
ליתן לה כתובתה אומרין כמה אדם רוצה ליתן בכתובתה של זו שאם ת
תתאלמנה או נתגרשה ואם מתה יירשנה בעלה ׃ מעידין אנו באיש פלוני שהוא
חייב לחבירו אלף זוז על מנת ליתנן לו מכאן ועד שלשים יום והוא אומר
מכאן ועד עשר שנים אומרין כמה אדם רוצה ויהין בידין אלף זוז בין נותנן
מכאן ועד שלשים יום בין נותנן מכאן ועד עשר שנים׃ רבי
חנניא בן עקשיא אומר רצה הקב״ה לזכות את ישראל לפיכך הרבה להם
תורה ומצות שנ׳ ה׳ חפץ למען צדקו יגדיל תורה ויאדיר׃

שבועות

שבועות שתים שהן ארבע׳ ידיעות הטומאה
שתים שהן ארבע׳ יציאות השבת
שתים שהן ארבע׳ מראות נגעים שנים שהן ארבע׃ היכן
שורי ׃ אמר לו איני יודע מה אתה סח והוא שמת או נשבר או נשבה׳
או נגנב או נאבד משביעך אני ואמר אמן חייב ׃ אמר לנושא שכר ה
והשוכר היכן שורי ׃ אמר לו מת והוא שנשבר או נשבה נשבר והוא שמת
או נשבה נשבה והוא שמת או נשבר נגנב והוא שנאבד נאבד והוא ש
שנגנב משביעך אני ואמר אמן פטור ׃ מת או נשבר או נשבה או נשבה
והוא שנגנב או נאבד משביעך אני ואמר אמן חייב ׃ נאבד או נגנב והוא
שמת או נשבר או נשבה משביעך אני ואמר אמן פטור ׃ זה הכלל כל
הנשבע להקל על עצמו חייב ׃ להחמיר על עצמו פטור׃

ע״ז

לפני אידיהן של גוים שלשה ימים אסור לשאת ולתת עמהם
להשאילן ולהלוותן מהן ׳ להלוותן וללוות מהן לפרען
ולהפרע מהן ׳ רבי יהודה אומר נפרעין מהן מפני שהוא מיצר לו ׳ אמרו לו
אעפ״י שמיצר הוא עכשיו ׳ שמח הוא לאחר זמן׃ הלוקח ׳׳

הלוקח כלי תשמיש מן הגוי את שדרכו להטביל יטביל להגעיל יגעיל ללבן באור ילבן באור השפוד והאסכלה מלבנן באור והסכין שפה והיא טהורה:

הוריות

הורו בית דין לעבור על אחת מכל מצות האמורות בתורה והלך היחיד ועשה שוגג על פיהם בין שעשו ועשה עמהן בין שעשו ועשה אחריהן בין שלא עשו ועשה פטור מפני שתלה בבית דין׳ הורו בית דין וידע אחד מהן שטעו או תלמיד והוא ראוי להוראה והלך ועשה על פיהן בין שעשו ועשה עמהן בין שעשו ועשה אחריהן בין שלא עשו ועשה הרי זה חייב מפני שלא תלה בבית דין׳ זה הכלל התולה בעצמו חייב׳ והתולה בבית דין פטור: כהן קודם ללוי לוי לישראל ישראל לממזר וממזר לנתין ונתין לגר וגר לעבד משוחרר׳ אימתי בזמן שכולן שוין אבל אם היה ממזר תלמיד חכם וכהן גדול עם הארץ ממזר תלמיד חכם קודם לכהן גדול עם הארץ:

אבות

משה קיבל תורה מסיני ומסרה ליהושע ויהושע לזקנים וזקנים לנביאים ונביאים מסרוה לאנשי כנסת הגדולה׳ הם אמרו שלשה דברים הוו מתונים בדין והעמידו תלמידים הרבה ועשו סייג לתורה: כל מה שברא הקב״ה בעולמו לא בראו אלא לכבודו שנ׳ כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתיו יצרתיו אף עשיתיו ואומר יי׳ ימלוך לעולם ועד:

עדיות

שמאי אומר כל הנשים דיין שעתן׳ והלל אומר מפקידה לפקידה אפילו לימים הרבה׳ וחכמים אומרים לא כדברי זה ולא כדברי זה אלא מעת לעת ממעטת על יד מפקידה לפקידה ומפקידה לפקידה ממעטת על יד מעת לעת׳ כל אשה שיש לה וסת דיה שעתה׳ והמשמשת בעדים הרי זו כפקידה וממעטת על יד מעת לעת ועל יד מפקידה לפקידה:

אמר רבי יהושע מקובלני מרבן יוחנן בן זכאי ששמע מרבו ורבו מרבו הלכה למשה מסיני שאין אליהו בא לטמא ולטהר לרחק ולקרב אלא לרחק המקורבין בזרוע ולקרב המרוחקין בזרוע׳ משפחת בית צריפה היתה

בעבר הירדן וריחקה בן ציון בזרוע ועוד אחרת היתה שם וקירבה בן ציון בזרוע כגון אלו אליהו בא לטמא ולטהר לרחק ולקרב רבי יהודה אומר לקרב אבל לא לרחק רבי שמעון אומר להשוות את המחלוקת וחכמ׳ אומ׳ לא לרחק ולא לקרב אלא לעשות שלום בעולם שנ׳ הנה אנכי שולח לכם את אליה הנביא וגו׳ והשיב לב אבות על בנים ולב בנים על אבותם׃

סדר קדשים

מסכת זבחים

כל הזבחים שנזבחו שלא לשמן כשרים אלא שלא עלו לבעלים לשם חובה חוץ מן הפסח ומן החטאת הפסח בזמנו והחטאת בכל זמן׳ רבי אליעזר אומר אף האשם׳ הפסח בזמנו והחטאת והאשם בכל זמן׳ אמר ר׳ אליעזר החטאת באה על חטא והאשם בא על חטא׳ מה חטאת פסולה שלא לשמה אף האשם פסול שלא לשמו׃

ב אלו קדשים קרבין במשכן׳ קדשים שהוקדשו למשכן׳ קרבנות הצבור קרבין במשכן וקרבנות היחיד בבמה׳ וקרבנות היחיד שהוקדשו למשכן יקרבו במשכן ואם הקריבן בבמה פטור׳ מה בין במת יחיד לבמת צבור סמיכה ושחיטת צפון ומתן סביב ותנופה והגשה׳ רבי יהודה אומר אף מנחה בבמה וכיהון ובגדי שרת וכלי שרת וריח ניחוח ומחיצה בדמים ורחוץ ידים ורגלים׳ אבל הזמן והנותר והטמא שוין בזה ובזה׃

מנחות

כל המנחות שנקמצו שלא לשמן כשרות אלא שלא עלו לבעלים לשם חובה חוץ ממנחת חוטא ומנחת קנאות׳ מנחת חוטא ומנחת קנאות שקמצן שלא לשמן נתן בכלי והלך והקטיר שלא לשמן או לשמן ושלא לשמן או שלא לשמן ולשמן פסולות׳ כיצד לשמן ושלא לשמן לשם מנחת חוטא ולשם מנחת נדבה. שלא לשמן ולשמן לשם מנחת נדבה ולשם מנחת חוטא׃

נאמר בעולת הבהמה אשה ריח ניחוח ובעולת העוף אשה ריח ניחוח ובמנחה אשה ריח ניחוח׳ ללמדך שאחד המרבה ואחד הממעיט ובלבד שיכון את דעתו לשמים׃

חולין הכל שוחטין ושחיטתן כשרה חוץ מחרש שוטה וקטן שמא
יקלקלו בשחיטתן׳ וכולן ששחטו ואחרים רואין אותן
שחיטתן כשרה׳ שחיטת גוי נבלה ומטמאה במשא׳ השוחט בלילה וכן
הסומא ששחט שחיטתו כשרה׳ השוחט בשבת וביום הכפורים אף על פי
שמתחייב בנפשו שחיטתו כשרה׃ לא יטול אדם על בנים ?
אפילו לטהר את המצורע. ומה אם מצוה קלה שהיא באיסר אמרה תורה למען
ייטב לך והארכת ימים׳ קל וחומר על מצות החמורות בתורה׃

בכורות הלוקח עובר חמורו של גוי והמוכר לו אעפ״י שאינו
רשאי והמשתתף לו והמקבל ממנו והנותן
לו בקבלה פטור מן הבכורה שנ׳ בישראל אבל לא באחרים׳ כהנים ולויים פטורים
מקל וחומר אם פטרו של ישר׳ במדבר דין הוא שיפטרו של עצמן׃ יצאו
שנים כאחד מונה אותן שנים שנים׳ מנאן אחד תשיעי ועשירי מקולקלין׳ יצאו
תשיעי ועשירי כאחד תשיעי ועשירי מקולקלין׳ קרא לתשיעי עשירי ולעשירי
תשיעי ולאחד עשר עשירי שלשתן מקודשין׳ התשיעי נאכל במומו והעשירי
מעשר ואחד עשר קרב שלמים ועושה תמורה דברי רבי מאיר׳ א״ר יהודה וכי
יש תמורה עושה תמורה׳ אמרו משום רבי מאיר אלו היה תמורה לא היה קרב׳ קרא
לתשיעי עשירי ולעשירי עשירי ולאחד עשר עשירי אין אחד עשר מקודש׳
זה הכלל כל שלא נעקר שם עשירי ממנו אין אחד עשר מקודש׃

ערכין הכל מעריכין ונערכין׳ נודרין ונידרים׳ כהנים לויים וישראלים
נשים ועבדים טומטום ואנדרוגינוס נודרים ונידרים
ומעריכים אבל לא נערכין שאינו נערך אלא זכר ודאי ונקבה ודאית׳ חרש שוטה
וקטן נידרים ונערכים אבל לא נודרים ולא מעריכים מפני שאין בהם דעת׳
פחות מבן חדש נידר אבל לא נערך׃ ישראל שירש את אבי
אמו לוי אינו גואל כסדר הזה ובן לוי שירש את אבי אמו ישראל אינו גואל
כסדר הזה שנ׳ כי בתי ערי הלוים עד שיהא לוי ובערי הלוים דברי רבי וחכ״א
אין הדברים אמורים אלא בערי הלוים׳ אין עושין שדה מגרש ולא מגרש שדה

שדה ולא מגרש עיר ולא עיר מגרש · א"ר אלעזר בר"א בערי הלוים אבל לא בערי ישרא' עושין שדה מגרש ולא מגרש שדה מגרש עיר ולא עיר מגרש כדי שלא יחריבו את ערי ישרא' · הכהנים והלוים מוכרים לעולם וגואלים לעולם שנאמר גאלת עולם תהיה ללוים:

תמורה הכל ממירים אחד אנשים ואחד נשים · לא שאדם רשאי להמיר אלא שאם המיר מומר וסופג את הארבעים

הכהנים ממירים את שלהם וישרא' ממירים את שלהם · אין הכהנים ממירים לא בחטאת ולא באשם ולא בבכור · אמר ר' יוחנן בן נורי וכי מפני מה אין ממירים בבכור · אמר לו רבי עקיבא חטאת ואשם מתנה לכהן · והבכור מתנה לכהן · מה חטאת ואשם אין ממירין בו אף הבכור לא ימירנו בו · אמר לו רבי יוחנן בן נורי מה לי אינו ממיר בחטאת ואשם שאין זכין כהן בחייהן · תאמר בבכור שזכין בו בחייו · אמר לו רבי עקיבא והלא כבר נאמר והיה הוא ותמורתו יהיה קדש · היכן קדושה חלה עליו בבית הבעלים אף תמורה בבית הבעלים: כל הקדשים שנשחטו חוץ לזמנן וחוץ למקומן הרי אלו ישרפו · אשם תלוי ישרף · רבי יהודה אומר יקבר · חטאת העוף הבאה על ספק תשרף · רבי יהודה אומר יטילנה לאמה · כל הנשרפין לא יקברו · וכל הנקברים לא ישרפו · ר' יהודה אומר אם רצה להחמיר על עצמו לשרוף את הנקברים רשאי · אמרו לו אינו מותר לשנות:

כריתות שלשים ושש כריתות בתורה · הבא על האם ועל אשת האב ועל הכלה ועל הזכור ועל הבהמה ואשה המביאה את הבהמה עליה · הבא על אשה ובתה ועל אשת איש · הבא על אחותו ועל אחות אביו ועל אחות אמו ועל אחות אשתו ועל אשת אחיו ועל אשת אחי אביו ועל הנדה · המגדף והעובד ע"ז והנותן מזרעו למולך ובעל אוב · המחלל את השבת וטמא שאכל את הקדש והבא למקדש טמא · האוכל חלב ודם נותר ופגול · והשוחט והמעלה בחוץ · האוכל חמץ בפסח · האוכל והעושה מלאכה ביום הכפורים · המפטם את השמן והמפטם את הקטרת והסך בשמן המשחה · הפסח והמילה במצות עשה:

רבי

רבי שמעון אומר כבשים קודמין לעזים בכל מקום יכול מפני שהן מובחרין מהן · תלמוד לומר אם כבש יביא קרבנו לחטאת מלמד ששניהם שקולין · תורין קודמין לבני יונה בכל מקום · יכול מפני שהן מובחרין מהם · ת״ל ובן יונה או תור לחטאת מלמד ששניהם שקולים · האב קודם לאם בכל מקום · יכול שכבוד האב עודף על כבוד האם · ת״ל איש אמו ואביו תיראו · מלמד ששניהם שקולים · אבל אמרו חכמים האב קודם לאם בכל מקום מפני שהוא ואמו חייבים בכבוד אביו · וכן בתלמוד תורה אם זכה הבן לפני הרב הרב קודם את האב בכל מקום מפני שהוא ואביו חייבים בכבוד רבו:

מעילה

קדשי קדשים ששחטן בדרום מועלין בהן · שחטן בדרום וקיבל דמן בצפון · בצפון וקיבל דמן בדרום שחט ביום וזרק בלילה בלילה וזרק ביום או ששחטן חוץ לזמנן וחוץ למקומן מועלין בהם · כלל אמר רבי יהושע כל שהיה לה שעת היתר לכהנים אין מועלין בהם · ושלא היה לה שעת היתר לכהנים מועלין בה · איזו היא שהיה לה שעת היתר לכהנים שלנה ושנטמאת ושיצאת · ואיזוהי שלא היה לה שעת היתר לכהנים שנשחטה חוץ לזמנה וחוץ למקומה ושקיבלו פסולים וזרקו את דמה:

פרוטה של הקדש שנפלה לתוך הכיס או שאמר פרוטה בכיס זה הקדש כיון שהוציא את הראשונה מעל דברי ר׳ עקיבא · וחכ״א עד שיוציא את כל הכיס · מודה רבי עקיבא באומר פרוטה מן הכיס זה הקדש שהוא מוציא והולך עד שיוציא את כל הכיס:

תמיד

בשלשה מקומות הכהנים שומרים בבית המקדש · בבית אבטינס ובבית הניצוץ ובבית המוקד · בית אבטינס ובית הניצוץ היו עליות והרובים שומרים שם · בית המוקד כיפה ובית גדול היה מוקף רובדים של אבן וזקני בית אב ישנים שם ומפתחות העזרה בידם ופרחי כהונה איש כסתו בארץ · לא היו ישנים בבגדי קדש אלא פושטין ומקפלין ומניחין אותן תחת ראשיהם ומתכסים בכסות עצמן · אירע קרי לאחד מהן יוצא והולך לו במסיבה ההולכת תחת הבירה והנרות דולקין מכאן ומכאן עד שהוא מגיע לבית הטבילה ומדורה היתה שם ובית

כסא של כבור· וזה היה כבודו· מצאו נעול יודע שיש שם אדם· פתוח יודע שאין שם אדם· ירד וטבל עלה ונסתפג ונתחמם כנגד המדורה· בא וישב לו אצל אחיו הכהנים עד שהשערים נפתחים ויוצא והולך לו:

השיר שהיו הלוים אומרים במקדש ביום הראשון היו אומרים לי״י הארץ ומלואה תבל ויושבי בה· בשני היו אומרים גדול י״י ומהולל מאד בעיר אלהינו הר קדשו· בשלישי היו אומרים אלהים נצב בעדת אל בקרב אלהים ישפוט· ברביעי היו אומרים אל נקמות י״י אל נקמות הופיע· בחמישי היו אומרים הרנינו לאלהים עוזינו הריעו לאלהי יעקב· בששי היו אומרים י״י מלך גאות לבש וגו׳ בשבת היו אומרי׳ מזמור שיר ליום השבת· מזמור שיר לעתיד לבוא ליום שכולו שבת מנוחה לחי העולמים:

קנים

חטאת העוף נעשית למטן וחטאת בהמה למעלה· עולת העוף נעשית למעלה ועולת בהמה למטה· אם שינה בזה ובזה פסול. סדר קנים כך הוא· החובה אחד חטאת ואחד עולה· בנדרים ונדבות כולן עולות· איזהו נדר· האומר הרי עלי עולה· ואיזו היא נדבה· האומר הרי זו עולה· מה בין נדרים לנדבות· אלא שהנדרים מתו או נגנבו חייבים באחריותן· ונדבות מתו או נגנבו אין חייבים באחריותן:

האשה שאמרה הרי עלי קן כשאלד זכר· ילדה זכר מביאה שתי קנים אחת לנדרה ואחת לחובתה· נתנתן לכהן והכהן צריך לעשות שלש פרידין מלמעלן ואחת מלמטן לא עשה כן אלא עשה שתים למעלן ושתים למטן ולא נמלך צריכה להביא עוד פרידה אחת ויקריבנה למעלן ממין אחד· ומשני מינין תביא שתים· פירשה נדרה צריכה להביא עוד שלש פרידים ממין אחד· ומשני מינין תביא ארבע· קבעה נדרה צריכה להביא עוד חמש פרידים ממין אחד· ומשני מינין תביא שש· נתנתן לכהן ואין ידוע מה נתנה והלך הכהן ועשה ואין ידוע מה עשה צריכה להביא עוד ארבע פרידים לנדרה ושתים לחובתה וחטאת אחת· בן עזאי אומר שתי חטאות· אמר רבי יהושע זהו שאמרו כשהוא חי קולו אחד· וכשהוא מת

קולו

קולו שבעה׳ כיצד קולו שבעה׳ שתי קרניו שתי חצוצרות׳ שני שוקיו ב׳ חלילין׳ עורו לתוף׳ מעיו לנבלים׳ בני מעיו לכנורות׳ ויש אומרים אף צמרו לתכלת׳ רבי שמעון בן עקשיא אומר זקני עמי הארץ כל זמן שמזקינין דעתן מיטרפת עליהם שנ׳ מסיר שפה לנאמנים וטעם זקנים יקח׳ אבל זקני תורה אינן כן׳ אלא כל זמן שמזקינין דעתן מתישבת עליהן שנ׳ בישישים חכמה ואורך ימים תבונה׃

מדות

בשלשה מקומות הכהנים שומרים בבית המקדש בבית אבטינס ובבית הניצוץ ובבית המוקד והלוים בעשרים ואחד מקום׳ חמשה על חמשה שערי הר הבית ארבעה על ארבע פנותיו מתוכו חמשה על חמשה שערי העזרה ארבעה על ארבע פנותיה מבחוץ ואחד בלשכת הקרבן ואחד בלשכת הפרוכת ואחד לאחורי בית הכפורת׃

שבדרום לשכת העץ לשכת הגולה לשכת הגזית׳ לשכת העץ אמר רבי אליעזר בן יעקב שכחתי מה היתה משמשת׳ אבא שאול אומר לשכת כהן גדול היתה והיא היתה אחורי שתיהן וגג שלשתן שוה׳ לשכת הגולה שם היה בור קבוע והגלגל נתון עליו ומשם מספקין מים לכל העזרה׳ לשכת הגזית שם היתה סנהדרי גדולה של ישראל יושבת ודנה את הכהונה וכהן שנמצא בו פיסול לובש שחורים ומתעטף שחורים יוצא והולך לו ושלא נמצא בו פיסול לובש לבנים ומתעטף לבנים נכנס ומשמש עם אחיו הכהנים ויום טוב היו עושים שלא נמצא פיסול בזרעו של אהרן הכהן וכך היו אומרים ברוך המקום ברוך הוא שלא נמצא פיסול בזרעו של אהרן הכהן וברוך הוא שבחר באהרן ובבנו לעמוד לשרת לפני י״י בבית קדשי הקדשים׃

סדר טהרות

שש מעלות במקואות זו למעלה מזו מי גבאים

שתה טמא ושתה טהור טמא׳ שתה טמא ומילא בכלי טהור טמא׳ שתה טמא ונפל ככר של תרומה אם הדיח טמא׳ ואם לא הדיח טהור׳ אכל אוכלים טמאים ושתה משקין טמאים טבל והקיאן טמאים מפני שאינן טהורים

בגוף׳ בלע טבעת טהורה נכנס לאהל המת הזה ושנה וטבל והקיאה הרי היא כמות שהיתה׳ בלע טבעת טמאה טובל ואוכל בתרומה הקיאה טמאה וטימאתו׳ חץ שהוא תחוב באדם בזמן שהוא נראה חוצץ׳ ואם אינו נראה טובל ואוכל בתרומתו:

פרה

רבי אליעזר אומר עגלה בת שנתה ופרה בת שתים׳ וחכ״א עגלה בת שתים ופרה בת שלוש או בת ארבע׳ רבי מאיר אומר אף בת חמש כשרה הזקינה אלא שאין ממתינין לה שמא תשחיר שלא תיפסל׳ א״ר יהושע לא שמעתי אלא שלשית׳ אמרו לו מה הלשון שלשית׳ אמר להם כך שמעתי סתם׳ אמר בן עזאי אני אפרש׳ אם אומר אתה שלישית לאחרות במנין׳ וכשאתה אומר שלשית בת שלש שנים׳ כיוצא בו אמרו כרם רבעי׳ אמרו לו מה הלשון רבעי׳ אמר להם כך שמעתי סתם׳ אמר בן עזאי אני אפרש׳ אם אומר אתה רביעי׳ לאחרים במנין׳ וכשאתה אומר רבעי בן ארבע שנים׳ כיוצא בו אמרו האוכל בבית המנוגע פרס משלש לקב: אמרו לו אמור משמונה עשרה לסאה׳ אמר להם כך שמעתי סתם׳ אמר בן עזאי אני אפרש׳ אם אומר אתה משלש לקב אין בו חלה׳ וכשאתה אומר משמונה עשרה לסאה מיעטתו חלתו: טבל את האזוב ביום והזה ביום כשר׳ ביום והזה בלילה׳ בלילה והזה ביום והזה ביום של אחריו פסול׳ אבל הוא עצמו טובל בלילה ומזה ביום שאין מזין עד שתנץ החמה וכולן שעשו משעלה עמוד השחר כשר:

ידים

מרביעית נותנין לידים לאחד אף לשנים׳ מחצי לוג לשלשה או לארבעה מלוג לחמשה ולעשרה ולמאה׳ רבי יוסי אומר ובלבד שלא יפחות לאחרון שבהם מרביעית׳ מוסיפין על השניים ואין מוסיפין על הראשונים: אמר אפיקורוס גלילי קובל אני עליכם פרושים שאתם כותבין את המושל עם משה בגט׳ אמרו פרושים קובלים אנו עליך אפיקורוס גלילי שאתם כותבין את המושל בגט עם השם בדף׳ ולא עוד אלא שאתם כותבים את המושל מלמעלן ואת השם מלמטן שנ׳ ויאמר פרעה מי ה׳ אשר אשמע בקולו לשלח את ישרא׳

וכשלקה מהו אומר יי׳ הצדיק:

אהלות

שנים טמאים במת׳ אחד טמא טומאת שבעה ואחד טמא טומאת ערב׳ שלשה טמאים במת׳ שנים טמאים טומאת שבעה ואחד טמא טומאת ערב׳ ארבעה טמאים במת שלשה טמאים טומאת שבעה ואחד טמא טומאת ערב׳ כיצד שנים׳ אדם הנוגע במת טמא טומאת שבעה ואחד הנוגע בו טמא טומאת ערב:

עשרה מקומות אין בהם משום מדור עז׳ אהלי הערביים והסוכות והצריפין והבורגנים והאקטיות ובית שער ואוירה של חצר והמרחץ ומקום החצים ומקום הלגיונות:

נגעים

מראות נגעים שנים שהן ארבע׳ בהרת עזה כשלג׳ שנייה לה כסיד ההיכל׳ והשאת כקרום ביצה׳ שנייה לה כצמר לבן דברי ר׳מאיר׳ וחכ״א השאת כצמר לבן׳ שנייה לה כקרום ביצה:

שני מצורעים שנתערבו קרבנותיהם קרב קרבנו של אחד מהם ומת אחד מהם׳ זו ששאלו אנשי אלכסנדריא את רבי יהושע׳ אמר להם יכתוב נכסיו לאחר ויביא קרבן עני:

זבים

הרואה ראייה אחת של זוב׳ בית שמאי אומרים כשומרת יום כנגד יום׳ ובה״א כבעל קרי׳ ראה אחת ובשני הפסיק ובשלישי ראה שתים או אחת מרובה כשתים׳ בש״א זב גמור׳ ובה״א מטמא משכב ומושב וצריך ביאת מים חיים ופטור מן הקרבן׳ אר״א בן יהודה מודים בית שמאי בזה שאינו זב גמור׳ ועל מה נחלקו׳ על הרואה שתים או אחת מרובה כשתים ובשני הפסיק ובשלישי ראה אחת׳ בש״א זב גמור׳ ובה״א מטמא משכב ומושב וצריך ביאת מים חיים ופטור מן הקרבן:

אלו פוסלין את התרומה׳ האוכל אוכל ראשון והאוכל אוכל שני והשותה משקין טמאים והבא ראשו ורובו במים שאובין וטהור שנפלו על ראשו ועל רובו שלשה לוגין מים שאובין והספר והידים וטבול יום והאוכלים והכלים שנטמאו במשקין:

נדה

שמאי אומר כל הנשים דיין שעתן׳ והלל אומר מפקידה

לפקידה · ואפילו לימים הרבה · וחכ"א לא כדברי זה ולא כדברי זה א"א מעת לעת
ממעטת על יד מפקידה לפקידה ומפקידה לפקידה ממעטת על יד מעת לעת·
כל אשה שיש לה וסת דיה שעתה · והמשמשת בעדים הרי זו כפקידה וממעטת
על יד מעת לעת ועל יד מפקידה לפקידה׃ הרואה יום אחד עשר
וטבלה לערב ושימשה בית שמאי אומרים מטמאים ומשכב ומושב וחייבין
בקרבן · ובה"א פטורים מן הקרבן · טבלה ביום של אחריו ושמשה את ביתה
ואחר כך ראתה · בש"א מטמאין משכב ומושב ופטורין מן הקרבן · ובה"א הרי
זה גרגרן · ומודים ברואה בתוך אחד עשר יום וטבלה לערב ושמשה שמטמאין
משכב ומושב וחייבין בקרבן · טבלה ביום של אחריו ושמשה הרי זו תרבות
רעה ומגען ובעילתן תלויין׃

טהרות

שלשה עשר דברים בנבלת העוף הטהור צריכה מחשבה
ואינה צריכה הכשר ומטמאה טומאת אוכלין בכביצה וכזית בבית הבליעה
האוכלה טעון הערב שמש וחייבין עליה על ביאת המקדש ושורפין עליה את
התרומה והאוכל אבר מן החי ממנה סופג את הארבעים · שחיטתה ומליקתה
מטהרת את טריפתה דברי רבי מאיר · רבי יהודה אומר אינן מטהרות · רבי יוסי
אומר שחיטתה מטהרת אבל לא מליקתה׃ בין העיגולים
לגגין רשות הרבים · כרם שלפני הבוצרים רשות היחיד · ושל אחר הבוצרים
רשות הרבים · אימתי בזמן שהרבים נכנסין בזה ויוצאין בזה כלי של בית הבד
ושל גת והעקל בזמן שהן של עץ מנגבן והן טהורין בזמן שהן של גמי מיישנן
כל שנים עשר חדש או חולטן בחמין · ר' יוסי אומר אם נתנן לשבולת הנהר
דיו׃

כלים

אבות הטומאות השרץ ושכבת זרע
וטמא מת ומצורע בימי ספרו ומי חטאת שאין בהם כדי
הזייה הרי אלו מטמאין אדם וכלים במגע וכלי חרס באויר ואינם מטמאין במשא׃
צלוחית קטנה שניטל פיה טמאה · וגדולה שניטל פיה טהורה של פלייטון
שניטל פיה טהורה מפני שהיא סורחת את היד · לגינין גדולים ש

שניטל

שניטל פיהן טמאים מפני שהוא מתקנן לכבשין והאפרכס של זכוכית טהורה אמר רבי יוסי אשריך כלים שנכנסת בטומאה ויצאת בטהרה׃

טבול יום המכנס

חלות על מנת להפריש ונשכו בשא חבור בטבול יום ובהא אין חבור מקרצות נושכות זו בזו וככרים נושכין זה בזה האופה חמיטה על גבי המיטה עד שלא קרמו בתנור וקוליית של מים המחולחלת ורתיחת גריסין של פול ראשונה ורתיחת יין חדש רבי יהודה אומר אף של אורז בשא תבור בטבול יום בהא אינו חיבור ומורים בשאר כל הטומאות בין קלות בין חמורות׃ התורם את הבור ואמר הרי זו תרומה על מנת שתעלה שלום שלום מן השבר ומן השפיכה אבל לא מן הטומאה רשא אף מן הטומאה נשברה אינה מדמעת עד היכן תשבר ולא תדמע כדי שתתגלגל ותגיע לבור רבי יוסי אומר אף מי שהיה בו דעת ל׳ להתנות ולא התנה נשברה אינה מדמעת מפני שהוא תנאי בית דין׃

מכשירין

כל משקה שתחלתו לרצון אעפ שאין סופו לרצון אעפ שאין תחלתו לרצון הרי זה בכי יותן משקין טמאין מטמאין לרצון ושלא לרצון׃ חלב האשה מטמא לרצון ושלא לרצון וחלב הבהמה אינו מטמא אא לרצון אמר רבי עקיבא קל וחומר הדברים מה אם חלב האשה שאינו מיוחד אא לקטנים מטמא לרצון ושלא לרצון חלב הבהמה שהוא מיוחד לקטנים ולגדולים אינו דין שיטמא לרצון ושלא לרצון אמרו לו לא אם טימא חלב האשה שלא לרצון שדם מגפתה טמא יטמא חלב הבהמה שלא לרצון שדם מגפתה טהור אמר להם מחמיר אני בחלב מבדם שהחולב לרפואה טמא והמקיז לרפואה טהור אמרו לו סלי זתים וענבים יוכיחו שהמשקין היוצאין מהם לרצון טמאים ושלא לרצון טהורים אמר להם לא אם אמרתם בסלי זתים וענבים שתחלתן אוכל וסופן משקה תאמרו בחלב שתחלתו וסופו משקה עד כאן היתה תשובה אר שמעון מכאן ואילך היינו משיבין לפניו מי גשמים יוכיחו שתחלתן וסופן משקה ואינן מטמאין אא לרצון

המר

אמר לנו לא אם אמרתם במי גשמים שאין רובן לאדם אלא לארצות ולאילנות ורוב החלב לאדם:

עוקצין

כל שהוא יד ולא שומר מיטמא ומטמא ולא מצטרף. שומר אעפ״י שאינו יד מיטמא ומטמא ומצטרף. לא שומר ולא יד לא מיטמא ולא מטמא:

אמר רבי יהושע בן לוי עתיד הקב״ה להנחיל לכל צדיק וצדיק שלש מאות ועשרה עולמות שנ׳ להנחיל אוהבי יש ואוצרותיהם אמלא. א״ר שמעון בן חלפתא לא מצא הקב״ה כלי מחזיק ברכה לישרא׳ אלא השלום שנאמר י״י עוז לעמו יתן י״י יברך את עמו בשלום:

הדרן עלך שיתא סדרי משנה והדרך עלן׳ דעתן עלך שיתא סדרי משנה ודעתך עלן׳ לא נתנשי מינך שיתא סדרי משנה ולא תתנשי מינן לא בעלמא הדין ולא בעלמא דאתי״ ג״כ

יהי רצון מלפניך י״י אלהינו ואלהי אבותינו שתהא תורתך אומנותינו בעולם הזה ותהא עמנו לעולם הבא׳ חנינא בר פפא׳ רמי בר פפא׳ נחמן בר פפא אחאי בר פפא אבא מרי בר פפא רפרם בר פפא רכיש בר פפא סורחב בר פפא אדא בר פפא דרו בר פפא״

הערב נא י״י אלהינו את דברי תורתך בפינו ובפיפיות עמך בית ישראל ונהיה אנחנו וצאצאינו וצאצאי עמך בית ישראל כולנו יודעי שמך ולומדי תורתך״ מאויבי תחכמני מצותיך כי לעולם היא לי״ יהי לבי תמים בחוקיך למען לא אבוש״ לעולם לא אשכח פקודיך כי בם חייתני״ ברוך אתה י״י למדני חקיך״ יקרים דרבנן

תפלה נאה טוב לאומרה בע״פ קודם משנה תורה

רבון העולמים אב הרחמים והסליחות לך אנחנו מודים בקידה ובהשתחויה לחלות פניך על אשמות וזדונות טרם יצא דבר המלך על כל דת ודין השער לא סגרו אחרי אשר יצאו הרוכבים המזהרים על המקורים לעשות משפט ודין ועד הצלם לא סר והמלך את ה׳ אולי יעבר לנו ולא נאבד לכן באתי כאן מתבקש על פתח רונך רחמיך קורא אני את משנה תורה שתשמרני לחיים טובים ולא ימושו ספר תורתך מפינו ומפי זרעינו ובו נהגה יומם ולילה ולא תטרוף עלי את השעה ותאריך קצי כי אליך תשובה זכרנו לחיים מלך חפץ בחיים וחתמנו בספר חיים למענך אלהים חיים בזכות ספר משנה תורה

ופירושיהו ופסוקיו והברותיו ותורותיו וטעמיו ונקודיו ושמותיו היוצאים מראשי תיבות וסופי תיבות ומאמצעי תיבות בכלל ובפרט ובזכות שם הגדול אהי״ה במלואיו בי״ו בה״ן ובאלפי״ן תיטיב לנו החתימה ובשם קר״ע שט״ן הקרע גזר דינינו ובשם אל״ד כלול במקורו אהי״ה יות אאהלידה תבטל מעלינו ומעל כל ישראל כל גזרות קשות ורעות ותל הסיר ממנו צרינו ופרוש עלינו סוכת שלומיך בזכות השם הקדוש אהי״ה במלואיו ותאריך קיצנו ותכפר חטאתינו ועונותינו ופשעינו ותקבל ברחמים

וברצון את תפלתינו ויהי נועם יי׳ אלהינו

עלינו ומעשה ידינו כוננה עלינו

ומעשה ידינו כוננהו ברוך יי׳ לעולם אמן ואמן ׃

רשות לאזהרות

אמון יום זה נחלו עם זה · על יד מורה איש האלהים ·
מטה עליה וימסר נשיה · לך רועיה תהלה אלהים ·
יום נגליתה וזרח הוריתה · מאור נעליתה על כל אלהים ·
דבר אל שמעו · עם נושעו · ויחלו ויעו · מפני אלהים ·
והפליא עצה · גדול העצה · לעם חן מצא · בעיני אלהים ·
יקרה נעימה · תורה תמימה · להנחיל אומה בת האלהים ·
דת הודיעם · וקול השמיעם · ראו השמע עם קול אלהים ·
בתוך המוני · דיבר בסיני · הלא אני יי׳ ואין עוד אלהים ·
נטוש זר ופסלו · וצא התאר לו · היעשה לו אדם אלהים ·
את שם האל · לשוא אל תואל · כי על כל אל גדול אלהים ·
לכבד שבת · רוץ עת בחבת · כי בו שבת · ויכל אלהים ·
ענג תומים · בטוב מעדנים · והאריך שנים · לפני אלהים ·
זרע שונאים · ואל תהי כמורים · כי האדם · בצלם אלהים ·
רחק זנות וחימה · ומאוני מרמה · כן בתת וחימה · יפקוד אלהים ·

ברעך

כרעך לא המענה' זאת כמתנה' כי שם שנא יי אלהים׃
קמן זה לא האמור גם לא' תורתו אשר לו נתן אלהים׃
והעם חרדו· והמהו ופחדו· ויאמרו· מועל אלהים׃
דברו בכושר' נדיבי יושר' נעשה כל אשר עשה אלהים׃
המוני עם זו· בדת אל שמחו ועלזו· ואמרו· לכו· אזו· מפעלות אלהים׃
חי גואלנו· וקוף ידינו' ואיש הראינו· כישע אלהים׃

אזהרות לרבי שלמה בן גבירול ז״ל

ליום א׳ מצות עשה

שמור לבי המענה' היה במוסר נענה' ירא האל ומכנה' דבריו הישרים׃
וזאת יקח תשובה' וזאת ירבה ענוה' וזאת יתן חכמה' להבין נערים׃

אספר הנשיאות' ומאיקות למאות' ואשיב הלמיות' לישר העוברים׃
ואזכיר מצות עשה' בדת מעוז ומחסה' ועל מפעי יכסה' ומגלה נסתרים׃
שמונה וארבעים' ומאתים נטועים' כמו מסמרות הקועים במספר איברים׃
בסיני נודעו· ומגרוס נשמעו' ויאדרו הטבעו· בתוך עשרת דברים׃
אשר היו· הויות' בתיבות נשוות' במספר המצות' ובהם נאמרים׃
יה מושיעך· יה מוריעך' עד אשר לרעיך' נהגם נחקרים׃
יהרעים אל רעות' בקול הבלאת וזועות' מקנן על גבעות' מדלג על הרים׃
ועם קרא אותם' רעדה אחזתם' ויצאה נשמתם' בדרה ושברים׃
והוריד טל אדיו' לעמו ועבדיו' והשיב בחסדיו' נשמות לפגרים׃
אני הוצאתיך· אני הזהרתיך' אני הדרכתיך' בדרכי מישרים׃
ליחד אל איום' שתי פעמים ביום' להתפלל יום יום' ערבים ושחרים׃
לעבדו ולאהבו' בלב ולדבקה בו' ולהמוך בנתיבו' פעמים ואשורים׃
לקדש העבודתו' ליראה מגעתו' להשבע בשמו' בלי און ושקרים׃
לצדק דינהו· ולרדוף צדקהו· ולשמור דתיהו· ולעשות מאמרים׃
דבריו שים מערכה' עלי לב גם על פה' וכתבם על ספי· מזוזות ושערים׃
ושננתם תמיד לבנך ולתלמיד' ומברכות תצמיד' מאת הנגמרים׃

בכור בנים המרה ׳ ותוטפות תעדה ׳
והפדה פטר חמור ׳ והשבת השמור ׳
ועל כנפי בגדך ׳ גדילים תעשה לך ׳
קבע ברכת המזון ׳ בתם ובחנון ׳
שבוע עני השב ׳ ותהך אל ישב ׳
היה לשב עמו ׳ לשכלו ולשנו ׳
והלמוד והלמד ׳ והוריך הכבד ׳
והרגלים תרחם ׳ והחולים תשיחם ׳
ולפתוח ולתת ׳ לאביון יחתת ׳
לבער מחמצת ׳ בבלה נחרצת ׳
לענג יום מנוחה ׳ בהשקט ובבטחה ׳
והצדקה לעשות ׳ כפי יד ובמסות ׳
והלמיד שעשעים ׳ להדר ולהנעים ׳
והמטה ומנוה ׳ ויין קידוש והרוה ׳
ולימור נחמנה ׳ לבנים ברננה ׳
שמור מעשר עני ׳ וגם מעשר שני ׳
ומעשר ממעשר ׳ וגם ודוי מעשר ׳
וקדשי מהכי ׳ וגם מעשר שני ׳
והזק תך ימוט ׳ ולער לת המוט ׳
והשמוט משאות ׳ ושכחה עם פיאות ׳
ולקט הקציר ׳ ופרט הבציר ׳
וחלימו הכט ׳ בהענק ובהעבט
שמח ותמור המח ׳ בהחיותך המח ׳
ופגול כי יבאש ׳ ישרף באש ׳
וראשון ושביעי ׳ הקדש בחג ישעי ׳
ויום זכרון תרועה ׳ ויום כפור תענה ׳
ערבים בסמדר ׳ ועץ עבות והדר ׳
וכהן המקום על ׳ באלמנה יגעל ׳

ובכנעני תרדה ׳ ותמול בבשרים ״
והלל הגמור ׳ בימים נספרים ״
והלוה דל ורך ׳ תמים בדברים ״
ולא המעת רזון ׳ בעינוי כפורים ״
והגזלה השב ׳ וטומך ממחרים ״
והקום מפניו ׳ ופני כהדרים ״
והשיב כלי חובר ׳ והקריש מבוכרים ״
והחבלים הנחם ׳ והקבור נגורים ״
ולשמיר ולמוהת ׳ עמלק ראש צרים ״
ולשרוף מנלצת ׳ אילים ואחרים ״
ולחוג ולשמחה ׳ ולאהוב הגרים ״
ומשאות ממתמסות ׳ להקים ולהרים ״
והוכחת רעים ׳ ואהבת החברים ״
ויראת מקדש ו׳ חכמים עם הורים ״
ליתום ואלמנה ׳ ולוי עם גרים ״
וראשון ושמיני ׳ הקדש בהדרים ״
ומבהמה העשר ׳ וראש גז מעדרים ״
התכלם במעומי ׳ והחלה הרים ״
ובשביעית השמוט ׳ ספחים ונזירים ״
בשדה והבואות ׳ ומולכות מבצירים ״
שוב לבני הציר ׳ לדלים נאמרים ״
והן כן תלבט ׳ נדבות ונדרים ״
והנוהר במח ׳ יהושלך על תורים ״
ופסח בצלי אש ׳ ומצות ומרורים ״
ומקרת שבועי ׳ בבכורי קצירים ״
וסוכה ותרבעה ׳ צמחים נבחרים ״
ופרי עץ הדר ׳ ובכות תמרים ״
ובבתולה יבעל ׳ ויהיו ידרים ״

וידע המעתים לטהר סוס ובתים ׳ ומתות המתים והגם מוקטרים ״
ונשלח נשלוח להקטיר ולמלוח ׳ לכפר ולסלוח פשעים נעתרים ״
וליצוק ולבלבל ולשחוט מר ויובל ׳ ולמלוק ולקבל ולקמוץ חוברים ״
וכן ילמד עם זה להכפ ולהזה ׳ והשוק והחזה לחוקו נעצרים ״
ויכין למלאכה סדר וכעת לכה ׳ לבית הפרוכת בגדים משזרים ״
והבעת המשכן ולחם הנתכן ׳ ושמן המתוקן למשחה ולמאורים ״
חנוכה ומלאכה קטורת נסכה ׳ ושש המערכה ושתי כברים ״
ושלמים ומנות ועולות וקרבנות ׳ ושלוש מתנות במועדים נזכרים ״
והעומר עהל ונר שבת יהל ׳ ומרסת הקהל ושופטים עם שוטרים ״
למחקורת ריבות נפשות נערבות ׳ וריין תרבע חבות נזקים נשמרים ״
וקנב מתבונה לחדשי השנה ׳ ומתנות כהונה תרבעה ועשרים ״
והקזינות למלאכת ונר חנוכה להעלות ׳ ולהיות ולעלות בשני מעשרים ״
להנעים חומשים וגם להיות קדושים ׳ ולטבול נפרשים בעתים נגזרים ״
ושכת בבהמה ועבר עם תמה ׳ ובכורי חרמה ומקרת בכורים ״
וזירוז מהמים וצדק מאזנים ׳ ומאה פי שנים לבנים הבכורים ״
וחוק תימותים וגם מרותים ׳ ומוכת שפחים ופריון כמערים ״
וחופש התמה בסיתן נכהמה ׳ וריין ערי חומה ובתי החצרים ״
וחרם לא ידון בנמכר על זרון ׳ ביובל ומת תרון ישולח לדרורים ״
ונחת עברית חמשית ביובל ונתת ששית ׳ ומת בות חמישית והבדל שש ערים ״
וריין שכחה חרופה ושור עגלה ערופה ׳ ונסח לתרומה מלא המה טהורים ״
וטהרת הדוות במיתי המקוות ׳ ובר בת על מצות ובר הכפורים ״
וטהרת הטומאה בקרבן הנרתה ׳ וקרבן חטתה ומוכפין עשרים ״
ויורד גם עולה ומיתי גם נבלה ׳ וחרם המופלא וערך הנודרים ״
וידר יהר לחמור והעומר לספור ׳ ותם קן הצפור לשלח בערים ״
וכל טומאה להפלות כסיקן מגלות ׳ וחרם עם מכלות ומשקים נמרים ״
והסט ושוכבת ומקרה מתשכבת ׳ ויבום נעזבת וחגרת פורים ״
וחלוץ ורוקת לתסה ניתקת ׳ וקוץ כף מתוקה במבושי גברים ״
וריין תשת שביה וחוק פריה ורביה ׳ והלבושה עריה ונסוך מי קרים ״

וערלה והלולים ומשנה למושלים ' וביומם להשלים שכר הנשכרים "
ברכות וקללות ומכס ונחלות ' ושיר חכמים גדולות ויובל לדרורים "
והמזכרות עדה ומורם מהודה ' וטבול יולדה מדמי המקורים "
ופרה לשריפה והזה להנופה ' ומעשר החיפה והתרומה להרים "
ועיר יד שולחת כמלט משחת ' ועם עיר נדחת להחריב ולהחרים "
ועיר כי תסגר חכמה תגר ' והא נבלה לגר או מכור לנכרים "
רמי כופר הסקול והמסית הסקול ' כיען הרים קול לעבדה לאחרים "
וחולם ועד זוממם כאחר האדימם ' לבלתי ידומם להנבא שקרים "
ובנרעות הכרע המוציא שם רע ' ואיש זב ומצורע בהיות נטהרים "
ובזה ירקח טמאת מה או נסכה ' ומדיח הספה ויראו נשארים "
ואוכל בחמשה תבסהו בושה ' ורם על יבשה תכסה מעפרים "
והסוטה השקה למען תנקה ' ועשית מעקה להסיר מכמורים "
ויהן כל שטו יהי נקי לביתו ' ויאחר מצאתו ולא יעבור דברים "
וינף יד רמה משוח מלחמה ' לבבל המול תימה כלב הנהגרים "
אלה מצותי ואלה חקותי ' ואלה הורותי התמימים וישרים "
החייתה מהיר והסכינה יהיר ' והמזהיר יזהיר כזוהר המאורים "
ולנוהר יקרב כשמרם עקב רב ' ובאור הנערב ישרים מכתירים "

אזהרות ליום שני של שבועות

מצות לא תעשה

בצל שדי אחסה ושרקו לא אכסה ' במצות לא תעשה ואגיד מישרים "
כהובים באמונה בערות נאמנה ' וכיתי השנה במספר נחקרים "
יקרים מבנינים עתידים ונכונים ' לבת החיתנים בעדי קישורים "
צאי נא לקראתי אחותי רעיתי ' ושמעי הורתי ולקחי מוסרים "
חשקתיך ואהבתיך מריתיך מלהב ' כמו תורי זהב צרופים וטהורים "

בצלי"

בעתותי עצבה׳ בחלף ורבבה׳
אנכי יי׳ קראתיך בסיני׳
ולא תעשה פסל׳ ברשע ובבסל׳
וגור ומלהבה׳ להכות תועבה׳
וסור משמע שוא׳ והתחנן בשוא׳
ומצוה לא תנאף׳ שמור מן יחרה אף׳
ונפש לא תנקש׳ אשר רעהו תבקש׳
ושקר לא תענה׳ ויתום לא תענה׳
והגר לא תונה׳ וגזית לא תבנה׳
אלהים לא תקלל׳ והשם לא תחלל׳
ולא תקלל חרש׳ חמסו ידרש׳
ולא תאחר כבנעך׳ מלאתך ודמעך׳
ולא תעשוק שכירך׳ ולא תלקט קצירך׳
ולא תפאר זיתך׳ ולא תכלה פאתך׳
ולא תשא חטאו׳ אשר לבו מלאו׳
ולא תקום עמך׳ לבבל תקום ממך׳
ולא תטור תיבות׳ ולא תשחל תובות׳
ולא תשמע דברי׳ נביא שקר ומורה׳
ועבד לא תסגיר׳ ופנים לא תכיר׳
וכספם לא תחמוד׳ ועל דם לא תעמוד׳
כמור חוקי על דל׳ ולא תשא פני דל׳
ומצות לא תטה׳ שמור מן כה תשטה׳
ולא תקח שחד׳ ולא יעיד אחד׳
ולא תחמוד גוילה׳ אשר תוקח תמלה׳
ולא תאכל טריפה׳ ותועבה הדופה׳
ולא תעשה רעות׳ במערה קרקעות׳
ולא תתן אכלך׳ במרבית מן אכלך׳

קול דודיה בא׳ מדלג על הרים״
ולא יהיה על פני׳ לך אלהים אחרים״
ולא תשים פסל׳ להקניאו בורים״
ולבנות מצבה׳ ולטעת אשרים״
ולא תשא לשוא׳ שמותי היקרים״
ולגנוב לא תשאף׳ ולא תחמוד חברים״
ולא תתן מוקש׳ להכשיל העורים״
ועל ריב לא תענה׳ לאחר ונהגרים״
וחרנך לא תונה׳ כחרמות הורים״
וכרמך לא תעולל׳ ופרט הבצירים״
ולא יצמיר חורש׳ שורים וחמורים״
ולא תעשוק רעך׳ ולא תאחר נדרים״
ולא תחסום שורך׳ בדישו העמרים״
ולא תונה עמיתך׳ במקח ודברים״
ולא תחשוב לשנאו׳ כמשטמת ערים״
ולא תלין עמך׳ פעולת נשכרים״
ולא יומתו אבות ובנים על הורים״
ולא תהיה אחרי׳ מסיתים נבערים״
ועל פה לא תזכיר׳ שם אלהים אחרים״
והחדל למשור׳ שבועות לשקרים״
ומנשך תחדל׳ לרבות במחירים״
ודין יתום מנטה׳ ואלמנה וגרים״
ולא תאכל יחד׳ נפשות וכשרים״
ולא תאכל נבלה׳ וזבחי שעירים״
ולא תקטין איפה׳ להפריע שערים״
ומשקל מתעות׳ וגם לא במשורים״
ולא תרוץ רגלך׳ ומלשני בסתרים״

ולא

ולא תשית יד עם רשעים ומרעים'
מטוב עומר שכחתו' ולא תשוב לקחתו'
שנת שבע תזור' וביובל תעזור'
ולא תזרע כלאיך' להוצית בו לחמך'
ולא תאכל קלי' ולחם וכרמל'
ולא תאכל ערלים' בטרם הלולים'
ולא תהיה כנושה' לאיש עני נקשר'
ולא יעלה משיחי' במעלות על מזבחי'
והכלים תמשש' והחמץ הרושש'
ולא תוציא לחוץ' בשר פסח נחוץ'
וזבחי לא תשחט' בזבחו על חמץ'
ונשיא לא תאור' ולא יראה שאור'
וזבחי שלמיכם' וחלבי זבחיכם'
וכי יגע בשר' בכל טמא נאסר'
ויינך ויצהרך' ובכורות בקרך'
ולא תאכל עליהם' המגירי הנקרים'
ודג וחיה שניהם' ומופות לפניהם'
ומום בו לא יקרב' להקריב שי נערב'
ומיד בן נכר' לא הקריב אשכר'
ולא יעלה לרצון' בכל מקום חיצון'
ולא תמיר בהמה' ומקודשת חתומה'
ולא תביא לזונה' מחיר כלב וזונה'
ולא תקריב למשחה' בשמן המשחה'
קטורת לא תרקח' ומעיניך תפקח'
שמור פן תשא' דבר מיד הנשא'
וחוק חוקו ואת בנו' בלבבך תצפנו'
וכל מלאכה להקנות' בשבתותי לרצות'

ולא תגוש רעים' ואחים כנכרים"
לאלמנה נהגו' וליתומים וגרים"
ספיחים לא תקצור' ולא תבצור נזירים"
ולא תזמור כרמך' ולא יעלה סירים"
בטרם תביא לי' ראשית הקצירים"
ולא תהדר גדולים' ודלים כאחרים"
ולא תתנו חשב' בעורים ושכורים"
ולא תזבח פסחי' באחד השערים"
והשרפנו בשש' פר אחד ועשרים"
נר וערל מחוץ' ותושב ושכירים"
ולבך לא תאמץ' לאהן ומסורים"
ולא ילין עד אור' בשר ליל שמורים"
וחלבי חגיכם' להותיר נאסרים"
ולא תאכל מעשר' דגנך בשערים"
ותרומת ידך' ומבחר הנדרים"
והחלב והדם' שני אלה אסורים"
כלא סיתוניהם' אשר כם נכרים"
כגבן או גרב' ונפחים או עורים"
ולא יעבור איבר' בבכורי שוורים"
ולא תגוז בכור צאן' במשקה העדרים"
ולא תאכלו תרומה' טמאים עם זרים"
ולא תתן לבונה' במנחת השעורים"
ולא תשים קרחה' ושרט בבשרים"
וכופר לא תקח' לרוצחי מסתרים"
ומצות לא יקשה' בעיניך הרים"
ובנך לא תתנו' למולך אכזרים"
ומקראי מצות' ומקרת בכורים"

ומקרא

ומקרה זכרון לברק ולכשרון
ועצם לא תשבור בליל צאתך ממצור
ולא יצא ממנו להטמא לאביו
ולא שתה יין להכשלות עין
וכתובת קעקע בגוף לא תרקע
ומקרה הנראה במחנך תכסה
ונשך לא תתן להשים על מסכן
ועינך לא תעלים בנדחים ונופלים
וצמר לא תלבש בתוך פשתים נחבש
ולא תעלו לאותי ולא תסכו לשתי
בצל נוף לא תחסו ובהם לא תעשו:
וחוק לא יירתו דבריו תורתו:
ובדבר לא תשקט מאחר חוקו ותמנו:
ובדבר לא תכחשו מתוך חקרו ודרשו
ובדבר לא תבטל חדל מהתרשל
ובדבר לא תעונן אשוריך כונן
ולא תגרע חוקם לשלשת את ספקם
ולא תעבוד בהם עבודת עבדיהם
ולא תקוץ בבך ולא תקשה ערפך
ולא ירע לבבך בהקך להושבך
ולא תעביר בנך ולא תשחית זקנך
ולא תכרות להם ברית ולאלהיהם
ולא תלך אתם בחוקות משמרתם
באחר נכס לא ישבנו וגם לא תתחתנו
ולא תשתיר עונה בעיר עלי תזנה
וחרם עם נבך בידך לא ידבק
ומשוני תכזר ומאחבי תבור

ומקרתי הרון ומקרת כמרים
והער לא יעבור על ראשי נזירים
ולאחותו ולאחיו ויתר האחרים
ולא חומץ יין ויתר הדברים
והמקלל יוקע ויובל לקברים
ובדרך לא יהיה בך ערות דברים
וחוק לא תעשוכן לחדיר חדרים
ולא תעשה חלילים כהבלי הנכרים
ולא תקטירו דבש תמרים ושאורים:
במזבח מעמי אשר לבני עמרים
והאהל לא תכנסו כמעשה המורים
וחיים תמצאו ושלום כנהרים
והגר לא תלחצו כי הייתם גרים
ובדבר לא תכחשו כבאחים סרים
ולא תחמל בעל ונח לכל שמרים
והעבדים תחונן בצאתם לדרורים
ולא תשלחם ריקם ומרודים ומעורים
ביען כי לי הם עבדים נמכרים
ולא תתן כספך בנשך כיתרים
ולא ימצא בך קסמים וחברים
ולא תחוס עינך לכלות המורים
ולא תעשה כהם כורות כשברים
ולא תחיה אותם ולא תחון צרים
ומשכית לא תתנו כהבלי שוא שומרים
וזית לא תבנה אבל החרם תחרים
והיתה תל תבך כמהפכת זרים
ולא יבוא ממזר בסוד עם נבחרים

ולא

ולא תדרוש שלומים · לאכזרים קמים ·
ולא תהרוג סריס · וצריקים עמים ·
ולא תדרוש אל מת · אשר אין עמו אמת ·
ולא תסיג כל גבול · במצות שוכן זבול ·
ולא תחלל בתך · להזנות מרעתך ·
ולא תשכב אותה · בנדת טומאתה ·
ולא תהיה לאיש זר · בעולה אח נמר ·
ולא תהיה קדשה · בסוד עדה קדושה ·
ולא ילבשו אנשים · לבושי הנשים ·
ולא תרדה בחורי · באחיך העברי ·
ולא ירבה נשים · וסוסים ופרשים ·
ולא יסור לבבו · בסוסי מרכבו ·
ולא תמכור עברי · כממכרת נכרי ·
ולא תתעב אדומי · בבואו להדומי ·
ולא תצא עבריה · אשר תוקח בבריה ·
ואם יכמור גבירה · והפדה במחירה ·
ולא יגרע אותה · שארה וכסותה ·
וארבע נשים הן · אסורות לכהן ·
ולא יגדל פרע · ולא יפרום קרע ·
ולא יטמא עצמו · לאביו ולאמו ·
ובדבר לא יצא · למען ירצה ·
ובדבר לא יכבה · גחלתו הרבה ·
ולא תאכל כהו · בקחת זר בתו ·
וגם לא יאכל בו · שכירו ותושבו ·
ולא יאכל ממתנית · בזדון ובתרמית ·
ולא יאכל מנחת · כלילו מן יחת ·

ולא תשים רמים · להציב מכמורים ··
ולא תשוב לריים · ולא ינחלו ערים ··
והמכשף הזנה · אשר ערום יערים ··
ולא תשחית עץ יבול · בעת תבנה מצרים ··
ולא תשיב אשתך · בלכתה לאחרים ··
ואשה אל אחותה · לגלות המקורים ··
ולא יאכל מוזר · קדשים מוזרים ··
ולא יהיה על אשה · לבושי הגברים ··
ולא יהיו קדשים · בבנים נכשרים ··
ולא תמשך נכרי · אבל כי בן חורים ··
ולא ישיב אנשים · לארץ המצרים ··
וכספו וזהבו · וחמדת החוצרים ··
ולא תתעב מצרי · בבואו למגורים ··
ולא יבא בעמי · פצועים ושבורים ··
כנאת פתה נכרית · בראשי איברים ··
ולא ימשול למכרה · כיתר ממכרים ··
ומשכב שנתה · בקחתו בת אחרים ··
והאחת מהן · כשרה לאחרים ··
ולא יחלל זרע · ומקדש מבצרים ··
אבל על מת עמו · אשר אין לו קוברים ··
ורגיל עד יצא · כחתן מאחרים ··
וגרו לא יכבה · וזרח כמאורים ··
אבל תאכל אתו · בשובה כנעורים ··
ועל מת לא יבא · באהלי תמרורים ··
ולא יבדיל להמית · שסעי התורים ··
ולא תזבח משחת · בתלים עם כרים ··

וזר לא יתגלע ראות קדש כבלע
ולא יעבט אורח ויהיה לטורח
ולוי הזקן עבודה לא יזקן
ויתעך תמשיך במצות לא תשיך
ולא המוט רבה במצות גבול שבת
וביתך לא יסח במצות לא יזח
ומצות לא תבערו ומצות לא תשקרו
ומצות כלאים ורכב וריחים
ומצות לא הניף לעולם לא תחניף
ומצות לא תחבול עלי כתף הסבול
ומצות לא תקרע לעולם לא תפרע
וחוק לא תוסיפו וחוק לא תחניכו
וחוק לא תהדרו וחוק לא תגורו
וחוק לא אכלתי וחוק לא ביערתי
ובהשארת העבוט במישרים השבוט
וכל מרשיות ממיקי הושיות
ואחד ושבעים הם חרוזים במעשיהם
אשר יען זדעו למולך ברוב רשעו
ומסית ומחלל ובן סובא וזולל
והדובר סרה בשם עבודה זרה
ונגש רוצחה לפחד וקחה
ונביאת מרעה הכשפה הולכה
והבא על ארוסה ועל כלה כנוסה
ובא על אשת איש מאחר יחמיר ויבאיש
ובא על יולדתו ובת בנו ובת בתו
ועל אשה ובתה ובת בנה ובת בתה

וטמאת מן יבולע בשחין ושברים
ולא יהיה כקרח ורעיו הממרים
ולא תקח אם קן על בני האפרים
ומורך לא יחשיך בארץ לא סררים
וחוק מנחת מחבת ומאפה תנורים
ומצות מן השבח שתים נאמרים
ומצות לא ימכרו שדה מגרש ערים
ואבני מאזנים בכיס מסחרים
ומצות מן יוסיף להכות נוהרים
וחילך לא יבול והפרה כתמרים
וחוק מוציא שם רע ושם עלילות דברים
וחוק לא תקימו מצה ראש בכמרים
וחוק לא תסגרו וחוק שבועת אסרים
וחוק לא נהרי למיתי נגזרים
ופרשת הריוט ופרשת שוטרים
אשר הם בציות מקום נהרים יאורים
ואלה פקודיהם במכתב נזכרים
והמגדף ישעו אשר ידו ירים
ומכה ומקלל ומדיח עירים
ובעל אוב לזרא וידעוני שקרים
ועם עיר נדחת בחרב נדקרים
ואשה נרבעת לבהמת היערים
ועל בהמה אבוסה והבא על זכרים
ודודתו מבאיש שני אלה אסורים
ובתו ובת אשתו ובא על אחות הורים
ועל נדה בשבתה למלאת מספרים

ועל אשת אביו ועל אשת אחיו'
והבא על אחותו והבא על חמותו'
ומשפט בנות כהן ומשפט זוממיהן'
והבועל ארמית ברעהו להצמית'
והגונב אדם משחת ירדם'
ואדרוש כל נוכל אשר מגעל יאכל'
ושברון מתנים לאונו עינים'
ומוכר מפלצת לכלה ונחרצת'
ונסח לא עשה בחשך שמו יכוסה'
ואיש סך ומפטם בעברתי אשפטם'
והשוחט מחוץ והמעלה בחוץ
ועובר על דם בריה אהי נפשו להכרית'
והטמאת יורש בבואו למקדש'
והאוכל תרומה הבואהו מהומה'
והאוכל טבל יבואהו חבל'
ומאכל יוסר טבול יום הנמסר'
והזר העובד במותו אכבד'
והמות ראוי לפרוע ושתוי'
כלו מצות עשה ומצות לא תעשה'
אלה התורות יסודות נבחרות'
ימהר אל עליון לקבץ עם אביון'
ויקים את סוכו ויגיה חשכו'
וירתו מאי מספר בקום ישיני עפר'
ומראות הומיות תרננה פיות'
ואז כל עם חוגג ברנה יתמוגג'
ועל הר הגליל נהלך בחליל'

ואם חמותו וחמיו כל אלה אסורים"
ובא על אחות אשתו כמי שאול נפקרים"
ומשפט בועליהן להשמיד ולהחרים"
והגונב בחרמה קסוות נבחרים"
ואוכל חלב ודם יהי כיקר כרים"
ואות רק יאכל באישי כורים"
ונקיון שינים לאוכל נותרים"
ואוכל מחמצת בימים נספרים"
ואיש אוכל ועושה ביום הכפורים"
ואיש אזנו יאטם למשפט המורים"
ושתינו רחוץ במימי כיורים"
ואת תקוה ואחריה לשלח האסירים"
והאוכל קדש בטומאת הבשרים"
וכהן כי יטמא בעברו מאמרים"
וייגע בהבל ויאחזוהו צירים"
לשמש ומחוסר בגדים נקמרים"
ומאחרן יאכל ומחוסר כפורים"
וטמא האהל לשמש בחדרים"
בעזרה נגר מחסה ומגן לישרים"
ולאחר פארות כסנסני התמרים"
ויבנה הר ציון ועמק הפגרים"
ויתן עוז למלכו וקרננו ירים"
וכתקוע שופר ובנשוא נס הרים"
וממעונות אריות ומהררי נמרים"
לקול המון חוגג בשמחה ובשירים"
ואז החפוץ בליל ואז יעלו פרים"

מה רב טובך ומ'"

[illegible]

ערבית תשעה באב

הקבצו ושמעו בני יעקב
כלכם וקרעו ל
לבבכם ואל בגדיכם כי במעשיכם
שולחה אמכם ותנו כבוד ליי׳
אלהיכם׳׳ ותנו׳ מי האיש
החפץ חיים ואיך אוכל יטעם לו
אוהב ימים לראות טוב ולבקר
בהיכלו והאלהים ירחם כן
לבבן כאהבלו מבלי לו חסר
לא עמל לו ולא גידלו: ותנו
אנא הלך לורך תרקיע עמנו
לשחקים אנכי חטאתי והוא
אסור בזקים ועל זאת ספדו
והילילו בואו ולינו בשקים

ליל ט״ב חולצים מנעליהם והולכים לבית
הכנסת ויושבים ע״ג קרקע ואין מדליקין נרות
כ״א כדי לומר עליו קינות ואיכה ואסו׳ באכיל׳
ושתייה וסיכה דרך תענוג ורחיצה אבל
רוחץ אחרית עם קשרי אצבעותיו ונעילת
סנדל דוקא של עור ותשמיש המטה אסור
אבי׳ ליגע במטה אסור ולילו כיומו וכן
השמשות אסור בכל אלה כיוה״כ ומבטלין ת״ת
ואסור לקרות כ״א באיוב ובירמיה ומדלגין
פסוקי דנחמה ואם חל במוצ״ש מברך על
הנר ומתחיל ש״צ ואו׳ על נהרות בבל ר
ומתפללין ערבית ואו׳ קינות בין גוא׳ לרופ׳
ואו׳ הבדלה כמו שאר ימים ואו׳ קדיש תתקבל
ויש נוהגים שלא לו׳ תתקבל רק׳ גם כי אזעק
ואשוע שתם תפלתי ויושבים לארץ ואו׳ ש״צ
הקבצו למי אבכה ומתעטף ש״צ כאבל למי
תעס וקורה ובוכה

ברחובות ובשווקים: ותנו שכינה מה אומרת קולה מרחם״ הגדולה
והגבורה והתפארת עברו רחשי׳ והנצח וההוד אין דורש לנגעי׳ ותזנח
משלום נפשי: ותנו על זאת אספדה ואילילה אספדה כאילה
קולי כחולה מעי מעי אוחילה למענכם שולחתי בבלה ואני בתוך
הגולה: ותנו עונותיכם הטו אלה וחטאתיכם הגליתי אתכם
לישרה אתכם ויתעבר ה׳ בי למענכם ושלחני לים לפניכם: ותנו
בבית ישראל ראיתי שערוריה אין איש שם על לב שלמה אהיה
כעוטיה בקיר נטוי ובגדר הדחוי׳ המדבר הייתי לישראל אם ארץ
מאפליה: ותנו ידענו ה׳ רשעינו עון אבותינו הננו חטאנו לך ה׳
אלהינו שוב למען עבדיך וסלחת לעונינו תשוב תרחם עלינו תכבוש
עונותינו: ותנו ויאמר ה׳ אהבתי אתכם כל ישעי וכל חפצי אשוב
לרחמכם שובו אלי ואשובה אליכם אנכי אנכי הוא מנחמכם: ותנו
אמרו לבת ציון כה אמר אדוניך התהיותך עזובה ובעליך בניך
ומשוש חתן על כלה ישיש עליך אלהיך והיית עטרת תפארת ביד ה׳
וצניף מלוכה בכף אלהיך:

על נהרות בבל שם ישבנו גם בכינו בזכרינו את ציון: על ערבים בתוכה תלינו כנורותינו כי
שם שאלונו שובינו דברי שיר ותוללינו שמחה שירו לנו משיר ציון איך

נשיר את שיר ה' על אדמת נכר: אם אשכחך ירושלים תשכח ימיני: תדבק
לשוני לחכי אם לא אזכרכי. אם לא אעלה את ירושלים על ראש שמחתי:
זכור ה' לבני אדום את יום ירושלים האומרים ערו ערו עד היסוד בה: בת
בבל השדודה אשרי שישלם לך את גמולך שגמלת לנו. אשרי שיאחז
ונפץ את עולליך אל הסלע:

מזמור לאסף אלהים באו גוים בנחלתיך טמאו את היכל קדשיך שמו את ירושלים
לעיים נתנו את נבלת עבדיך מאכל לעוף השמים בשר חסידיך לחיתו
ארץ: שפכו דמם כמים סביבות ירושלים ואין קובר: היינו חרפה לשכנינו
לעג וקלס לסביבותינו: עד מה ה' תאנף לנצח תבער כמו אש קנאתך:
שפוך חמתך אל הגוים אשר לא ידעוך ועל ממלכות אשר בשמך לא
קראו: כי אכל את יעקב ואת נוהו השמו: אל תזכר לנו עונות ראשנים
מהר יקדמונו רחמיך כי דלונו מאד: עזרנו אלהי ישענו על דבר
כבוד שמך והצילנו וכפר על חטאתינו למען שמך: למה יאמרו
הגוים איה אלהיהם יודע בגוים לעינינו נקמת דם השפוך: תבוא לפניך עבדיך
אנקת אסיר כגדל זרועך הותר בני תמותה: והשב לשכנינו שבעתים
אל חיקם חרפתם אשר חרפוך ה': ואנחנו עמך וצאן מרעיתך נודה
לך לעולם לדור ודור נספר תהלתך:

רחם ה' אלהינו עלינו ועל ישראל עמך
ועל ירושלים עירך העיר ה
האבלה החריבה השוממה הנתונה ביד זרים
היושבת וראש לה חפוי כאשה עקרה שלא
ילדה ויבלעוה לגיונים ויירשוה עובדי פסילים
ויטילו את נבלת עבדיך מאכל לעוף השמים
ולבהמת הארץ על כן ציון במרר תבכה
וירושלים תתן קולה לבי לבי על חלליהם
מעי מעי על הרוגיהם ראה ה' והביטה וראה
שוממותיה ונחמיה כי אתה ה' באש הצתה
ובאש אתה עתיד לבנותה ככתוב ואני אהיה
לה חומת אש סביב ולכבוד אהיה בתוכה
בא"י בונה ירושלים:

עננו אבינו עננו ביום
צום התענית הזה
כי בצרה גדולה אנחנו. אל תפן
לרשעינו ואל תתעלם מלכנו.
מבקשתינו היה נא קרוב ל
לשועינו טרם נקרא אליך
אתה תענה נדבר ואתה תשמע
כדבר שנ' והיה טרם יקראו
ואני אענה עוד הם מדברים
ואני אשמע כי אתה ה' פודה
ומציל ועונה ומרחם בכל
עת צרה וצוקה בא"י העונה
לעמו ישראל בעת צרה:

למי אבכה וכף אכה ובבכי אמרר והמון מעי אשונן הלמקדש אשר
כרובים אשר עורבים וקינוף שם ידנן ועל דוכן אשר הוכן ללוי
לנגוח בשיר נבל ורנן אהי משמים עלי אורים ותומים אשר כהני משמר

יכונן

יכונן ועל ברה חכמים בית אלהים ובה זקנים קסמים גם מעונן ואיכה חשכה
אור הלכה והתלמוד כמו נלמוד מי יבונן וסוד תורה היה מוניה לאורה
נמי הגה בה עלי הדור יגונן חללים בכלו עוללים ויונקים ואין מקים ואין חומל
והוגן לזאת כל יום וכל ליל אקונן ברוב חבל כמו חבל ואונן נמר חספור
וחח חקקה לקינור ודמעי עבר ציון אחונן והחדל משמוע קול מרננן
ואיכה ישבה בדד אקונן׃ איכה ישבה בדד העיר רבתי עם היתה
כאלמנה רבתי בגוים שרתי במדינות היתה למס׃ בכו תבכה
בלילה ודמעתה על לחיה אין לה מנחם מכל אהביה כל רעיה בגדו
בה היו לה לאיבים׃ גלתה יהודה מעני ומרוב עבדה היא ישבה בגוים
לא מצאה מנוח כל רדפיה השיגוה בין המצרים׃ דרכי ציון אבילות
מבלי באי מועד כל שעריה שוממין כהניה נאנחים בתולות נוגות
והיא מר לה׃ היו צריה לראש איביה שלו כי יי הוגה על רב פשעיה
עולליה הלכו שבי לפני צר׃ ויצא מבת ציון כל הדרה היו שריה כאילים
לא מצאו מרעה וילכו בלא כח לפני רודף׃ זכרה ירושלם ימי עניה
ומרודיה כל מחמדיה אשר היו מימי קדם בנפל עמה ביד צר ואין
עוזר לה ראוה צרים שחקו על משבתיה׃ חטא חטאה ירושלים
על כן לנידה היתה כל מכבדיה הזילוה כי ראו ערותה גם היא
נאנחה ותשב אחור׃ טמאתה בשוליה לא זכרה אחריתה ותרד
פלאים אין מנחם לה ראה יי את עניי כי הגדיל אויב׃ ידו פרש
צר על כל מחמדיה כי ראתה גוים באו מקדשה אשר צויתה לא
יבאו בקהל לך׃ כל עמה נאנחים מבקשים לחם נתנו מחמדיהם
באכל להשיב נפש ראה יי והביטה כי הייתי זוללה׃ לוא אליכם
כל עברי דרך הביטו וראו אם יש מכאוב כמכאבי אשר עולל לי
אשר הוגה יי ביום חרון אפו׃ ממרום שלח אש בעצמתי וירדנה פרש
רשת לרגלי השיבני אחור נתנני שוממה כל היום דוה׃ נשקד על
פשעי בידו ישתרגו עלו על צוארי הכשיל כחי נתנני יי בידי לא
אוכל קום׃ סלה כל אבירי יי בקרבי קרא עלי מועד לשבר בחורי גת
דרך יי לבתולת בת יהודה׃ על אלה אני בוכיה עיני עיני ירדה מים כי
רחק ממני מנחם משיב נפשי היו בני שוממים כי גבר אויב׃ פרשה ציון
בידיה אין מנחם לה צוה יי ליעקב סביביו צריו היתה ירושלם לנדה
בינהם׃ צדיק הוא יי כי פיהו מריתי שמעו נא כל העמים וראו מכאבי

בתולתי ובחורי הלכו בשבי: קראתי למאהבי המה רמוני כהני וזקני בעיר
גועו כי בקשו אכל למו וישיבו את נפשם: ראה יי כי צר לי מעי חמרמרו
נהפך לבי בקרבי כי מרו מריתי מחוץ שכלה חרב בבית כמות: שמעו כי
נאנחה אני אין מנחם לי כל איבי שמעו רעתי ששו כי אתה עשית
הבאת יום קראת ויהיו כמוני: תבא כל רעתם לפניך ועולל למו כאשר
עוללת לי על כל פשעי כי רבות אנחתי ולבי דוי:

איכה יעיב באפו יי את בת ציון השליך משמים ארץ תפארת ישראל
ולא זכר הדום רגליו ביום אפו: בלע יי ולא חמל את כל
נאות יעקב הרס בעברתו מבצרי בת יהודה הגיע לארץ חלל
ממלכה ושריה: גדע בחרי אף כל קרן ישראל השיב אחור ימינו מפני
אויב ויבער ביעקב כאש להבה אכלה סביב: דרך קשתו כאויב
נצב ימינו כצר ויהרג כל מחמדי עין באהל בת ציון שפך כאש
חמתו: היה יי כאויב בלע ישראל בלע כל ארמנותיה שחת מבצריו
וירב בבת יהודה תאניה ואניה: ויחמס כגן שכו שחת מועדו שכח
יי בציון מועד ושבת וינאץ בזעם אפו מלך וכהן: זנח יי מזבחו
נאר מקדשו הסגיר ביד אויב חומת ארמנותיה קול נתנו בבית
יי כיום מועד: חשב יי להשחית חומת בת ציון נטה קו לא השיב
ידו מבלע ויאבל חל וחומה יחדו אמללו: טבעו בארץ שעריה אבד
ושבר בריחיה מלכה ושריה בגוים אין תורה גם נביאיה לא מצאו
חזון מיי: ישבו לארץ ידמו זקני בת ציון העלו עפר על ראשם
חגרו שקים הורידו לארץ ראשם בתולת ירושלם: כלו ב
בדמעות עיני חמרמרו מעי נשפך לארץ כבדי על שבר בת
עמי בעטף עולל ויונק ברחובות קריה: לאמתם יאמרו איה דגן
ויין בהתעטפם כחלל ברחבות עיר בהשתפך נפשם על חיק
אמתם: מה אעידך מה אדמה לך הבת ירושלם מה אשוה לך
ואנחמך בתולת בת ציון כי גדול כים שברך מי ירפא לך:
נביאיך חזו לך שוא ותפל ולא גלו על עונך להשיב שבותך
ויחזו לך משאות שוא ומדוחים: ספקו עליך כפים כל
עברי דרך שרקו ויניעו ראשם על בת ירושלם הזאת
העיר שיאמרו כלילת יופי משוש לכל הארץ: פצו עליך

פיהם כל אויביך שרקו ויחרקו שן אמרו בלענו אך זה היום שקוינהו
מצאנו ראינו: עשה יי' אשר זמם בצע אמרתו אשר צוה מימי
קדם הרס ולא חמל וישמח עליך אויב הרים קרן צריך: צעק לבם
אל יי' חומת בת ציון הורידי כנחל דמעה יומם ולילה אל תתני פוגת
לך אל תדם בת עינך: קומי רני בלילה לראש אשמורות שפכי כמים
לבך נכח פני יי' שאי אליו כפיך על נפש עולליך העטופים ברעב
בראש כל חוצות: ראה יי' והביטה למי עוללת כה אם תאכלנה
נשים פרים עללי טפחים אם יהרג במקדש יי' כהן ונביא: שכבו ל
לארץ חוצות נער וזקן בתולתי ובחורי נפלו בחרב הרגת ביום אפך
הרגת לא חמלת: תקרא כיום מועד מגורי מסביב ולא היה ביום
אף יי' פליט ושריד אשר טפחתי ורביתי איבי כלם:

אני הגבר ראה עני בשבט עברתו: אותי נהג וילך חשך ולא אור:
אך בי ישב יהפך ידו כל היום: בלה בשרי ועורי שבר עצמותי:
בנה עלי ויקף ראש ותלאה: במחשכים הושיבני כמתי עולם: גדר
בעדי ולא אצא הכביד נחשתי: גם כי אזעק ואשוע שתם תפלתי:
גדר דרכי בגזית נתיבתי עוה: דב ארב הוא לי ארי במסתרים:
דרכי סורר ויפשחני שמני שומם: דרך קשתו ויציבני כמטרא
לחץ: הביא בכליותי בני אשפתו: הייתי שחק לכל עמי נגינתם
כל היום: השביעני במרורים הרוני לענה: ויגרס בחצץ שני
הכפישני באפר: ותזנח משלום נפשי נשיתי טובה: ואמר אבד נצחי
ותוחלתי מיי': זכר עניי ומרודי לענה וראש: זכור תזכור ותשוח
עלי נפשי: זאת אשיב אל לבי על כן אוחיל: חסדי יי' כי לא תמנו כי
לא כלו רחמיו: חדשים לבקרים רבה אמונתך: חלקי יי' אמרה נפשי
על כן אוחיל לו: טוב יי' לקוו לנפש תדרשנו: טוב ויחיל ודומם
לתשועת יי': טוב לגבר כי ישא על בנעוריו: ישב בדד וידם כי
נטל עליו: יתן בעפר פיהו אולי יש תקוה: יתן למכהו לחי ישבע ב
בחרפה: כי לא יזנח לעולם יי': כי אם הוגה ורחם כרב חסדיו: כי לא
ענה מלבו ויגה בני איש: לדכא תחת רגליו כל אסירי ארץ:
להטות משפט גבר נגד פני עליון: לעות אדם בריבו יי' לא ראה:
מי זה אמר ותהי יי' לא צוה: מפי עליון לא תצא הרעות והטוב:

מה יתאונן אדם חי גבר על חטאיו: נחפשה דרכינו ונחקורה ונשובה עד
יי: נשא לבבינו אל כפים אל אל בשמים: נחנו פשענו ומרינו אתה לא
סלחת: סכתה באף ותרדפנו הרגת לא חמלת: סכתה בענן לך מעבור
תפלה: סחי ומאוס תשימנו בקרב העמים: פצו עלינו פיהם כל אויבנו:
פחד ופחת היה לנו השאת והשבר: פלגי מים תרד עיני על שבר בת עמי:
עיני נגרה ולא תדמה מאין הפוגות: עד ישקיף וירא יי משמים: עיני ע
עוללה לנפשי מכל בנות עירי: צוד צדוני כצפור איבי חנם: צמתו בבור
חיי וידו אבן בי: צפו מים על ראשי אמרתי נגזרתי: קראתי שמך יי
מבור תחתיות: קולי שמעת אל תעלם אזנך לרוחתי לשועתי: קרבת
ביום אקראך אמרת אל תירא: רבת יי ריבי נפשי גאלת חיי: ראיתה
יי עותתי שפטה משפטי: ראיתה כל נקמתם כל מחשבתם לי:
שמעת כל חרפתם יי כל מחשבתם עלי: שפתי קמי והגיונם עלי כל
היום: שבתם וקימתם הביטה אני מנגינתם: תשיב להם גמול יי
כמעשה ידיהם: תתן להם מגנת לב תאלתך להם: תרדף באף ותשמידם
מתחת שמי יי: **איכה** יועם זהב ישנא הכתם הטוב תשתפכנה
אבני קדש
בראש כל חוצות: בני ציון היקרים המסלאים
בפז איכה נחשבו לנבלי חרש מעשה ידי יוצר: גם תנין חלצו שד
היניקו גוריהן בת עמי לאכזר כיענים במדבר: דבק לשון יונק אל חכו
בצמא עוללים שאלו לחם פרש אין להם: האכלים למעדנים נשמו ד
בחוצות האמנים עלי תולע חבקו אשפתות: ויגדל עון בת עמי מ
מחטאת סדום ההפוכה כמו רגע ולא חלו בה ידים: זכו נזיריה משלג
צחו מחלב אדמו עצם מפנינים ספיר גזרתם: חשך משחור תארם
לא נכרו בחוצות צפד עורם על עצמם יבש היה כעץ: טובים היו
חללי חרב מחללי רעב שהם יזובו מדקרים מתנובות שדי: ידי נשים
רחמניות בשלו ילדיהן היו לברות למו בשבר בת עמי: כלה יי את
חמתו שפך חרון אפו ויצת אש בציון ותאכל יסודותיה: לא האמינו
מלכי ארץ וכל ישבי תבל כי יבא צר ואויב בשערי ירושלם: מחטאת
נביאיה עונות כהניה השפכים בקרבה דם צדיקים: נעו עורים ז
בחוצות נגאלו בדם בלא יוכלו יגעו בלבשיהם: סורו טמא קראו

למו סורו סורו אל תגעו כי נצו גם נעו אמרו בגוים לא יוסיפו לגור: פני ה׳
חלקם לא יוסיף להביטם פני כהנים לא נשאו וזקנים לא חננו: עודינו
תכלינה עינינו אל עזרתנו הבל בצפיתנו צפינו אל גוי לא יושע: צדו
צעדינו מלכת ברחובתינו קרב קצינו מלאו ימינו כי בא קצינו: קלים היו
רדפינו מנשרי שמים על ההרים דלקנו במדבר ארבו לנו: רוח אפינו
משיח ה׳ נלכד בשחיתותם אשר אמרנו בצלו נחיה בגוים: שישי ושמחי
בת אדום יושבת בארץ עוץ גם עליך תעבר כוס תשכרי ותתערי: תם
עונך בת ציון לא יוסיף להגלותך פקד עונך בת אדום גלה על חטאתיך:

זכור ה׳ מה היה לנו הביטה וראה את חרפתנו: נחלתנו נהפכה
לזרים בתינו לנכרים: יתומים היינו ואין אב אמותינו כאלמנות:
מימינו בכסף שתינו עצינו במחיר יבאו: על צוארנו נרדפנו יגענו לא
הונח לנו: מצרים נתנו יד אשור לשבע לחם: אבתינו חטאו ואינם
ואנחנו עונתיהם סבלנו: עבדים משלו בנו פרק אין מידם: בנפשנו
נביא לחמנו מפני חרב המדבר: עורנו כתנור נכמרו מפני זלעפות
רעב: נשים בציון ענו בתלת בערי יהודה: שרים בידם נתלו פני
זקנים לא נהדרו: בחורים טחון נשאו ונערים בעץ כשלו: זקנים
משער שבתו בחורים מנגינתם: שבת משוש לבנו נהפך לאבל
מחולנו: נפלה עטרת ראשנו אוי נא לנו כי חטאנו: על זה היה
דוה לבנו על אלה חשכו עינינו: על הר ציון ששמם שועלים הלכו
בו: אתה ה׳ לעולם תשב כסאך לדור ודור: למה לנצח תשכחנו
תעזבנו לארך ימים: השיבנו ה׳ אליך ונשובה חדש ימינו כקדם:
כי אם מאוס מאסתנו קצפת עלינו עד מאד: השיבנו יהו״ה׳

אז בבית שביינו צר לא הניח לנו וביום טלטולינו לא חמלו עלינו: בחכמי
מוסר שמו עיניהם להרוג חותם במיתה משונה: גם על זו נאה המילו
גורל חזה מהם יהרג תחלה: רמטות במעיין הוריד נשיא רבן גמליאל נשיא
ישראל: הוא בוכה וחבריו מקוננים על רבי ישמעאל בן אלישע כהן גדול׳ ובמה
חטאנו אמרו שניהם כי נתחייבנו לדינה זו: זעק בוכה ושלף חרבו חיבר
ושיחה זוגו עמו: חמה ויננה לבשר על רבי עקיבא בן יוסף דורש אותיות
טבחו כטביחת איל ונוה לשקול בשרו במאזנים ישים וזקן בלונביות דקר
את רבי יהודה בן בבא מסלסל תעודה: כל התלמידין על רבי חנינא בן

תורדיון רצו וכרכוהו בשעת נהרג כרוך וספר תורה עמו״ לא חמלו עליו ועל
תורתו שעמל בה יומם ולילה: מדורת אש ועצים הבעירו ושרפוהו יחד וספר
תורה עמו״ נתנו את נבלת ישבב הסופר מאכל לכלבים בלא נספד ולא נקבר:
שבו עופות השמים לאכול מבשרו והיה השדה שכרה מדמו״ על רבי אלעזר
בן שמוע נגיד ראשנו שנהרג על מצות התפלין: כה שעמל בדברי תורה
איך נפל לחרב ולשון הוגה בינה איך כתמלח עפר: צואר חנניה בן חכינאי
הסיר שונא והתגולל בו ברצון נפשו קרעו כתנתם כל שותי מימיו ואחיו
אוי לנו כי יבש מקורינו״ רבתה מכה וגדלה צעקה בשעת נפילת חוצפית
התורגמן: שמים נתמרמרו וארץ רעשה׳ על רבי אלעזר בן דמא שנהרג
על מצות ציצית״ תמהו מתנינו וכשלו ברכינו בשעת נפילת עשרה זקנים:
שנהרגו בעון דגריהם׳ עליהם נזעק בכל עיר ועיר׳ ונגזור תענית בכל המדינות:

זכור ״ מה היה לנו אוי הביטה וראה את חרפתינו אוי מה היה לנו״
חקונן בכל שנה ודמעתי אתמיד אוי״ עיני כמעייני מים ומכאובי
נגדי תמיד: אוי׳ גלה כבודי ומאורי הועם אוי׳ אף דושכתי מזבולי והבנה
חרבת אדם ובנוי פסו: אוי׳ הלעיגו גוים נחרמו והאנו למולי אוי׳ וכל רואי
ילעיגו לי: אוי׳ זרע מרעים הקימו כוכבים אוי׳ חרבו מקדשי וסבבוני
פרים רבים: אוי׳ טמאו המקדש המעון כורתי מנוחתי אוי׳ יבש כחרש
כחי: אוי׳ כלוני זרים ונגעה נפשי עד מות אוי׳ כי דכיתנו במקום
תנים ותכס עלינו בצלמות׳ אוי׳ לכבבה שמומי ודרכו כנחות בהולותי
אוי׳ לחרב נספך כבודי והתפרדו כל עצמותי: אוי׳ מהר אל גבעה
התעוללו שוטני אוי׳ נאקו ונעקו איה חסדיך הראשונים ה׳: קינה

בליל זה יבכיון ויילילו בני ליל חרב ביתי ונשרפו ארמוני׳ וכל בית
ישראל יהגו כיגוני׳ יבכו את השריפה אשר שרף ה׳״ יבכיון בליל
זה אירעו לי חמשה דברים קשים נגזר על האבות והיו נענשים לבלתי
יכנסו לתוך ארץ קדושים׳ ונחרב הבית וגם חרשו חורשים ראשון גם שני
יבנים עם חרשים׳ וגם נלכדה ביתר והיתה לכח מוקשים בליל זה כי
היתה סיבה מאת ה׳: יבכיון בליל זה תיליל מר עניה נברלת ומבית
אביה כהיום נחרלתי ועורכת בכות וקינים מיללת כי נשרף ביתה
כלבת אוכלת ויצאה גחלת ואש מאת ה׳: יבכיון בליל זה הגלע ואת ביתי
החריב בהשעה לחרב בשעת המעריב אני על משמרתי משמרת
היריב ונכנס האויב ואת זבחי הקריב ובא אל מקדשי ולא צוה ה׳:
מדי שנה ושנה בליל זה מזומנה כי קריה נאמנה וכו היתה

בלמונה״

בחלמונה: ודי בו חבבה וחהימה וכו מי תרעימה נהי נהיה חרימה
תימנים ימימה: ודי בליל זה מכל לילות קינה בכל מקהלות: ובו שתו כוס
תרעלות דרכי ציון אבלות: ודי ליל צור בגד קננו ושלח בי אש ושנו וזועת
סברי לשמוע יחשכו כוכבי נשפו: ודי חנו בגבר חומל לראות יגון ועמל
בליל זה רשעי גמול בלע ה' ולא חמל: ליל בו אירע נופל למגדל
כוהן ועומל ושוני ישבו בשכל יקחהו אומל: קינה

על זה היה דוה לבנו ועל אלה חשכו עינינו: על על שוממות עיר
קדשינו בלילה זה יגונינו נהפכו נהי רנניננו: על על קריה
נפלאתה אשר הושתה בתה לתורה ומתתה האמנו לבנו: על נפרע
היכלינו נשא במר קולינו יום חרבו הללינו אוי מה בא עלינו: על
וסף מזבח וחרון כי גבר החרון וקול הדים זר בגרון בבית אדונינו: על
וסף כוהינו וכסל בלחך מונה כסל כי היינו למשל ולעג לשכנינו:
נשכחנו במת מלב מונה גוזז וחולב ונצרה בתגרת אויב לחל וחין על
עוונינו: על כתאום בא אידינו נרפו ידינו ונגרע יד מוכננו בחרי
אף קוננו: כחן גרוסים

על יום חרבן היכל מקדש מרי טל
זה ספר יחודש על עיר קודש ועל המקדש: א ודי אלי
בספר מר גולת ספרד לבנו למאד יתר ניחרד כי כוה קדש בלחים
ירד ולזר כהדום מתבן הנוש: ודי על זאת כל לב מגן נשלף
ומקום עמעם נזרם ונדלף בליל כל ששון לקינים נחלף לשור כשר
חזו ירדף ובלדש: ודי בבאתן בנכש וביד רמה בבע אלחי עסו
כדמה ושלחו באש ושמו שממה מקדש קדש בעדן נקדש: קינה

אוי כי ירד אש מן השמים לירושלים עיני עיני ירדה מים: ליוי
טירת קודש איך נשמה יושב בשמים עד מה כת מלך
חמה הקדישה היא בעינים: ליוי ירח אב בו שמשי זרי אחרן
הכהן בו נעדר וגם שר הדרי בו חרבה פעם ושתים: ליוי מרה
הלילה הזה מרים ויהי לבבי נבל שמורים ואותי האחרים על מוציאם
ממגרים: ליוי יבקע אורי יה בחרי על השוים צור אלו ייחר
ובטמו יבחר הבוחר בירושלים

זכור ה' ליהודה ואפרים אשר
שופך דמם כמים סביבות ירושלים: סביבות זכור ה' למשיח הנקרא
אשר עשו את גופו ככברה ולא נותר חץ אשר בו לא ירה כן עליו
אבכה בנפש מרה לשבר זה רכו כל ידים: סביבות זכור ה' לשמונים
אלף אבילים אשר ברחו והלכו לישמעאלים ועת רחום חקעו שם אבלים

שם מחבל ונבוחים הנבלים׳ ובנמה השקוץ מבלי מים״ סב׳ זכור ה׳ לאחבות
ובחרים׳ אשר הרג רשע שר טבחים׳ כדם כהן המקריב הזבחים׳ וגם דם ב׳
בבכורים ב׳ כחים׳ לשבר זה תנבנה חונים׳ סב׳ ביוג׳ זכור ה׳ לחלמונה
הבנועה׳ אשר הרגו את בניה שבעה׳ בני עולה׳ מלכות יון הרשעה׳ והיא
עומה נבלה וגם שקעה׳ ועל אלה יהמו כל מעים׳ סב׳ זכור יה ל
לעשרה הישישים׳ אשר נפלו ביד חרוצים קשים׳ לחרב ולשלהבת אישים
והמשיטוס כאילים ותישים׳ על קדושת שם שוכן שמים״ קינה

אליכם עדה קדושה׳ אשאל מכם שאלות׳ מה נשתנה הלילה
הזה מכל הלילות״ וכו׳ מדוע בליל פסח אוכלים
מצות ומרורים׳ עתה הלילה הזה שבענו בוז ומרורים׳ על הרג בכורים
ועל זרע ישרים׳ על כן בבכי תמרורים אשא קולי בחולות״ וכו׳
מדוע בליל פסח שולחן ערוך בשמחה׳ עתה בעונותינו בליל זה קול
אנחה׳ אהה כי לא מצינו לכף רגלינו מנוחה׳ אוי כי באה צרה על כן
אשבח מחוללות׳ וכו׳ מדוע בליל פסח שותים כוסות בברכה׳ עתה
אנחנו בליל זה נקרא מגילת איכה׳ איכה בגלות ישבתי ובאתי ארץ מבוכה׳
לכן אני על בכה׳ מעורר קול יללות״ וכו׳ מדוע בליל פסח
קורין תמיד ההגדה׳ עתה נאמר בליל זה בבכי תמרור וקינה׳ אויה לי כי
גרתי משך ובא עת פקודה׳ אוי על קריה חמודה ועל בתי תפלות׳ וכו׳
מדוע בליל פסח נגמור תמיד ההלל׳ עתה בליל זה בכי מספד ויליל׳
כי בעונותינו עתה לא נוכל להתהלל׳ כי בית מקדש מתחלל׳ וגם
הרגנו בתולות״ וכו׳ מדוע בליל פסח אומרים שמוך במזמרה׳ עתה
בליל זה שתינו לען רוש ומרה׳ אוי כי שמחה נעדרה׳ דרכי ציון אבלות״
וכו׳ התנחמו בגלות׳ בנים יושבים בציון׳ חרותמכם מסבלות אבן
עבודת ציון׳ תבנה נוה אפריון ׀ אז תשמחו בגילות״ כשחל ליל ט׳ב במוצאי שבת

אוי כי קינה רבת מני בן ובת׳ ויהי נועם בשבת אין או׳ ויהי נועם
במוצאי השבת׳ ויהי ובשעה הברכה ? ואו׳ איכה זאת״

הרעשה וקול יללה׳ איך אתה ואומללה׳ ציון הגוללה׳ איך בכתב
נבהלה ושולח במקדש לבת״ ויהי איך נהפך לאוי בלשיר ולאבל כל
מחול ומספד מר חול תחול ואין מבדיל בין קודש לחול ביום נחלתי
וחול זרים. בחלו מחול מקדשי בחלת שבת״ ויהי וחלילה בעגונים
אבלים השוממים׳ בליל זה פקוד תמימים׳ לריח עצי בשמים עת הטרת
בשמים בוסם יקירי לאומים׳ וביום זה מימים׳ לבבי עדי עד שבת׳
חלף ויהי נועם כל פה ייליל ברעם׳ איכה ישבה בזעם העיר רבתי

עם׳

קינה למוצאי שבת:

עם יום פרו ממרעם ידידים כמורים כבבתי׳

אני הגבר אקונן בליל זה במר ואתאונן ותחת ויהי נועם איכה זהב יועם שבת זה ליל תשעה באב נאחזו אייליל ואחרחב ואמרה כוס תרעלה תחת כוס הבדלה לדורות קבעתי׳ נהי בליל זה וקוננתי ואבכה ואחשב משמים ולא אריח עצי בשמים מר לי מר בעונ׳ ונגרו עלי מעי בשרוף עיר הקדש בורא מאורי האש זה במוצאי שבת׳ אנ ניל לבבי שבת׳ והרבה יגוע כחול המבדיל בין קדש לחול׳ ראה כי אין מנחם׳ ואזכור שב מרחם ומנת תשעה באב יתומים היינו ואין אב׳ מיום נתנו קולם׳ אבות בליל זה חטאו כמעלם׳ קבעתי לי בכיה תחנה ואניה׳ אבות חטאו ואינם׳ ואיך חסבול אני עונם׳ אחם אוכן ערבות יומתו בנים על אבות׳ זוס בירחמיך אלהינו ורחם עלינו כהמך חבלינו לששון בכבל לב ישען אדון נחם אבילי ציון מיהלים ישע ונדיון בשוב שבות בני ישראל וכה לציון גואל׳ נשוב

אז בחטאינו חרב מקדש׳ ובעונותינו נשרף היכל׳ כעיר שחוברה לה קדרו וספד׳ ובכה השמים נשחו קימה׳ נסכבו במרום שבטי יעקב׳ ואף מזלות יזלו דמעה׳ דגלי ישורון אמו ראשם׳ כימה וכסיל קדרו פניהם׳ העתירו אבות ולא כלה שומע׳ צעקו בנים ולא ענם אב׳ וקול תורה בועק במרה׳ ודועה נאמן לא נטה אוזן׳ זרע קדש חגרו שקים ונבל השמים פך הוסת כסותם׳ חשך השמש וירח קדר ומכבים אספו נגהם׳ טלה ראשון מוען במר נפש על כי כבשין לטבח הובלו׳ יללה השמיע שור במרומים על כי בכור שור אחו קרבנו׳ כוכב תאומים חלה מבעם כי דם אחים נשפך כמים לחרן בקה לנגול פרטן כי התעלפו׳ אחה במה׳ מרום כרעה מקול אריה כי שאגתינו עלתה למרום כהרגו בתולות גם בחורים על כן בתולה קדרו פנים׳ סבב מאזנים ונקה תחנה׳ כי נכרע לנו במות מחיים׳ עקרב לבש פחד ורעדה׳ כי בעקרבים יסרונו צרינו בני קשת הכינו לאחור׳ כי נור דרך קשתו באויב׳ גדה דלי כי בנו מים על ראשינו ומדלי מלח חכנו יבא קול גדי נשמע בילנה׳ כי אחם קרבן כי גדי נגדע ושעיר חטאת רגו ובחר מזל דגים׳ כי כדגים נאחזנו במצודה רעה׳ שדי שור עלבונינו׳ תשוב תרחמינו תכבוש עונותינו׳ תבנה בית מקדשינו׳ יראו עינינו וישמח לבנו׳ עד אנה בכיה בציון מספד בירושלים תשוב תרחם ציון תבנה חומות ירושלים׳׳ נחמה

ומברך בורא מאורי האש ואינו מברך על הבשמים ובמוצאי ט׳ באב יברך בפה״ג ובורכת המבדיל לבד:

קיבר״ה

עורה

כה ימינך רמה׳ ולך עוזה קרא כותמה׳ ויאמר לדלה עגומה׳ עכ״ה פוערה כותמה׳׳ ענ״ד עורה כה חשוף זרועך ונלוה כה קץ ישעך ויאמר לבת נחלמה׳׳ ענ״ז עורה כח ימינך עליון׳ ובנה ברחמים עיר ציון׳ ויאמר לדל עם ואביון כי ניחם ה׳ ציון׳ ר׳ עורה עה ימינך דגל נגדה ברחמים ישראל ויאמר לדל השוחל דבה לציון גואל׳׳ ואז ואתה קדוש יושב תהלות ואז קדיש

יתגדל ויתקדש שמיה רבא דעתיד לחדתא עלמא ולאחאה מיתיא
ולמפרק חייא ולמבנא קרתא ירושלם ולשכללא היכלא קדישא
ולמיעקר פולחנא נוכראה מן ארעא ולאתבא פולחנא די שמיה לאתריה
בהדריה בזיויה וביקריה וימלוך מלכותיה ויצמח פורקניה ויקרב משיחיה
ויפרוק עמיה בחייכון וביומיכון ובחיי דכל בית ישראל בעגלא ובזמן קריב
ואמרו אמן: יהא שמיה רבא מברך לעלם ולעלמי עלמיא יתברך וישתבח
ויתפאר ויתרומם ויתנשא ויתהדר ויתעלה ויתהלל שמיה דקודשא בריך הוא
לעילא מן כל ברכתא שירתא ותושבחתא ונחמתא דאמירן בעלמא ואמרו אמן
התכלי חרבא וכפנא ומותא ומותנא ומרעין בישין ויעדי מיננא ומנכון ומעל
עמיה ישראל ואמרו אמן: יהא שלמא רבא מן שמיא חיים ושבע ושלום
וישועה ונחמה ושיזבה ורפואה וגאולה ומחילה וסליחה וכפרה ורוח והצלה
לנו ולכל עמו ישראל לחיים ולשלום ואמרו אמן: עושה שלום ומכבים את הנרות

על היכלי חבלי כנחש נושך ולשיממות ציון ואו' שב על הקרקע וכו'

חשב בחשך על יבכה מאורי יום בו מאורי ואמש יום
החריב ערי עירי היא רבתי עם יום ועם נרעם ביום ההוא יהי חשך על שומם
בחיל חשב על נוה נוה תמיד אותיב עד בוא נגיד נמבוה יום יום קוה לאור
והנה חשך על רדפתי אני בחשך את ינועי כי ואני הלא הם שעשועי אבל בישם
משעי ועל נתיבתי חשך אל אדיר באור ישלח מאור למאורי הנה יונך אור
קדם יאיר אורי יהל נרי לאורו אלך חושך: ומכבים לבתיהם בבכיה ואין בזה שלום:

שחרית תשעה באב

בשחרית נוהגים שלא להניח תפילין ולא טלית אלא טלית קטן בלא ברכה ואו' הזמירות
ובמקום השמים מספרים או' על נהרות בבל ובמקום השירה או' האזינו עם השירה ואו'
ישתבח וק"ש עם ברכותיה: כמנהג בתפלת החול ומתפללים ואו' עננו בש"ץ וש"ץ אומרה
קודם ברכה רפאינו ואינו או' ברכת כהנים ואחר החזרה או' ואחר שכל כו'

האזינו השמים ואדברה ותשמע הארץ אמרי פי: יערף כמטר
לקחי תזל כטל אמרתי כשעירים עלי דשא וכרביבים עלי עשב:
כי שם יהוה אקרא הבו גדל לאלהינו: הצור תמים פעלו כי כל
דרכיו משפט אל אמונה ואין עול צדיק וישר הוא: שחת לו לא
בניו מומם דור עקש ופתלתל: הליי תגמלו זאת עם נבל ולא ח
כם הלא הוא אביך קנך הוא עשך ויכוננך: זכר ימות עולם
בינו שנות דור ודור שאל אביך ויגדך זקניך ויאמרו לך: בהנחל
עליון גוים בהפרידו בני אדם יצב גבלת עמים למספר בני ישראל:

כי

כי חלק יי עמו יעקב חבל נחלתו:
ימצאהו בארץ מדבר ובתהו ילל ישמן
יסבבנהו יבוננהו יצרנהו כאישון עינו:
כנשר יעיר קנו על גוזליו ירחף
יפרש כנפיו יקחהו ישאהו על אברתו:
יי בדד ינחנו ואין עמו אל נכר:
ירכבהו על במתי ארץ ויאכל תנובת שדי
ויניקהו דבש מסלע ושמן מחלמיש צור:
חמאת בקר וחלב צאן עם חלב כרים
ואלים בני בשן ועתודים עם חלב כליות חטה
ודם ענב תשתה חמר: וישמן ישרון ויבעט
שמנת עבית כשית ויטש אלוה עשהו
וינבל צור ישעתו: יקנאהו בזרים
בתועבת יכעיסהו: יזבחו לשדים לא אלה
אלהים לא ידעום חדשים מקרוב באו
לא שערום אבתיכם: צור ילדך תשי
ותשכח אל מחללך: וירא יי וינאץ
מכעס בניו ובנתיו: ויאמר אסתירה פני מהם
אראה מה אחריתם כי דר תהפכת המה
בנים לא אמן בם: הם קנאוני בלא אל
כעסוני בהבליהם ואני אקניאם בלא עם
בגוי נבל אכעיסם: כי אש קדחה באפי
ותיקד עד שאול תחתית ותאכל ארץ ויבלה
ותלהט מוסדי הרים: אספה עלימו רעות
חצי אכלה בם: מזי רעב ולחמי רשף
וקטב מרירי ושן בהמות אשלח בם
עם חמת זחלי עפר: מחוץ תשכל חרב
ומחדרים אימה גם בחור גם בתולה
יונק עם איש שיבה: אמרתי אפאיהם
אשביתה מאנוש זכרם: לולי כעס אויב אגור
פן ינכרו צרימו פן יאמרו ידינו רמה

וארץ שבל רומי ונקלה
כבודי לעפר שחה
נכסי ונגרה ידי מרי ובכרי
יגונו הורים והוריהם שכני יקורי
כבער יחשף זילי ויגר בעדי
ונחתה יי מגן בעדי: בעדי
רבה שר צבא ומלחמה קדשי ימעה
הודי חבל כחה והרס הלכת
ביום זה אקרא צום ועצרה אקרש
בחדש החמישי בתשעה לחודש
בחודש החמישי חנו וחבלו בתי
בתשעה לחדש חבלו וכהו עיני
כמזל אריה חרי נוהם ונללו
חזני יום נקרא אריה על
מנבה זו: ה׳ אל תקנוף עד
מאד לא בכיני ואל לעד
תזכור עון להרשיעי חזון כה
מזבולך לקול שועי מגני
וקרן ישעי: קינה

ירדתי לתחתיות וחבר
נפחי סרה צמירת
תפחרתי וניצה מנחי בקן מורי
כליליה ונטשו ארחי בחלתי
כחום סלעי ונחסף בחטאי
ירחי חוקי ומירות קנגיות
הפירותי מנכחי ונבכל בין
חיי רוחי רוחי חובלה ימי
נזעכו ברוב כחשי ולטפה
חחזתי ונלכרתי במוקשי נהי
נמספד חעורר וקינים תהגה
נכשי מרי שנה בשנה מחורש
החמישי: בחדש החמישי
נותק אזור כחי לבמאח יכוי
בתשעה לחדש נותרתי
כנגן עת הדריכני במזל
אריה נוגר עמי סחוב ו

והשליכני

והשליכו יום עלה אריה מסובכו
עלה והשקני כוס רעלה אכלכב
המתנ׳ ואותי במסגר נעלו כח
אחיה רדומנו בחום תעלו ממירת
ואחיו מוריד שאול ויעל׳: קינה

דוק ואוג רעשו ותסכון עלה
ענגה וכל מאורי אור הדרו
ואמה ולבנה יום רבתי בגוים היתה
כאלמנה ותאנו לארץ ואומללו
אנשי האמונה לכן אקונן במרה בכל
שנה ושנה מלאתי משפט איכה היתה
לזונה יפה נוף משוש כל הארץ עם
קריה חנה היתה לשמה ולשחיה ולמשל
ולשנינה כל עמה נאנחים לא מצאו
חנינה רמו גבוריה מפני חרב היונה
יען וכוננו כעקרו מנזרן הרונה רמסו
זרים ושחנו במקום השכינה״ קינה

שכינה ם צועקת ברע שובו בנים
חדלו הרע כי קצר המצע
מהשתרע: כי ידידים בהכעסו
צלם במעוני ירחה שכינה מהיכל
לפני ונחמה אלכה ואשובה למכוני
עד אשר יאשמו ובקשו פני״
מהיכל עלתה ועל הכרוב שכנה
ורחתה משתחוים לכל מזל וצבאתי
ונחמה אלכה אל מקומי ואשובה עד
אשר יאשמו לכן ונשובה: כי פרה
מן הכרוב אל הכרוב השני ורחתה
פניהם לשער הקדמוני ונחמה במדבר
מי יתנני עד אשר להם ישחרונני״
כי נתה מן הכרוב אל מפתן הבית
ורחתה אחוריהם אל היכל יי׳ ונחמה
אלכה ואשובה להמוני עד אשר שטו
לבקש את דבר יי׳: כי ההלכה ממפתן לחצר העזרה ורחתה עולים אל חגם
הזמורה ונחמה את פני מהם אסתירה עד אשר יאמרו למה תישן עורה
עלתה מהעזרה אל הגג בחרונים ורחתה אותם עושים כוונים עזבו

ולא יי׳ פעל כל זאת: כי גוי אובד עצות המה
ואין בהם תבונה: לו חכמו ישכילו זאת
יבינו לאחריתם: איכה ירדף אחד אלף
ושנים יניסו רבבה אם לא כי צורם מכרם
ויי׳ הסגירם: כי לא כצורנו צורם
ואויבנו פלילים: כי מגפן סדום גפנם
ומשדמות עמרה ענבמו ענבי רוש
אשכלת מרורת למו: חמת תנינם יינם
וראש פתנים אכזר: הלא הוא כמס עמדי
חתום באוצרותי: לי נקם ושלם
לעת תמוט רגלם כי קרוב יום אידם
וחש עתדות למו: כי ידין יי׳ עמו
ועל עבדיו יתנחם כי יראה כי אזלת יד
ואפס עצור ועזוב: ואמר אי אלהימו
צור חסיו בו: אשר חלב זבחימו יאכלו
ישתו יין נסיכם יקומו ויעזרכם
יהי עליכם סתרה: ראו עתה כי אני
אני הוא ואין אלהים עמדי אני אמית
ואחיה מחצתי ואני ארפא ואין מידי מציל:
כי אשא אל שמים ידי ואמרתי חי
אנכי לעולם: אם שנותי
ברק חרבי ותאחז במשפט ידי
אשיב נקם לצרי ולמשנאי אשלם:
אשכיר חצי מדם וחרבי תאכל בשר
מדם חלל ושביה מראש פרעות
אויב: הרנינו גוים עמו כי
דם עבדיו יקום ונקם ישיב
לצריו וכפר אדמתו עמו:

מקום קובע ונחמה בשינונים׳ טוב שבת על בנת גג מחשת מרנים: קינה

בת ציון שמעתי ממררת חמריה׳ אהה כי כוס שתיתי גמגיתי שמריה׳ אוי
עדינה לשכינה אחר חשבו מחוריה׳ כבתולה חגורת שק על בעל נעוריה:
אוי ייליל יער לבנון חרביך את אבלה׳ ושער ציון יסכור כי אל עשה כלה׳
ותתפלש העזרה כי שבתה העולה׳ והלשכה תקונן כי חסמו סנהדריה: אוי לשכת
גזית תבכה אוי על גרע הארון׳ ונמת קדש הקדשים אוי על גנות ארון׳ והפרכת
תצעק אין למקומי יתרון כי ראתה גוים גלו את סתריה: אוי והמחתה מקוננה
איה קטורת סמים׳ ולב אהרן יקרע על אורים ותומים׳ ומזבח יתרגז על עולות
ושלמים׳ מדוע לא בעתה יכינו סודריה: אוי ייליל כנור לויים מי יעיר
נגינותי׳ ותענה מנורה טהורה מי יעלה נרותי׳ והאהל מתאונן אין מקים
יריעותי׳ והתורה תתרעם כי אדלו שוחריה: אוי חול יחול השלחן איה
עורכי מערכה׳ ובהונה כן תהגה איכה שבתה מלאכה׳ ובת עמי על כל
אחת דמעתה נתכה׳ כי לפני צריה הלכו שבי עריה: אוי זה במה מחלפת
יום רצון מעמך צור׳ קשרה כבפור ביד זר ואחכם עזוב ונעזר׳ קום בערם יתמו
עוללות כרם בצור׳ ונקור בנה בעשתה נפרצת גדריה: ונזיר אופן

רחמן שרפים משמר וחיות ואופנים ממשמר׳ יום בו גזר דין כחתם ונגמר׳
מלאכי שלום יבכיון מר: מלאכי והמאורות חשכו בנחתם׳ ונבל
השמים שק הושת כסותם׳ והחיות נוהים בבכיתם׳ והאופנים לעומתם׳ יום יד
זר במקדש הגביר׳ והבית אש בהיכל ובדביר׳ שתי כנפים מחיות העביר׳
ובמסתרים קינות אחביר: דודי מתי תשוב לבית מעונים ותשיב לב
אבות על בנים ירננו ויעריצו גם חמונים׳ ויקדישוך חיות ואופנים:
ושרפים במאמר ואופנים בקול משמר׳ מלאכי שלום יבכיון מר׳ ומתקים
בקול תמרמר׳ וקרא זה אל זה ואמר׳ בחדש החמישי יעבו תרים
להוביא רבות׳ בתשעה לחדש ילכה השמיעו וקול במריבות
במזל אריה ידים רפו ולא מצאו תשובות׳ אמר עבל שחל בדרך ארי בין
הרחובות: הרחובות מלאו זו זו ומספד ויללה׳ ונופבו לשלם יונק ועולל׳
למה תהיה כאיש נדהם לעורת אריה׳ ואתה קדוש יושב תהלות ישראל:
בחדש החמישי יום בכליותינו חן בנחל בתשעה לחדש ירעה נפשתינו
בנחל במזל ארי כוהם בנהמת ים ונחל שאגת אריה וקול שחל
שחל ערה וגם קומתי מגורעתי הכלה המוע וכסו מעדני שובעת יה
הורע זרועך בנחוה מורעה האל המלמד לאדם דעת׳ בחדש החמישי
הו הו בכל חוצות הוקרא׳ בתשעה לחדש הלא שבר על שבר
נקרא׳ במזל אריה הבה וקינים נהי ומורא׳ אריה שאג מי לא יירא׳
מי לא יירא המון שבט אף נביכים׳ הם הבכירים ההומים ברובים׳ המון

רחמיך יתחננו לבכתבים רבה משובותינו כנאמר לשבים שובו בנים
שובבים: פתיחה אך זה היום בקורת אובי הלילו ליום נשמע בכל
סביבי כי כן גבר העקש ויערוף כלביא ומותי נתקו מורד לבבי:
בא שודד ביום שואה ופרשיו ספכו ושערי בית תפארתי בלהב אש אוכלו:
מלכה ושריה בגוים בחרב זר חוללו ויחבל חיל וחומה יחדו אומללו:
גאוני עליונים דביר קדשי חרמו חבלוני המומי וכל טובי התמו ראית
נקמתם עת קרעו ולא דמו כי אכל את יעקב ואת נויהו השמו: רובים נוססו
שער ויפרצו חומה ושרתי במדינות שמה שוממה כהנים נהרגו בזעם
אף וחימה מחוץ תשכל חרב ומחדרים אימה השכח חנות אל ואם ירון
תקבר אמרו בני ציון עת עמרם במכר דלתי רחמיך סגרת במעבר
עוללים הלכו שבי לפני צר המוני יונים באו מקדש ובולך תלכו כטורים
המעוז דביר היכלך באו הנבלים וטמאו בית הולך אשר נויה לא יכאון
בקהל כן: ותאמר ציון הללי לי אללי כי שדי ונחנו נישבו מחבלי
בתולותי הלכו שבי ורוגשו עולליי מי יתן אויבה ויכתבון מלי: זה כמה
אני סגורה במגורי מדוחי מקדשי נשמו ונשברו בריחי הים מכאוב
במכאובי רעותו ואחי אני יתומה ואבי אין: חנון עד אנה היה נחלתך
חרבה נטושה ביד זרים ועזבה שדי שור תמרורה ונאקתה הקשיבה
השיבנו ה' אליך ונשובה: ואו' מזמור לאסף אלהים באו גוים"

עד מתי ה' יום זה לעומתיך במר תיליל עדתיך על בית הבלתך אשר
שרפו צריך והרגו בני בריתך אלהים באו גוים בנחלתיך: אלהים עד
מתי ה' השכח שאון קמיך ושממות היכליך והכוונות לאומיך הלחוצים עליך
ההרוגים עליך ההרוגים על שמך עד מתי עשנת בתפלת עמך אשר יה גו'
לפניך על חרבן ביתך: אלהים עד מתי ה' עריצים יעזו אשר אכל את יעקב
ובכל עת יבוזו אני אדרוש את שלומם והם ימרדו ויגזו בחרבה הבו לחיי
בשבתי גוה בלוזו עד מתי ה' רשעים יעלוזו עד אן יעשן בסביב עברך בן אמתך:
אלהים עד מתי ה' אשכבה בין שפתים ובין הנער וכירים יכהו לי עינים לוהטים
לי ישאנו ערב ובקר וצהרים עד מתי חשתומם על חרבן מעונים עד מתי
אתה לא תרחם את ירושלים עד מתי יהנה בשר אחר נחן מרעיתך: קינה

איכה צאן הדריכה מרבציהן נשובות מעיהם דבקו מחרור והתגוללו ב
בביזות ובעין כל רואיהם מתנכרות בחוצות חשך משחור תארם
לא ניכרו בחוצות" חזן יאות לי עשות מספד ולהיות אח לבנים והגות
הגה וקינים במקום עונג ושירים על יונות מגורשות ועל חברותי קנים א
אמונים עלי אש והיום ברעב מתעננים האוכלים למעדנים נשמו בחוצות"
החרב יום נגעה עד כהני המשכב ואש אכלה ובוערה ניצעקו ואין עונה מים

נפלו לתוך אש כמהם לחרב שונה ידעו כי כן נגזר מלפני שוכן סנה תשתפכנה
אבני קדש בראש כל חוצות״ אין ויקרים מופשטים ערומים רעבים ויחפים שואלים
לחם ויין וכמתים מתעלפים מתחננים לשוביהם מול אכזרים חננים ועודם
כי אין להם ורחמני יולדם שוממים עוללים העטופים ברעב בראש כל חוצות״
דרך אלמנה דמתו ויבכע כלה ואין נעתר לקול מעתיר יום האל ויבלה ובנים
נטו ערפם ביד טורפם כמו טלה ורחובות עיר קדש בדמי חסידיו מלאה וכבירי
נער וזקן ישבו לארץ חוצות׃ אין האל טוב עד מתי חמתך בם תשלח עד
מתי לא תהיה לחטאתם סולח והשימם למחמד לך וכברם הבלח שלח טורף
אל טומאת כעיר מתגלח האל השולח מים על פני חוצות״ שלח עוזר קינה

שאי קינה במגינה בת ציון ונודי שבי רומם כי נשמם בית מקדשי ו
יהודי וכי נחלל וגם נבלל האיתון ונודי״ ברח דודי ובא שודדי
וגם גלה כבודי׃ ברח מספד מר ביום במר שדי אגרילה ואחגור שק ביום נשק
שביב אש בבית התפלה וכי חולל שם הולל וגם לשבת הגולה וחרב מקום ה
המעון ונגלה בית יסודי׃ ברח ואש מטה לי לידע במקום אש אוכלת
ויוקד ביד המוקד וגם אבן המוחלת והלך אל לגבירה ודרך אש באלת אש
זרים אכזרים קול נתנו בבית מועדי׃ ברח אל קרא ביום עברה למספד
בשמים ומלאכים במר בוכים מחופמים בכנפים ובא אב המון לבית ארמון
וירדו על חללים ואמר אהה ועונה יה במרר מה לידידי׃ ברח למרחקים
ועד שחקים כראתה השלהבת ובא מאמר מול מאמר ועלורוס מעזבת ולא
כסו לאש קנאו ונערבו בה ערבת מתי כהנים ודם שמונים אף מתי סודי׃
וכי העיר יד שעיר ביום זה עלי חרבו ובא ביתר ושם ביתר ארבע מאות רבות
וקול תשתם בעב נסתם מלפני אל לבוא הכוני כמשוכה וגם כאחו את
דודי׃ ברח וביום קרב נסו לערב שמונים אף ברחים שוקקים למי מזיים
והאכילום מלוחים תלו עין אלי יין והמה נאדות נפוחים ואין מנחם
והין מרחם ואין מקבל לנדודי׃ ברח זכור ה׳ לכל מעני והשב להם
בגמולם ואיש ישע לעם נושע ושבור מוטות עולם והמקונן יתרונן השיר גמולם
תימי עולם ואז כשיר בבית השיר זה דודי וזה רעי׃ ואז קינה

גרושים מבית תענוגיהם עיניה במשי מול הרוגיהם לבי לבי על
חלליהם מעי מעי על הרוגיהם״ לבי יום צאת בתולות
מהיכליהן ואמות שכולה מעולליהן ערומות שלולות ביד שולליהן
יום הנוחה רבה עליהן יום עולל נבחו במקום אליהן שבעות חרב ביד
נוהגיהן׃ לבי אוזן תצל לנאקת חלל וצעקת יונק ובכית עולל יום אסר
סופר רמס בנעל ובית התפלה לארץ חולל וספר תורה בדם התגולל

והיו לשמה מני לוהגיהן: לכ׳ יום עוללי לפלגת נוגבו ונגזרו שרידי ולא
נתקבצו ועם אשר שם הלאי נאחזו הדרי אולמו וקדשי שקצו יום אשר כבירים
אחרי רודפנו ונמס לבי לקול שואגיהן: לכ׳ ילדים אשר על תולע האמונים
לבושי שנים עם כל עדנים איך נדחפו בין מוכרים קונים בידי אדונים לא
רחמנים יום בא עליהם המונים המונים וקלו כנשר משיגיהם: לכ׳ קהל
חבר ככוכבי שמימה איכה כנער כחרשי אדמה ובאו בגולה קדמה ויאמר
איכה עבר בם חרב בזמה איך הושמה גננם לשמה והלבינו שריגיהם:

איך גני שודד ודודי עף ונדד העיר רבתי עם איכה ישבה בדד
בדד כאלמנה היתה נאמנה לכן אשא קינה ביום זה בכל שנה
השנה מספר בתים ואבל כבנות יענה נורא בעברתו בשע אמרתו
באוהל בת ציון שפך כאש חמתו מוכבה לעדה מי מנה: לכן יודעים
אל שדיהם כעטרו אל מהם עוללים שאלו לחם מורה אין להם להם דר
מעונה לא נתן חנינה: לכן כשרף הארץ ומקדש ואריאל היה ה׳
כאויב בלע ישראל יברא שבה עמו אשר קנה: לכן דמעי אוריתה
ויאל מר הרימה מימים ימימה אריר בשיחי ואהימה אהימה כ
יונה על פרחי כהונה: לכן שם לי לאחרה אבן מוספה הרס מעברתו
מבכרי בת יהודה יהודה בכל מדינה למשל ולשנינה: לכן רגלי בי
חלה כרתת וחלחלה נבכל יום ובכל לילה מעי מעי אוחילה אוחילה
באנינה ביגון ומגינה: לכן הניקות זרים וילדי חבורים אחלי ד
מתעלים מוהב והגרים הנדים לי ענה והרוע לענה נבה אשר שאת
ביגון ואנחה המציא לה דנחה קול ששון וקול שמחה שמחה לאחינם
ונבכיה למדינה ולא אשא קינה ביום זה בכל שנה ובדויי ה׳ ישובון ובאו
ציון ברנה ככתוב ובדויי ה׳ ישובון ובאו ציון ברנה ושמחת עולם על
ראשם ששון ושמחה ישיגו ונסו יגון ואנחה וכתוב בימים ההם ובעת
ההיא נאם ה׳ יבוקש את עון ישראל ואת חטאת יהודה ולא תמצאנה
כי אסלח לאשר אשאיר ועל יעכב לפניך כל חטא ועון את תכלתינו:

פתיחה

אש תוקד בקרבי בהעלותי על לבבי בצאתי ממצרים בממצ׳
וקינות אעירה יען כי אזכירה בצאתי מירושלים

אז ישיר משה שיר לא ינשה בממצ׳: ויקונן ירמיה ונהה נהי נהיה במיר׳
ביתי התכונן ושכן הענן בממצ׳: וחמת אל שכנה עלי כענן במיר׳
גלי ים קמו וכחומה קמו בממצ׳: מים שטפו עלי ראשי צפו במיר׳
דגן משמים ובור יזוב מים בממצ׳: לענה ותמרורים ומים המרים במיר׳

הבכם והערב פסיקות הר חורב במ״ה — קרח חל חבל על כהרות בבלי במ״ר
ומראה כבוד י״י כאש אוכלת לפני במ״ה — וחרב לטושה לטבח נטושה במ״ר:
זבח ומנחה ושמן המשחה: במ״ה — סגולה לקוחה כצאן לטבחה: במ״ה
חמים ושבתות ומועדים ואותות במ״ה — תענית ואבל ונדוד בבבל: במ״ה
טובו אהלים לחרבע הדגלים: במ״ה — חרבי ישמעאלים ומחנות הזרים במ״ה
יובל ושמטה ותרע עוקטה: במ״ה — מכור לצמיתות וכרות לכריתות במ״ה
בכורת ותרון ואחבה זכרון: במ״ה — וחכני הקלע ובלי הבלע במ״ה
לוים וכהנים ושבעים זקנים במ״ה — נוגשים ומונים ומוכרים וקונים במ״ה
משה ירעיע אהרן יכחינו במ״ה — ונבוכדנצר ואדרינוס קיסר במ״ה
נערוך מלחמה וי״י שמו במ״ה — רחק ממנו ונכה חיננו: במ״ה
סתרי פרוכת וסדרי מערכת במ״ה — וחמה ניתכת עלי סומכת במ״ה
עולות וזבחים ואשי ניחוחים: במ״ה — בחרב מדוקרים בני ציון היקרים במ״ה
פארי מגבעות לכבוד כקבעות במ״ה — פריקות ותרועות לקלון ונגעות במ״ה
ציצית הזהב ומעיל ורהבי במ״ה — חנם העוז והושלך הנזר במ״ה
קדושה ונבואה ושכינה נוראה במ״ה — מגואלה ונדחה ורוח הטומאה במ״ה
רנה וישועה וחצוצרות תרועה במ״ה — וזעקת עולל עם נאקת חללי במ״ה
שלחן ומנורה ובליל וקטורה במ״ה — ושיר והנעבה ובטל ומצבה במ״ה
תורה ותעודה וסדר העבודה במ״ה — וחסרון התלמיד ובטול התמיד במ״ה
אל אלהי הצבאות ירחיננו בסלחות במ״ה — וישיב שכינתו אל ציון ועבודתו
חל תוך ירושלים:

קינה **אלי** עורי והילילי יום בו נפל כלילי ויהי לחבל כנורי ולקול בוכים חלילי ותרדנה דמעותי כי רבו רות חנקותי: ותרדנה ביום חל שמחת גילי נדר חרחות שבילי וגלתה ערת חכלילי בנפקד עון מלילי יום ענן כי עונותי נכוסתי מבל עלי לותי: ותרדנה בכי נפשי בתמרורך בשביך בחרבנות מגורך ביום הסגיר צורך ביד זרים דביריך והר קדשך ועירך ביד זרך ועריך יום כתקן מזמותי ובוסתי מכבל מעצמותי: ותר׳ יום זר היכל חבל וסור משרתין חבלי וכל מחמדין חובל לבני עמון ונבל כלי מקדשי ומשבחותי להיכלי זרי ושכחותי: ותרדנה עיני ממקור נובעה הורידי בנחל דמעה על שממות הר וגבעה הדרת קודש ורבעה יום תביסת חרמונה ושוחת כרת חוסותי: ותר׳ בכו נח בכסות עבודה יום פקודת החובות ועינים ובות לחובות ונרתו מים עבות על עיר קברי חבות וחרבן נוה עם כרבות וחדדה כל אנותי על מעני וכרותי: ותתחבך ותגרע חמלת אסיר נגרע טהור עינים מראות ברע עד חן כחוב:

חשתרעני ותמשוך חככי לדורותי ולא תרחה חוהותי: ויהי תעה לבבי כשכור
וכל מנחה תין יעבור ובכל עת זכור הזכור יום חג מכבר כן בכור ותענות זמר
ושמור לחשת כנערים תזכור הלעד תזכור עונותי ותשכח חקבת כלולותי:
ויהי כלו עיני מיחל כל יום ישועה יוחל קנתי בחיי בוחל לשמעות חומות
וחילי חרוחותי מרורותי ומשקה מי רוש ולענותי: קינה

איך ידידות כמשי מזנה כדרדי ומהררת קרש כיום זעם כטרדי תיילל
שכול וחלמון כיום שבו שודדי אין מנהל לה ואין מחזיק בידה מכל
מכל בנים ילדה: א״ן כמרר תבכה בכל חמשי חנניה בתמהון לבב וכאורה
רוח חניה לחורבן מקדשה ושממות סביב תחנה הבית כמו כחשה עוגבה
מדורה נפרדה: א״ן אוי כי נשחת לחש ברגלים נרמסה וחשת כעורים אוי כי
חיש כמחסה ומחמד עין הכסתה הוספה ומעון מקדשה ומיכה נוף נחרדה:
א״ן אוי כי בני אחי בגלותם תבל עינם לא מכלכל יומי ולא מיבעת עינם
ובחרבות מונם כמתקן בטונם ואחם בער שחונם תייליל ביגונם אויה כי בני יהחוני
וחינם כי חוליה ירדה ויד אויב בי רדה: א״ן איך מרחי לא רחי ומנחך לא מרך
נדדתי על אשר כשל כי כל כבוד בשובי אחרי נור אשר אין לו ערך כי אחרי
שובי ספקתי על ירך מערב ויוצרה ומשוחה קול חרדה: א״ן איך גולה
ספרד בין זאבי יער לא הבינו חבות על בנים מבער מתגרה נוגש ומייקר
השער יחדו חכלו טף וזקן ונער וערת אל חרדה המבכירה בעת לידה: א״ן

שמורה ולא מיין הבלכי תנגיך קרחי לא וגוזי והשליכי חמיך שאי על
שמים זיה וסובי בכל חנניך הילילי כי באה מקודת יום מבכיך
זעקי לבניה על חורב סביב שאי אין כמוך: זעקי איכה באה זר וחוב בבין עיר
המלכה ואיכה רבו זרים תרמת קודש דורכת ובאו עקשים מביה למרכבה מקום
אשר כהן גדול ירא אם ללכה בבואם מזבח כהנים שומרי המערכה ועל משמרתם
עמדו ולא עזבו המלאכה עד אשר שופך דמם כמימי המסכה והחריבו שחינך
וחלוני שאגינך: זעקי קול יללת בת ציון מרחוק נשמעה תזעק צעקה חשבון
ותבכה בכי מיפעה חבה כי כוס שתיתי ומציתי קובעת והמדרתי מושלכה ובם
קרני נגדעה חבלוני שיני אריות חדורי מלתעה בת בבל השדודה ובת ארם המרשעת
מה תהוני ציון וחטאתיך נודעת על רוב עוונך גלה ממך חבלי דעה על עזובך
כנהר ושמעו קול תרבינו: זעקי אל תשמחי אויבתי על שבר קרחני כי נפלתי
קמתי וה עזרני לוכי עזבתי על כן הסגרני עתה יחסני בא אשר פרנני ויגאלני
מקץ הנור אשר מכרני גם עליך תעבר כוס אשר עברני וחוי בקלעי סבביב
חנכך את עמיר: קינה

יום חבי הכבודה ויכבלו עוונותי בשלחי יד ברס
כביח בחבר מקדש ה׳ דמו כים בגרש עד בוא חורב מועי ולא כסתהו
חרמה עד בא חרב למתני ולא שבת עדי הוקם ועד המליח מלילי: ויחר בבת
יהודה התאניה ואניה: אויה לי אוויה: ויהי היה הולך וסוער עד בוא רב טבחים

ובא אל מקדש ה' וראה דמים רותחים ויאמר בעבור זאת לכהנים הזובחים ויענוהו
אין זה כי אם דם הזבחים גם זאת רצה לחקור מה זה ועל מה היה ויאמר לכהני
זאת תעתיקו ואם כך יהיה: וירב וככל זאת לא שקט ועודו כים נגרש ויבקש הדבר
וימצא מבורר כי דם איש האלהים על לא חמס שורש ויאמר נבוזראדן וגם דמו הנה
נדרש אלהים לא יתאפק על כזאת לא יחריש אחשבו לי הכהנים והזקנים מבית יי'
ולא השקוט עדי ישקוט דם הנביא זכריה: וירב דבר ישישים למאות ובחורים
לרבואות וירד לטבח כהני ה' נכאות ותינוקות של בית רב ועיני אבות רואות
ואין שקט לדם בכי נהי למופת ולאות ויחרב זר נוקמת וזכריה הומיה ונשמע
קול בהיה וכמהו לא היה: וירב הוסיף להרוג נשים עם יונקי שדים ושפך על
דם בכי את דמם במים ודם עולה בין דמיהם כים ניאור מצרים עדי כאשר נגזר
אחד עיניו לשמים ויאמר הלא די לדם בבנות ירושלים הכלה חרבה עוד: ל
לשארית השביה ואז שקט דם בכי וחרב כקם דומיה: וירב לך תעתקנו אלהים
העוינו והרשענו והרגנו נביאיך ורשעינו ירעענו יהי חסדך לנחמנו כי משאול
שוענו ומכרי מעללינו זה כמה שבענו רחם לא רוחמה הסוערה עניה שוכבה
לך תשא ואת מזרתך צופיה: עיני

קינה בת

עמי תיליל ביגוניה
על חנה ושבעה בניה כי נשחטו שבעתם על עיניה: והיא כבלה ומתה על
בניה: ודי כמשכו עזוב האב ולעמוד בלי נהעדרו יחוד למכון תבלי איך
עוזב לחבור כחלה חבלי ודמעות אם אדרות על בניה: ודי לעשיר בתה
זר החכורי אם תאהב והשתחויה לזר אכבדך ובמלוכה תהי כשר' איך
העוזב אל כגבורה נאזר בסיב דותו רחם ונגזר נשקהו אמו כשאוניה: ודי
ולשני כים כרוח אונו סגור לבכלי כי עזמה יד ימינו לא העמוד כי אם ליחיד
השוכן במעונו חשר כרה מגולה ממוניה: ודי ולשלישי באם קח את שבעתי
לו גבבה ותקן את תקנתי ולא יאמרו סגנו כי המרעתי ולאחר שבועתי נשבעתי
השיבו לא בלבוני חנעה: ודי קול נשמע צוח מעוכה חסריכם שבעתכם
כי חנה נחלתכם בגן עדן מוכנה כי עמדתם לאביכם באמונה ואם שמחה
בעדן עם ניכיה:

קינה לבן ובת ר' ישמעאל כג' איך

בני חטאתי השמיעה
ודמעתי על לחיי חורימה ובייום זה נהי נהיה חרימה ואחרימה
ימים ימימה: ודי אבל לב וניחום חדל חדול ומבל כאב עיני נגדל
גדול על בן ובת רבי ישמעאל כהן גדול לזכרי ואת יקוד בלבי חשימה:
עד נשבו ונמכרו לשני אדונים והם שכנים זה בעומת זה אדונים ויספרו זה לזה
טענים חד אמר משבית ביונים שביתי שפחה לבושה שנים כלבנה כזיו ולמתר
פנים ובתואר כקיעה וימימה: ודי ורעהו בענין זה כי בנים כעד עבדו
ספר לו כרבים גם אני באתי משבי ירושלים שביתי עבד עם יפה עינים כשמש
בתקפו עת צהרים כא ונזווגם ונחלקם בנתים והולדות בכוכבי שמים לשמע
אוזן תבלנה אזנים בזכרי ואת אנג מדי חמרימה: ודי כשדק ביומנו

על זאת עיניהם יחד ולערב זוגם בחדר אחד והאחרונים בחוץ מרננים יחד
והם בכנס מקוננים בכחת ובחד ובתוגה ואנינה וברעימה״ יל״ זה יספור ביקוד
לבב ימסה מן אהרן אין לשמחה ינשא ויאח גם היא תיילל בתגרת שוסה בת
יוכבד אין לעבר תנשא ביתרא כזאת לא תיעשה עד בקר בכיתם לא הדמימה:
יל״ כהזכירו זה את זה הבירו אוי אחי ואוי אחות הגבירו נתחבקו עיניהם
עת הזכירו עד יצאה נשמתם בחימה ובתוגה ובנהימה על אלה יבכו עם בכיה
ובימה: **אבכה** ועל צור ובולי כוזבי עיני ברכות בחולי אלי: לבכה
אבכה לחרב הקודש ביד משכחים רעשה לישמעאלים והגרים ירשה׳ היו
צעירי נקילי נוחלי ירשו כאות כל גבולי אלי״ לבכה אבכה למקדש ולבירה
אל אוי אחריא אחרית אתעך הים כורה וגוי חתמו קץ גחולי מושלי אין עוד מושל
משלי אלי: לבכה אבכה ללוחות וארון ולגינך כזר האהרן׳ חמוד וחבני זכרון
מעמון בשולי מעילי לבלי שב קול כי על כבשי אלי״ לבכה אבכה כרובין
ועזרה שולחן ומנורה טהורה׳ חושן ואבן יקרה חיה כבשי וחילי גולי מדי
עונות כליל אלי״ תבכה לפרחי כהונה תגור לחנני תמונה ולשיר
לויים ורנה מלך ונביא כליל מושלי חיים לכלם מעגלי אלי: אבכה
ואעתיר לבורי יתבוש לראשי כארי יביב לבירה הררי׳ תמיר בכי אל מוחלי
אחלי חעיר זמר על נבלי חללי: חע״ר קינה לדון יחיא יהודה ז״ל

יהודה וישראל רעו מר לי לכן בחטאתי אני ארעד רעוד יהיה לבבי
כי עת השמע בכות ועת שחוק חרחה אני אקלור קלור: בן אח
ואחות אם ואף גם כל שאר תבכו למשפחות וגדרון גדוד׳ דור טוב וכל אישים
וגם נשים בכו ואני בבכיתי אחד יד כל חרוד׳ חסרה כנגנתי ושמחתי בעוד
חיבור למקדש כי חברנובו חבור׳ חסרה קהלת אל ולומדי דת ודין׳ על זאת
יהודה קום וישראל סמור׳ חסרה וגם קברה יחידתי לרוב חרבן קהלותי
ונשמרו שעור חסרה ידיעתי בקורות הזמן אתמם לקול שירים ומחול גם
רקוד׳ חסרה עדת לומדים לתושיה נברי הרג בחיריהם כמו צאן ועדוד׳
חסרה חנינת אל ורחמין נסבבו הוא לי כמו אכזר וגם כאויב עוד׳
חסרה זכות אבות ולא תליץ בעד ברעם נסף גזעם ונחרדו חרוד:
חסרה בנעות כל נשי יהדות ביום נפלו ביד זרים והכדו בם זכור׳ חסרה נחמת
כל יהודה כי יחוש צמח בלבותם ונעקד בם עקוד׳ חסרה בקורת על הוגים
בני עמי וגם נולים וחושדים בם חשוד׳ חסרה אמת תורה והמנוה׳ חסר עם
רוב גאון זרים שבוחה מלמוד׳ חסרה תתיקונה מבני עמי ולא חסרה מריבותם
ותשאר בם שקוד׳ חסרה ערבותם ועונתם ונבל חכמת חכמיהם ונחלדה
חלוד׳ חסרה תשובתא לצעקתם ואין עונה ואין חומל ובלאה מפקוד׳ חסרה
סכינה משכון מעט בתוך מקדש ישראל ואולה מן רבור׳ חסרה ענות קדיש
ועגות ברכו בתי כנסיות חרבים מיסוד׳ חסרה זכירת צור ה׳ צבאות יה
אלהים אל ושין דלת ויוד: חסרה נבואה כי ונחתם כל חזון אורים וגם

תומים וצירוף שם בסוד· חסרה הגות תורה ילדים עת גמור· עלי זאת אחגור
שק ונחברנו אבור· חסרה כבוד שבת כמו מועד כהן חושן והדרות קח· ינועף מן
רבוד· חסרה ערבות קול חזנים מזמור מבשיר נמועדים וגם מען לחוד· חסרה
כבוד מלכות יהודה עד מלוך המשיח בנו דוד יחיה עם בסוד·· קינה

יתומים היינו כחרב כבריה· על חלה תמיד עיני כוסיה· יתומים במדינות
שרתי עיר מנוחתי· בגוים רבתי בני רביתי· בגולה ירדתי גדלה
חנכתי· אל ירושלם עיני צופיה: יתומים ומכל אוהבי אין לי מנחם· חרבו
קרובי אין מי מנחם· עוללים שאו לחם אין אב בשחרתי עניה סוערה··
רבות מכאובי תלאותי רודפי דלקוני ורדפוני· אוי כי השיגוני עונותי על לב
אני שערוריה· יתו׳ מדמעות חשכו עיני על חרבן בית מעוני· מי ימלל
גבורותיה לו תהלה דומיה: יתו׳ הגדל חסדך אם אין מעשה· כאוביך ו
ובריך כלה עשה· אם לא תשובו אני כן אעשה הנה עולה לכם את אידה··

עיני עיני יורדה מים על חרבן ירושלם: עיני תבכה לילי ויומי על
חללי בת עמי והשבוק כבשי ורמי·· ליושב בשמים·· עיני נהפך כל
שירי לאבל משבר על כנור ונבלי נצור עלי כבבלי לבני יהודה וחברים··
עיני עלי ערים נחלו וכארי שן חרקו· ובמושם עלי שרקו: וגם ספקו· כפים··
עיני ילבה כי זקנים מהי בה חם על במם בחורים נזקנים וגם יונקי שדים:
עיני זנח ה׳ מזבחו נאר מקדש מנוחו· גם הסגיר ביד זונחו· חומות ירושלם:
עיני יום החרב בר קדש ציון עיר הקדש· בתשעה באב לחדש רנו כל ידים:
הבור עזוב אב ואחותה וקום היה לנו לחומה· מהר אור החמה להיות בבעתים:

הרגת ביום אפיך טבחת לא חמלת·· הרגת מנחסית גוי קדוש היינו
הרגת למלאכי ה׳ דמינו· ועתה כצאן תעינו· ועברנו על מצותיך:
בא עלינו שבר על שבר כאשה יושבת על משבר שרקו שן עלי כל עוברי·
ובאו בנחלתך: הר׳ מכאובי רוב יגונים רוטשה אם על בנים· לקרח בבלה
חוגים אשר נאן מר עיניך: הר׳ הרגו בנו כל אויבנו· לקחו כל מחמדי
עינינו· וברוב כל חטאתינו החריבו מקדשך: הר׳ הדמות ימי ענות
וערבה כל משוש נבלל נדוד רעיוני חשקתי לראות בניך·· הרגת הנקראת
סוערה עניה· כושקת מכור תחתיה שלח לא את איבי ונקלם למחוז חפניך:

קינה לר׳ זרחיה הלוי ז״ל **זאיבי** ערב וכל דוב חורב שמו קרית
משושי חרב· ויבהגוע שכווה: חרב ואין דן דיני וריבי ירבי והנה
יונה שחורה כעורב יען ביתי אשר היה חרב· והנה ראשי מים לבכות ולספוד
למקדש מורש קהלת ונספוד ומי לי לספוד לבכי ולרפוד בראות תרבים קהלת
חמוד ונגע כראה בשתי וערב בבית האחרון ולוחות חורב·· והנה חטאתי
בקדש בבכי ודמעה לקול מוליכי דבה רעה· מעיר קדש אותי התעה· ושם
לי בכי לדורות קבועה· ובת יהודה אני ירב· כי ינאו בלבי ערב:

ירדו בלאים בני עליון ויתמכרו. מאין כריון בבאת הדרך אין בה ציון׳ ו
וכבוד גלה מאפריון׳ בהתעולל כל אספסוף וערב׳ במשכן ה׳ וכלי הקרב׳׳
הלכו ימי ביגון וכלו כי לא אבה ואני כלוח׳ ואויבי שלו והשתוללו׳ ובנים גלו
ויתגוללו עדים והובל תשורה לקרב׳ אשור למלך ירב׳ לי ולשוני יונה חכי׳ כי עוד
בקדם חזים סובי׳ וגם הערוך נר לדוד מלכי את גלבני ואז תחבי׳ ואגער חיה
בחה כאורבי׳ ליפה מראה וקולה ערב: ואהליבה

שומרון

קול תתן מצאוני עוני לארץ אחרת יצאו בני ולקחוני: ואהליבה תזעק נשרפו
ארמוני ותאמר ציון עזבני ה׳: ואהליבה: לא לך אהליבה חשוב עוניך כעוני
התמשלי שבר לשברי ונחלי לחליי׳ אני אהלה סורה בגדתי בקשיי׳ וקם עלי
כחשי וענה בי מריי׳ ולמקצת ימים שלמתי נדריי׳ ותבגת בלחסר אהבב
אהבריי׳ חמודותי בשא וגם הגלה עדיי׳ ללחלה ולחבור נשאו את שביי׳ דומי
אהליבה ואל תבכי כבכיי׳ אני כרתי לרחוק ודי לי ריי׳ שנותי ארכו ולא ארכו
שני: ואהליבה: משיבה אהליבה אני כן מרדתי׳ ונגלו נעורי כחלומה בגדתי׳
דומי אהלה כי ימיו פקדתי׳ נדרת אחת ורבות נדרתי׳ כנה ביד כשדים
כעמים כלכרתי׳ ונשרף היכלי אשר בו כפרתי׳ ושבית ענה לבבל ירדתי׳
ושבתי לציון עוד והיכל יסדתי׳ וגם אחר הכעס מעט לא עמדתי׳ עד
לאחני וכמעט אבדתי׳ ועל כל האחרונות כמוהו הראשונות׳ ואהליבה: התומכי על
כל חמוץ על שבלותם׳ ודחה בוממותם ואורך גלותם׳ ואל תקנוף עד מאוד
לאחריך ראותם׳ ואל לעד תזכור עונם ושבלותם׳ ראה נא את שברם ונחם עונם
אבליהם׳ כי אתה שברם ואתה רוה חילותם׳ ימיהם חדש בימי קדמונים
ולא תאמר ציון עזבני ה׳:

קול

יללה השמיעה ומספד מר הביעה
וכל עין הדמיעה מי יתן ראשי מים ועיני מקור דמעה: מי
קול יללה איך צועקים ברחובות ובשווקים ונאקה חלל נואקים קול שועת
בת עמי מארץ מרחקים על כן לא ארגיעה: מי קול יללה וקול שבר
איך נשמע בכל עבר וגם על יד חללים ראיתי כל גבר על כי מלחמת
עיר חללים שוכני קבר לזאת ראשי הניעה: מי קול יללה איך מקוננים
יחד אבות ובנים איכה לירדן נהרכו כל מנים כי חרב השביעה עד
מאחר הגיעה: מי

קינה על עשרה הרוגי מלכות:

אלה

אזכרה ונפשי עלי אשפכה כי בלעונו זדים כעוגה בלי
הפוכה כי בימי קיסר לא עלתה ארוכה לעשרה הרוגי מלוכה: ה
כי בלמדו ספר מפי משולי ערמה והבין ודקדק בדת רשומה ופתח
באלה המשפטים וחשב מזימות וגונב איש ומכרו ונמצא בידו מות יומת: כי
גבה לב בליעל עוכר אלילים וצוה למלאות פלטירין
מנעלים וקרא לעשרה חכמים גדולים מביני דת וטעמיה בפלפולים:

⁘ דינו· משפט זה לאחשורו׳ ואל תעלימוהו דין כתב לאמרו׳ כי אם הוגיתם
לאמתו ואחרונו׳ כי ימצא איש וגונב נפש (ומוכרו) מאחיו מבני ישראל והתעמר בו
ומכרו: ⁘ הם קבילוהו· ומת הגנב ההוא׳ גם היו אבותיכם אשר אחי הם
מכרוהו׳ לארחות ישמעאלים סחרוהו· ובעד נעלים נתנוהו: ⁘ ואתם
קבלו· דין שמים עליכם׳ כי מימותם לא נמצאו כמכם׳ ואם היו חיים הבאתי
דינם לבניכם׳ ואתם תשאו· עון אבותיכם: ⁘ זמן תנה לנו· שלשה ימים
עד שנדע אם הדבר נגזר ממרומים׳ ואם אנחנו חייבים ואשמים כקבל
גזירה מלך רחמים: ⁘ חלו וזעו ונעו· כלם׳ על רבי ישמעאל בן אלישע
כהן גדול נשאו· עיניהם׳ להזכיר את השם לעלות למרומים׳ לראות אם יצאה
הגזירה מאת אלהים׳ ⁘ טיהר רבי ישמעאל את עצמו והזכיר את השם
בסלודים׳ ושאל מאת המלאך לבוש בדים׳ וגם קבלו חכמים צדיקים וידידים׳
כי שמעתי מאחורי הפרגוד כי בזאת אתם נלכדים׳ ⁘ ירד ר׳ ישמעאל
והגיד לחבריו מאמר הא׳ וצוה בליעל להרגם בכח וגו׳ ושנים מהם הוציא
תחלה׳ שהם גדולי ישראל׳ רבי ישמעאל בן אלישע כהן גדול ורבן שמעון בן
גמליאל: ⁘ כרות ראשו תחלה הרגה ממנו· לבטון׳ מראות במיתת
משרת לבר מעון׳ להפיל גורלות צוה כבעון׳ ונפל הגורל על רבן
שמעון: ⁘ לשפוך דמו מהר כשור פר׳ וצרח עליו רבי ישמעאל בקול
מר כשופר׳ הלשון ממהרת לדבר אמרי שפר׳ איכה לוחכת את העפר׳
⁘ מה מאד בוכה עליו בחרדה׳ בת בליעל לקול בכיתו עמדה׳ תואר
יפיו בלבה חמדה׳ ושאלה מאת אביה מיתתו לה עמידה: ⁘ נאמן בליעל
דבר זה לעשותו׳ להפשיט את עורו מעל פניו שאלה מאתו׳ לא אחר שונא
דבר זה לעשותו׳ וצרח רבי ישמעאל בקול מר ליוצר נשמתו: ⁘ שרפי
מעלה צעקו במרה׳ זו תורה וזו שכרה׳ עוטה כשלמה אורה׳ אויב מנאץ
שמך הגדול והנורא ומחרף ומגדף על דברי תורה: ⁘ ענתה בת קול
משמים׳ אם ישמע קול אחר אהפוך עולם למים׳ לתהו ובהו אשית
הדומים׳ גזרה היא מלפני קבלוה משעשעי דת יומים: ⁘ בקודים
כהרגו מאחרי בתי כנסיות׳ מלאים מצות כרמון ודורשים בכל
זויות׳ וצוה להוציא רבי עקיבא דורש כתרי אותיות׳ וסרקו את בשרו
במסרקות של פיפיות׳ ⁘ צוה להוציא רבי חנינא בן תרדיון מניה
חולתו׳ בחבילי זמורות כרכו· ועלתו׳ ספוגין של צמר שמו· על לבו לעכב
עצמו מהר בשרפו וספר תורה עמו: ⁘ קוננו עם לא אמן׳ כי עניים
הורגו וספך דמן׳ בשם שמים מסרו· עצמן׳ בהריגת רבי חוצפית
התורגמן: ⁘ רעדה תאחוז כל שומעי שמועי׳ ותזל כל עין דמע
דמוע׳ ויהפך לאבל כל שעשועי׳ על הריגת רבי אלעזר בן שמוע:

שחתוני בני עדינה שוממה׳ והרעו לנו מכל מלכי האדמה׳ והרגו ממנו-
כמה וכמה׳ בהריגת רבי יהודה בן דמא״ ר״ תקנו עלינו ממונה להמר׳
ומאתנו-לקחת הון וכופר׳ כי אם כמשות הזגי אמרי שפר׳ כמו רבי ישבאב
הסופר׳ ר״ יחיתוני צוררי ומטעי ומלאו-כריסם מעדני והשקוני רוש ומר
ולענה׳ בהריגת רבי חנינא בן חכינאי׳ ר״ הגברת בית יעקב ובית יוסף ל א״ה
להבה׳ הן עתה אש אורם כבה׳ כי הם הסכימו להרוג עשרה צדיקים באהבה׳
עם רבי יהודה בן בבא׳ ר״ נאקת אבל בכל דור בבלין ואחרץ סגרו
עמה קראו למו כנוגחת השרב׳ מאין יבוא שרי עוזרי מעם ה׳ עושה
שמים וארץ׳ **אמרה** ציון מצאוני צרתי לארץ אחרת ונאחוני בני
ואם גברו פשעי והרביתי זדוני אי״ה חסדיך הראשונים ה׳
א״ה ויאמר ה׳ ציון בית מנוחתי׳ סגולה עמים אותך קראתי׳ לא
אבית לתוכחתי׳ לזאת חמתי שפכתי על עוזבך את תורתי׳ א״ה
אמרה ציון תקותי אומללה׳ אשכו מאורי ושמשי אפלה׳ בשמעי קול
יתומי צועקים בחלחלה׳ השכח חנות ל׳ אם קפץ באף רחמיו סלה׳ א״ה
ויאמר ה׳ הרבית שקוציך׳ כמאסת ברוב מעלליך בועליך עושיך ובגדו-
בך בוגדיך יונחי מעיך׳ מהרו בניך מהרסיך ומחריביך׳ א״ה
אמרה ציון למי אבכה תחלה׳ אם לשממות קדש או לגלות הגולה׳
אם לך בור קדושי אשר עשית כלה׳ ספות בענן לך מעבור תפלה׳ א״ה
ויאמר ה׳ הן כלכרת במוקשך׳ ובטומאה בבטן חרב מקדשך׳ ותחת
נעורך פקד גוי קדושך׳ יען שקית טומאת תחת אישך׳ א״ה אמרה
ציון מה אענה ומה אומר׳ כי ברוב עוני נולד לאבל הומר׳ ועל ש
שממות מכונה אנעך בלב אמרמרי׳ הנה לשלום מר לי מר׳ א״ה
ויאמר ה׳ מפתחן נבחר׳ כי נרך וערך כוסרו-יחר׳ גליתי אזבך
במורא ונחר דברי הנביאים פה אחד׳ א״ה אמרה ציון אויה כי
על עוני כי בחמת ונכרץ תרבו-ארמוני׳ אך אם פשעתי ורבו עוני
הלשולמים ינח ה׳ א״ה ויאמר ה׳ התנחמתי בגלותך׳ ואם
בחטאתיך החרבתי נותך לשוכה אזכרבי ושבתי את שבותך יום
תקוה לאחריתך א״ה

לשכינה עלתה ויללה כי רבתה׳
אבלי לי אויה לי א״ל לשריפת תורה אשר קוכה
מרה אבלי לי אויה לי׳ לבתי כנסיות ובעלי תושיות א״ל כי
אויה לי׳ להרג בחורים ושחיטת הכשרים א״ל לחרבן מקדשים
שאו-קינים קשים א״ל לבהמת ומניקות כמשותם סוקדות א״ל לזונ
ערים כי נמאו למים א״ל אוי לעולם חרבן לתינוקות של בית
רבן א״ל

אללי לי חללי על רוב מעללי׳ אללי לי אללי על שבר עוללי׳ אוי
איכה כלו ביגון חיי וכלו בבלי שם בי ירדן׳ הייתי כעבד והם
מושלים ולא אדע מי לי אדון זה רודה וזה מרדה וזה עושה בעבדת זדון
אוי לי אמי כי ילדתני איש ריב ואיש מדון׳ אלי בכה תבכה בלילה ויומם׳
כי ארכו קצי שברי׳ למה לא מרחם מותתני ותהי אמי לי קברי כי חרבה
לוקח כל הנקרא בשם עברי׳ כחלל מכתי אוי לי על שברי׳ אלי גלה הגלגל
מרכבי ודרכי בגאות גברי׳ בתהום נרי כבה ושמשי בעוד יום קדר׳ גלה
כבוד מישראל לא תואר לו ולא הדר׳ עין שמשי חשך ומאורי קדור קדר׳ אויה
לי כי גרתי מושך שכנתי עם אהלי קדר׳ אלי רמה כבודי לאביר בגאות
שיבש בכי כל חציר׳ בשמחה השלכתי והיה דומן לבל יציר׳ קרנו אחרי שלחו
מגל כי משל בציר אללי לי כי הייתי כאספי קיץ כעוללות בציר׳

הנותן בים דרך ובמים עזים נתיבה׳ יחיש ישועתינו ואת ריבנו ריבה׳
וגם את אחריתנו מראשיתנו הטיבה׳ השיבנו ה׳ אליך ונשובה׳
ככתוב השיבנו ה׳ אליך ונשובה חדש ימינו כקדם׳ עד אנה בכיה בציון ומספד
בירושלים׳ תשוב תרחם ציון תבנה חומות ירושלים ככתוב אתה תקום
תרחם ציון כי עת לחננה כי בא מועד וכ׳ ופדויי ה׳ ישובון ובאו ציון ברנה
ושמחת עולם על ראשם ששון ושמחה ישיגו ונסו יגון ואנחה׳ ואומר קדיש

קינה להוצאת ספר תורה

על היכלי אבכה יומם ולילה׳ ולתפארת ציון עיר ההוללה׳
בכי תמיד על חרבן מעונים׳ ארץ צבי ירושלים ועל עמך אשר
הלך בגולה׳ בית תפארתי שם אויב לשמה׳ הושיבני בידי נכרות
ושממה׳ על זאת אבכה תמיד בקול יללה׳ ספרי תורה כי חוללה
תפארתך נפל כזרך מיום שחרב ביתך׳ ואני קינה על חבליה ואהללה
חזקו עמי מהר אבנה דביריכם׳ נקם אשלם ואשיב את שבותכם׳ תוך
היכלי אשכון כבתחלה כי מציון תצא תורה ותהלה׳ כי מציון

ספרי והילולי תורת יקותיאל׳ ותגרי עז ואבל על גולת אריאל׳ השרויים
בצער בין מואב וישמעאל׳ בכי על הרג עם גדוש עם דל׳ כי
אכלה חרב שארית ישראל׳ כי ספרי והילולי תורה הקדושה׳ לארץ בכי על הר קודש
ישראל לחרבות ראשה׳ ורבי העונות שמה כבושה׳ על בית המקדש
ושממות הארץ׳ כי ספרי והילולי תורה התמימה׳ בכי על זאת בבכיה
באו זרים שמה׳ שלחוהו באש בעברה גם חמה׳
דמע כהוא׳ כי נכבה

קינה על הספר לחן שכורה

קומי וספרי תורה ועשי קינות גבירה׳ בתשעה באב יום צרה
ומהומה

ומהומה ויום עברה ביום אנ בי תרה ונחרב דביר ועזרה צעקה גדולה
ומרה זאת אתורה! צעקה שאלו נא ברוב מגינה איה מחנה שכינה חוזר
ובית לויין חפנה ואיכה אנשי אמנה ואנה כנה אנה הוד עיר הנאמנה
איכה אותם עלונה מקודשת ראשונה לזאת לבך מר יקרא כמו ליב
אשה מעוברה! צעקה איה ראשי ישיבות ואיכה סנהדרין ואנה הולכי
נתיבות לבנגה זיו זהרך ואיכה עורכי תשובות לשואלים על פתריך ו
ולשכים ורבבות דורשי סדריך כולם בגלות עזרה הלכו ביד בני ברה
איה עושי זבחים ואיכה עושי שמנים ואנה עורכי נתחים וסוד לחם
הפנים בא רב טבחים והרג אבות ובנים ואנו ואבלו כתחים חסר אנ ע
ערכו הסגנים כי אל חרבו קרא ואבי אמו ירה! צעקה ואומר סה ואומר

במקום אשרי העם איכה זהב יועם במקום גדלו המונינו בגולה
עטרת ראשינו במקום העטרה ראש כתנים נמרה ובמקום
מגבה יפה וחסר צעיבה במקום ישמחו השמים יקוננו מר בכלים ובמקום
זהר אזותם שק הוגשת כסותם!

במקום ישמחו השמים שומו על
ואת שמים ובמקום ותגל הארץ לבי יאחב וכן יבא קרני ב
במקום ישמח הר ציון מרי שיחי וידי אתח רכין ובמקום תגלנה בנות
יהודה היום אכוד ואתכודדה ובמקום על הכל יתגדל אגון ראשי ומכני
לא אחרל ונהי אחרש במקום ויתקדש על שממות קדש נמקדש ביום זה
מן סערה אקרא בעולמות שברא ולחרבן בית אל כורא תשתומם
ותפוג תורה ולמספד כהני ונביאיו שלא כרצונו וכרצון יראיו ביום
תקונן הוי אריאל שלא כרצון עמו בית ישראל ונעל ארון רתינו גלתה שכינה
לחרבתינו! לכן תעורר לויתה במקום גיל בחנחתה עד ישיבנו אל גבולנו
תגלה ותראה מלכותו עלינו ואומר תגלה ותראה וכו וקורין ג' גוברי

בב' ואתחנן כי תולי
בנים והג' מפטיר
בו ואו' ההפטרה
כמ"ש אשרי ובא
לציון ולא יאמר
ואת בריתי וקדיש
התקבל ומחזיר
ס"ת למקומו ובמ'
יהללו או' על נהרו'
וקורין איכה ואיוב
וכל הענין מלאכה
בט"ב אינו רואה סי'
ברכה לעולם:

תפלת המנחה

לובשים ציצית ומניחים תפלין ומברכים עליהן ואו' וידבר וכו' ואשרי
וכי ויחל ואין או' קדיש אחר ס"ה והג' מפטיר ומברך לבני' ובאחריה עד
מגן דוד ואו' יהללו ומחזיר ס"ת למקומו וקדיש ומתפללין ואו' נחם בבנין
ירושלם ועננו בשומע תפלה ואוזר ש"ץ התפלה ואומר נחמו:

נחם יי' אלהינו את אבלי ציון ואת אבלי ירושלם
ואת העיר האבילה החריבה והבזויה והשוממה
מבלי בניה היא יושבת וראשה חפוי כאשה עקרה שלא
ילדה ויבלעוה לגיונים ויירשוה עובדי פסילים ויטילו את עמך
ישראל לחרב ויהרגו בזדון חסידי עליון על כן ציון במרר

נחמו: נחמו עמי יאמר הסכל
סופר׳ לנחם את כל
המאבלים כתוב בספר לשום לאבלי ציון
פאר תחת אפר׳ לשום על חללי בת
עמי לבי הומה עלי׳ ועל חרבן אולמי
ועל שוממות היכלי׳ מקום הנקרא
בשמי וקראתיו הדום רגלי: שמו אותו
לעיים בני עולה ועוכר. לשום דברו

תכבה וירושלים תתן קולה
לבי לבי על חלליהם מעי מעי
מעי על הרוגיהם כי אתה ה׳
באש הצתה ובאש אתה עתיד
לבנותה ככתוב ואני אהיה
לה נאום ה׳ חומת אש סביב
ולכבוד אהיה בתוכה ברוך
אתה ה׳ מנחם ציון ובונה ירושלים:
נחמו

על לב ציון וקראו אליה׳ והסירה את שמלת שביה מעליה׳ כי בשובה לא יוסיף לטמא היכליה׳ ואל ימשול עם נכרי בגבי נחלת ספר: לשום נחם עם מאבליו וכפר על חטאתו׳ והקל את עול סבלו׳ והעבר את כלימתו׳ ושלח מלאך רחמים לרפאות מגורתו׳ ונגרה עמך מפחת לאמר מנחתי סופר:

נחמו: נחמו עמי יאמר הסכל סופר׳ לנחם את כל המאבלים כתוב בספר׳ לשום לאבלי ציון פאר תחת אפר׳ לשום אשא נס לגוים לשובבים בכל תבל לשובב אל הר ציון קראה נחלת אבל לשום שמן ששון בראשה תחת אבל׳ מעילם ומעיבל ומעילה ועפר: לשום אשיבם אל נוה קדשם מתעלסים בהמונם ירונו במחולות כי אנחמם מאבלם׳ ואכון אותם לששון ושמחתים מיגונם ואז כל שוטנם ומונם יעטו בוש וחפר: לשום ירושלים תבנה ותהיה סביבותיה לחומת אש ולכבוד בבתי מושבותיה׳ ואז יאמרו בעמים כרבות טובותיה׳ כחם ה׳ ציון נחם כל חרבותיה ותשיב בתוכה לעדי כוהלי אמרי שפר: לשום

נחמו: נחמו עמי יאמר אלהיכם׳ דברו על לב ירושלים וקראו אליה כי מלאה צבאה כי נרצה עונה כי לקחה מיד ה׳ כפלים בכל חטאתיה: אנכי אנכי הוא מנחמכם מי את ותיראי מאנוש ימות ומבן אדם חציר ינתן: כי נחם ה׳ ציון נחם כל חרבותיה וישם מדברה כעדן וערבתה כגן ה׳ ששון ושמחה ימצא בה תודה וקול זמרה: רנו שמים וגילי ארץ ישר וכל עץ בו כי נחם ה׳ עמו גאל ירושלים׳ שמחו את ירושלים וגילו בה כל אהביה שישו אתה משוש כל המתאבלים עליה: למען תינקו ושבעתם משד תנחומיה למען תמוצו והתענגתם מזיז כבודה כאיש אשר אמו תנחמנו כן אנכי אנחמכם ובירושלים תנוחמו: קול צופיך נשאו קול יחדו ירננו כי עין בעין יראו בשוב ה׳ ציון פצחו רננו יחדו חרבות ירושלים כי נחם ה׳ עמו גאל ירושלים:

ופדויי ה' ישובון ובאו ציון ברנה ושמחת עולם על ראשם ששון ושמחה
ישיגו ונסו יגון ואנחה׃ לא יבוא עוד שמשך וירחך לא יאסף כי ה' יהיה
לך לאור עולם ושלמו ימי אבלך׃ כי לא בחפזון תצאו ובמנוסה לא תלכון
כי הולך לפניכם ה' ומאספכם אלהי ישראל׃ ועמך כלם צדיקים לעולם יירשו
ארץ נצר מטעי מעשה ידי להתפאר׃ הקטן יהיה לאלף והצעיר לגוי עצום
אני ה' בעתה אחישנה׃ והיה הנשאר בציון והנותר בירושלם קדוש יאמר לו
כל הכתוב לחיים בירושלם׃ חזקו ידים רפות וברכים כושלות אמצו׃
אמרו לנמהרי לב חזקו אל תיראו הנה אלהיכם נקם יבוא גמול אלהים הוא
יבוא ויושיעכם׃ כי בשמחה תצאון ובשלום תובלון ההרים והגבעות
יפצחו לפניכם רנה וכל עצי השדה ימחאו כף׃ לקרוא שנת רצון לה' ויום
נקם לאלהינו לנחם כל אבלים׃ לאמר לאסורים צאו ולאשר בחושך
הגלו על דרכים ירעו ובכל שפיים מרעיתם׃ לשום לאבלי ציון ל
לתת להם פאר תחת אפר שמן ששון אבל מעטה תהלה תחת רוח
כהה וקרא להם אילי הצדק מטע ה' להתפאר׃ ציון במשפט תפדה ושביה
בצדקה׃ ואני תפלתי לך ה' עת רצון אלהים ברוב חסדך
ענני באמת ישעך׃ ונפשי תגיל בה' תשיש
בישועתו׃ ואני בחסדך בטחתי יגל
לבי בישועתך אשירה לה'
כי גמל עלי׃ ה' שמעה
ה' סלחה ה'
הקשיבה
ועשה
אל

תאחר למענך אלהי כי שמך נקרא על עירך ועל עמך׃ השיבנו
ה' אליך ונשובה חדש ימינו כקדם׃ ואומר קדיש תתקבל שיר
המעלות בשוב ה' את שיבת ציון וקדיש יהא שלמא ומהבדלים ערבית וגו'׃

ואני המעתיק
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

סדר ליל שביעי של פסח

הכינו וגם חקרו הרב בעל חמדת ימים ומשם באר״ה את כל תוקף קריאה נאמנה של הלילה הזאת׃

פרשת ויחי **יהודה** אתה יודוך אחיך ידך בערף איביך ישתחוו לך בני אביך׃ גור אריה יהודה מטרף בני עלית כרע רבץ כאריה וכלביא מי יקימנו׃ לא יסור שבט מיהודה ומחקק מבין רגליו עד כי יבא שילה ולו יקהת עמים׃ אסרי לגפן עירה ולשרקה בני אתנו כבס ביין לבשו ובדם ענבים סותה׃ חכלילי עינים מיין ולבן שנים מחלב׃

פרשת בחקתי **אם** בחקתי תלכו ואת מצותי תשמרו ועשיתם אתם׃ ונתתי גשמיכם בעתם ונתנה הארץ יבולה ועץ השדה יתן פריו׃ והשיג לכם דיש את בציר ובציר ישיג את זרע ואכלתם לחמכם לשבע וישבתם לבטח בארצכם׃ ונתתי שלום בארץ ושכבתם ואין מחריד והשבתי חיה רעה מן הארץ וחרב לא תעבר בארצכם׃ ורדפתם את איביכם ונפלו לפניכם לחרב׃ ורדפו מכם חמשה מאה ומאה מכם רבבה ירדפו ונפלו איביכם לפניכם לחרב׃ ופניתי אליכם והפריתי אתכם והרביתי אתכם והקימתי את בריתי אתכם׃ ואכלתם ישן נושן וישן מפני חדש תוציאו׃ ונתתי משכני בתוככם ולא תגעל נפשי אתכם׃ והתהלכתי בתוככם והייתי לכם לאלהים ואתם תהיו לי לעם׃ אני יהוה אלהיכם אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים מהית להם עבדים ואשבר מטת עלכם ואולך אתכם קוממיות׃

ישעיה סי׳ ב **הדבר** אשר חזה ישעיהו בן אמוץ על יהודה וירושלים׃ והיה באחרית הימים נכון יהיה הר בית יהוה בראש ההרים ונשא מגבעות ונהרו אליו כל הגוים׃ והלכו עמים רבים ואמרו לכו ונעלה אל הר יהוה אל בית אלהי יעקב ויורנו מדרכיו ונלכה בארחתיו כי מציון תצא תורה ודבר יהוה מירושלם׃ ושפט בין הגוים והוכיח לעמים רבים וכתתו חרבותם לאתים וחניתותיהם למזמרות לא

ישא

ישא גוי אל גוי חרב ולא ילמדו עוד מלחמה: בית יעקב לכו ונלכה באור
יהוה: סי' יא עוד היום בנב לעמד ינפף ידו הר בית
ציון גבעת ירושלם: הנה האדון יהוה צבאות מסעף פארה במערצה
ורמי הקומה גדעים והגבהים ישפלו: ונקף סבכי היער בברזל והלבנון
באדיר יפול: ויצא חטר מגזע ישי ונצר משרשיו יפרה: ונחה עליו
רוח יהוה רוח חכמה ובינה רוח עצה וגבורה רוח דעת ויראת יהוה: והריחו
ביראת יהוה ולא למראה עיניו ישפוט ולא למשמע אזניו יוכיח: ו
ושפט בצדק דלים והוכיח במישור לענוי ארץ והכה ארץ בשבט פיו וברוח
שפתיו ימית רשע: והיה צדק אזור מתניו והאמונה אזור חלציו: וגר זאב
עם כבש ונמר עם גדי ירבץ ועגל וכפיר ומריא יחדו ונער קטן נהג בם:
ופרה ודב תרעינה יחדו ירבצו ילדיהן ואריה כבקר יאכל תבן: ושעשע
יונק על חר פתן ועל מאורת צפעוני גמול ידו הדה: לא ירעו ולא
ישחיתו בכל הר קדשי כי מלאה הארץ דעה את יהוה כמים לים מכסים:
והיה ביום ההוא שרש ישי אשר עמד לנס עמים אליו
גוים ידרשו והיתה מנחתו כבוד: והיה ביום ההוא יוסיף אדני שנית
ידו לקנות את שאר עמו אשר ישאר מאשור וממצרים ומפתרוס
ומכוש ומעילם ומשנער ומחמת ומאיי הים: ונשא נס לגוים ואסף
נדחי ישראל ונפצות יהודה יקבץ מארבע כנפות הארץ: וסרה קנאת
אפרים וצררי יהודה יכרתו אפרים לא יקנא את יהודה ויהודה לא
יצר את אפרים: ועפו בכתף פלשתים ימה יחדו יבזו את בני קדם אדום
ומואב משלוח ידם ובני עמון משמעתם: והחרים יהוה את לשון ים
מצרים והניף ידו על הנהר בעים רוחו והכהו לשבעה נחלים והדריך
בנעלים: והיתה מסלה לשאר עמו אשר ישאר מאשור כאשר היתה
לישראל ביום עלתו מארץ מצרים: ואמרת ביום ההוא אודך יהוה כי
אנפת בי ישב אפך ותנחמני: הנה אל ישועתי אבטח ולא אפחד כי

עזי וזמרת יה יהוה ויהי לי לישועה: ושאבתם מים בששון ממעיני הישועה:
ואמרתם ביום ההוא הודו ליהוה קראו בשמו הודיעו בעמים עלילתיו
הזכירו כי נשגב שמו: זמרו יהוה כי גאות עשה מודעת זאת בכל
הארץ: צהלי ורני יושבת ציון כי גדול בקרבך קדוש ישראל:

ירמיה סי' ל' הדבר אשר היה אל ירמיהו מאת יהוה לאמר: כה אמר
יהוה אלהי ישראל לאמר כתב לך את כל הדברים
אשר דברתי אליך אל ספר: כי הנה ימים באים נאם יהוה ושבתי את
שבות עמי ישראל ויהודה אמר יהוה והשבתים אל הארץ אשר
נתתי לאבתם וירשוה: ואלה הדברים אשר דבר יהוה אל
ישראל ואל יהודה: כי כה אמר יהוה קול חרדה שמענו פחד ואין
שלום: שאלו נא וראו אם ילד זכר מדוע ראיתי כל גבר ידיו על
חלציו כיולדה ונהפכו כל פנים לירקון: הוי כי גדול היום ההוא מאין
כמהו ועת צרה היא ליעקב וממנה יושע: והיה ביום ההוא נאם יהוה
צבאות אשבר עלו מעל צוארך ומוסרותיך אנתק ולא יעבדו בו עוד
זרים: ועבדו את יהוה אלהיהם ואת דוד מלכם אשר אקים להם: ואתה
אל תירא עבדי יעקב נאם יהוה ואל תחת ישראל כי הנני מושיעך
מרחוק ואת זרעך מארץ שבים ושב יעקוב ושקט ושאנן ואין מחריד:
כי אתך אני נאם יהוה להושיעך כי אעשה כלה בכל הגוים. אשר
הפיצותיך שם אך אתך לא אעשה כלה ויסרתיך למשפט ונקה לא
אנקך: כי כה אמר יהוה אנוש לשברך נחלה מכתך: אין
דן דינך למזור רפאות תעלה אין לך: כל מאהביך שכחוך אותך לא
ידרשו כי מכת אויב הכיתיך מוסר אכזרי על רב עונך עצמו חטאתיך:
מה תזעק על שברך אנוש מכאבך על רב עונך עצמו חטאתיך עשיתי
אלה לך: לכן כל אכליך יאכלו וכל צריך כלם בשבי ילכו והיו שאסיך
למשסה וכל בזזיך אתן לבז: כי אעלה ארכה לך וממכותיך ארפאך נאם

יהוה כי נדחה קראו לך ציון היא דרש אין לה: כה אמר יהוה
הנני שב שבות אהלי יעקוב ומשכנותיו ארחם ונבנתה עיר על
תלה וארמון על משפטו ישב: ויצא מהם תודה וקול משחקים ו
והרביתים ולא ימעטו והכבדתים ולא יצערו: והיו בניו כקדם ועדתו
לפני תכון ופקדתי על כל לחציו: והיה אדירו ממנו ומשלו מקרבו
יצא והקרבתיו ונגש אלי כי מי הוא זה ערב אל לבו לגשת אלי נאם
יהוה: והייתם לי לעם ואנכי אהיה לכם לאלהים: הנה סערת יהוה חמה
יצאה סער מתגורר על ראש רשעים יחול: לא ישוב חרון אף יהוה
עד עשתו ועד הקימו מזמות לבו באחרית הימים תתבוננו בה:
בעת ההיא נאם יהוה אהיה לאלהים לכל משפחות ישראל והמה
יהיו לי לעם: כה אמר יהוה מצא חן במדבר עם
שרידי חרב הלוך להרגיעו ישראל: מרחוק יהוה נראה לי ואהבת עולם
אהבתיך על כן משכתיך חסד: עוד אבנך ונבנית בתולת ישראל עוד
תעדי תפיך ויצאת במחול משחקים: עוד תטעי כרמים בהרי שמרון
נטעו נטעים וחללו: כי יש יום קראו נצרים בהר אפרים קומו ונעלה
ציון אל יהוה אלהינו: כי כה אמר יהוה רנו ליעקב שמחה
וצהלו בראש הגוים השמיעו הללו ואמרו הושע יהוה את עמך את
שארית ישראל: הנני מביא אותם מארץ צפון וקבצתים מירכתי
ארץ בם עור ופסח הרה וילדת יחדו קהל גדול ישובו הנה: בבכי יבאו
ובתחנונים אובילם אוליכם אל נחלי מים בדרך ישר לא יכשלו בה
כי הייתי לישראל לאב ואפרים בכרי הוא: שמעו דבר
יהוה גוים והגידו באיים ממרחק ואמרו מזרה ישראל יקבצנו ושמרו
כרעה עדרו: כי פדה יהוה את יעקב וגאלו מיד חזק ממנו: ובאו ורננו
במרום ציון ונהרו אל טוב יהוה על דגן ועל תירש ועל יצהר ועל בני צאן
ובקר

ובקר והיתה נפשם כגן רוה ולא יוסיפו לדאבה עוד: אז תשמח בתולה במחול
ובחורים וזקנים יחדו והפכתי אבלם לששון ונחמתים ושמחתים מיגונם:
ורויתי נפש הכהנים דשן ועמי את טובי ישבעו נאם יהוה:
כה אמר יהוה קול ברמה נשמע נהי בכי תמרורים רחל מבכה על בניה
מאנה להנחם על בניה כי איננו: כה אמר יהוה מנעי קולך
מבכי ועיניך מדמעה כי יש שכר לפעלתך נאם יהוה ושבו מארץ
אויב: ויש תקוה לאחריתך נאם יהוה ושבו בנים לגבולם: שמוע שמעתי
אפרים מתנודד יסרתני ואוסר כעגל לא למד השיבני ואשובה כי
אתה יהוה אלהי: כי אחרי שובי נחמתי ואחרי הודעי ספקתי על ירך
בשתי וגם נכלמתי כי נשאתי חרפת נעורי: הבן יקיר לי אפרים אם ילד
שעשועים כי מדי דברי בו זכור אזכרנו עוד על כן המו מעי לו רחם
ארחמנו נאם יהוה: הציבי לך ציונים שמי לך תמרורים
שתי לבך למסלה דרך הלכת שובי בתולת ישראל שובי אל עריך אלה:
עד מתי תתחמקין הבת השובבה כי ברא יהוה חדשה בארץ נקבה תסובב
גבר: כה אמר יהוה צבאות אלהי ישראל עוד יאמרו את
הדבר הזה בארץ יהודה ובעריו בשובי את שבותם יברכך יהוה נוה
צדק הר הקדש: וישבו בה יהודה וכל ישראל יחדו אכרים ונסעו בעדר:
כי הרויתי נפש עיפה וכל נפש דאבה מלאתי: על זאת הקיצתי ואראה
ושנתי ערבה לי: הנה ימים באים נאם יהוה וזרעתי את בית
ישראל ואת בית יהודה זרע אדם וזרע בהמה: והיה כאשר שקדתי
עליהם לנתוש ולנתוץ ולהרס ולהאביד ולהרע כן אשקד עליהם לבנות
ולנטוע נאם יהוה: בימים ההם לא יאמרו עוד אבות אכלו בסר ושני בנים
תקהינה: כי אם איש בעונו ימות כל האדם האכל הבסר תקהינה שניו:
הנה ימים באים נאם יהוה וכרתי את בית ישראל ואת בית יהודה ברית חדשה:

לא

לא כברית אשר כרתי את אבותם ביום החזיקי בידם להוציאם מארץ מצרים
אשר המה הפרו את בריתי ואנכי בעלתי בם נאם יהוה: כי זאת הברית
אשר אכרת את בית ישרא׳ אחרי הימים ההם נאם יהוה נתתי את תורתי
בקרבם ועל לבם אכתבנה והייתי להם לאלהים והמה יהיו לי לעם: ולא
ילמדו עוד איש את רעהו ואיש את אחיו לאמר דעו את יהוה כי
כלם ידעו אותי למקטנם ועד גדולם לאמר כי אסלח לעונם ולחטאתם
לא אזכר עוד: כה אמר יהוה נתן שמש לאור יומם חקות
ירח וכוכבים לאור לילה רגע הים ויהמו גליו יהוה צבאות שמו: אם
ימשו החקים האלה מלפני נאם יהוה גם זרע ישרא׳ ישבתו מהיות גוי
לפני כל הימים: כה אמר יהוה אם ימדו שמים מלמעלה
ויחקרו מוסדי ארץ למטה גם אני אמאס בכל זרע ישראל על כל
אשר עשו נאם יהוה: הנה ימים באים נאם יהוה ונבנתה העיר
ליהוה ממגדל חננאל עד שער הפנה: ויצא עוד קו המדה נגדו על גבעת
גרב ונסב געתה: וכל העמק הפגרים והדשן וכל השדמות עד נחל קדרון
עד פנת שער הסוסים מזרחה קדש ליהוה לא ינתש ולא יהרס עוד לעולם:
סי׳ לג כה אמר יהוה עוד ישמע במקום הזה אשר
אתם אמרים חרב הוא מאין אדם ומאין בהמה בערי יהודה ובחוצות
ירושלם הנשמות מאין אדם ומאין ישב ומאין בהמה: קול ששון וקול
שמחה קול חתן וקול כלה קול אמרים הודו את יהוה צבאות כי טוב יהוה
כי לעולם חסדו מבאים תודה בית יהוה כי אשיב את שבות הארץ כ
כבראשנה אמר יהוה: כה אמר יהוה צבאות עוד יהיה
במקום הזה החרב מאין אדם ועד בהמה ובכל עריו נוה רעים מרבצים צאן:
בערי ההר בערי השפלה ובערי הנגב ובארץ בנימין ובסביבי ירושלם ובערי
יהודה עד תעברנה הצאן על ידי מונה אמר יהוה: הנה ימים באים
נאם

נאם יהוה והקמתי את הדבר הטוב אשר דברתי אל בית ישראל ועל בית
יהודה׃ בימים ההם ובעת ההיא אצמיח לדוד צמח צדקה ועשה משפט
וצדקה בארץ׃ בימים ההם תושע יהודה וירושלם תשכון לבטח וזה
אשר יקרא לה יהוה צדקנו׃ כי כה אמר יהוה לא יכרת לדוד
איש ישב על כסא בית ישראל׃ ולכהנים הלוים לא יכרת איש מלפני
מעלה עולה ומקטיר מנחה ועשה זבח כל הימים׃ ויהי
דבר יהוה אל ירמיהו לאמר׃ כה אמר יהוה אם תפרו את בריתי היום ואת
בריתי הלילה ולבלתי היות יומם ולילה בעתם׃ גם בריתי תופר את דוד עבדי
מהיות לו בן מלך על כסאו ואת הלוים הכהנים משרתי׃ אשר לא יספר
צבא השמים ולא ימד חול הים כן ארבה את זרע דוד עבדי ואת הלוים
משרתי אתי׃ ויהי דבר יהוה אל ירמיהו לאמר׃ הלוא ראית מה העם הזה
דברו לאמר שתי המשפחות אשר בחר יהוה בהם וימאסם ואת עמי ינאצון
מהיות עוד גוי לפניהם׃ כה אמר יהוה אם לא בריתי יומם ולילה
חקות שמים וארץ לא שמתי׃ גם זרע יעקוב ודוד עבדי אמאס מקחת
מזרעו משלים אל זרע אברהם ישחק ויעקב כי אשיב את שבותם ורחמתים׃

עובדיה א

חזון עבדיה כה אמר אדני יהוה לאדום שמועה שמענו
מאת יהוה וציר בגוים שלח קומו ונקומה עליה
למלחמה׃ הנה קטן נתתיך בגוים בזוי אתה מאד׃ זדון לבך השיאך שכני ב
בחגוי סלע מרום שבתו אמר בלבו מי יורדני ארץ׃ אם תגביה כנשר
ואם בין כוכבים שים קנך משם אורידך נאם יהוה׃ אם גנבים באו לך
אם שודדי לילה איך נדמיתה הלא יגנבו דים אם בוצרים באו לך הלא
ישאירו עוללות׃ איך נחפשו עשו נבעו מצפוניו׃ עד הגבול שלחוך כל
אנשי בריתך השיאוך יכלו לך אנשי שלומך לחמך ישימו מזור תחתיך
אין תבונה בו׃ הלוא ביום ההוא נאם יהוה והאבדתי חכמים מאדום
ותבונה מהר עשו׃ וחתו גבוריך תימן למען יכרת איש מהר עשו מקטל׃

מחמס אחיך יעקב תכסך בושה ונכרת לעולם: ביום עמדך מנגד ביום
שבות זרים חילו ונכרים באו שעריו ועל ירושלם ידו גורל גם אתה
כאחד מהם: ואל תרא ביום אחיך ביום נכרו ואל תשמח לבני יהודה
ביום אבדם ואל תגדל פיך ביום צרה: אל תבוא בשער עמי ביום אידם
אל תרא גם אתה ברעתו ביום אידו ואל תשלחנה בחילו ביום אידו: ואל
תעמד על הפרק להכרית את פליטיו ואל תסגר שרידיו ביום צרה: כי
קרוב יום יהוה על כל הגוים כאשר עשית יעשה לך גמולך ישוב
בראשך: כי כאשר שתיתם על הר קדשי ישתו כל הגוים תמיד ושתו
ולעו והיו כלוא היו: ובהר ציון תהיה פליטה והיה קדש וירשו בית יעקב
את מורשיהם: והיה בית יעקב אש ובית יוסף להבה ובית עשו לקש
ודלקו בהם ואכלום ולא יהיה שריד לבית עשו כי יהוה דבר: וירשו הנגב
את הר עשו והשפלה את פלשתים וירשו את שדה אפרים ואת שדה
שמרון ובנימן את הגלעד: וגלת החל הזה לבני ישראל אשר כנענים
עד צרפת וגלות ירושלם אשר בספרד ירשו את ערי הנגב: ועלו
מושיעים בהר ציון לשפט את הר עשו והיתה ליהוה המלוכה:

זכריה ח ויהי דבר יהוה צבאות לאמר: כה אמר יהוה צבאות
קנאתי לציון קנאה גדולה וחמה גדולה קנאתי לה:
כה אמר יהוה צבאות שבתי אל ציון ושכנתי בתוך ירושלם ונקראה
ירושלם עיר האמת והר יהוה צבאות הר הקדש: כה אמר יהוה
צבאות עוד ישבו זקנים וזקנות ברחבות ירושלם ואיש משענתו בידו
מרב ימים: ורחבות העיר ימלאו ילדים וילדות משחקים ברחבתיה:
כה אמר יהוה צבאות כי יפלא בעיני שארית העם הזה בימים
ההם גם בעיני יפלא נאם יהוה צבאות: כה אמר יהוה צבאות
הנני מושיע את עמי מארץ מזרח ומארץ מבוא השמש: והבאתי אתם
ושכנו בתוך ירושלם והיו לי לעם ואני אהיה להם לאלהים באמת ובצדקה:

כה אמר יהוה צבאות תחזקנה ידיכם השמעים בימים האלה
את הדברים האלה מפי הנביאים אשר ביום יסד בית יהוה צבאות ההיכל
להבנות: כי לפני הימים ההם שכר האדם לא נהיה ושכר הבהמה איננה
וליוצא ולבא אין שלום מן הצר ואשלח את כל האדם איש ברעהו:
ועתה לא כימים הראשנים אני לשארית העם הזה נאם יהוה צבאות:
כי זרע השלום הגפן תתן פריה והארץ תתן יבולה והשמים יתנו טלם
והנחלתי את שארית העם הזה את כל אלה: והיה כאשר הייתם קללה
בגוים בית יהודה ובית ישראל כן אושיע אתכם והייתם ברכה אל
תיראו תחזקנה ידיכם: כה אמר יהוה צבאות כאשר זממתי
להרע לכם בהקציף אבתיכם אתי אמר יהוה צבאות ולא נחמתי: כן
שבתי זממתי בימים האלה להיטיב את ירושלם ואת בית יהודה אל
תיראו: אלה הדברים אשר תעשו דברו אמת איש את רעהו אמת
ומשפט שלום שפטו בשעריכם: ואיש את רעת רעהו אל תחשבו
בלבבכם ושבעת שקר אל תאהבו כי את כל אלה אשר שנאתי נאם
יהוה: ויהי דבר יהוה צבאות אלי לאמר: כה אמר יהוה צבאות
צום הרביעי וצום החמישי וצום השביעי וצום העשירי יהיה לבית
יהודה לששון ולשמחה ולמועדים טובים והאמת והשלום אהבו:
כה אמר יהוה צבאות עד אשר יבאו עמים וישבי ערים
רבות: והלכו יושבי אחת אל אחת לאמר נלכה הלוך לחלות את פני יהוה
ולבקש את יהוה צבאות אלכה גם אני: ובאו עמים רבים וגוים עצומים
לבקש את יהוה צבאות בירושלם ולחלות את פני יהוה: כה
אמר יהוה צבאות בימים ההמה אשר יחזיקו עשרה אנשים מכל
לשנות הגוים והחזיקו בכנף איש יהודי לאמר נלכה עמכם כי שמענו
אלהים עמכם: סימן יב
משא דבר יהוה על ישראל נאם
יהוה

יהוה נטה שמים ויסד ארץ ויצר רוח אדם בקרבו׃ הנה אנכי שם את
ירושלם סף רעל לכל העמים סביב וגם על יהודה יהיה במצור על ירושלם׃
והיה ביום ההוא אשים את ירושלם אבן מעמסה לכל העמים כל עמסיה
שרוט ישרטו ונאספו עליה כל גויי הארץ׃ ביום ההוא נאם יהוה אכה
כל סוס בתמהון ורכבו בשגעון ועל בית יהודה אפקח את עיני וכל סוס
העמים אכה בעורון׃ ואמרו אלפי יהודה בלבם אמצה לי ישבי ירושלם
ביהוה צבאות אלהיהם׃ ביום ההוא אשים את אלפי יהודה ככיור אש
בעצים וכלפיד אש בעמיר ואכלו על ימין ועל שמאל את כל העמים סביב
וישבה ירושלם עוד תחתיה בירושלם׃ והושיע יהוה את אהלי יהודה כ
בראשנה למען לא תגדל תפארת בית דויד ותפארת ישב ירושלם על יהודה׃
ביום ההוא יגן יהוה בעד יושב ירושלם והיה הנכשל בהם ביום ההוא
כדויד ובית דויד כאלהים כמלאך יהוה לפניהם׃ והיה ביום ההוא אבקש
להשמיד את כל הגוים הבאים על ירושלם׃ ושפכתי על בית דויד ועל
יושב ירושלם רוח חן ותחנונים והביטו אלי את אשר דקרו וספדו עליו
כמספד על היחיד והמר עליו כהמר על הבכור׃ ביום ההוא יגדל המספד
בירושלם כמספד הדדרמון בבקעת מגדון׃ וספדה הארץ משפחות משפחות
לבד משפחת בית דויד לבד ונשיהם לבד משפחת בית נתן לבד ונשיהם
לבד׃ משפחת בית לוי לבד ונשיהם לבד משפחת השמעי לבד ונשיהם
לבד׃ כל המשפחות הנשארות משפחת משפחת לבד ונשיהם לבד׃
ביום ההוא יהיה מקור נפתח לבית דויד וליושבי ירושלם ל
לחטאת ולנדה׃ והיה ביום ההוא נאם יהוה צבאות אכרית את שמות
העצבים מן הארץ ולא יזכרו עוד וגם את הנביאים ואת רוח הטמאה
אעביר מן הארץ׃ והיה כי ינבא איש עוד ואמרו אליו אביו ואמו ילדיו
לא תחיה כי שקר דברת בשם יהוה ודקרהו אביהו ואמו ילדיו בהנבאו׃
והיה

והיה ביום ההוא יבשו הנביאים איש מחזינו בהנבאתו ולא ילבשו
אדרת שער למען כחש: ואמר לא נביא אנכי איש עבד אדמה אנכי
כי אדם הקנני מנעורי: ואמר אליו מה המכות האלה בין ידיך ואמר
אשר הכיתי בית מאהבי: חרב עורי על רעי ועל גבר עמיתי נאם יי
צבאות הך את הרעה ותפוצין הצאן והשבתי ידי על הצערים: והיה
בכל הארץ נאם יהוה פי שנים בה יכרתו יגועו והשלישית יותר בה:
והבאתי את השלישית באש וצרפתים כצרף את הכסף ובחנתים כבחן
את הזהב הוא יקרא בשמי ואני אענה אתו אמרתי עמי הוא והוא יאמר
יהוה אלהי: הנה יום בא ליהוה וחלק שללך בקרבך: ואספתי את
כל הגוים אל ירושלם למלחמה ונלכדה העיר ונשסו הבתים והנשים
תשכבנה ויצא חצי העיר בגולה ויתר העם לא יכרת מן העיר: ויצא יהוה
ונלחם בגוים ההם כיום הלחמו ביום קרב: ועמדו רגליו ביום ההוא על הר
הזיתים אשר על פני ירושלם מקדם ונבקע הר הזתים מחציו מזרחה
וימה גיא גדולה מאד ומש חצי ההר צפונה וחציו נגבה: ונסתם גיא הרי
כי יגיע גיא הרים אל אצל ונסתם כאשר נסתם מפני הרעש בימי עזיה
מלך יהודה ובא יהוה אלהי כל קדשים עמך: והיה ביום ההוא
לא יהיה אור יקרות וקפאון: והיה יום אחד הוא יודע ליהוה לא יום ולא
לילה והיה לעת ערב יהיה אור: והיה ביום ההוא יצאו מים חיים מירושלם
חצים אל הים הקדמוני וחצים אל הים האחרון בקיץ ובחרף יהיה: והיה
יהוה למלך על כל הארץ ביום ההוא יהיה יהוה אחד ושמו אחד: יסוב כל
הארץ כערבה מגבע לרמון נגב ירושלם וראמה וישבה תחתיה למשער
בנימין עד מקום שער הראשון עד שער הפנים ומגדל חננאל עד יקבי
המלך: וישבו בה וחרם לא יהיה עוד וישבה ירושלם לבטח: וזאת
תהיה המגפה אשר יגף יהוה את כל העמים אשר צבאו על ירושלם
המק בשרו והוא עמד על רגליו ועיניו תמקנה בחריהן ולשונו תמק בפיהם:

והיה ביום ההוא תהיה מהומת יהוה רבה בהם והחזיקו איש יד רעהו ועלתה
ידו על יד רעהו: וגם יהודה תלחם בירושלם ואסף חיל כל הגוים סביב זהב
וכסף ובגדים לרב מאד: וכן תהיה מגפת הסוס הפרד הגמל והחמור וכל
הבהמה אשר יהיה במחנות ההמה כמגפה הזאת: והיה כל הנותר מכל
הגוים הבאים על ירושלם ועלו מדי שנה בשנה להשתחות למלך יהוה
צבאות ולחג את חג הסכת: והיה אשר לא יעלה מאת משפחת הארץ
אל ירושלם להשתחות למלך יהוה צבאות ולא עליהם יהיה הגשם: ואם
משפחת מצרים לא תעלה ולא באה ולא עליהם תהיה המגפה אשר
יגף יהוה את הגוים אשר לא יעלו לחג את חג הסכות: זאת תהיה חטאת
מצרים וחטאת כל הגוים אשר לא יעלו לחג את חג הסכות: ביום
ההוא יהיה על מצלות הסוס קדש ליהוה והיה הסירות בבית יהוה כ
כמזרקים לפני המזבח: והיה כל סיר בירושלם וביהודה קדש ליהוה צבאות
ובאו כל הזבחים ולקחו מהם ובשלו בהם ולא יהיה כנעני עוד בבית
יהוה צבאות ביום ההוא: ואח"כ קורין תהלים סי' כ"ב וכ"ט ות"ב וכ"א ומ"ה וע"ב
ופ"ט עד פסוק ועד בשחק נאמן סלה ע"כ וקכ"ו וקל"ב ואח"כ קורין סי' ז':

דניאל ז'

בשנת חדה לבלשאצר מלך בבל דני' חלם חזה וחזוי
ראשה על משכבה באדין חלמא כתב ריש מלין
אמר: ענה דני' ואמר חזה הוית בחזוי עם ליליא וארו ארבע רוחי
שמיא מגיחן לימא רבא: וארבע חיון רברבן סלקן מן ימא שנין דא
מן דא: קדמיתא כאריה וגפין די נשר לה חזה הוית עד די מריטו גפיה
ונטילת מן ארעא ועל רגלין כאנש הקימת ולבב אנש יהיב לה: וארו
חיוה אחרי תנינא דמיה לדב ולסטר חד הקימת ותלת עלעין בפומה
בין שניה וכן אמרין לה קומי אכלי בשר שגיא: בתר דנה חזה הוית
וארו אחרי כנמר ולה גפין ארבע די עוף על גביה וארבעה ראשין לחיותא
ושלטן יהיב לה: בתר דנה חזה הוית בחזוי ליליא וארו חיוה רביעאה

דחילא ואמתני ותקיפא יתירא ושנין די פרזל לה רברבן אכלה ומדקה
ושארא ברגלה רפסא והיא משניא מן כל חיותא די קדמה וקרנין
עשר לה: מסתכל הוית בקרניא ואלו קרן אחרי זעירה סלקה ביניהון
ותלת מן קרניא קדמיתא אתעקרו מן קדמה ואלו עינין כעיני אנשא
בקרנא דא ופם ממלל רברבן: חזי הוית עד די כרסון רמיו ועתיק יומין
יתיב לבושיה כתלג חיור ושער רישיה כעמר נקא כרסייה שביבין
די נור גלגלוהי נור דליק: נהר די נור נגיד ונפיק מן קדמוהי אלף אלפין
ישמשוניה ורבו רבון קדמוהי יקומון דינא יתיב וספרין פתיחו: חזי
הוית באדין מן קל מליא רברבתא די קרנא ממללא חזי הוית עד די
קטילת חיותא והובד גשמה ויהיבת ליקידת אשא: ושאר חיותא
העדיו שלטנהון וארכה בחיין יהיבת להון עד זמן ועדן: חזי הוית
בחזוי ליליא וארו עם ענני שמיא כבר אנש אתי הוה ועד עתיק
יומיא מטא וקדמוהי הקרבוהי: ולה יהב שלטן ויקר ומלכו וכל עממיא
אמיא ולישניא ליה יפלחון שלטנה שלטן עלם די לא יעדי ומלכותיה
די לא תתחבל: אתכרית רוחי אנא דני׳ בגו נדנה וחזוי ראשי
יבהלנני: קרבית על חד מן קאמיא ויציבא אבעא מניה על כל דנא
ואמר לי ופשר מליא יהודענני: אלין חיותא רברבתא די אנין ארבע
ארבעה מלכין יקומון מן ארעא: ויקבלון מלכותא קדישי עליונין
ויחסנון מלכותא עד עלמא ועד עלם עלמיא: אדין צבית ליצבא
על חיותא רביעיתא די הות שניה מן כלהין דחלה יתירה שניה די
פרזל וטפרה די נחש אכלה מדקה ושארא ברגלה רפסא: ועל קרניא
עשר די ברישה ואחרי די סלקת ונפלו מן קדמה תלת וקרנא דכן ועינין
לה ופם ממלל רברבן וחזוה רב מן חברתה: חזי הוית וקרנא דכן עבדא
קרב עם קדישין ויכלה להון: עד די אתה עתיק יומיא ודינא יהב לקדישי

עליונין

עליונין וזמנא מטא ומלכותא החסינו קדישין: כן אמר חיותא רביעיתא
מלכו רביעאה תהוי בארעא די תשנא מן כל מלכוותא ותיכול כל
ארעא ותדושינה ותדקינה: וקרניא עשר מנה מלכותא עשרה מלכין
יקומון ואחרן יקום אחריהון והוא ישנא מן קדמיא ותלתה מלכין
יהשפיל: ומלין לצד עלאה ימלל ולקדישי עליונין יבלי ויסבר
להשניה זמנין ודת ויתיהבון בידיה עד עדן ועדנין ופלג עדן: ודינא
יתיב ושלטניה יהעדון להשמדה ולהובדה עד סופא: ומלכותא ושלטנא
ורבותא די מלכוות תחות כל שמיא יהיבת לעם קדישי עליונין מ
מלכותה מלכות עלם וכל שלטניא ליה יפלחון וישתמעון: עד כא
סופא די מלתא אנה דניאל שגיא רעיוני יבהלנני וזיוי ישתנון עלי
ומלתא בלבי נטרית: קדיש

גמרא פרק חלק

תניא רבי נתן אומר מקרא זה נוקב ויורד עד התהום כי עוד חזון למועד ויפח
לקץ ולא יכזב אם יתמהמה חכה לו כי בא יבא ולא יאחר: לא כרבותינו
שהיו דורשין עד עדן ועדנין ופלג עדן: ולא כר׳ שמלאי שהיה דורש האכלתם לחם
דמעה ותשקמו בדמעות שליש: ולא כר׳ עקיבא שהיה דורש עוד אחת מעט היא
ואני מרעיש את השמים ואת הארץ: אלא מלכות ראשונה שבעים שנה׳ מלכות שניה
חמשים ושתים ומלכות בן כוזיבא שתי שנים ומחצה׳ מאי ויפח לקץ ולא יכזב א״ר
שמואל בר נחמני א״ר יונתן תיפח עצמן של מחשבי קצין שהיו אומרים כיון שהגיע
הקץ ולא בא שוב אינו בא: אלא חכה לו שנ׳ אם יתמהמה חכה לו שמא תאמר אנו
מחכין והוא אינו מחכה׳ ת״ל לכן יחכה יי׳ לחננכם ולכן ירום לרחמכם׳ וכי מאחר
שאנו מחכין והוא מחכה מי מעכב׳ מדת הדין מעכבת׳ וכי מאחר שמדת הדין
מעכבת אנו למה מחכין לקבל שכר שנ׳ אשרי כל חוכי לו׳ אמר אביי לא פחית
עלמא מתלתין ושיתא צדיקי דמקבלי אפי שכינה בכל דרא שנ׳ אשרי כל חוכי לו
לו בגי׳ תלתין ושיתא הוו׳ איני והאמר רבא דרא דקמי קב״ה תמני סרי אלפי פרסא
הואי׳

דמאי שנ' סביב שמונה עשר אלף לק' הא דמסתכלי באספקלריא המאירה הא דמסתכלי
באספקלריא שאינה מאירה ומי נפישי כולי האי והאמר חזקיה א"ר ירמיה משום רשב"י
ראיתי בני עלייה והן מועטין אם אלף הם אני ובני מהם אם מאה הם אני ובני מהם
אם שנים הם אני ובני הם לק' הא דעיילי בבר הא דעיילי בלא בר אמר רב כלו כל
הקיצין ואין הדבר תלוי אלא בתשובה ומע"ט ושמואל אמר דיו לאבל שיעמוד באבלו
כתנאי ר' אליעזר או' אם ישראל עושין תשובה נגאלין ואם לאו אין נגאלין א"ל ר' יהושע אם
אין עושין תשובה אין נגאלין אלא הקב"ה מעמיד להם מלך שגזרותיו קשות כהמן
וישראל עושין תשובה ומחזירן למוטב תניא אידך ר' אליעזר או' אם ישראל עושין ת
תשובה נגאלין שנ' שובו בנים שובבים ארפא משובותיכם א"ל ר' יהושע והלא כבר
נאמר חנם נמכרתם ולא בכסף תגאלו חנם נמכרתם בע"ז ולא בכסף תגאלו לא בתשובה
ומע"ט א"ל ר' אליעזר לר' יהושע והלא כבר נאמר שובו אלי ואשובה אליכם א"ל ר' יהושע
והלא כבר נאמר כי אנכי בעלתי אתכם ולקחתי אתכם אחד מעיר ושנים ממשפחה
והבאתי אתכם ציון א"ל ר' אליעזר והלא כבר נאמר בשובה ונחת תושעון א"ל ר' יהוש'
לר' אליעזר והלא כבר נאמר כה אמר ה' גואל ישראל וקדושו לבזה נפש למתעב גוי
לעבד מושלים מלכים יראו וקמו שרים וישתחוו א"ל ר' אליעזר והלא כבר נאמר
אם תשוב ישראל אלי תשוב א"ל ר' יהושע והלא כבר נאמר ואשמע את האיש לבוש
הבדים אשר ממעל למימי היאר וירם ימינו ושמאלו אל השמים וישבע בחי עולם
כי למועד מועדים וחצי וככלות נפץ יד עם קדוש תכלינה כל אלה וגו' ושתק ר' אליעזר
ואמר ר' אבא אין לך קץ מגולה מזה שנ' ואתם הרי ישראל ענפיכם תתנו ופריכם
תשאו לעמי ישראל ר' אליעזר או' אף מזה שנ' כי לפני הימים האלה שכר האדם לא נהיה
ושכר הבהמה איננה וליוצא ולבא אין שלום מן הצר מאי ליוצא ולבא אין שלום
מן הצר רב אמר אף ת"ח שכתוב בהם שלום דכתי' שלום רב לאוהבי תורתך אין שלום
מן הצר ושמואל אמר עד שיהיו כל השערים כולם שקולים א"ר חנינא אין בן דוד בא
עד שיתבקש דג לחולה ולא ימצא שנ' אז אשקיע מימיהם ונהרתם כשמן אוליך וכתי'
בתריה ביום ההוא אצמיח קרן לבית ישראל א"ר חמא בר חנינא אין בן דוד בא עד
שתכלה מלכות הזלה מישראל שנ' וכרת הזלזלים במזמרות וכתי' בתריה בעת ההיא
יובל שי לה' צבאות עם ממושך וממורט א"ר זעירי א"ר חנינא אין בן דוד בא
עד שיכלו גסי הרוח מישראל שנ' כי אז אסיר מקרבך עליזי גאותך וכתיב והשארתי
בקרבך

בקרבך עם עני ודל וחסו בשם ה׳ א״ר מלאי משום ר״א בר״ש אין בן דוד בא עד
שיכלו כל שופטים ושוטרים מישראל שנ׳ ואשיבה ידי עליך ואצרוף כבור סיגיך וגו׳
ואשיבה שופטיך׳ אמר עולא אין ירושלים נפדית אלא בצדקה שנ׳ ציון במשפט תפדה
ושביה בצדקה׳ אמר רב פפא אי בטלי יהירי בטלי אמגושי אי בטלי דייני בטלי
גזירפטי׳ אי בטלי יהירי בטלי אמגושי דכתי׳ ואצרוף כבור סיגיך ואסירה כל בדיליך
ואי בטלי דייני בטלי גזירפטי דכתי׳ הסיר ה׳ משפטיך פנה אויבך׳ א״ר יוחנן אם
ראית דור שמתמעט והולך חכה לו שנ׳ ואת עם עני תושיע וגו׳ א״ר יוחנן אם ראית
דור שצרות רבות עליו כנהר חכה לו שנ׳ כי יבא כנהר צר רוח ה׳ נוססה בו וסמיך ליה
ובא לציון גואל׳ וא״ר יוחנן אין בן דוד בא אלא בדור שכולו זכאי או כולו חייב׳ בדור
שכולו זכאי דכתי׳ ועמך כולם צדיקים לעולם ירשו ארץ׳ בדור שכולו חייב׳ דכתיב
וירא כי אין איש וישתומם כי אין מפגיע וכתי׳ למעני אעשה׳ א״ר אלכסנדרי ר׳ יהושע
בן לוי רמי כתיב בעתה וכתי׳ אחישנה זכו אחישנה לא זכו בעתה׳ א״ר אלכסנדרי ריב״ל
רמי כתיב וארו עם ענני שמיא כבר אינש אתי וכתי׳ עני ורוכב על חמור׳ זכו עם
ענני שמיא׳ לא זכו עני ורוכב על חמור׳ א״ל שבור מלכא לשמואל אמריתו משיח על
חמרא אתי אסדר ליה ברקא [סוסיא] דאית לי׳ א״ל מי אית לך בר חיוור גווני׳ ריב״ל אשכחיה
לאליהו דהוה קאים אפתחא דמערתא דרשב״י׳ א״ל אתינא לעלמא דאתי׳ א״ל אם ירצה
האדון הזה׳ אריב״ל שנים ראיתי וקול ג׳ שמעתי׳ א״ל אימת אתי משיח׳ א״ל זיל שייליה
לדידיה׳ והיכא יתיב׳ אפיתחא דרומי׳ ומאי סימניה׳ יתיב ביני עניי סובלי חלאים
וכולן שרו ואסירי בחד זמנא איהו שרי חד ואסיר חד׳ אמר דילמא מיבעינא דלא
אעכב׳ אזל לגביה׳ א״ל שלום עליך ר׳ ומורי׳ א״ל שלום עליך בר ליואי׳ א״ל לאימת
אתי מר׳ א״ל היום׳ אתא לגבי אליהו׳ א״ל מאי אמר לך׳ א״ל שלום עליך בר ליואי׳ א״ל
אבטחך לך ולאבוך לעלמא דאתי׳ אמר שקורי קא שקר בי דאמר לי היום אתינא
ולא אתא׳ א״ל הכי אמר לך היום אם בקולו תשמעו׳ שאלו תלמידיו את ר׳ יוסי בן
קיסמא אימתי בן דוד בא׳ אמר מתיירא אני שמא תבקשו ממני אות׳ אמרו לו
אין אנו מבקשין ממך אות׳ אמר לכשיפול השער הזה ויבנה ויפול ויבנה ויפול ואין
מספיקין לבנותו עד שבן דוד בא׳ אמרו לו רבינו תן לנו אות׳ אמר להם ולא כך
אמרתם לי שאין אתם מבקשים ממני אות׳ אמרו לו אעפ״כ אמר להם א״כ יהפכו
מי מערת פמיאס לדם ונהפכו׳ בשעת פטירתו אמר להם העמיקו לי ארוני שאין כל
דקל ודקל שבבבל שאין סוס של פרסיים נקשר בו׳ ואין לך כל ארון וארון שבארץ ישראל
שאין

גמרא

שאין סוס ומדי אוכל בו תבן· אמר רב אין בן דוד בא עד שתתפשט מלכות הרשעה על ישראל תשעה חדשים שנ' לכן יתנם עד עת יולדה ילדה ויתר אחיו ישובון על בני ישראל· אמר עולא ייתי ולא אחמיניה וכן אמר רבה ייתי ולא אחמיניה· רב יוסף אמר ייתי ואזכי דאתיב בטולא דכופיתא דחמריה· א"ל אביי לרבה מ"ט אילימא משום חבלו של משיח והתניא שאלו תלמידיו את ר' אלעזר מה יעשה אדם וינצל מחבלו של משיח יעסוק בתורה ובגמ"ח ומר הא תורה והא גמילות חסדים· אמר שמא יגרום החטא כדר' יעקב בר אידי דר' יעקב בר אידי רמי כתיב והנה אנכי עמך ושמרתיך בכל אשר תלך וכתיב ויירא יעקב מאד ויצר לו שהיה מתירא שמא יגרום החטא כדתניא עד יעבר עמך ה' זו ביאה ראשונה עד יעבר עם זו קנית זו ביאה שנייה· אמור מעתה ראויים היו ישראל ליעשות להם נס בביאה שנייה כביאה ראשונה אלא שגרם החטא· וכן א"ר יוחנן ייתי ולא אחמיניה· א"ל ר"ל מ"ט אילימא משום דכתי' כאשר ינוס איש מפני הארי ופגעו הדוב וסמך ידו על הקיר ונשכו נחש· בוא ואראך דוגמתו בעה"ז· בזמן שאדם יוצא לשדה ופגע בו סנטר דומה כמי שפגע בו ארי· נכנס לעיר ופגע בו גבאי דומה כמי שפגעו דוב· נכנס לביתו ומצא בניו ובנותיו מוטלין ברעב דומה כמי שנשכו נחש אלא משום דכתיב שאלו נא וראו אם יולד זכר מדוע ראיתי כל גבר ידיו על חלציו כיולדה ונהפכו כל פנים לירקון· מאי ראיתי כל גבר אמר רבא בר יצחק אמר רב מי שכל גבורה שלו· ומאי ונהפכו כל פנים לירקון· א"ר יוחנן פמליא של מעלה ופמליא של מטה· בשעה שאמר הקב"ה הללו מעשה ידי והללו מעשה ידי היאך אאבד אלו מפני אלו· אמר רב פפא היינו דאמרי אינשי רהיט ונפיל תורא ואזיל שדי ליה סוסיה באורייה· אמר רב גידל אמר רב עתידין ישראל דאכלי שני משיח· אמר רב יוסף פשיטא ואלא מאן אכיל להו הילק ובילק אכלי להו לאפוקי מדר' הילל דאמר אין משיח לישראל שכבר אכלוהו בימי חזקיה· אמר רב לא איברי עלמא אלא לדוד ושמואל אמר למשה ושמואל אמר למשיח· מה שמו· דבי ר' שילא אמרי שילה שמו שנ' עד כי יבוא שילה· דבי ר' ינאי אמרי ינון שמו שנ' יהי שמו לעולם לפני שמש ינון שמו· דבי ר' חנינא אמרי חנינא שמו שנ' אשר לא יתן לכם חנינה· וי"א מנחם בן חזקיה שמו שנ' כי רחק ממני מנחם משיב נפשי· ורבנן אמרי חיוורתא דבי ר' שמו שנ' אכן חליינו הוא נשא ומכאובינו הוא סבלם ואנחנו חשבנוהו נגוע מוכה אלהים ומעונה· אמר רב נחמן אי מן חייא הוא כגון אנא שנ' והיה אדירו ממנו ומושלו מקרבו יצא· אמר רב אי מן חייא הוא כגון רבינו הקדוש· אי מן מיתיא הוא כגון דניאל איש חמודות·

אמר רב יהודה אמר רב עתיד הקב"ה להעמיד להם דוד אחר שנ' ועבדו את ה' אלהים ואת דוד מלכם אשר אקים להם הקים לא נאמר אלא אקים· א"ל רב פפא לאביי

לאביי והכתיב ודוד עבדי נשיא להם לעולם כגון קיסר ופלג קיסר' דרש ר' שמלאי מ"ד
הוי המתאוים את יום ה' למה זה לכם יום ה' הוא חשך ולא אור' משל לתרנגול ועטלף
שהיו מצפין לאור' א"ל תרנגול לעטלף אני מצפה לאורה שאורה שלי היא ואתה למה
לך אורה' והיינו דא"ל ההוא מינא לר' אבהו אימתי אתי משיח א"ל לכי חפי להו חשוכא
להנהו אינשי' א"ל מילט קא לייטת לי' א"ל קרא כתיב כי הנה החשך יכסה ארץ וערפל
לאומים ועליך יזרח ה' וכבודו עליך יראה' תניא ר"א אומר ימות המשיח ארבעים
שנה שנ' ארבעים שנה אקוט בדור' ר"א בן עזריה א' שבעים שנה שנ' והיה ביום ההוא
ונשכחת צור ע' שנה כימי מלך אחד איזהו מלך מיוחד הוי או' זה משיח' ר' אומר שלש
דורות שנ' יראוך עם שמש ולפני ירח דור דורים' ר' הילל אומר אין להם משיח לישר'
שכבר אכלוהו בימי חזקיה' אמר רב יוסף שרא ליה מריה לר' הילל' חזקיה אימת הוה
בבית ראשון ואלו זכריה קא מתנבי בבית שני ואמר גילי מאד בת ציון הריעי בת
ירושלים הנה מלכך יבא לך צדיק ונושע הוא עני ורוכב על חמור ועל עיר בן אתונות'
תניא אידך ר' אליעזר אומר ימות המשיח מ' שנה' כתיב הכא ויענך וירעיבך ויאכלך
וכתיב התם שמחינו כימות עניתנו שנות ראינו רעה' ר' דוסא אומר ד' מאות שנה
כתיב הכא ועבדום וענו אותם ארבע מאות שנה וכתיב התם שמחינו כימות עניתנו
ר' אומר שס"ה שנה כמנין ימות החמה שנ' כי יום נקם בלבי ושנת גאולי באה' מאי יום
נקם בלבי א"ר יוחנן ללבי לא גליתי לאיברי לא גליתי' רשב"ל אומר ללבי גליתי' למלאכי
השרת לא גליתי' תני אבימי בריה דר' אבהו ימות המשיח לישר' שבעת אלפים שנה
שנ' כמשוש חתן על כלה כן ישיש עליך אלהיך' אמר רב יהודה אמר שמואל ימות המשיח
כמיום שנברא העולם ועד עכשיו שנ' כימי השמים על הארץ' רב נחמן בר יצחק אמר
כימי נח עד עכשיו שנ' כימי נח זאת לי אשר נשבעתי' א"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן
כל הנביאים כולן לא נתנבאו אלא לימות המשיח' אבל לעולם הבא עין לא ראתה
אלהים זולתך יעשה למחכה לו' ופליגא דשמואל דאמר שמואל אין בין העולם הזה לימות
המשיח אלא שעבוד מלכיות בלבד' וא"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן כל הנביאים כולן
לא נתנבאו אלא לבעלי תשובה אבל לצדיקים גמורים עין לא ראתה אלהים זולתך
ופליגא דר' אבהו דא"ר אבהו אמר רב מקום שבעלי תשובה עומדים שם צדיקים אינם
עומדים שם שנ' שלום שלום לרחוק ולקרוב ברישא רחוק והדר קרוב' מאי רחוק רחוק
דמעיקרא ומאי קרוב קרוב דהשתא' ור' יוחנן אמר לרחוק שהוא רחוק מעבירה לקרוב
שהוא קרוב לעבירה ונתרחק ממנה' א"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן כל הנביאים כולם לא
נתנבאו אלא למשיא בתו לת"ח ולעושה פרקמטיא לת"ח ולמהנה ת"ח מנכסיו' אבל ת"ח

עמון עין לא ראתה אלהים זולתך מאי עין לא ראתה א"ר ריב"ל זה יין המשומר בענביו מששת ימי בראשית ר"ש לקיש אמר עדן עין לא ראתה מעולם ואם תאמר אדם היכן דר' בגן ואת"ל גן הוא עדן ת"ל ונהר יוצא מעדן להשקות את הגן

זוהר פרשת אחרי מות דף ס"ז

רבי אבא הוה יתיב קמיה דרשב"י קם ר"ש בפלגו ליליא למלעי באורייתא קמו ר' אלעזר ור' אבא עמיה פתח ר"ש ואמר כאיל תערוג על אפיקי מים כן נפשי תערוג אליך אלהים האי קרא אוקמוה חברייא זכאין ישראל דקב"ה יהב לון נשמתין קדישין מאתר קדישא מכל עמין בגין למעבד פקודוי ולאשתעשעא באורייתא דכל מאן דאשתעשע באורייתא לא דחיל מכולא דכתי' לולי תורתך שעשועי אז אבדתי בעניי מאן אינון שעשועי אורייתא דאורייתא שעשועים אקרי דכתיב ואהיה שעשועים יום יום ודא הוא דתנינן קב"ה אתי לאשתעשעא עם צדיקיא בגנתא דעדן מאי לאשתעשעא בגין לאתהדרי בהו דתנינן זכאין אינון צדיקיא דכתי' בהו אז תתענג על יי' בגין לאתענגא מההוא שקיו דנחלא כד"א והשביע בצחצחות נפשך כביכול קב"ה משתעשע בהו מההוא שקיו דנחלא דמתענגי בהו צדיקיא ועל דא אתי לאשתעשעא עם צדיקיא וכל מאן דאשתדל באורייתא זכי לאשתעשעא עם צדיקיא מההוא שקיו דנחלא השתא כאיל תערוג על אפיקי מים דא כנ"י כד"א אילותי לעזרתי חושה תערוג על אפיקי מים ודאי לאשתקאה משקיו דמבועי דנחלא ע"י דצדיק תערוג כד"א כערוגת הבושם כן נפשי תערוג אליך אלהים לאשתקיא מנך בעלמא דין ובעלמא דאתי מבועי נחלא מאן אינון מבועי חד לעילא דכתי' ונהר יוצא מעדן להשקות את הגן ומתמן נגיד ונפיק ומשקי גינתא וכל אינון נחלין נגדין ונפקין ומתכנשין בתרין מבועין דאקרון נצח והוד ואלין אקרון אפיקי מים כההוא דרגא דצדיק דנפיק ונגיד מניה ומשתקיא גינתא בג"כ איל וצבי עטרת ויסוד כחדא משתכחי צדיק וצדק תאנא כתיב קול ה' יחולל אילות אילות כתיב חסר דא אילת השחר דהניא בפלגות ליליא בשעתא דקב"ה עאל לגנתא דעדן לאשתעשעא עם צדיקיא האי קול נפיק וכתיב כל אינון אילתא דסחרני כורסייא יקירא קדישא הה"ד ששים גבורים סביב לה' דא יחולל אילות כד"א חוללה ידו נחש בריח ויחשוף יערות כד"א ביערת הדבש וכתי' אכלתי יערי עם דבשי וינקא להו כאימא דינקא לבנין א"ל ר' אבא נפשי איויתך בלילה אף רוחי בקרבי אשחרך מאי איויתך אותך מבעי ליה אשחרך ישחרך מבעי ליה אלא הא אוקמוה כד"א אשר בידו נפש כל חי ורוח כל בשר איש מ"ט נפשא ורוחא אשתמודע כחדא לעלמין הנא פולחנא שלימתא דבעי בר נש למרחם לקב"ה כמה דתנינן ואהבת את ה' אלהיך וגו' ד דירחים ליה לקב"ה רחימותא דנפש ממש ודא הוא רחימותא שלימתא רחימותא דנפשיה ורוחיה כמה דאתדבקו אלין בגופא וגופא רחים לון כדין יתדבק בר נש לרחמא ליה לקב"ה

רחימותא

רחימותא דנפשיה ורוחיה לאדבקא ביה הה"ד נפשי אויתיך בלילה׳ כלומר נפשי ממש׳ אף רוחי בקרבי אשחרך לאתדבקא בך ברחימו סגיא׳ בלילה דבעי בר נש מרחימותא דקב"ה למיקם בכל ליליא לאשתדלא בפולחניה עד דיתער צפרא ויתמשך עליה חוטא דחסד׳ דתניא זכאה חולקיה דההוא בר נש דרחימותא דא רחים ליה לקב"ה והכא אינון זכאי קשוט דמרחמין ליה לקב"ה הכי בגין דעלמא מתקיים בגיניהון ושלטין על כל גזירין קשין ד דלעילא ותתא בגין דיתקיים עלמא בגיניהון׳ תאנא ההוא זכאה דאתדבק ברוחיה ונפש׳ לעילא במלכא קדישא ברחימותא כדקא יאות׳ שליט בארעא דלתתא וכל מה דגזר על עלמא אתקיים׳ מנ"ל מאליהו דכתיב חי ה׳ אשר עמדתי לפניו אם יהיו השנים האלה טל ומטר כי אם לפי דברי׳ ת"ח בשעתא דאליין נשמתין קדישין מעילא לתתא ואינון זכאי עלמא משלפי להו ממלכא ומטרוניתא זעירין אינון דבההיא שעתא דנחית קיימא קמי מלכא ורעותא דמלכא לאסתכלא בה כמה דאוקימנא בשעתא דנשב קב"ה רוחא בכל חילא וחילא דשמיא כלהו חיילין אתעבידו וקיימי בקיומייהו הה"ד וברוח פיו כל צבאם׳ ומנייהו אתעבו עד דקב"ה אחית להו לתתא׳ ותאנא מיומא דאתברי עלמא קיימי קמיה דקב"ה ואתעכבו עד דמטא זמנא לאחתא לון בארעא ואין שליטו לעילא ותתא הה"ד חי ה׳ אשר עמדתי לפניו׳ אשר אני עומד לא כתיב אלא אשר עמדתי׳ לבתר אהדר לאתריה וסליק לאדריה:

ואינון אחרנין לא סלקין עד דימנוהון בגין דלא קיימו קודם לכן כאינון אחרנין׳ ובג"כ אליהו אתעביד שליחא מלאכא לעילא׳ ואין דמתדבקין יתיר למלכא אשכחנא בספרא קדמאה דאדם דכל רוחין קדישין דלעילא עבדין שליחותא וכלהו אתיין מאתר חד דנשמתהון דצדיקייא מתרי דרגין דכלילן בחד ובג"כ סלקין יתיר ודרגיהון יתיר והכי הוא וכל אינון דהוו טמירין המן נחתו וסליקו בחייהון כגון חנוך דלא אשתכח ביה מיתה והא אוקימנא מלה דא בחנוך ואליהו׳ ותאנא מאה ועשרין וחמש אלף דרגין לצדיקייא סליקו ברעותא עד לא אתברי עלמא וקב"ה מזמנא להו בעלמא דין בכל דרא ודרא וסלקין וטאסין עלמא ו ומתקשרי בצרורא דחיי וזמין קב"ה לחדתא עלמא בהו׳ עלייהו כתיב כי כאשר השמים החדשים והארץ החדשה וגו׳׳

פתח ר׳ חייא ואמר למנצח על אילת השחר מזמור לדוד׳ מאן אילת השחר דא כנ"י דאקרי אילת אהבים ויעלת חן׳ וכי אילת השחר ולא כל יומא׳ אלא אילת מההוא אתר דאקרי שחר כד"א כשחר נכון מוצאו׳ ודוד מבכה על כנסת ישראל קאמר דא׳ משמע דכתיב על אילת השחר׳ ת"ח בשעתא דרמש ליליא פתחין פתיחין דעלאי ותתאי משתכחי וכל אינון דחיקין מתערין ואזלין ושטאן כל עלמא ומהררין על גופי בני נשא וסחרי לאתדייהו ולטרפייהו והמאן דיקנא דמלכא קדישא ומסתכו דהא אתקפו בטרפייהו במילי׳ דשמא קדישא ובני נשא נשמתהון סלקין כל חד וחד כדקחזי ליה והא אוקמוה׳ זכאה חולקהון דצדיקיא דנשמתהון סלקין לעילא ולא

ומתעכבי

ומתעכבי בההר אחרא דלא אצטריך׳ כד אתפלג ליליא כרוזא קאים וכריז ופתחין פתיחו׳ כ
כדין רוחא חד דסטר צפון אתער ואקיש בסטר דרום ומכנן מאליו ושבחת למלכא וקב״ה
משתעשע בצדיקייא בגנתא דעדן׳ זכאה חולקיה מאן דאתער בההוא זמנא ואשתדל
באורייתא וכל מאן דקאים בההוא זמנא אקרי חבריה דקב״ה ובנ״י׳ ולא עוד אלא דלין אקרין
אחים ורעים ליה דכתיב למען אחי ורעי אדברה נא שלום בך׳ ואקרין חברים דכתי׳ חברים
מקשיבים לקולך׳ כד אתי יממא כרוזא קאים וכריז ופתחין בסטר דרומא אתפתחו ומלכא
יתיב וקביל תושבחן כדין כנ״י וכל אינון חברים אחידן בגדפהא ומלייהו אהיין ושריין
בחיקא דמלכא׳ כדין פקיד מלכא ובספרא כתיבו כל אינון בני היכליה ומשכא דחסד
אתמשך עליהו דמההוא חוטא אתעטר בר נש בעטרא דמלכא ומניה דחלין עלאי
ותתאי׳ ואפי׳ בזמנא דמאריהון דדינא קיימין למידן עלמא הוא עאל בכל תרעי מלכא
ולית מאן דימחי בידוי׳ ואינון מאריהון דדינא לא דיינין עליה דינא בגין דהא אתרשים
ברשימו דמלכא ואשתמודע דאיהו מהיכלא דמלכא ובגין דא לא דיינין עליה דינא׳ זכאה
חולקהון דצדיקייא דמשתדלי באורייתא וכ״ש בזמנא דמלכא תאיב עלמילי דאורייתא׳
ת״ח רזא דמלה דאורייתא כנ״י קמי מלכא אלא באורייתא דהא כל זמנא דישראל בארעא אתאחדו
באורייתא כנ״י שראת עמהון׳ כד אתבטלו מתלי אורייתא לא יכלא לקיימא עמהון שעתא
חדא׳ בגיני כך בשעתא דכנ״י אתעטרת לגבי מלכא אתתקף חילה ומלכא קדישא חדי לקבלא
לון וכל זמנא דכנ״י אתת לקמי מלכא ואורייתא לא אשתכחת עמה כביכול תשש חילהא׳ ווי
לאינון דמחלשין חילא דלעילא בגנ״כ זכאין אינון דמשתדלין באורייתא וכ״ש בההיא שעתא
דאצטריך בה בכנ״י כדין קב״ה קארי עליה ויאמר לי עבדי אתה ישראל אשר בך אתפאר״ ר׳
יוסי פתח ואמר משא דומה אלי קורא משעיר שומר מה מלילה שומר מה מליל׳ האי קרא
אוקמוה חברייא בכמה אתר׳ אבל משא דומה כל זמנא דישראל אשתכחו בגלותא אתידע
זמנא וקצא דילהון וזמנא וקצא דההוא גלותא׳ והאי גלותא דאדום הוא משא דומה דלא
אתגלייא ולא אתידע כאינון אחרנין׳ קב״ה אמר אלי קורא משעיר קלא שמענא בגלותא דשעיר
אינון דדחקי בינייהו אנון דשכבי לעפרא׳ ומאי אמרי שומר מה מלילה שומר מה מליל׳
אינון תבען לי על מטרוניתא מה עבדית מן מטרוניתא דילי׳ כדין קב״ה כניש לפמליא ד
דיליה ואמר חמו בני רחימאי דאנון דחיקין בגלותא ושבקין צערא דילהון ובעין לי על
מטרוניתא ואמרי שומר אנת הוא דאקרי שומר אן הוא שמירה דילך אן הוא שמירה דביתך׳
מה מלילה׳ מה עבדת מלילה׳ הכי נטרת לה׳ מה מליל׳ דהא לזמנין אתקרי לילה ולזמנין
אתקרי ליל׳ הה״ד ליל שמורים הוא וכתיב הוא הלילה הזה׳ קב״ה אתיב לון הא שמירה דידי אשתכח
דהא אנא זמין לקבלא ולאשתכחא בהדה הה״ד אמר שומר ההוא דנטיר ביתא אתא בקר וגם
לילה דהא בקדמיתא אסתלק לעילא לעילא וסליק לההוא בקר דאזדמן ביה תדירא׳ השתא
אתא בקר הא זמין לאתחברא בלילה׳ וגם לילה הא זמינא היא אבל בגיניכון אתעכבו׳ ואי
בתון

אתון בעאן דא על מה אתון מתעכבי׳ שובו שובו בתשובה כדין אתי אתו לגבאי ונהוי כולא
במדורא חדא וכולכא כתוב לאתרגא יהו״ד ושב יי׳ אלהיך את שבותך והשיב לא נאמר אלא
ושב תרין ושב כתיב הכא׳ אלא חד לכנ״י וחד לקב״ה יהו״ד ושב יי׳ אלהיך את שבותך ושב וקבצך
מכל העמים׳׳

פרשת ויקהל דף רי״ט ע״ב

רבי שמעון ור׳ אלעזר בריה הוו יתבי ליליא חד ולעאן באורייתא׳ א״ר אלעזר
לר״ש אבוי הא כתיב אל האשה אמר הרבה ארבה עצבונך והרונך בעצב תלדי בנים
ואל אישך תשוקתך וגו׳ ואוליפנא דדא איהו רזא עלאה׳ תינח לתתא אבל מאי איהו כגוונא
דלעילא מאי איכא למימר׳ פתח ר״ש ואמר כאיל תערוג על אפיקי מים וגו׳ האי קרא אוקמוה
אבל חיה חדא אית בעלמא ואיהי שלטא בשלטנא על אלף מפתחן בכל יומא ואיהי נוקבא
ותיאובתא דילה תדיר על אפיקי מיא למשתי ולאתרוואה מצחותא דכתי׳ כאיל תערוג
על אפיקי מים׳ הכא אית לאסתכלא׳ בקדמיתא כתיב כאיל ולא כתיב כאילת ולבתר כתיב
תערוג ולא כתיב יערוג׳ אבל רזא דא דכר ונוקבא כחדא דלא לאפרשא לון וחד איהו דלא
אצטריך לפלגא דא מדא אלא תרוייהו כחדא והאי נוקבא תערוג על אפיקי מים ואיהי
מתעברא מן דכורא וקשי עלה דהא על דינא קיימא ואולידה׳ וקב״ה זמין לה חד חויא עלאה
רברבא ואתי ונשיך לגבי ההוא אתר ואולידת ורזא דא הרבה ארבה עצבונך והרונך בגין
דאיהי מתחלחלא בכל יומא ובעציבו על עובדין דעלמא׳ בעצב תלדי בנים׳ בעצב דא
רזא דחויא דעציב אנפיהון דעלמא׳ ואל אישך תשוקתך כד״א על אפיקי מים׳ והוא ימשל בך
הא אוקימנא רזא דאיהו שליט עלה׳ וכל דא למה בגין דאתרב סיהרא כמה דתנינן ובגנ״כ
אזעירת נהורא ואזעירת שלטנהא ולית לה רשו מגרמה בר כד יהבין לה חילא׳ בעצב תלדי
בנים כמה דאוקימנא׳ ואי תימא אמאי אצטריך חויא לדא׳ אלא דא פתח ארחא לנפקא
בכל אינון נשמתין דעלמא דאלמלא פתח אורחין לנחתא לתתא דלא ישרי בגווה דבר מה
כתיב לפתח חטאת רובץ מאי פתח לההוא פתח דאתעדיא לאולדא לאפקא נשמתין לעלמא
איהו קאים לגבי ההוא פתח וכל אינון נשמתין דאצטריכו לנחתא בגופין קדישין לא קאים איהו
לההוא פתח ולית ליה רשו בההוא נשמתא׳ ואי לאו הא חויא נשיך ואסתאב ההוא ער ולאו
איהו נשמתא דאתרביא והכא איהו רזא עלאה בעצב תלדי בנים׳ רזא דא נחש דהא עציב
אולידת נשמתין בגין דדא איהו על גופא ודא על נשמתא ותרוייהו דא בדא׳ דא נקיט נשמתא
ודא נקיט גופא ומזמנא דא תדיר לאולדא כל אינון גופין עד דלא ייתי זמנא דיליה יהו״ד
בטרם תחיל ילדה זמנא דחויא לאולדא לשבע שנין זהכא בשית מה דלאו איהו זמניה
ובההוא זמנא אולידת לון מההוא לידה ימות דכתיב בלע המות לנצח וכתיב יחיו מתיך
נבלתי יקומון׳ א״ר ש בההוא זמנא דיתערון מיתי עלמא ויתעתדון בארעא קדישא יקומון
חיילין חיילין כלהו על ארעא דגליל בגין דתמן זמין מלכא משיחא לאתגלאה בגין דאיהו
חולקיה דיוסף ותמן אתברו בקדמיתא ומתמן שארו לאתגלאה על אתרייהו ולאתבדרא ביני
עממיא

עמעית כד״א ולא נחלו על שבר יוסף׳ ומאי יקמון תמן בגין דאיהו מולקיה דההוא דאשתוי בארונא דכתיב ויישם בארון במצרים ולבתר אתקבר בארעא קדישא דכתיב ואת עצמות יוסף אשר העלו בני ישראל ממצרים קברו בשכם׳ ודא איהו דקאים בקיומא דברית יתיר מכולא׳ ובההוא שמעתא דיתערון כלהו חיילין חיילין כלהו יהכון דא לחולק שבטוי ודא לחולק אבהתוי דכתיב ושבתם איש אל אחוזתו ויתמודעון דא לדא וזמין קב״ה לאלבשא לון לכל חד וחד לבושי מרקמן וייתון כלהו וישבחון למאריהון בירושלם ויתחברון תמן אכלוסין אכלוסין וירושלם יתמשך לכל סטרין יתיר ממה דאתמשך כד אתחברו תמן ב מגלותא׳ כיון דיתחברון וישבחון למאריהון קב״ה יחדי עמהון הה״ד ובאו ורננו במרום ציון ולבתר ונהרו אל טוב יי׳ וגו׳ כל חד וחד לחולקיה וחולק אבהתוי ואחסנתהון דישראל עד רמאה דרמה ותמן ילפון אורייתא והא אוקמוה וכתיב הקיצו ורננו שוכני עפר וגו׳:

פרשת אחרי מות דף כ״ז

ויאמר יי׳ אל משה דבר אל אהרן אחיך ואל יבא בכל עת אל הקדש וגו׳ ר״ש פתח ואמר כל הנחלים הולכים אל הים והים איננו מלא׳ תא חזי מווהא על בני עלמא דהא לית להון עיינין למחזי וליבא לאשגחא ולא ידעין ולא שויין לביהו לא סתכלא ברעותא דמאריהון היך עיינין ולא מתערי משינתייהו עד דייתי ההוא יומא דחפי עלייהו חשוכא וקבלא ויתבע ההוא מאריה פקדונא חושבנא מעייהו וכרוזא כל יומא קארי עלייהו וגם מתהון אסהידת בהון בכל יומא ולילא׳ אורייתא דאמת קלין לכל עיבר מכרזת ואומרת עד מתי פתיים תאהבו פתי ומי פתי יסור הנה חסר לב ואמרה לו לכו לחמו בלחמי ושתו ביין מסכתי׳ ולית מאן דירכין אודניה ולית מאן דיתער לביה׳ ת״ח זמינין סכי בתראי דייתון דיתנשי אורייתא מביניי׳ וחכימי ליבא יתכנשון לאתרייהו ולא ישתכח מאן דסגיר ופתח׳ ווי לההוא דרא ומכאן ולהלאה לא יהא דרא כהדא דא עד דרא דייתי מלכא משיחא׳ ומנדעא יתער בעלמא דכתיב כי כלם ידעו אותי למקטנם ועד גדולם׳ ת״ח כתיב ונהר יוצא מעדן והנינן מה שמיה דההוא נהר הא אוקימנא יובל שמיה דכתי׳ ועל יובל ישלח שרשיו׳ ובספרא דרב המנונא סבא חיים שמיה דמתמן נפקין חיים לעלמא ואינון אקרון חיי מלכא ודא אוקימנא ההוא אילנא רבא ותקיפא דמזון לכלא ביה אקרי עץ חיים אילנא דנטע שרשוי באינון חיים וכולא הוא שפיר׳ ותאנא ההוא נהר אפיק נחלין עמיקין במשח רבו לאשקאה גנתא ולרוואה אילנין ונטיעין דכתיב ישבעו עצי יי׳ ארזי לבנון אשר נטע׳ ואינון נחלין נגדין ואתמשכאן ומתכנשין בתרין קיימין סמכין ואינון ברייתי קרינן להו יכי״ן ובוע״ז ושפיר׳ ומתמן נפקין כל אינון נחלין ושריין לון בחד דרגא דאקרי צדיק דכתיב וצדיק יסוד עולם וכלהו אזלין ומתכנשין לההוא אתר דאקרי ים והוא ימא דחכמתא הה״ד כל הנחלים הולכים אל הים וגו׳ ואי תימא דהא מטו לאתר דא ופסקין ולא הייבין לבתר כתיב אל מקום שהנחלים הולכים שם הם שבים ללכת׳ בגין דההוא נהרא לא פסיק לעלמין׳ הם שבים׳ מאן אתר שבים׳

שבים. לאינון תרין קיימין נצח והוד. לנכת בהאי צדיק לאשכחא ברכאן וחידו והיינו רזא
דתנינן לויתן זה יצרת לשחק בו. ועל דא כולם אליך ישברון לתת אכלם בעתו. מאן עתו
דצדיק דא מטרוניתא דאקרי עתו דצדיק ובג״כ כלהו מסכאן להאי עתו. כלהו דאתזנן להתא
מאהר דא אתזנן. ורזא דא אוקימנא עיני כל אליך ישברו וגו׳ כמה דאוקימנא. ת״ח בשעתא
דהאי כל מבסם לעתו ומתחברא עמיה כלהו עלמין בחידו כלהו עלמין בברכאן כדין
שלמא אשתכח בעלאי ותתאי. וכד גרמין חייבי עלמא דתמן לא אשתכחו ברכאן דאינון
נחלי ויבקא האי עת מסטרא אחרא. כדין דינין מתערין בעלמא ושלמא לא אשתכח
וכד בעאן בני עלמא לאתברכא לא יכלין אלא על ידא דכהנא בגין דיתער כתרא דיליה
ויתברך מטרוניתא ושתכחו ברכאן בכלהו עלמין״ פרשת ויקרא דף ו׳

רבי אבא הוה אזיל באורחא והוה עמיה ר׳ יהודה. עד דהוו אזלי א״ר יהודה הא דתנינן
בתולת ישראל בתולה דאתברכא מן שבע דאקרי בת שבע ואוקמוה בכמה אתר׳
ובתולה ירתא ג׳ ברכות כגונה. והאי דכתיב ואתה בן אדם שא קינה על בתולת ישראל ומאי
עלה אתמר על כי ודא קשיא מכלא דכתי׳ נפלה לא תוסיף קום בתולת ישראל. והאי ד
דקא אמרי כלהו חברייא במלה דא שפיר הוא אבל אי פרשתא אתמר בארח נחמה הוינן
אמרי הכי אבל בהאי קינה אתמר והא קרא אוכח הכי. א״ל ודאי הכי הוא והא הוה קשיא לי
ההיא מלה יתיר מכלא ואתינן לגביה דר״ש בחשוכן אנפין. א״ל מחיזו דאנפך אשתמודע
מה דבליבך. אמינא ליה ודאי דאנפי ולבי שוין. אמר לי אימא לי אנפך. אמינא ליה כתיב
נפלה לא תוסיף קום בתולת ישראל מאן דאית ליה רוגזא בדבייתהו ונפקת מביה לא תהדר
לעלמין. אי הכי ווי לבנין דאתתרכו עמה. א״ל ולא סגי לך מה דאמרו כלהו חברייא. א
אמינא הא שמענא מלייהו דהוא מרחתי ולא מתיישבן בלבאי. אמר כל מה דאמרו חברייא
כלא שפיר ויאות. אבל ווי לדרא כד רעיין לא משתכחין ועאנא אזלין ולא ידעין לאן אהדר
אזלי לא לימינא ולא לשמאלא ודאי האי קרא בעיא למנדע וכלהו גליין לאינון דתמן. ת״ח בכלהו
גלוותא דישראל לכלהו שוי זמנא וקצא ובכלהו הוו ישראל תייבין לקב״ה ובתולת ישראל הוה הבת
לאתרהא כההוא זמנא דגזר עלה. והשתא בגלותא דא בתראה לאו הכי דהא היא לא תתוב
הכי כזמנין אחרנין והאי קרא אוכח דכתי׳ נפלה לא תוסיף קום בתולת ישראל. נפלה ולא אוסיף
להקימה לא כתיב. מתל למלכא דרגז על מטרוניתא ואפקי לה מהיכליה לזמנא ידיעא.
כד הוה מטי ההוא זמנא מיד מטרוניתא הות עאלת ותבת קמי מלכא וכן אזנא חד ותרין
ותלת זמנין. לזמנא בתרייתא אתרחקת מהיכלא דמלכא ואפקי לה מלכא מהיכליה
לזמנא רחיקא. אמר מלכא האי זמנא לאו הוא כשאר זמנין דהיא תיתי קמאי. אלא אנא
איזיל עם כל בני היכלי ואתבע עלה. כד מטא לגבה חמא לה דהות שכיבת לעפרא. מאן
חמא יקרא דמטרוניתא בההוא זמנא ובעותין דמלכא לקבלה עד דאחיד לה מלכא בידוי ואוקים
לה

לה ואהדר להיכליה ואודי לה דלא יתפרש מינה לעלמין ולא יתרחיק מינה׳ כך קב״ה כל זמנין
דבני בגלותא כד הוה מטי זמנא היא אתיאת והדרת קמי מלכא׳ והשתא בגלותא דא לאו הכי
אלא קב״ה יוחיד בידהא ויוקים לה ויתפייס בהדה ויתיב לה להיכליה ות״ח דהכי הוא דהא כתיב
נפלה לא תוסיף קום׳ ועל דא כתיב ביום ההוא אקים את סוכת דוד הנופלת היא לא תוסיף
קום כזמנין אחרנין אבל אני אקים את סוכת דוד הנופלת׳ מאן סוכת דוד דא בתולת ישראל
הנופלת כמה דכתי׳ נפלה ודא היא יקרא דבתולת ישראל ותושבחתא דילה ודא אוליפנא
בההיא שעתא׳ א״ר יהודה ודאי מלולתא על ליבאי ואתיישבא ודא ברירו דמלה׳ ואזלא האי
בתולה חדא דהשתא רווחנא לה׳ דתנינן א״ר יוסי זמין קב״ה לאכרזא על בנ״י ויימא התנערי
מעפר קומי שבי ירושלים׳ כמאן דאחיד בידא דחבריה ויימא התנער קום כך קב״ה יוחיד
בה ויימא התנערי קומי׳ א״ל ר׳ אחא וכן כל אינון בני היכלא דמלכא בלישנא דא פתחין הה״ד
קומי אורי כי בא אורך׳ הא מלכא הכא ודאי כדין הוא יקרא וחדוותא דכולא כד מלכא
אתפייס בהדה׳ כתיב ותבא בת שבע אל המלך החדרה כגוונא דא בכל אינון זמנין איהי
אתת לגביה דמלכא וקמה קמיה הה״ד ותבא לפני המלך ותעמוד לפני המלך׳ אבל בזמנא
דא לאו הכי אלא מלכא ייתי לגבה ויתפייס בהדה ואתי לקבלה הה״ד הנה מלכך יבא לך ודאי
ולא את לגביה׳ יבוא לך לפייסא לך׳ יבא לך לאקמא לך׳ יבא לך לאשלמא לך בכלא׳ יבא לך
לאעלא לך להיכליה ולאזדווגא עמך זווגא דעלמין כד״א וארשתיך לי באמונה׳׳

ואם יש אחות עוד יקראו ביאור התקונות שבזוהר בטנייכי מ״ילי׳ דמשיח דהיינו פ׳ שמות דף ז׳ ע״א

פתח ואמר משא מצרים הנה יי׳ רוכב על עב קל ובא מצרים ונעו אלילי מצרים מפניו׳
תא חזי כל מלכין דעלמא וכל עמין דעלמא לא חשיבי כלום קמי קב״ה דכתי׳ וכל
דיירי ארעא כלא חשיבין וכמצביה עביד בחיל שמיא׳ והכא במצרים אע״ג דכל אינון
גבורן ודרעא מרממא גלי קב״ה במצרים מה כתיב הנה יי׳ רוכב על עב קל ובא מצרים
מאי שנא בכל עמין דעלמא דלא הוה הכי דהא קב״ה גזר גזירה ואתעביד והכא איהו
אתא דכתי׳ ובא מצרים׳ וכתיב ועברתי בארץ מצרים אני יי׳׳ אלא בגין דמלכא הוה אתי
לאפקא למטרוניתא דהות תמן׳ ובגין יקרא דמטרוניתא הוה אתי׳ ועל דא הוה קב״ה בעי
ביקרה ואתי לגבה לאקמא לה ולמיהב לה ידא כמה דזמין קב״ה למעבד בסוף גלותא
דאדום׳ א״ר ייסא אי הכי דבגין דמטרוניתא הוה הא בגלותא דבבל מטרוניתא תמן הות
אמאי לא הוה כך׳ א״ל הא הניחא דחטאה גרים דנטלו נשים נכריות ואפילו ברית קיימא
קדישא ברשותא אחרא ובנ״ב אתאבידו מנהון נבין ואמון דאתחזי למעבד להו מה דלא
הוה הכי בגלותא דמצרים דכלהו הוו שבטי י״ה׳ בני ישראל עלו בני ישראל נפקו׳ בגלותא דאדום
בעי קב״ה לאתקשרא בעלמא ולמיהוי איהו לאקמא למטרוניתא ולנערא לה מעפרא׳ ווי
למאן דיערע תמן קמיה בשעתא דיימא התנערי מעפר קומי שבי ירושלים התפתחי מוסרי
צוארך׳ מאן הוא מלכא ועמא דיקום קמיה׳ ונעו אלילי מצרים מפניו׳ לאו על
אבנין

אבנין ואעין אתמר שא על כל אינון דדנין מגונן עלאין ועל אינון פלחנין תתאין דילהון׳ ובכל
אתר דגלו ישראל קב״ה בעי עלייהו ואתקביל מאינון עמין׳ מה כתיב כה אמר ייי מצרים ירד
עמי בראשונה לגור שם ואשור באפס עשקו׳ תורעמא דאתרעם קב״ה על אשור ואמר חמו מה
עבד לי אשור דהא מצרים דאנא עבדית בהו כל אינון דינין עמי אינון נחתו תמן לדיירא
ביניהון וקבלום מצראי בינייהו ויהבו לון שפר ארעא ארץ גשן ואע״ג דאעיקו לון בגלותא לא
אעדו ארעא מנהון דכתיב רק בארץ גשן אשר שם בני ישראל וגו׳ ומיטב ארעא דמצרים
הות דכתי׳ במיטב הארץ בארץ רעמסס ותו דלא אעדו מדילהון כלום דכתי׳ ומקנה בני
ישראל וגו׳ ועכ״ד אתדנו בכמה דינין׳ אבל אשור באפס עשקו אטיל לון בארעא דסייטי עלמא
ונטל לון ארעא דילהון׳ ומה מצראי דעבדו כל הני טבאן לישראל אתדנו בכל אינון דינין׳
אשור ואדום ושאר עמין דמעיקין לון וקטלין לון ונטלין לון ממונהון עאכ״ו דקב״ה בעי
ליקרא שמיה עלייהו דכתי׳ והתגדלתי והתקדשתי ונודעתי׳ התם במצרים במלכא חד׳ והכא
בכל מלכין דעלמא׳ ר״ש זקף ידוי ובכה ואמר ווי מאן דיזדמן בההוא זמנא וזכאה
חולקיה מאן דיזדמן וישתכח בההוא זמנא׳ ווי מאן דיזדמן בההוא זמנא בגין דכד ייתי
קב״ה למפקדא לאיילתא ישגח מאן אינון דקיימין בהדה בכל אינון דמשתכחי עמה
בכל עובדוי דכל חד וחד ולא ישתכח זכאי דכתי׳ ואביט ואין עוזר׳ וכמה עקתין על עקתין
לישראל זכאה מאן דיזדמן וישתכח בההוא זמנא בגין דההוא דיתקיים במהימנותא יזכה
לההוא נהירו דחדוה דמלכא׳ ועל ההוא זמנא כתיב וצרפתים כצרוף את הכסף ובחנתים
כבחון את הזהב וגו׳ לבתר דאינון עקתין מתערי על ישראל וכל עמין ומלכיהון יתייעטון
כחדא עלייהו ומתערי כמה גזירין בישין כלהו סלקי בעיטא חדא עלייהו ייתון עקתא על
עקתא בתרייתא משכחן קדמייתא׳ כדין יתחזי חד עמודא דאשא קאים מעילא לתתא
ארבעין יומין וכל עמין דעלמא חמאן ליה׳ בההוא יומא יתער מלכא משיחא דנפקא
מגו גנתא דעדן מההוא אתר דאקרי קן צפור ויתער בארעא דגליל והוא יומא דיפוק
לתמן יתרגז כל עלמא וכל בני עלמא מתחבאין גו מערתי וטנרי דלא יחשבון לאשתזבא׳
ועל ההוא זמנא כתיב ובאו במערות צורים ובמחלות עפר מפני פחד ייי ומהדר
גאונו בקומו לערוץ הארץ׳ מפני פחד ייי דא ההוא רגיזו דכל עלמא׳ ומהדר גאונו דא
משיח׳ בקומו לערוץ הארץ כד יקום ויתגלי בארעא דגליל בגין דאיהו אתר קדמאה
דאתחרב בארעא קדישא ובג״כ יתגלי תמן קדמאה לכל אתר ומתמן יתער קרבין לכל
עלמא׳ לבתר ארבעין יומין דעמודא יקום מארעא לשמיא לעיניהון דכל עלמא ומתמן
יתגלי יקום מסטר מזרח חד כוכבא מלהטא בכל גוונין ושבעה ככבין אחרנין דסחרן
לההוא כוכבא ויגיחון ביה קרבא בכל סטרין תלת זמנין ביומא עד שבעין יומין וכל בני
עלמא חמאן׳ וההוא כוכבא יגיח בהו קרבא בטיפין דנורא מלהטין מנצצין בכל עבר
ובטש

ובטש בהו עד דבלע לון בכל רמשא ורמשא ובימאמא אפיק לון ויגיחון קרבא לעיניהון דכל עלמא
וכן בכל יומא עד שבעין יומין. לבתר שבעין יומין יתגניז ההוא ככבא ויתגניז משיח עד
תריסר ירחין ויתהדר ההוא עמודא דאשא כמלקדמין וביה יתגניז משיח וההוא עמודא
לא יתחזי. לבתר תריסר ירחין יסלקון ליה למשיח בההוא עמודא לגו רקיעא ותמן יקבל
תוקפא ועטרא דמלכותא. וכד נחית יתחזי ההוא עמודא דאשא כמלקדמין לעיניהון
דכל עלמא ויתגלי לבתר משיח ויתכנשון לגביה עמין סגיאין ויתער קרבין בכל עלמא
ובההוא זמנא יתער קב"ה גבורתיה לכל עמין דעלמא ומלכא משיחא יתידע בכל
עלמא וכל מלכין דעלמא יתערון לאתחברא לאגחא קרבא ביה. וכמה עמין מסריבי
יהודאין יתהפכו לאהדרא לגבייהו וייתון עמהון לאגחא קרבא על מלכא משיחא. כדין
יתחשך כל עלמא חמיש עשר יומין. וסגיאין מעמא דישראל יהון מתין בההוא חשוכא.
פתח ואמר כי יקרא קן צפור לפניך בדרך בכל עץ או על הארץ אפרוחים או ביצים והאם
רובצת וגו' שלח תשלח את האם וגו' האי קרא אוקימנא ליה ואיהו חד מפיקודי אורייתא
גניזין ואכן אית לן ביה רזי דאורייתא גניזין שבילין וארחין ידיעין לגו חברייא באינון
ל"ב שבילין דאורייתא. אר"ש לר"א בריה אלעזר בזמנא דיתער מלכא משיחא כמה אתין
ונסין אחרנין יתערון בעלמא. ת"ח בגנתא דעדן דלתתא אית אתר חד גניז וטמיר דלא
אתידע ואיהו מרקמא בכמה גוונין וביה גניזין אלף היכלין דכסופין ולית מאן דעייל בהו
בר משיח דאיהו קאים תדיר בגנתא דעדן וכל גנתא מסחרא ברתיכין סגיאין דצדיקייא.
ומשיח קאים עלייהו ועל כמה חיילין ומשריין דנשמתין דצדיקיא ובריש ירחי ובזמני
ובשבתי משיח על בההוא אתר לאשתעשעא בכל אינון היכלין לגו לגו מכל אינון היכלין
אית אתר אחרא טמיר וגניז דלא אתידע כלל ואקרי עדן ולית מאן דיכיל למנדע ביה
ומשיח אגניז (נ"א אתגלי) לבר סחרניה דההוא אתר עד דאתגלי ליה חד אתר דאקרי קן
צפור ואיהו אתר דכריז עליה ההוא צפור דאתער בגנתא דעדן בכל יומא ובההוא אתר
מרקמן דיוקנין דכל שאר עמין דאתכנשו עלייהו דישראל לאבאשא לון. על בההוא אתר
זקיף עינוי וחמי אבהן דעאלין בחרבן בית אלהא עד דחמי לרחל דדמעהא באנפהא וקב"ה
מנחם לה ולא צביאת לקבלא תנחומין כד"א מאנה להנחם על בניה. כדין משיח ארים קליה
ובכי ואזדעזע כל גנתא דעדן וכל אינון צדיקיא דתמן געו ובכו עמיה. געי ובכי זמנא ת
תניינא ואזדעזע ההוא רקיע דעל גבי גנתא אלף וחמש מאה רבו משריין עלאין עד דמטי
לגו כרסייא עלאה. כדין קב"ה רמיז לההוא צפרא ועאל לההוא קן דילה ויתבא לגבי משיח
וקרי מה דקרי ואתער מה דאתער. עד דמגו כרסייא קדישא אתקרי תלת זמנין ההוא קן צפור
ומשיח וכלא סלקין לעילא ואומי לון קב"ה לאעברא מלכא חייבא מן עלמא על ידא
דמשיח ולנקמא נוקמין דישראל וכל אינון טבוון דזמין קב"ה למעבד לעמיה. ותב ההוא קן צפור
ומשיח לדוכתיה ותב משיח ואתגניז גו ההוא אתר כמלקדמין. ובזמנא דיתער קב"ה
לאתקנא אתוון ושמיה בשלימו יו"ד בה"א וא"ו בה"א למהוי כולא בשלימו חד כדין יתער חד
כוכבא

כוכבא דחילא באמצע רקיעא בגוון ארגוונא להיט ונציץ ביממא לעיניהון דכל עלמא ויקום
חד שלהובא דאשא מסטר צפון גו רקיעא ויקום דא לקבל דא ארבעין יומין ויתבהלון כל
בני עלמא· לסוף ארבעין יומין יגיחון קרבא כוכבא ושלהובא לעיניהון דכולא ויתפשט
ההוא שלהובא בקידו דאשא מסטרא דצפון גו רקיעא ויחשוב לאבלעא ההוא כוכבא· וכמה
שליטין ומלכין ואומין ועממיא יתבהלון מהאי· כדין יסתלק ההוא כוכבא לסטר דרום
וישלוט על ההוא שלהובא וההוא שלהובא יתבלע זעיר זעיר ברקיעא מקמי ההוא כוכבא
עד לא יתחזי כלל· כדין ההוא כוכבא יעביד ארחין ברקיעא בתריסר אחוותין וקיימין אינון
נהורין ברקיעא תריסר יומין אחרנין· לבתר תריסר יומין יזדעזעון כל בני עלמא ויתחשך
שמשא בפלגות יומא כמה דאתחשך יומא דאתחרב בי מקדשא עד דלא יתחזון שמיא
וארעא· ויתער חד קלא ברעם וזיקים ואתחלחלא ארעא מההוא קלא וכמה חיילין ומשריין
ימותון מניה· וההוא יומא יתער בקרתא דרומי רבתא חד שלהובא דאשא בההוא קלא
דיתער בכל עלמא וייקיד כמה מגדלין וכמה היכלין וכמה מגדלין יפלון וכמה פרדשכי
ורברבי יפלון בההוא יומא וכלהו יתכנשון עלה לביש· וכל בני עלמא לא יכלין (ס"א יחזון)
לאשתזבא· מההוא יומא עד תריסר ירחין יתייעטון כל מלכיא ויגזרון כמה גזרות וכמה
שמדות על ישראל ויצלחון ביה כד"א זכאה איהו מאן דיערע תמן וזכאה איהו מאן דלא
יערע תמן וכל עלמא יהא בערבוביא סגיא· לסוף תריסר ירחי יקום שבט מישראל דא
מלכא משיחא ויתער גו גנתא דעדן וכל אינון צדיקיא יעטרון ליה תמן ויחגרון ליה מאני
זיינא באתוון רשימן דשמא קדישא· וקלא יתפוצץ בענפי אילנין דגנתא· קרי בחיל
ואמר אתערו קדישין עליונין קומו מקמי משיחא הא עדנא לאתחברא איילתא בבעלה
ובעלה בעי לנקמא לה נוקמין דעלמא ולאקמא לה מעפרא· כדין יקומון כלהו ויחגרון
ליה כמלקדמין מאני זייניה· אברהם מימיניה יצחק משמאליה יעקב קמיה· משה רעיא
מהימנא על כל אינון צדיקיא אזיל ורקיד בגו גנתא דעדן כיון דאתתקן משיח על ידא דצדיקיא
בגנתא דעדן ייעול בההוא דוכתא דאקרי קן צפור כמלקדמין וחמי תמן ההוא דיוקנא ד
דחרבן בי מקדשא וכלהו צדיקיא דאתקטלו ביה· כדין נטיל מתמן (ס"א עשר) לבושין ואינון
עשר לבושי נוקמא ויתגניז תמן ארבעין יומין דלא אתגליא כלל· לסוף ארבעין יומין קלא
חד יתער ויתקרי מגו כורסייא עלאה ההוא קן צפור במלכא משיחא דאתגניז ביה· וכדין
סלקין ליה לעילא וקב"ה חמי ליה למלכא משיחא מתלבש בלבושי נוקמא וחגיר מאני
זייני נטיל ליה ונשיק ליה על רישיה· כדין מזדעזען ג' מאה ותשעין רקיעין וארמיז קב"ה
לחד רקיעא מאינון דהוה גניז משתא יומי בראשית ואפיק מחד היכלא דבההוא רקיעא
חד כתרא גליפא מחקקא בשמהן קדישין בההוא עטרא אתעטר קב"ה כד עברו ישראל ית
ימא לאתפרעא מכל רתיכי פרעה ופרשוי ואעטר ליה למלכא משיחא· כיון דאתעטר
ואתתקן בכל הני תקונין נטיל ליה קב"ה ונשיק ליה כמלקדמין· ומאן חמי רתיכין קדישין ו
ומשריין עלאין דסחרין ליה ויהבין ליה מתנן ונבזבזן סגיאין ויתעטר מכלהו· עאל תמן בחד
היכלא וחמי כל אינון מלאכי עלאי דאקרון אבילי ציון אינון דבכו על חרבן בי מקדשא ובכאן

תדיר

תדיר ואינון יהבין ליה חד פורפירא סומקא לתעבר נוקמין׳ כדין קב״ה גניז ליה בההוא קן צפור
ואתכסי תמן תלתין יומין׳ לבתר תלתין יומין בההוא קן צפור ייחות מעטר בכל אינון
תקונין מעילא ומתתא כמה משריין קדישין סחרניה ויחמון כל עלמא חד נהירו תלי מרקיעא
לארעא ויקום שבעה יומין וכל בני עלמא יתמהון ויתבהלון ולא ינדעון כלל בר אינון חכימין
דידעין ברזין אלין זכאה חולקהון וכל אינון שבעה יומין יתעטר בארעא בההוא קן צפור׳ באן
אתר בדרך דא קבורת רחל דאיהי קיימא בפרשת אורחין ויבשר לה וינחם לה וכדין הקבל
תנחומין ותקום ותנשק ליה׳ לבתר יקום ההוא נהירו מההוא אתר ושרי ביריחו קרתא דאולפני׳ בכל
עץ דא יריחו׳ או על הארץ דא ירושלם ויהא גניז בההוא נהירו דקן צפור תריסר ירחי בתר
תריסר ירחי יזדקף ההוא נהירו בין שמיא וארעא וישרי בארעא דגליל דתמן הוה שירותא
דגלותא דישראל׳ ותמן יתגלי מההוא נהירו דקן צפור ויתוב לאתריה והוא יומא יזדעזע
כל ארעא כמלקדמין מסייפי שמיא עד סייפי שמיא וכדין ינדעון כל עלמא דהא אתגלי
מלכא משיחא בארעא דגליל ויתכנשון ליה כל אינון דלעאן באורייתא ואינון זעירין בעלמא
ובזכות ינוקי דבי רב יתתקף חילא לאתגברא ורזא דא אפרוחים׳ ואי לא ישתכחון אלין הא
ינוקי דיתבין בתוקפא דאמהון ויניקי כד״א גמולי מחלב עתיקי משדים והיינו או ביצים
בגין אלין שריא שכינתא עמהון דישראל בגלותא דהא חכימין זעירין אינון דישתכחון בההיא
זמנא והיינו והאם רובצת על האפרוחים או על הביצים לא תקח האם על הבנים והא בידא
לא קיימא מלה לאתפקא לה מן גלותא אלא במלכא עלאה דכיון דאינון רשיין וינוקין יהבין
תוקפא למלכא משיחא כדין אימא עלאה דהיא רביעא עלייהו יתערת לגבי בעלה
ויתעכב הכי עד תריסר ירחין אחרנין׳ לבתר ייתי בעלה ויוקים לה מעפרא כד״א אקים
את סוכת דוד הנופלת׳ בההוא יומא מלכא משיחא שארי ויכניש גלוותא מסייפי עלמא
עד סייפי עלמא כד״א אם יהיה נדחך בקצה השמים׳ מההוא יומא כל אתין ונסין וגבוראן
דעביד קב״ה במצרים יעביד לון לישראל כד״א כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות׳
א״ר אלעזר ברי כל אלין מלין תשכח ברזא דתלתין ותרין שבילין דבשמא קדישא ועד דמטין
אלין לא יתערון בעלמא לא ישתלים רזא דשמא קדישא ולא אתער לאהבה׳ כד״א השבעתי
אתכם בנות ירושלים בצבאות׳ בצבאות דא מלכא דאקרי צבאות׳ או באילות השדה שאר
חיילין ומשריין דלתתא׳ אם תעירו ואם תעוררו את האהבה דא ימינא דקב״ה׳ עד שתחפץ
היא שכיבת לעפרא ויהא רעותא דמלכא בה׳ זכאה איהו מאן דיזכי לההוא דרא זכאה
איהו בעלמא דין וזכאה איהו בעלמא דאתי׳ ר״ש ארים ידוי בצלו לקב״ה וצלי צלותיה׳
לבתר דצלי צלותיה אתו ר׳ אלעזר בריה ור׳ אבא ויתבו קמיה׳ עד דהוו יתבין קמיה חמו חד
נהירו דיומא דאתחשך ואשתקע חד צנורא (נ״א צרורא) דשלהובא דאשא גו ימא דטבריה
ואזדעזע כל ההוא אתר׳ א״ר ש ודאי השתא הוא עדנא דקב״ה אדכר לבנוי ואחית תרין דמעין
לגו ימא רבא׳ וכד נחתין פגעין בהאי צנורא ושלהובא דאשא וישתקעו דא בדא בימא׳ בכה
ר״ש ובכו חברייא׳ א״ר״ש האי ברזא דאתוון דשמא קדישא בסתרא דאתערותא דיליה לגבי בנוי׳
אבל

אבל השתא אית לי לגלאה מה דלא אתיהיב רשו לבר נש אחרא לגלאה. דלא זכו דדרא דא יקיים
עלמא עד דייתי מלכא משיחא. אר"ש לר"א ולר' אבא בריה ולר' אבא קומו. קמו בקיומייכו. קמו ר' אלעזר ור'
אבא. בכה ר"ש זמנא אחרא אמר ווי. מאן יקום במה דאמינא. גלותא יתמשך מאן יכיל למסבל.
אזף איהו קם ואמר יי' אלהינו בעלונו אדונים זולתיך לבר בך נזכיר שמך. האי קרא אוקמוה.
אבל בהאי קרא איה רזא עלאה גו מהימנותא. יי' אלהינו דא הוא שירותא דרזין עלאין
אתר דמתמן נפקין כל נהירו ושרגין כלהו לאדלקא ותמן תליא כל רזא דמהימנותא
ושמא דא שליט על כלא. בעלונו אדונים זולתיך דהא עמא דישראל ליה מאן דשליט עליה
בר שמא עלאה דא. והשתא בגלותא שליט עליה סטרא אחרא. לבר בך. רזא דשמא קדישא
כללא דעשרין ותרין אתוון וכו' דלא מתברכא אלא מגו שמא דא דאקרי בך כד"א אשר נשבעת
להם בך. בך יברך ישראל כי בכה ארוץ גדוד. ובזמנא דשליטו אשתכח לא הוה מתפרש דא מן
דא. ואסיר לאפרשא דא מן דא אמהא מבעלה לאו ברעיוני ולאו בדבירי בגין דלא לאחזאה
פרודא והשתא בגלותא אשתכח מכו עקו דכל זמנא וזמנא אנן עבדין פרודא לאדכרא הוא
שם בר מבעלה בגין דאיהי שכיבא לעפרא. והיינו לבר בך נזכיר שמך. בר מבעלה אנן דכרין
להאי שם בפרודא בגין דאנן רחיקין מינך שלטין אחרנין עלן ושמך איהו בפירודא מן שמא
דאקרי בך. והאי ביומא דגלותא בגין דגלותא קדמאה הוה מבית ראשון ובית ראשון הוא רזא
דה"א קדמאה ולקבל שבעין שנין דילה גלותא דבית ראשון הוה שבעין שנין ואינון שבעין שנין
לא אשתכחת אימא רביעא עלייהו והוה פירודא מן שמא עלאה רזא די' עלאה. וכדין יו"ד רזא
עלאה אסתלק לעילא לאין סוף ובית ראשון עלאה קדישא לא נביע נביעו דמיין חיין
דהא מקורא דילה אסתלק ואיהי ע' שנין דגלותא בגין דאיהי שבע שנין אקרי כד"א ויבנהו
שבע שנים. ואי תימא דשלטא מלכות בבל לעילא ברזא דשבעין שנין חו'. אלא נהורא ונביעו
דאימא עלאה הוה נהיר ונחית לתתא. כיון דחטו ישראל ושלטא מלכות בבל חוה חפי ואחשין
ההוא נהירו ותתאי קדישין לא נהירין כיון דתתאי לא הוו נהירין מגו שלטנו דמלכותא דבבל
אסתלק ההוא נהורא וההוא מבועא עלאה דהוה נביע רזא די' אסתלק לעילא לעילא
באין סוף כדין אינון ע' שנין לא הוו נהירין בההוא נהירו דאתמנע הוה ודאי גלותא דשבעין
שנין. כיון דאעדיאו שלטנו דבבל ישראל כלהו לא אהדרו לארעא למהוי סגולה שלימתא
כמלקדמין אלא זעיר זעיר בערבוביא. וכדין כד שליטו לא אשתכח ושריאת ה"א תתאה לאנהרא:
בכין יו"ד נביעו עלאה לא נחית כ"כ לאנהרא כמה דהוה כמלקדמין אלא זעיר זעיר בערבוביא.
דלא הוו דכיין כמלקדמין כמה דאתחזי. ועל כך נביעו עלאה לא נביע ולא נהיר אלא דאהדר
לאנהרא זעיר זעיר מגו דוחקא ועל דא אתגרו בהו בישראל קרבין סגיאין עד דהחשך יכסה ארץ
וה"א תתאה אתחשך ונפלת לארעא בנביעו עלאה אסתלק כמלקדמין בגין דמלכות אדום
אתתקף. וישראל אהדרו לפרחניהו ועל דא ה' בית שני אתחרב וכל אינון תריסר שבטין דילה
כחושבן תריין דילהון אינון בגלותא דמלכות אדום ונביעו עלאה אסתלק מההוא נביעו
דקיימא

דקיימא עלה כד״א הצדיק אבד אבד ההוא נביעו ומקורא עלאה דהוה נגיד ומסיך מלעילא וכדין הוה פרודא בה״א בית שני דאיהי בגלותא בכל אינון תריסר שבטין ועשריין דילהון תריסר שבטין סלקין לחושבן סגי׳ ועל דרזא דה׳ בכו בכל ההוא חושבנא גלותא אתמשך׳ ורזא דרזין לחכימי ליבא אתיהיבת׳ עשר שבטין אלף שנין׳ תרין שבטין מאתן שנין׳ אמרו דמטין למנפל פתח ואמר בכה תבכה בלילה ודמעתה על לחיה׳ לסוף תריסר שבטין דגלותא ליליא יתחשך לישרא׳ עד דיתער וא״ו לשית שתין ושית שנין׳ לבתר תריסר שבטין דאינון אלף ומאתן שנין דגלותא ולבתר עד שתין ושית שנין דחשוכא דליליא כדין וזכרתי את בריתי יעקוב׳ דא אתערותא דאת ו׳ דאיהו נפש דביה יעקב׳ ורזא דא כל הנפש הבאה ליעקב וגו׳ ששים ושש ואיהו ו׳ נפש דבית שני רזא דה׳ תתאה ורזא ו׳ רזא דששים ושש׳ ששים לאתערותא דיעקב׳ ושש לאתערותא דיוסף ועל דא איהו וו׳ דאינון תרין בחיבורא חדא ורזא חדא׳ ומתמן ולהלאה יתער קב״ה לאינון נסין ואתין דאמרן ויתערון על ישרא׳ אינון עקתין דאמרן וכדין (ס״א ורזא דא) ואף את בריתי יצחק ולבתר כד יגיח מלכא משיחא קרבין בכל עלמא בימינא דקב״ה כד״א ימינך יי׳ נאדרי בכח׳ כדין ואף את בריתי אברהם אזכור ולבתר והארץ אזכור דא ה״א בתראה׳ בההוא זמנא כתיב והיה יי׳ למלך על כל הארץ ביום ההוא יהיה יי׳ אחד ושמו אחד׳ לסוף אתין ושית שנין אחרנין דאינון מאה ותלתין ותרין שנין יתחזון אתוון בשמא קדישא גליפן בשלימו עילאה ותתאה כדקא יאות׳ ורזא דא ה״ב עלאה ותתאה וכל אינון שבילין דאינון לב״ סנין וכלילן ברזא דאת ו׳ (נ״א יו״ד וה׳) רזא דשלימו דמאה ותלתין ותרין׳ לסוף מאה ותלתין ותרין שנין אחרנין יתקיים לאחוז ב בכנפות הארץ וינערו רשעים ממנה׳ ויתדכי ארעא קדישא וקב״ה יתער מיתייא דארעא קדישא ויקומון חיילין חיילין׳ וכדין יתער סהיטו דנביעו עלאה את י׳ ויתקיימון לב״ שבילין לנגדא לתתא ויתקיימו אתוון בקיומייהו ידו״ד דעד כען לא יהון בשלימו עד דמנן דינגיד ויתמשך ההוא נביעו עלאה בחבורא דאתוון גו ה׳ בתראה ודא איהו לסוף תשלום מאה וארבעין וארבע שנין אחרנין דישתלמון ויתערון שאר מיתי ישרא׳ דבשאר ארעאן דישתכח כל דא בחושבן חי״ה דיתיישב עלמא ויתבסם ויתעבר סט״א מעלמא וה״א תתאה תתעלי מגו נביעו עלאה ותתעטר ותתנהיר בשלימו וכדין כתיב והיה אור הלבנה כאור החמה ואור החמה יהיה שבעתים עד דיהא שבת ליי׳ לאנחא נפשין בתענוגי קדושה דא ה״א בתראה כל ההוא אלף שביעאה ודא איהו אתערותא דרוחין קדישין נשמתא דישרא׳ לאתלבשא לבתר שבת בגופין אחרנין קדישין לאתקרי קדישין דכתי׳ והיה הנשאר בציון והנותר בירושלים קדוש יאמר לו וגו׳

פרשת בראשית דף כ״ה

ד״א אלה תולדות השמים וגו׳ אלין אינון דאתמר בהון אלה אלהיך ישרא׳ ביומא דיתמחון אלין בא ההוא יומא עביד קב״ה שמיא וארעא הה״ד ביום עשות יי׳ אלהים ארץ ושמים בההוא זמנא יהא קב״ה עם שכינתיה ויתחדש עלמא הה״ד כי כאשר השמים החדשים והארץ החדשה וגו׳ דא איהו ביום עשות׳ בההוא זמנא ויצמח יי׳ אלהים מן האדמה כל עץ נחמד למראה׳

אבל

אבל בקדמיתא עד דיתמחון אין לא נחית מטרא דאורייתא וישראל דדמיין לעשבין ואילנין
לא יצמחון ורזא דמלה וכל שיח השדה טרם יהיה בארץ וכל עשב השדה וגו' בגין דאדם אין
דאנון ישראל בבי מקדשא לעבוד את האדמה בקרבנין׳ ד"א וכל שיח השדה דא משי"ח
דאיהו טרם יהיה בארעא׳ וכל עשב השדה טרם יצמח דא משיח שני׳ ואמאי בגין דלית
תמן משה למפלח לשכינתא דעליה אתמר ואדם אין לעבוד את האדמה׳ ורזא דמלה
לא יסור שבט מיהודה דא משיח בן דוד׳ ומחוקק מבין רגליו דא משיח בן יוסף׳ עד כי יבא
שילה דא משה חשבן דא כדא׳ ולו יקהת עמים אמון ולוי קהת׳ ד"א וכל שיח השדה אין
צדיקייא דאנון מקטרא דצדיק ח"י עלמין׳ שיח סח׳ ש׳ תלת ענפין דאילנא ואנון ג' אבהן
ומן ח"י עלמין׳ לשון אחר וכל עשב השדה ע"ב אין תלת עלין דאנון ש׳ אהדונהי ואנון
ע"ב ענפין דתליין בהו כחושבן ע"ב כלהו לא אתאחרין באתרא דאיהי שכינתא עד דייתי
ההוא דאקרי אד"ם דאיהו יו"ד ה"א וא"ו ה"א ודא איהו ואדם אין לעבוד את האדמה ובג"ד
אתמר ביה וכל עשב השדה טרם יצמח עד דיצמח צדיק ומניה אמת מארץ תצמח דאתמר
ביה ותשלך אמת ארצה וה"ה דאינון דשלין לא צמחין בגלותא עד דאמת מארץ תצמח
ודא משה דאתמר ביה תורת אמת היתה בפיהו דלא יהא מאן דדריש לשכינתא כוותיה׳
ובגין דא ואדם אין לעבוד ומיד דאיהו ייתי מיד ואד יעלה מן הארץ אד מן ארני סליק
ליה ו' ואתעביד בה אדון כל הארץ׳ מיד והשקה את כל פני האדמה מניה אתשקיין ישראל
לתתא בע' אנפין דאורייתא׳ ד"א ואד יעלה מן הארץ הרגומו ועננא יסתלק מן ארעא הה"ד
דאתמר בה כי ענן ה׳ על המשכן וגו׳ וביה מתשקיין ת"ח בארעא בההוא זמנא וייצר
יי' אלהים את האדם אין ישראל׳ בההוא זמנא קב"ה צייר לון בציורין דעלמא דין
ועלמא דאתי׳ וייצר בההוא זמנא קב"ה עייל לון בסתים בציורא דתרין יודי"ן יי׳ ו' ביניהו
דאנון סלקין לחושבן יהו"ה ויהון מצויירין באנפין באנפוי דילהון בתרין יודי"ן בחוטמא
דילהון באת ו'׳ ובגין דא אמר קרא כי מראש צורים אראנו אין אנון ציורין דשמא קדישא
ויהון מצויירין באנפייהו כתרין לוחין יקירין דאנון י' י' דאיהו ו' חרות עלייהו׳ ועוד
צייר לון בכל דור בכת זוגיה עלאה דא יה ואנון ו' יחידא דתרוייהו וצייר לון באנון ציורא
דלעילא דאיהו ישראל עמודא דאמצעיתא כליל שכינתא עלאה ותתאה דאנון ק"ש ערבית
וק"ש שחרית ועלייהו אתמר עצם מעצמי ובשר מבשרי׳ ומיד בההוא זמנא נטע לון
לישראל בגנתא דעדן קדישא הה"ד ויטע יי' אלהים אבא ואמא׳ גן דא שכינתא תתאה עד"ן
דא אימא עלאה׳ את האדם כן עמודא דאמצעיתא איהי תהא נטע דיליה ולא תזוז מניה
לעלם ותהא עדונא דיליה וישראל קב"ה נטע לון בההוא זמנא נטעה קדישא בעלמא הה"ד
נצר מטעי מעשה ידי להתפאר׳׳

פרשת שלח לך דף קס"ו

כתיב ויסע מלאך האלהים ההולך לפני מחנה ישראל וילך מאחריהם ויסע למעבד בהו
נוקמין ועד חדי משיח וחדי רב מתיבתא דקא אתבשר בדא׳ ואמר רב מתיבתא

דהא

יהא דייק למשיח ואמר מנא הוה לרבינא דקאמר פרס כריסת מלכותך ויהיבת למדי ופרס מאינון אהוון דופרסין אשתמע ליה והכא מאי הוה א"ל הכי הוה ודאי פרים פריסת מלכותך חייבא ע"י דמשיח אחרא' ולבתר ישלוט מלך פרס ויטול מלכוון סגיאין והוא ישלוט על ארעא קדישא תריסר ירחי והוא ישלוט ויקטול סגיאין והוא משיחא ולבתר יטול ויקבלון מלכותא קדישי עליונין' ועד' וכרסין מלכא דפרס אשתמע כסא' אי חסידא קדישא כמה חדוה על חדוה בההוא מעיינא דמגדלא כל זיני אילנין דנציב קב"ה בג"ע וכלהו קיימי באסוותא טרפין ואיבין וענפין ולאחידו ליבא הדיד' ולית בינייהו כפנא ודאגה ואנחה לעלמין' זכאה עמא דכל דא מסכאן וכל דא גניז לון"

פרשת שלח לך דף קע"ב

פתח ואמר על הר גבוה עלי לך מבשרת ציון וגו' על הר גבוה הא ודאי הר העברים אתר דמשה אתקבר והא אוקמוה דשכינתא תסלק לתמן ותבשר עלמא' אבל כולא איהו מבשרת ציון דא איהו חפצי בה אתתא דנתן בר דוד איתא איהי דמשיחא מנחם בן עמיאל ואיהי תפוק ותבשר ואיהי בכללא דמבשרת ציון קלא ישתמע בעלמא ותרין מלכין יתערון ב בעלמא לאגחא קרבא ויפוק שמא קדישא על עלמא' מה תבשר ותימא הנה ה' אלהים בחזק יבוא וזרועו מושלה לו הנה שכרו אתו ופעולתו לפניו' הנה שכרו אתו דקב"ה כריז בכל מיתלא דלעילא וייחא לון אתכנשו ודאינו דונא מאן דמסר נשמתיה על קדושת שמי אגריה מאי הוא ואנון ייתרון כך וכך' מאן דסביל כמה חירופין ונדופין בכל יומא עלי מהו אגריה ואינון אמרי כך' מאן דאתענש בכל יומא עלי מהו אגריה אינון אמרי כך הה"ד הנה שכרו אתו ופעולתו לפניו' מהו ופעולתו אלא כמה דכתיב מה רב טובך וגו' פעלת לחוסים בך דא הוא פעולתו' נגד בני אדם מהו' אלא נגד אלע' אשר צפנת ליראיך' מכו אשר צפנת' וכי מאן יגזול ויטול מן ידוי מה דהוא בעי למיהב דכתי' צפנת' אלא פוק וחמי עובדין דרחמנו דעבד קב"ה במה דאיהו מחי ביה יהיב אסוותא' במה מחי בשמאלא' מימינא קריב' ובשמאלא מחי' במה דמחי ביה יהיב אסוותא' לעולם כתיב מצפון תפתח הרעה' ובצפון מחי דמתמן נפקי כל דינין וכל גזירין קשין' וביה שרי כל אגר טב וכל טיבו דזמין קב"ה למיהב לישראל לזמנא דאתי קרי קב"ה לצפון וייחא ליה בך יהבית כל טיבו וכל אגר טב לבני דסבלו כמה בישין בהאי עלמא על קדושת שמי' הב אגרין טבין דיהבית בך הה"ד אומר לצפון תני ולתימן אל תכלאי וגו' וכי אדחא הכי הוא דדרום למנע ברכאן והא כל ברכאן מסטרא דדרום וכל טבין דעלמא מדרום נפקי' ואיהו אמר ולתימן אל תכלאי' אלא בההיא שעתא יתער קב"ה לאברהם ויימא ליה קום דהא מטא זמנא דאנא מריך לבנך ולמיהב לון אגר טב על כל מה דסבלו בגלותא' ומגו דאברהם הוה בזבינו דילהון דכתוב אם לא כי צורם מכרם דא אברהם' הוה ליה כמאן דלא טב בעינוי ואתעי גרמיה כמאן דבעי דילקון על חוביהון יהיר ויימא גבו מחוביהון גבו מחטאיהון א"ל קב"ה לאברהם ידענא כלא איהו מה דאמרת לאנפין אנא אוף הכי לאנפין' אל תכלאי אנא בעי לפייסא לך על בנך לא תמנע טיבו מנהון

לא התענג אבר טב מנהון כמה וכמה סבלו על חוביהון ובג"כ אומר לצפון תני והיינו אשר צפנת ורא היא מלה דהא מבשרת והו תבשר מגלא מניינא בשעתא דשכינתא תסלק על הבות טורא עלאה ותהך והבשר לאבהן מיד תהך לירושלם ותחזי לה בחרבנה ומיעול לציון ותמן תקרקר קירא כמלקדמין על אתר בי מותבה ועל יקרא דילה בההוא אתר ותמן אוטירה דלא תיעול מתמן ולא תפוק עד דקב"ה יפרוק לכנסת ודא תפני בה תבשר כמלקדמין ואמרת צהלי ורני יושבת ציון כי גדול בקרבך וגו' מאי גדול בקרבך דא קב"ה דאיהו אזי לגבה לאקמא לה מעפרא ויימא לה התנערי מעפר קומי שבי ירושלים ודאי ירושלים איהי וירושלם שמה ובדא אוף הכי כמה חידו על חידו הוי לצדיקייא בג"ע ובג"כ זכאה איהו מאן דנשמתא בשבת אספירת קמי מלכא על חידושא דאורייתא דקב"ה וכל פמליא דיליה וכל אינון נשמתין דצדיקייא דהוו בג"ע כלהו מתעטרן בההיא מלה מו שמענא בוצינא קדישא דכמה יקר על יקר ועטרה על עטרה מעטרן לאבוה דההוא בר נש תמן בשעתא דאמר קב"ה אתכנשו למשמע חידושא ומלין חדתן דאורייתא משמיה דפלוני בר פלוני כמה אינון דנשקין על רישיה כמה צדיקייא מעטרין ליה כד נחתין ובגלל מולקהון דכל אינון דמשתדלין באורייתא יומא דשבתא משאר יומין:

ואחר גמרם כל זאת יכונו יחדו לעתור לפני קונם נוסח תפלה זו אשר הכין הרב בעל חמדת ימים

יהי רצון מלפניך יי' אלהינו ואלהי אבותינו שתהא שעה זו שעת רחמים שעת הקשבה שעת האזנה ונקראך ותעננו נעתיר לך ותיעתר לנו שבזכות קריאת ולימוד תורתך הקדושה אשר למדנו אתה יי' אל תרחק אילותי לעזרתי חושה כאיל תערוג על אפיקי מים כן נפשי תערוג אליך אלהים ועל כן נקוה לך יי' אלהינו לראות מהרה בתפארת עוזך להעביר גלולים מן הארץ והאלילים כרות יכרתון לתקן עולם במלכות שדי וכו' צאתנו מארץ מצרים הראנו נפלאות: אנא יי' אלהינו מולל אילות חשף יערות הצמיח קרן לדוד עבדך ועריכת נר לבן ישי משיחך וירום הודו והנשא מלכותו על כל העולם כולו גדול כבודו בישועתיך הוד והדר תשוה עליו אנא יי' אל אב הרחמן קנא לשם קדשך המחולל בגוים והבט בעני עמך ישראל דוים וסחופים בין כמה זאבים וצא נא לישע עמך לישע את משיחך וקבץ שארית צאנך מכל המקומות אשר נפוצו שם ונזכה לראות פני משיחך הקדוש מלך ביפיו תחזינה עינינו יראו עינינו וישמח לבינו ישראל בנוהו וארמון על משפטו ישב ובא הממשלה הראשונה ממלכת לבת ירושלים ומלך מלך והשכיל ועשה משפט וצדקה בארץ ועמד ורעה בעוז ה' בגאון שם יי' אלהיו ונקוו אליו כל הגוים לקרוא כולם בשם ה' ולעבדו שכם אחד כי לך אנו מחכים ולישועתך אנו מצפים אל תבישנו משברנו ה' אלהינו ה' חסדך וישעך תתן לנו זכרנו ה' ברצון עמך ופקדנו בישועתיך לראות בטובת בחיריך לשמוח בשמחת גוייך להתהלל עם נחלתיך ויהי נועם ה' אלהינו וכו' יהיו לרצון וכו' ויאמר

קדיש דרבנן שושרש

ובחי'

ובחצי הלילה האחרונה יקראו העשר שירות פ׳ בראשית עד ברא אלהים לעשות: פ׳ בשלח עד כי אני ה׳
רופאך: והח״כ

פרשת חקת

אז ישיר ישראל את השירה הזאת עלי באר ענו לה: באר
חפרוה שרים כרוה נדיבי העם במחקק במשענתם וממדבר
מתנה: וממתנה נחליאל ומנחליאל במות: ומבמות הגיא אשר בשדה
מואב ראש הפסגה ונשקפה על פני הישימון:

האזינו השמים ואדברה ותשמע הארץ אמרי פי: יערף כמטר לקחי
תזל כטל אמרתי כשעירם עלי דשא וכרביבים עלי עשב:

כי שם יהוה אקרא הבו גדל / לאלהינו: הצור תמים פעלו כי כל דרכיו
משפט אל אמונה ואין עול / צדיק וישר הוא: שחת לו לא בניו
מומם דור עקש ופתלתל: / הליהוה תגמלו זאת עם נבל ולא
חכם הלא הוא אביך קנך / הוא עשך ויכוננך: זכור ימות עולם
בינו שנות דור ודור שאל / אביך ויגדך זקניך ויאמרו לך: ב
בהנחל עליון גוים בהפרידו / בני אדם יצב גבלות עמים למספר
בני ישראל: כי חלק יהוה עמו / יעקב חבל נחלתו: ימצאהו בארץ
מדבר ובתהו ילל ישימון / יסובבנהו יבוננהו יצרנהו כאישון
עינו: כנשר יעיר קנו על- / גוזליו ירחף יפרש כנפיו יקחהו
ישאהו על אברתו: יהוה בדד / ינחנו ואין עמו אל נכר: ירכבהו
על במותי ארץ ויאכל תנובת / שדי וינקהו דבש מסלע ושמן
מחלמיש צור: חמאת בקר / וחלב צאן עם חלב כרים ואילים
בני בשן ועתודים עם חלב כליות / חטה ודם ענב תשתה חמר:
וישמן ישרון ויבעט שמנת עבית / כשית ויטש אלוה עשהו וינבל
צור ישעתו: יקנאהו בזרים / בתועבות יכעיסוהו: יזבחו לשדים
לא אלוה אלהים לא ידעום חדשים / מקרוב באו לא שערום אבותיכם:
צור ילדך תשי ותשכח אל מחוללך: / וירא יהוה וינאץ מכעס בניו ובנותיו:
ויאמר אסתירה פני מהם אראה / מה אחריתם כי דור תהפוכות המה
בנים לא אמן בם: הם קנאוני בלא / אל כעסוני בהבליהם ואני

אקניאם

אקניאם בלא עם בגוי נבל אכעיסם: כי אש קדחה באפי ותיקד
עד שאול תחתית ותאכל ארץ ויבלה ותלהט מוסדי הרים:
אספה עלימו רעות חצי אכלה בם: מזי רעב ולחומי רשף
וקטב מרירי ושן בהמות אשלח בם עם חמת זחלי עפר: מחוץ
תשכל חרב ומחדרים אימה גם בחור גם בתולה יונק עם איש
שיבה: אמרתי אפאיהם אשביתה מאנוש זכרם: לולי כעס
אויב אגור פן ינכרו צרימו פן יאמרו ידינו רמה ולא יהוה פעל כל
זאת: כי גוי אבד עצות המה ואין בהם תבונה: לו חכמו ישכילו
זאת יבינו לאחריתם: איכה ירדף אחד אלף ושנים יניסו רבבה
אם לא כי צורם מכרם ויהוה הסגירם: כי לא כצורנו צורם ואויבינו
פלילים: כי מגפן סדם גפנם ומשדמות עמורה ענבמו ענבי רוש
אשכלת מררת למו: חמת תנינים יינם וראש פתנים אכזר:
הלא הוא כמוס עמדי חתום באוצרתי: לי נקם ושלם לעת תמוט
רגלם כי קרוב יום אידם וחש עתדות למו: כי ידין יהוה עמו
ועל עבדיו יתנחם כי יראה כי אזלת יד ואפס עצור ועזוב: ואמר
אי אלהימו צור חסיו בו: אשר חלב זבחימו יאכלו ישתו יין נסיכם
יקומו ויעזרכם יהי עליכם סתרה: ראו עתה כי אני אני הוא ואין
אלהים עמדי אני אמית ואחיה מחצתי ואני ארפא ואין מידי מציל:
כי אשא אל שמים ידי ואמרתי חי אנכי לעולם: אם שנותי
ברק חרבי ותאחז במשפט ידי אשיב נקם לצרי ולמשנאי
אשלם: אשכיר חצי מדם וחרבי תאכל בשר מדם חלל
ושביה מראש פרעות אויב: הרנינו גוים עמו כי דם
עבדיו יקום ונקם ישיב לצריו וכפר אדמתו עמו:

יהושע ס׳ י׳ אז ידבר יהושע ליהוה ביום תת יהוה את האמרי לפני
בני ישראל ויאמר לעיני ישראל שמש בגבעון
דום וירח בעמק אילון: וידם השמש וירח עמד עד יקם גוי איביו
הלא

הלא היא כתובה על ספר הישר ויעמד השמש בחצי השמים ולא
אץ לבוא כיום תמים׃ ולא היה כיום ההוא לפניו ואחריו לשמע יהוה
בקול איש כי יהוה נלחם לישראל׃

שופטים ה׳

ותשר דבורה וברק בן אבינעם ביום ההוא לאמר׃ בפרע פרעות בישראל
בהתנדב עם ברכו יהוה׃ שמעו מלכים האזינו רזנים
אנכי ליהוה אנכי אשירה אזמר ליהוה אלהי ישראל׃ יהוה
בצאתך משעיר בצעדך משדה אדום ארץ רעשה
גם שמים נטפו גם עבים נטפו מים׃ הרים נזלו מפני יהוה זה
סיני מפני יהוה אלהי ישראל׃ בימי שמגר בן ענת
בימי יעל חדלו ארחות והלכי נתיבות ילכו ארחות עקלקלות׃
חדלו פרזון בישראל חדלו עד שקמתי דבורה שקמתי אם
בישראל׃ יבחר אלהים חדשים אז לחם שערים מגן אם
יראה ורמח בארבעים אלף בישראל׃ לבי לחוקקי
ישראל המתנדבים בעם ברכו יהוה׃ רכבי אתנות צחרות
ישבי על מדין והלכי על דרך שיחו׃ מקול מחצצים
בין משאבים שם יתנו צדקות יהוה צדקת פרזונו בישראל
אז ירדו לשערים עם יהוה׃ עורי עורי דבורה
עורי עורי דברי שיר קום ברק ושבה שביך בן אבינעם׃
אז ירד שריד לאדירים עם יהוה ירד לי בגבורים׃
מני אפרים שרשם בעמלק אחריך בנימין בעממיך
מני מכיר ירדו מחקקים ומזבולן משכים בשבט
ספר׃ ושרי בישׂשכר עם דבורה ויששכר כן ברק בעמק שלח
ברגליו בפלגות ראובן גדלים חקקי לב׃ למה ישבת בין
המשפתים לשמע שריקות עדרים לפלגות ראובן גדולים חקרי
לב׃

גלעד בעבר הירדן שכן ודן למה יגור אניות אשר
ישב לחוף ימים ועל מפרציו ישכון: זבלון עם חרף נפשו
למות ונפתלי על מרומי שדה: באו מלכים נלחמו
אז נלחמו מלכי כנען בתענך על מי מגדו בצע כסף לא
לקחו: מן שמים נלחמו הכוכבים ממסלותם נלחמו
עם סיסרא: נחל קישון גרפם נחל קדומים נחל קישון
תדרכי נפשי עז: אז הלמו עקבי סוס מדהרות דהרות
אביריו: אורו מרוז אמר מלאך יהוה אורו ארור יושביה כי
לא באו לעזרת יהוה לעזרת יהוה בגבורים: תבורך
מנשים יעל אשת חבר הקיני מנשים באהל תבורך: מים
שאל חלב נתנה בספל אדירים הקריבה חמאה: ידה
ליתד תשלחנה וימינה להלמות עמלים והלמה סיסרא מחקה
ראשו ומחצה וחלפה רקתו: בין רגליה כרע נפל שכב
בין רגליה כרע נפל באשר כרע שם נפל שדוד: בעד
החלון נשקפה ותיבב אם סיסרא בעד האשנב מדוע
בשש רכבו לבוא מדוע אחרו פעמי מרכבותיו: חכמות
שרותיה תעננה אף היא תשיב אמריה לה: הלא ימצאו
יחלקו שלל רחם רחמתים לראש גבר שלל צבעים לסיסרא
שלל צבעים רקמה צבע רקמתים לצוארי שלל: כן
יאבדו כל אויביך יהוה ואהביו כצאת השמש בגברתו
ותשקט ד הארץ ארבעים שנה:

שמוא׳ א׳ ותתפלל חנה ותאמר עלץ לבי ביהוה רמה קרני ביהוה
רחב פי על אויבי כי שמחתי בישועתך: אין קדוש כיהוה כי
אין בלתך ואין צור כאלהינו: אל תרבו תדברו גבהה גבהה יצא עתק

מפיכם כי אל דעות יהוה ולו נתכנו עלילות׃ קשת גבורים חתים ונכשלים
אזרו חיל׃ שבעים בלחם נשכרו ורעבים חדלו עד עקרה ילדה שבעה
ורבת בנים אמללה׃ יהוה ממית ומחיה מוריד שאול ויעל׃ יהוה מוריש
ומעשיר משפיל אף מרומם׃ מקים מעפר דל מאשפות ירים אביון
להושיב עם נדיבים וכסא כבוד ינחילם כי ליהוה מצוקי ארץ וישת
עליהם תבל׃ רגלי חסידיו ישמר ורשעים בחשך ידמו כי לא בכח
יגבר איש׃ יהוה יחתו מריבו עליו בשמים ירעם יהוה ידין אפסי
ארץ ויתן עז למלכו וירם קרן משיחו׃

שמואל ב

וידבר דוד ליהוה את דברי השירה הזאת ביום הציל יהוה אתו מכף כל
איביו ומכף שאול׃ ויאמר יהוה סלעי ומצודתי
ומפלטי לי׃ אלהי צורי אחסה בו מגני וקרן ישעי משגבי
ומנוסי מושיעי מחמס תושיעני׃ מהלל אקרא יהוה ומאיבי
אושע׃ כי אפפני משברי מות נחלי בליעל יבעתני׃
חבלי שאול סבני קדמני מוקשי מות׃ בצר לי אקרא יהוה
ואל אלהי אקרא וישמע מהיכלו קולי ושועתי
באזניו׃ ויתגעש ותרעש הארץ מוסדות השמים ירגזו
ויתגעשו כי חרה לו׃ עלה עשן באפו ואש מפיו
תאכל גחלים בערו ממנו׃ ויט שמים וירד וערפל תחת
רגליו׃ וירכב על כרוב ויעף וירא על כנפי רוח׃
וישת חשך סביבתיו סכות חשרת מים עבי שחקים׃ מנגה
נגדו בערו גחלי אש׃ ירעם מן שמים יהוה ועליון
יתן קולו׃ וישלח חצים ויפיצם ברק ויהם׃ ויראו אפקי ים
יגלו מוסדות תבל בגערת יהוה מנשמת רוח אפו׃ ישלח
ממרום יקחני ימשני ממים רבים׃ יצילני מאיבי עז
משנאי כי אמצו ממני׃ יקדמני ביום אידי ויהי יהוה

משען לי׃ ויצא למרחב אתי יחלצני כי חפץ בי׃ יגמלני יהוה
כצדקתי כבר ידי ישיב לי׃ כי שמרתי דרכי יהוה ולא
רשעתי מאלהי׃ כי כל משפטיו לנגדי וחקתיו לא אסור ממנה׃
ואהיה תמים לו ואשתמרה מעוני׃ וישב יהוה לי
לי כצדקתי כברי לנגד עיניו׃ עם חסיד תתחסד עם גבור
תמים תתמם׃ עם נבר תתבר ועם עקש תתפל׃ ואת
עם עני תושיע ועיניך על רמים תשפיל׃ כי אתה נירי יהוה
ויהוה יגיה חשכי׃ כי בכה ארוץ גדוד באלהי אדלג
שור׃ האל תמים דרכו אמרת יהוה צרופה מגן הוא לכל
החוסים בו׃ כי מי אל מבלעדי יהוה ומי צור מבלעדי
אלהינו׃ האל מעוזי חיל ויתר תמים דרכי׃ משוה רגלי כאילות
ועל במותי יעמידני׃ מלמד ידי למלחמה ונחת
קשת נחושה זרעתי׃ ותתן לי מגן ישעך וענתך תרבני׃
תרחיב צעדי תחתני ולא מעדו קרסלי׃ ארדפה אויבי
ואשמידם ולא אשוב עד כלותם׃ ואכלם ואמחצם ולא
יקומון ויפלו תחת רגלי׃ ותזרני חיל למלחמה תכריע
קמי תחתני׃ ואיבי תתה לי ערף משנאי ואצמיתם׃
ישעו ואין מושיע אל יהוה ולא ענם׃ ואשחקם כעפר
ארץ כטיט חוצות אדקם ארקעם׃ ותפלטני מריבי עמי
תשמרני לראש גוים עם לא ידעתי יעבדוני׃ בני נכר
יתכחשו לי לשמוע אוזן ישמעו לי׃ בני נכר יבלו ויחגרו
ממסגרותם׃ חי יהוה וברוך צורי וירם אלהי צור ישעי׃ האל
הנתן נקמות לי ומוריד עמים תחתני׃ ומוציאי מאיבי ומקמי
תרוממני מאיש חמסים תצילני׃ על כן אודך יהוה בגוים
ולשמך

ולשמו אזמר: מגדול ישועות מלכו ועשה חסד למשיחו לדוד ולזרעו עד עולם:

ישעיה ל' והיה אור הלבנה כאור החמה ואור החמה יהיה שבעתים כאור שבעת הימים ביום חבש יהוה את שבר עמו ומחץ מכתו ירפא: הנה שם יהוה בא ממרחק בער אפו וכבד משאה שפתיו מלאו זעם ולשונו כאש אכלת: ורוחו כנחל שוטף עד צואר יחצה להנפה גוים בנפת שוא ורסן מתעה על לחיי עמים: השיר יהיה לכם כליל התקדש חג ושמחת לבב כהולך בחליל לבוא בהר יהוה אל צור ישראל:

ויקראו הכ"ס סי' צ"ב וסי' ס"ו וסי' ע"ו וע"ב וק"ג ואח"כ קורין שיר השירים:

משנה פסחים

פרק י' ערבי פסחים סמוך למנחה לא יאכל אדם עד שתחשך ואפילו עני שבישראל לא יאכל עד שיסב ולא יפחתו לו מארבעה כוסות של יין ואפילו מן התמחוי: מזגו לו כוס ראשון בש"ה מברך על היום ואח"כ מברך על היין ובה"א מברך על היין ואח"כ מברך על היום: הביאו לפניו מטבל בחזרת עד שמגיע לפרפרת הפת הביאו לפניו מצה וחזרת וחרוסת ושני תבשילין אע"פ שאין חרוסת מצוה ר' אליעזר בר צדוק אומר מצוה ובמקדש היו מביאין לפניו גופו של פסח: מזגו לו כוס שני וכאן הבן שואל את אביו ואם אין דעת בבן אביו מלמדו מה נשתנה הלילה הזה מכל הלילות שבכל הלילות אנו אוכלים חמץ ומצה הלילה הזה כולו מצה שבכל הלילות אנו אוכלים שאר ירקות הלילה הזה מרור שבכל הלילות אנו אוכלין בשר צלי שלוק ומבושל הלילה הזה כולו צלי שבכל הלילות אנו מטבילין פעם אחת הלילה הזה שתי פעמים ולפי דעתו של בן אביו מלמדו מתחיל בגנות ומסיים בשבח ודורש מארמי אובד אבי עד שיגמור כל הפרשה כולה:

רבן גמליאל היה אומר כל שלא אמר שלשה דברים אלו בפסח לא יצא ידי חובתו ואלו הן פסח מצה ומרור פסח על שם שפסח המקום על בתי אבותינו במצרים מצה על שם שנגאלו אבותינו ממצרים מרור על שם שמררו המצרים את חיי אבותינו במצרים בכל דור ודור חייב אדם לראות את עצמו כאלו הוא יצא ממצרים שנ' והגדת לבנך ביום ההוא לאמר בעבור זה עשה יי' לי בצאתי ממצרים לפיכך אנחנו

אנחנו חייבין להודות להלל לשבח לפאר לרומם להדר לברך לעלה ולקלס למי שעשה לאבותינו ולנו את כל הנסים האלו הוציאנו מעבדות לחירות׳ מיגון לשמחה ומאבל ליום טוב ומאפילה לאור גדול ומשעבוד לגאולה׳ ונאמר לפניו הללויה׃ עד היכן הוא אומר׳ בית שמאי אומרים עד אם הבנים שמחה׳ ובה״א עד חלמיש למעינו מים׃ וחותם בגאולה׳ ר׳ טרפון אומר אשר גאלנו וגאל את אבותינו ממצרים ולא היה חותם׳ רע״ק אומר כן יי׳ אלהינו ואלהי אבותינו יגיענו למועדים ולרגלים אחרים הבאים לקראתינו לשלום שמחים בבנין עירך וששים בעבודתך׳ ונאכל שם מן הזבחים ומן הפסחים וכו׳ עד בא״י גא׳ ישרא׳׃ מזגו לו כוס שלישי׳ מברך על מזונו רביעי גומר עליו את ההלל ואומר עליו ברכת השיר׳ בין הכוסות הללו אם רוצה לשתות ישתה׳ בין שלישי לרביעי לא ישתה׃ ואין מפטירין אחר הפסח אפיקומן׳ ישנו מקצתן יאכלו׳ כולן לא יאכלו׳ ר׳ יוסי אומר נתנמנמו יאכלו׳ נרדמו לא יאכלו׃ הפסח אחר חצות מטמא את הידים׳ הפיגול והנותר מטמאין את הידים׳ בירך ברכת הפסח פטר את של זבח׳ בירך את של זבח לא פטר את של פסח׳ דברי ר׳ ישמעא׳ רע״ק אומר לא זו פוטרת זו ולא זו פוטרת זו׃

מסכת ביצה פרק א

ביצה שנולדה ביו״ט בש״א תאכל׳ ובה״א לא תאכל׳ בש״א שאור בכזית וחמץ בככותבת׳ ובה״א זה וזה בכזית׃

השוחט חיה ועוף ביו״ט׳ בש״א יחפור בדקר ויכסה׳ ובה״א לא ישחוט אלא אם כן היה לו עפר מוכן מבעוד יום׳ ומודים שאם שחט שיחפור בדקר ויכסה׳ שאפר כירה מוכן הוא׃

בש״א אין מוליכין את הסולם משובך לשובך אבל מטהו מחלון לחלון׳ ובה״א מתירין׳ בש״א לא יטול אלא א״כ נענע מבעוד יום׳ ובה״א עומד ואומר זה וזה אני נוטל׃

זימן שחורים ומצא לבנים׳ לבנים ומצא שחורים׳ שנים ומצא שלשה אסורים׳ ג׳ ומצא שנים מותרים׳ בתוך הקן ומצא לפני הקן אסורים׳ ואם אין שם אלא הם׳ הרי אלו מותרין׃ בש״א אין מסלקין את התריסין ביו״ט ובה״א מתירין אף להחזיר׳ בש״א אין נוטלין את העלי לקצב עליו בשר ובה״א מתירין׳ בש״א אין נותנין את העור לפני ה הדורסן ולא יגביהנו אלא א״כ יש עמו כזית בשר׳ ובה״א מתירין׳ בש״א אין מוציאין לא את הקטן ולא את הלולב׳ ולא את ספר תורה לרה״ר ובה״א מתירין׃ בש״א אין מוליכין חלה ומתנות לכהן ביו״ט בין שהורמו מאמש בין שהורמו מהיום׳ ובה״א מתירין׳ אמרו להם בית שמאי גזרה שוה חלה ומתנות מתנה לכהן ותרומה מתנה לכהן׳ כשם שאין מוליכין את התרומה כך אין מוליכין את המתנות׳ אמרו להם ב״ה לא׳ אם אמרתם

בתרומה

בתרומה שאינו זכאי בהרמתה האחרת במתנות שזכאי בהרמתן״ בש״א תבלין נידוכין
במדוך של עץ והמלח בפך ובעץ הפרור׳ ובה״א תבלין נידוכין כדרכן במדוך של אבן׳
והמלח במדוך של עץ״ הבורר קטנית ב״ט בש״א בורר אוכל ואוכל׳ ובה״א בורר
כדרכו בחיקו בקנון ובתמחוי׳ אבל לא בטבלא ולא בנפה ולא בכברה׳ רג״א אף מדיח
וסולח״ בש״א אין משלחין ב״ט אלא מנות׳ ובה״א משלחין בהמה חיה ועוף בין
חיין בין שחוטין׳ משלחין יינות שמנים וסלתות וקטניות אבל לא תבואה׳ ור״ש מתיר
בתבואה׳׳ משלחין כלים בין תפורין בין שאינן תפורין ואעפ״י שיש בהם כלאים והן
לצורך המועד אבל לא סנדל המסומר ולא מנעל שאינו תפור׳ ר׳ יהודה אומר׳
אף לא מנעל לבן מפני שצריך אומן׳ זה הכלל כל שנאותין בו ב״ט משלחין אותו״

פרק ב יום טוב שחל להיות ערב שבת לא יבשל אדם בתחלה מי״ט לשבת אבל
מבשל הוא לי״ט ואם הותיר הותיר לשבת׳ ועושה תבשיל מערב י״ט וסומך
עליו לשבת׳ בש״א שני תבשילין׳ ובה״א תבשיל אחד׳ ושוין בדג וביצה שעליו שהן שני
תבשילין׳ אכלו או שאבד לא יבשל עליו בתחלה׳ ואם שייר ממנו כל שהוא סומך עליו
לשבת״ חל להיות אחר השבת בש״א מטבילין את הכל מלפני השבת׳ ובה״א כלים
מלפני השבת ואדם בשבת״ ושוין שמשיקין את המים בכלי אבן לטהרן אבל לא
מטבילין׳ ומטבילין מגב לגב ומחבורה לחבורה״ בש״א מביאין שלמים ואין
סומכין עליהם אבל לא עולות׳ ובה״א מביאין שלמים ועולות וסומכים עליהם״
בש״א לא יחם אדם חמין לרגליו אא״כ ראויים לשתייה ובה״א מתירין׳ עושה אדם
מדורה ומתחמם כנגדה״ שלשה דברים רבן גמליאל מחמיר כדברי ב״ש׳ אין טומנין
את החמין מי״ט לשבת׳ ואין זוקפין את המנורה ב״ט ואין אופין פתין גריצין אלא
רקיקין׳ אמר רבן גמליאל מימיהן של בית אבא לא היו אופין פתין גריצין אלא רקיקין׳
אמרו לו מה נעשה לבית אביך שהיו מחמירין על עצמן ומקילין לכל ישראל להיות
אופין פתין גריצין וחורי״ אף הוא אמר ג׳ דברים להקל׳ מכבדין בין המטות ומניחין
את המוגמר ביום טוב ועושין גדי מקולס בלילי פסחים וחכמים אוסרין״ ג׳ דברים
ר׳ אלעזר בן עזריה מתיר׳ וחכמים אוסרין׳ פרתו יוצאה ברצועה שבין קרניה׳ ומקרדין
את הבהמה בי״ט׳ ושוחקין את הפלפלין ברחים שלהם׳ ר׳ יהודה אומר אין מקרדין את הבהמה
בי״ט מפני שעושה חבורה׳ אבל מקרצפין׳ וחכ״א אין מקרדין׳ אף לא מקרצפין״ הרחים
של פלפלין טמאה משום ג׳ כלים׳ משום כלי קיבול׳ ומשום כלי מתכות ומשום כלי כברה״
עגלה של קטן טמאה מדרס׳ וניטלת בשבת ואינה נגררת אלא על גבי כלים׳ ר׳ יהודה אומר
כל הכלים אין נגררין חוץ מן העגלה מפני שהוא כובשת״ פרק ג׳

פרק ג׳ אין צדין דגים מן הביברים ביום טוב׳ ואין נותנין לפניהם מזונות׳ אבל צדין
חיה ועוף מן הביברין ונותנין לפניהם מזונות רבן שמעון בן גמליא׳ אומר
לא כל הביברין שוין׳ זה הכלל כל המחוסר צידה אסור׳ ושאינו מחוסר צידה מותר״
מצודות חיה ועוף ודגים שעשאן מערב יום טוב לא יטול מהן ביום טוב אלא
אם כן יודע שניצודו מערב יום טוב׳ ומעשה בגוי אחד שהביא דגים לרבן גמליא׳
ואמר מותרין הן אלא שאין רצוני לקבל ממנו״ בהמה מסוכנת לא ישחוט אלא א״כ
יש שהות ביום לאכול ממנה כזית צלי׳ ר״ע אומר אפי׳ כזית חי מבית טביחתה׳ שחטה
בשדה לא יביאנה במוט ובמוטה אבל מביא בידו איברים איברים״ בכור שנפל
לבור׳ ר׳ יהודה אומר ירד מומחה ויראה אם יש בו מום יעלה וישחוט ואם לאו לא
ישחוט׳ רש״א כל שאין מומו ניכר מבעוד יום אין זה מן המוכן״ בהמה שמתה לא
יזיזנה ממקומה׳ ומעשה ושאלו את ר״ט עליה ועל החלה שנטמאה ונכנס לבית המדרש
ושאל ואמרו לו לא יזיזם ממקומם״ אין נמנין על הבהמה לכתחלה ביום טוב׳ אבל
נמנין עליה מערב י״ט ושוחטין ומחלקין ביניהם׳ ר׳ יהודה אומר שוקל אדם בשר כנגד
הכלי או כנגד הקופיץ וחכ״א אין משגיחין בכף מאזנים כל עיקר״ אין משחיזין
את הסכין ביום טוב אבל משיאה על גבי חברתה״ לא יאמר אדם לטבח שקול לי בדינר
בשר׳ אבל שוחט ומחלקים ביניהם״ אומר אדם לחבירו מלא לי כלי זה אבל לא
במדה׳ ר׳ יהודה אומר אם היה כלי של מדה לא ימלאנו׳ מעשה באבא שאול בן
בטנית שהיה ממלא מדותיו מערב י״ט ונותנן ללקוחות בי״ט׳ אבא שאול אומר אף
במועד עושה כן מפני בירורי המדות׳ וחכמים אומרים אף בחול עושה כן מפני מיצוי
המדות׳ הולך אדם אצל חנוני הרגיל אצלו ואומר לו תן לי ביצים ואגוזים במנין שכן
דרך בעל הבית להיות מונה בתוך ביתו״

פרק ד׳

המביא כדי יין ממקום למקום לא יביאם בסל ובקופה אבל מביא הוא על כתיפו או לפניו׳
וכן המוליך את התבן לא יפשיל את הקופה לאחוריו אבל מביאה הוא בידו׳
ומתחילין בערימת התבן אבל לא בעצים שבמוקצה״ אין נוטלין עצים מן הסוכה
מן המכונס ומן הקרפף אפי׳ מן המפוזר׳ איזהו קרפף כל הסמוך לעיר דברי ר׳ יהודה׳
ר׳ יוסי אומר כל שנכנסין לו בפותחת ואפי׳ בתוך תחום שבת״ אין מבקעין לא מן
הקורות ולא מן הקורה שנשברה בי״ט ואין מבקעין לא בקרדום ולא במגרה ולא במגל
אלא בקופיץ׳ בית שהוא מלא פירות סתום ונפחת נוטל ממקום הפחת׳ ר׳ מאיר אומר
אף פוחת לכתחלה ונוטל״ אין פוחתין את הנר מפני שהוא עושה כלי׳ ואין עושין
פחמין בי״ט ואין חותכין את הפתילה לשנים׳ ר׳ יהודה אומר חותכה באור לשתי נרות״

אין

אין שוברין את החרס ואין חותכין הנייר לצלות בו מליח׳ ואין גורפין תנור וכירים אבל
מכבשין ואין מקיפין שתי חביות לשפות עליהן את הקדירה׳ ואין סומכין את הקדרה
בבקעת וכן בדלת׳ ואין מנהיגין את הבהמה במקל בי״ט׳ ור׳ אליעזר ברש מתיר״
רבי אליעזר אומר נוטל אדם קיסם משלפניו לחצוץ בו שיניו׳ ומגבב מן החצר ומדליק
שכל מה שבחצר מוכן הוא׳ וחכמים אומרים מגבב משלפניו ומדליק״ אין מוציאין
את האור לא מן העצים ולא מן האבנים ולא מן האפר׳ ולא מן המים׳ ואין מלבנין
את הרעפים לצלות בהן׳ ועוד א״ר אליעזר עומד אדם על המוקצה ערב שבת בשביעית
ואומר מכאן אני נוטל למחר׳ וחכמים או׳ עד שירשום ויאמר מכאן ועד כאן״

פרק ה׳ משילין פירות דרך ארובה בי״ט אבל לא בשבת׳ ומכסים פירות בכלים מפני
הדלף וכן כדי יין וכדי שמן ונותנין כלי תחת הדלף בשבת״ כל
שחייבין עליו משום שבות משום רשות משום מצוה בשבת חייבין עליו בי״ט׳ ואלו הן
משום שבות׳ לא עולין באילן ולא רוכבין ע״ג בהמה ולא שטין על פני המים ולא
מטפחין ולא מספקין ולא מרקדין׳ ואלו הן משום רשות׳ לא דנין ולא מקדשין ולא
חולצין ולא מיבמין׳ ואלו הן משום מצוה׳ לא מקדישין ולא מעריכין ולא מחרימין
ולא מגביהין תרומה ומעשר׳ כל אלו בי״ט אמרו ק״ו בשבת׳ אין בין י״ט לשבת אלא
אוכל נפש בלבד״ הבהמה והכלים כרגלי הבעלים׳ המוסר בהמתו לבנו או
לרועה הרי אלו כרגלי הבעלים׳ כלים המיוחדין לאחד מן האחין שבבית הרי אלו
כרגליו׳ ושאינן מיוחדין הרי אלו כמקום שהולכין״ השואל כלי מחבירו מערב י״ט
כרגלי השואל׳ ביום טוב כרגלי המשאיל׳ האשה ששאלה מחברתה תבלין ומים ומלח
לעיסתה׳ הרי אלו כרגלי שתיהן׳ ר׳ יהודה פוטר במים מפני שאין בהן ממש״ הגחלת
כרגלי הבעלים ושלהבת בכל מקום׳ גחלת של הקדש מועלין בה ושלהבת לא נהנין
ולא מועלין׳ המוציא גחלת לרה״ר חייב׳ ושלהבת פטור׳ בור של יחיד כרגלי היחיד
ושל אנשי אותה העיר כרגלי אנשי אותה העיר׳ ושל עולי בבל כרגלי הממלא״
מי שהיו פירותיו בעיר אחרת ועירבו בני אותה העיר להביא אצלו מפירותיו לא
יביאו לו׳ ואם עירב הוא׳ פירותיו כמוהו״ מי שזימן אצלו אורחים לא יוליכו
בידם מנות אלא א״כ זיכה להם מנותיהם מערב י״ט׳ אין משקין ושוחטין את המדבריות
אבל משקין ושוחטין את הבייתיות׳ אלו הן בייתיות הלנות בעיר׳ מדבריות הלנות באפר״

סוטה פרק ה׳ כשם שהמים בודקין אותה כך המים בודקין אותו׳ שנ׳ ובאו ובאו׳
כשם שאסורה לבעל כך אסורה לבועל שנ׳ נטמאה ונטמאה׳
דברי ר׳ עקיבא׳ א״ר יהושע כך היה דורש זכריה בן הקצב׳ ר׳ אומר שני פעמים האמורים
בפרשה אם נטמאה נטמאה׳ אחד לבעל וא׳ לבועל״ בו ביום דרש ר׳ עקיבא׳ וכלי
חרש אשר יפול מהם אל תוכו כל אשר בתוכו יטמא׳ אינו אומר טמא אלא יטמא לטמא
אחרים׳

אחרים· ליטמא על ככר שני שמטמא את השלישי· א"ר יהושע מי יגלה עפר מעיניך רבן
יוחנן בן זכאי שהיית אומר עתיד דור אחר לטהר ככר שלישי· שאין לו מקרא מן התורה
שהוא טמא· והלא עקיבא תלמידך מביא לו מקרא מן התורה שהוא טמא שנא' כל אשר
בתוכו יטמא·· בו ביום דרש ר"ע ומדותם מחוץ לעיר את פאת קדמה אלפים באמה
וגו' ומקרא אחר אומר מקיר העיר וחוצה אלף אמה סביב אי אפשר לומר אלף אמה
שכבר נאמר אלפים אמה· ואי אפשר לומר אלפים אמה שכבר נאמר אלפים אמה· הא
כיצד אלף אמה מגרש ואלפים אמה תחום שבת· ר' אליעזר בנו של ר' יוסי הגלילי אומר
אלף אמה מגרש ואלפים אמה שדות וכרמים·· בו ביום דרש ר"ע אז ישיר משה את
השירה הזאת לה' ויאמרו לאמר· שאין ת"ל לאמר· ומה ת"ל לאמר מלמד שהיו ישרא'
עונין אחריו של משה על כל דבר ודבר כקורין את ההלל· לכך נאמר לאמר·
ר' נחמיה אומר כקורין את שמע ולא כקורין את ההלל·· בו ביום דרש ר' יהושע
בן הורקנוס· לא עבד איוב את הקב"ה אלא מאהבה שנ' הן יקטלני לו איחל· ועדיין הדבר
שקול לו אני מצפה או איני מצפה· ת"ל עד אגוע לא אסיר תומתי ממני· מלמד
שמאהבה עשה· א"ר יהושע מי יגלה עפר מעיניך רבן יוחנן בן זכאי שהיית דורש כל
ימיך שלא עבד איוב את המקום אלא מיראה שנ' איש תם וישר ירא אלהים וסר מרע
והלא יהושע תלמיד תלמידך לימד שמאהבה עשה··

תעניות פרק ב

סדר תעניות כיצד· מוציאין את התיבה לרחובה של עיר ונותנין
אפר מקלה על גבי התיבה ובראש הנשיא ובראש אב בד"י וכל
אחד ואחד נותן בראשו· הזקן שבהן אומר לפניהם דברי כיבושין אחינו לא נאמר
באנשי נינוה וירא אלהים את שקם ואת תעניתם אלא וירא אלהים את מעשיהם כי שבו
מדרכם הרעה· ובקבלה הוא אומר וקרעו לבבכם ואל בגדיכם·· עמדו בתפלה
מורידין לפני התיבה זקן ורגיל ויש לו בנים וביתו ריקם כדי שיהא לבו שלם בתפלה·
ואומר לפניהם כ"ד ברכות· ח' שבכל יום ומוסיף עליהן עוד שש·· ואלו הן זכרונות
ושופרות· אל ה' בצרתי לי קראתי ויענני· אשא עיני אל ההרים וגו' ממעמקים קראתיך
ה'· תפלה לעני כי יעטוף· ר' יהודה או' לא היה צריך לומר זכרונות ושופרות אלא או'
תחתיהן רעב כי יהיה בארץ· דבר כי יהיה בארץ· אשר היה דבר ה' אל ירמיהו על
דברי הבצרות ואומר חותמיהן·· על הראשונה הוא אומר מי שענה את אברהם
בהר המוריה הוא יענה אתכם וישמע בקול צעקתכם היום הזה בא"י גואל ישראל· על
השנייה הוא אומר מי שענה את אבותינו על ים סוף הוא יענה אתכם וישמע קול
צעקתכם היום הזה בא"י זוכר הנשכחות· על השלישית הוא אומר מי שענה את יהושע

משנה

בגלגל הוא יענה אתכם וישמע בקול צעקתכם היום הזה בא"י שומע תרועה' על הרביעית
הוא אומר מי שענה את שמואל במצפה הוא יענה אתכם וישמע בקול צעקתכם היום
הזה בא"י שומע צעקה" על החמישית הוא אומר מי שענה את אליהו בהר הכרמל
הוא יענה אתכם וישמע בקול צעקתכם היום הזה' בא"י שומע תפלה' על הששית הוא
אומר מי שענה את יונה במעי הדגה הוא יענה אתכם וישמע קול צעקתכם היום
הזה' בא"י העונה בעת צרה" על השביעית הוא אומר מי שענה את דוד ואת שלמה בנו
בירושלים הוא יענה אתכם וישמע בקול צעקתכם היום הזה בא"י המרחם על הארץ"
מעשה בימי ר' חלפתא ור' חנניה בן תרדיון שעבר אחד לפני התיבה וגמר
את הברכה כולה ולא ענו אחריו אמן' תקעו הכהנים תקעו' מי שענה את אברהם
אבינו בהר המוריה הוא יענה אתכם וישמע בקול צעקתכם היום הזה' הריעו בני
אהרן הריעו' מי שענה את אבותינו על ים סוף הוא יענה אתכם וישמע בקול צעקתכם
היום הזה וכשבא דבר אצל חכמים אמרו לא היינו נוהגין כן אלא בשער המזרח ובהר
הבית": שלש תעניות הראשונות אנשי משמר מתענין ולא משלימין' ואנשי
בית אב לא היו מתענין כלל' שלש שניות אנשי משמר מתענין ומשלימין ואנשי
בית אב מתענין ולא משלימין' שבע אחרונות אלו ואלו מתענין ומשלימין דברי ר'
יהושע וחכ"א שלש תעניות הראשונות אלו ואלו לא היו מתענין כלל' שלש שניות
אנשי משמר מתענין ולא משלימין' ואנשי בית אב לא היו מתענין כלל' שבע
אחרונות אנשי משמר מתענין ומשלימין' ואנשי בית אב מתענין ולא משלימין"
אנשי משמר מותרים לשתות יין בלילות אבל לא בימים' ואנשי בית אב לא ביום
ולא בלילה' אנשי משמר ואנשי מעמד אסורים לספר ולכבס' ובחמישי מותרין
מפני כבוד השבת" כל הכתוב במגילת תענית דלא למספד לפניו אסור
לאחריו מותר' ר' יוסי אומר לפניו ולאחריו אסור דלא להתענאה בהון' לפניו ולאחריו
מותר' ר' יוסי אומר לפניו אסור' לאחריו מותר" אין גוזרין תענית בתחלה על
הצבור בחמישי שלא להפקיע השערים' אלא שלש תעניות הראשונות שני וחמישי
ושני' ושלש שניות חמישי שני וחמישי' ר' יוסי אומר כשם שאין הראשונות בחמישי
כך לא שניות ולא אחרונות" אין גוזרין תענית על הצבור בראשי חדשים
בחנוכה ובפורים' ואם התחילו אין מפסיקין דברי רבן גמליאל' אמר רבי מאיר
אעפ"י שאמר רבן גמליאל אין מפסיקין מודה היה שאין משלימין
וכן תשעה באב שחל להיות בערב שבת"

ואח"כ יעמדו לפני קונם נוסח תפלה זו"

יהי

שקלים זכר לזמן שבשת"ק קיים שבא' באדר משמיעין על השקלים דכתיב זאת עולת חדש [illegible]
לחדשי השנה כלומר חדש והבא לי קרבן מתרומה שקלים חדשים והטעם כי [illegible]
הכל ויהיה גבוי ומובא למקדש כשיבא ניסן ועל כן כשיחול אדר בתוך השבוע [illegible]
בשבת שקודם כדי שיהיה חדש שלם בין ההכרזה לר"ח ניסן משא"כ אם [illegible]
יהיה חדש שלם. ובכלבו טעם אחר שגלוי לפניו ית' שהמן הרשע היה עתיד לשקול [illegible]
הקדים שקליהן לשקליו: **זכור** מקדימין לקרותו לפני פורים סמוך למפלת המן כדי להקדים [illegible]
לעשייה דכתיב נזכרים ונעשים: **פרה** זכר לזמן שמקדש להזהיר העם שיטהרו עצמם לרגל שטומאת
מתים שאין טהרתן אלא באפר פרה: **החדש** זכר למקדש להודיע לעם שבשבוע הנכנס יהיה ר"ח
ניסן ויכינו עצמם לעלות לרגל: *) **צו** י' בו וכן לעולם בשנה פשוטה קורין בזו השבת צו וסימן
פקדו פסחו פי' תרגום צו פקיד. פסחו על הפסח: וטעם שקורים זה הסדר קודם פסח לפי
שבפרשת צו נזכר דין הגעלת כלים מגיעולי איסור נותר של קדשים דכתיב ביה וכלי חרס אשר תבשל
בו ישבר ואם בכלי נחשת בשלה ומורק ושטף במים: ובגיעולי גוים כתיב כל דבר אשר יבא באש
וכו' והגעלת כלי חמץ מדין כלי גוים למדנו אותה וצריך להזכיר ולהזהיר על הלכותיהם וגם כדי
שיבואו סדרים אחרים ידועים בשבתות אחרות ידועות שסימנם **מנו ועצרו** צומו וצלו קומו ותקעו
כמו שנבאר טעם כל א' במקומו עיין רד"א ורמב"ם פ' י"ג מה' תפלה ותיקון יששכר ז"ל:
וטעם שקורין פרקי אבות בשבתות שבין פסח לעצרת כתב הרב מדרש שמואל לפי שמכאן ואילך
מתחיל הזמן להתחמם ומתעוררים התאוות הגופניות ויצה"ר מתחיל להתגבר ומסכתא זו מליאה
חכמות ומוסרים ומעוררת האדם לרדוף אחר החכמות ומדות טובות ומגברת יצר טוב על יצה"ר
לכן תיקנו ללמדה בימים אלו. וספר משלי ג"כ לזאת הסיבה: **עוד ט"א** לפי שבעצרת ניתנה תורה
והלומד תורה צריך לידע תחלה דרך לימודה והיאך יתנהג בה אחר לימודה לכן תקנו ללמדה קודם
עצרת כדי שיהא מוכן לקבל התורה בלב שלם ולהתנהג בה כדת וכשורה כי לעולם יש התחדשות
קצת מן המציאות הראשון: **עוד ט"א** כי ידוע היות ימים אלו ימי דין וכל אדם ירא וחרד וגם
כי בימים אלו נוהגים בהם אבילות שלא להסתפר ושלא ליקח אשה ובהיות שלב האדם נכנע קצת
יכנסו דברי המוסרים בלבו וישמע ויתנהג על פי מדותיה. ובהכנת זמן זה יכנע לבבו הערל:
ועוד ט"א כי בזמן הזה תגבורת הדם וכל בני אדם נוהגים להקיז דם משום דימי הקיץ הם
מיוחדים יותר לחלאים ומנהג זה ראוי למתנהגים ע"פ הטבע. אבל עם בני ישראל שהם מתנהגים
על פי התורה אינם מתרפאים רפואת הגוף אלא רפואת הנפש ובזה תעלה ארוכה ומרפא גם אל
הגוף כענין אם שמע תשמע לקול ה' אלהיך וכו' כל המחלה אשר שמתי במצרים וכו' לכן קורין
מסכתא זו באלו הימים שכולה מוסרים ומדות טובות וזה יהיה רפאות לנפשם וכו': **עוד ט"א**
כי בימים אלו ניכר ונודע אם השנה מבורכת או לאו כי קרוב הוא לזמן הקציר ויודע אם יש לו
תבואה הרבה או לאו והתאנה חנטה פגיה והגפנים סמדר הנצו הרמונים והזית הוציא פרח וכו'
ואם תהיה השנה מבורכת יודה לשם ואם לאו יכנע לבבו וישוב אל אלהיו וירחמהו עכ"ל ועיין
בחת"י דף כ' ונ"א הם ג"כ נתן עוד טעמים אחרים לפי שעתה יוצא ממועד הפסח מעדונים ותענוגי'
ובלי ספק כי עלתה חלודה כי היצה"ר משולה אל העדונים וע"כ צריך להכניעו בעול התורה והמוסר
ואעפ"י שגם חג הסוכות יש בו שמחה יתירה מ"מ ראשית האדם דין ר"ה ואמצעיתו כפורים יום
נורא והיום וסופו הושענא רבה ולא סר מורא הדין מעליו: **ועוד ט"א** כי עתה זמן האביב שבו
נרמזו ימי הבחרות בחיי האדם לכך למען יהיה ראשית בכורי זמנו משועבד אל קבלת עול המצות
תקנו ללמוד פרקים אלו להדריכנו במעגלי יושר: *) **יום כ"ט** בו שבת במדבר וכן לעולם בכל שנה
פשוטה קורין בזו השבת שקודם שבועות זה הסדר וסימניך: **מנו ועצרו** פירוש מנו על סדר

*) ר"ל בשנת בש"ה כדלקמן וכן לעולם:

סדר לעשות לוח בקצרה

מועתק מס' מ"א ז"ל בסי' תכ"ח זה לשונו.

חדש הלבנה כ"ט ימים י"ב שעות תשצ"ג חלקים ובכל שעה יש תתר"ף חלקים. וכ"ח ימים [ה]ם ד' שבועות א"כ נמשך מולד אחד מחבירו א' יום י"ב שעות תשצ"ג חלקים א"כ אם היה [ה]מזל ו' כ"ב תר"א תן עליו א' י"ב תשצ"ג צרף בתחלה החלקים תשצ"ג ותר"א לא מהם [יחב]רו שי"ד חלקים ואותם תתר"ף צרף אל השעות והוי ל"ה שעות. לא מהם כ"ד שעות [ישא]ר י"א שעות צרף היום אל הימים א"כ הוי ח' ימים. לא מהם ז' שהלים בשבוע א"כ הוי המולד א' י"א שי"ד פי' ביום א' י"א שעות ושי"ד חלקים תוך הלילה:

[ענ]ין הקביעות צריך שתדע כי כל החדשים אחד מלא ל' יום ואחד חסר כ"ט יום חוץ מחשון וכסלו שפעמים שניהם מלאים ואז יהיה כסלו וטבת שני ימים ר"ח ותקרא השנה שלימה. ואם שניהם חסרים תקרא השנה חסירה. ואם א' מלא וא' חסר תקרא כסדרן. ויקרה זה מפני הדחיות ולכן צריך שתחשוב המולד מתשרי זה לתשרי השני והיתרון הוא לשנה פשוטה ד"ח תתע"ו. ולשנה מעוברת ה' כ"א תקפ"ט. ובאיזה יום שיבא המולד יהיה ר"ה בשנה שבאה. אך יש ד' דחיות. הא' *) לא אד"ו ר"ה לכן אם חל ר"ה בא' מימי אד"ו דוחין אותו ליום שלאחריו. והשני מולד זקן בל תדרוש. כגון אם חל המולד אחר י"ח שעות אין קובעין ר"ה באותו יום וכן אם חל מולד תשרי ג"ט ר"ד וממנו ולמעלה אין קובעין ר"ה באותו יום אלא ביום ה' ודוקא כשהשנה שעברה היה פשוטה אבל אם היה מעוברת אזי אם חל המולד ב' ט"ו תקפ"ט ומשם ולהלן אין קובעין בו ר"ה: **ואחר** שידעת אימתי יהיה ר"ה לשנה הבאה תראה כמה ימים יש בין ר"ה זה לר"ה הבא. אם יש ביניהם ב' ימים כגון שר"ה זה ביום ז' ור"ה הבא יהיה ביום ג' אזי תהיה השנה חסרה. ואם יש ג' ימים כגון שר"ה זה ביום ג' ור"ה הבא ביום ז' תהיה כסדרן. ואם ד' ימים כגון שר"ה זה ביום ז' ור"ה הבא ביום ה' אזי תהיה שלימה. ואם השנה מעוברת אז אם יש ביניהם ד' ימים היא חסרה. ואם ה' ימים היא כסדרה. ואם ו' ימים היא שלימה. ואם לא תרצה לחשוב הקביעות עיין בסדר הקביעות:

סדר התקופות מהכללים שכתב פ"ע: **תקופה** נמשכת מחברתה צ"א ימים ז' שעות ומחצה וצ"א יום הם י"ג שבועות א"כ התקופה נמשכת ז' שעות ומחצה דרך משל אם תקופת תשרי ביום ב' ח' בו שבע שעות ומחצה אזי תקופת טבת ג"כ ביום ב' שאחר ח' בו ט"ו שעות ותקופת ניסן ביום ב' שאחר ח' בו כ"ב שעות ומחצה. ותקופת תמוז ביום ג' ו' שעות וכן לעולם: **ודע** שבכל מחזור יש י"ט שנה ושנת גו"ח י"א י"ד י"ז י"ט הם מעוברות:

טעם שנהגו שלא לשתות מים בשעת התקופה לפי שבאותה שעה של תקופה כל מימות שבעולם נהפכים לדם: **וראוי** לך לדעת למה נהפכים לדם יותר מדבר אחר: **דע** לפי שבתקופת ניסן לקו המצרים ונהפכו כל מימיהם לדם. ובתקופת תמוז אמר הקב"ה למשה ודברתם אל הסלע והוא הכהו ונטף דם. ובתקופת תשרי נעקד יצחק ע"ג המזבח וכששלח אברהם את ידו ליקח את המאכלת נטף דם. ובתקופת טבת קיים יפתח את נדרו בבתו וע"י שלומדי התורה שנמשלה למים לא התירו לו הנדר נהפכו כל המים לדם: תקופת ניסן ותמוז שהיו מחמת מים אין בהם סכנה לשתות בהם אע"פ שהם אסורים בשתייה: תקופת תשרי וטבת שהיו בדבר שהיה בו ממש יש בהם סכנה ועל שם סיבוב הגלגל והקפתו בזמנים אלו נקראו תקופות:

---

*) והסימן הכללי לא אד"ו ראש. מולד זקן בל תדרוש. ג"ט ר"ד בשנה פשוטה גרוש. ב' ט"ו תקפ"ט אחר עיבור עקר מלשרוש.

עד
[ה]דויה
סימן

